

กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น
บริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

จุฑามาศ ชูสุวรรณ

คุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สิงหาคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคฤณีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคฤณีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คฤณีนิพนธ์ของ จุฑามาศ ชูสุวรรณ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคฤณีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตรการเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

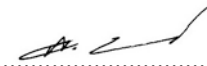
อาจารย์ผู้ควบคุมคฤณีนิพนธ์

.... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

.... กรรมการ
(ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

คณะรัฐศาสตรและนิติศาสตร อนุมัติให้รับคฤณีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคฤณีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตรการเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.... คณบดีคณะรัฐศาสตรและนิติศาสตร
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีชร)

วันที่ 17 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประกาศคุณูปการ

คุณุภินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ผู้ควบคุมงานคุณุภินิพนธ์ คือ ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาร่วม ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ ตลอดจนรองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ เสียสละเวลาในการให้คำปรึกษาแนะนำด้วยความเมตตาและเอื้ออาทรมาโดยตลอด อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงและพัฒนาผลงานคุณุภินิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้ง และความเคารพอย่างสูงสุดไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณบุคคลในครอบครัว ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการทำงานมาโดยตลอด รวมถึงเพื่อน พี่ และน้องทุกคน ที่คอยให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจนทำให้งานมีคุณภาพและความสมบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีในงานคุณุภินิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ บิดา มารดา และบูรพาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนในการประสิทธิ์ประสาทวิทยายการและวิชาความรู้ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จุฑามาศ ชูสุวรรณ

56820033: สาขาวิชา: เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ; ร.ด. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ)

คำสำคัญ: กระบวนการ/ สะสมทุนเบื้องต้น/ พื้นที่ชายแดน/ ไทย-กัมพูชา/ ภาคตะวันออก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (THE PROCESS OF PRIMITIVE ACCUMULATION OF CAPITAL IN THAILAND-CAMBODIA BORDER OF EASTERN COASTAL PROVINCES)

คณะกรรมการควบคุมคดียุติพันธุ์: ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ร.ด., 148 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท กลไก และกระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัย พบว่า 1. บริบทสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี พ.ศ. 2532-2534 มีผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาของระบบทุนนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก รัฐบาลไทยในยุคพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจากสนามรบเป็นสนามการค้า ในปี พ.ศ. 2533 ส่งผลให้กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวชายแดนจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกงสามารถขับเคลื่อนได้อย่างก้าวหน้า 2. กลไกที่สำคัญในการสะสมทุนเบื้องต้น ได้แก่ กลไกของประเทศไทย ทั้งกลไกทางด้านเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการออกมาในรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดและในรูปแบบของจุดผ่านแดนจุดผ่านแดนหลายรูปแบบในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราด อันนำไปสู่การเกิดขึ้นมาของการค้าชายแดนทั้งรูปแบบที่ถูกกฎหมายและรูปแบบที่ไม่ถูกกฎหมาย และกลไกของรัฐบาลแห่งชาติกัมพูชา ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลส่วนกลางสามารถเข้าไปปกครองดินแดนทั้งหมดในประเทศได้ การใช้รัฐบาลแห่งชาติทั้งสองประเทศก็คือรัฐบาลกัมพูชาและรัฐบาลไทย ได้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการสะสมทุนทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ ดังพื้นที่ที่เห็นได้ชัดก็คือ ชายแดนจังหวัดตราด ในกรณีของกลุ่มทุนเสียพัค สุภาภา ผู้ใช้ทั้งกลไกของรัฐกัมพูชาและรัฐไทย โดยผ่านการสร้างเครือข่ายในเชิงอุปถัมภ์กับผู้นำทางการเมืองในฝ่ายรัฐบาลของทั้งสองประเทศ 3.

กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยม พบว่า มีพลวัตอยู่ในกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นหลัก กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงจากการสะสมทุนในธุรกิจสินค้าไปสู่ธุรกิจ सेवा และเป็นธุรกิจสีขาวในปัจจุบัน ความพยายามในการแปลงสภาพจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมในลักษณะทุนนิยม ปรากฏให้เห็นเด่นชัดจากการทำการเกษตรขนาดใหญ่ (Plantation) แต่ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีพลวัตในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นจากธุรกิจสินค้าไปสู่ธุรกิจ सेवाและธุรกิจสีขาวในบริเวณชายแดนจังหวัดตราดและจันทบุรีนั้น เริ่มต้นจากการค้าของเถื่อน ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย และเป็นธุรกิจแรกที่นำมาสู่การสะสมทุน ต่อมา ก็ได้พัฒนาไปสู่การผูกขาดสัมปทานของรัฐบาลกัมพูชา เช่น การสัมปทานบุหรี่ย่างประเทศ การสัมปทานขุดทรายในแม่น้ำคางคิน จังหวัดเกาะกง การสัมปทานทำเหมืองพลอย การตัดไม้ รวมถึงการตั้งบ่อนคาสิโนในเขตปกครองพิเศษ ในขณะที่เดียวกันก็จะมีธุรกิจการฟอกเงินที่แอบแฝง กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในช่วงสุดท้าย เป็นกรณีของเสียพัคที่ต่อจากธุรกิจสินค้าและ सेवा ก็คือ ธุรกิจโรงแรมเกาะกง ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจสีขาวที่รองรับนักท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมโดยตรง เนื่องจากการแสวงหาผลประโยชน์ของเสียพัค ได้มาจากการทุจริตแรงงานของพนักงาน โรงแรมโดยตรง แต่เกิดจากการผูกขาดการทำธุรกิจ โรงแรมในเขตชายแดนเกาะกงที่อยู่ตรงข้ามจังหวัดตราด

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า กระบวนการสะสมทุนในพื้นที่ชายแดนของฝั่งทะเลตะวันออก ในจังหวัดตราดและจันทบุรีนั้น มีลักษณะของการสะสมทุนเบื้องต้น เป็นหลัก การสะสมทุนเบื้องต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยม จะพบความแตกต่างได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมเป็นกระบวนการนำมูลค่าส่วนเกิน มาลงทุนเพิ่มลงไปบนทุนที่มีอยู่เดิม เพื่อแสวงหามูลค่าส่วนเกินมาให้มากขึ้นอีก ดังนั้นจึงเป็นการทุจริตหรือเอาเปรียบกันโดยใช้กลไกทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นนั้น จะใช้กลไกที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ เป็นหลัก เช่น การใช้อำนาจรัฐ การใช้อิทธิพล การผูกขาดเพื่อแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงกลไกทางการค้าและการบริการ

56820033: MAJOR: POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE; D.Pol.Sc.

(POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE)

KEYWORDS: PROCESS/ PRIMITIVE ACCUMULATION/ THAILAND-CAMBODIA
BORDER, EASTERN COASTAL PROVINCES

JUTHAMAT CHOOSUWAN: THE PROCESS OF PRIMITIVE ACCUMULATION
OF CAPITAL IN THAILAND-CAMBODIA BORDER OF EASTERN COASTAL
PROVINCES. ADVISORY COMMITTEE: PREECHA PIAMPONGSAN, Ph.D., SUTHY
PRASARTSET, Ph.D., 148 P. 2017.

The research aimed to study the context, mechanism and process of primitive accumulation of capital in Thailand-Cambodia border of Eastern coastal provinces. The results of the study were as follows; 1. The important context of the primitive accumulation of capital in the Eastern coastal area was the globalization trend after the downfall of the Soviet Union during 1989–1991. This context made the development process of capitalism widespread all over the world. Thai Government led by Prime Minister General Chatchai Choonhavan initiated Converting a Battlefield to a Market Place Policy in 1990. This caused the progress in the primitive accumulation of capital process in the border area in the Trat and Koh Kong Province. 2. Important mechanisms in the primitive accumulation of capital included Thai state mechanism both border trade as an economic mechanism and various forms of immigration checkpoints as a political one. Moreover, mechanism of Cambodian Government which developed after national government had already taken control the whole area of the country. National governments in both countries, Thailand and Cambodia, had promoted the process of capital accumulation at both the provinces and the country level. The transformation process from the primitive accumulation of capital to capitalist accumulation showed that there were main dynamism in the primitive accumulation of capital. The capital accumulation in the black business changed into grey business and into white business in the present. The attempt to transform the primitive accumulation of capital into capitalist accumulation could be clearly seen from the large-scale but nondynamic farming. The research found that none of Marxist theories of the primitive accumulation of capital were perfect in themselves in explaining the primitive accumulation of capital in Thai border area. This was because that the basic idea of David Harvey and Karl Marx are based on the past context in the case of Karl Marx and the present context in Globalization Era and Neoliberalism in the case of David Harvey. Hence, the application of those ideas might be adapted to the changing global environment.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ทฤษฎีเกี่ยวกับการสะสมทุนเบื้องต้น.....	10
ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจใต้ดิน.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน.....	35
เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	59
นิยามศัพท์การวิจัย.....	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	62
วิธีวิทยาการวิจัย.....	62
การเลือกกรณีศึกษา.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	63
การตรวจสอบข้อมูล.....	64
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
4 การสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริเวณจังหวัดตราด.....	65
บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดตราด.....	65
กรณีการสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน.....	78

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กรณีการระสมทุนจากการชูครีตทรัพยากรธรรมชาติ.....	83
กรณีการระสมทุนจากธุรกิจบ่อนคาสีโน.....	95
กรณีการระสมทุนจากการผูกขาดสัมปทาน.....	101
กระบวนการแปลงสภาพของการระสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการระสมทุนนิยมใน บริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด.....	103
5 การระสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ในบริเวณจังหวัดจันทบุรี.....	115
บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดจันทบุรี.....	115
กรณีการระสมทุนจากการค้าของเถื่อน.....	117
กรณีการระสมทุนจากการชูครีตทรัพยากรธรรมชาติ.....	119
กรณีการระสมทุนจากธุรกิจบ่อนคาสีโน.....	120
กระบวนการแปลงสภาพของการระสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการระสมทุนนิยมใน บริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี.....	127
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	129
สรุปผลการศึกษา.....	129
อภิปรายผลการศึกษา.....	136
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	139
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	140
บรรณานุกรม.....	141
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	148

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1	เปรียบเทียบกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น..... 17
1-2	การแบ่งประเภทของเศรษฐกิจ..... 32
4-1	รายชื่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2538..... 108
4-2	รายชื่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2539..... 109

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 เส้นทาง.....	8
1-2 กระบวนการสะสมทุนในวิธีการผลิตแบบทุนนิยม.....	11
1-3 แบบจำลองการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัด ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก.....	60
4-1 เครื่องข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนายพัค สุภาภา และพลเอกเตี้ยบัน.....	84
4-2 ภาพแผนที่แสดงจุดที่ตั้งบ่อนคาสีโนตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราด.....	98
5-1 ภาพแสดงพัฒนาการการลงทุนในธุรกิจในพื้นที่ชายแดนบ้านฝักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.....	120
5-2 ภาพบ่อนคาสีโนบริเวณชายแดนบ้านฝักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอ โป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.....	124
5-3 ภาพบ่อน Pailin Flamingo Casino ด้านจุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.....	125

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

กระบวนการสะสมทุนของพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายทะเลตะวันออก ซึ่งได้แก่จังหวัดจันทบุรีและตราด มีจุดหักเหที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยคือ พบว่าก่อนการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2533 นั้น การสะสมทุนมีการพัฒนาค่อนข้างน้อยเนื่องจากติดขัดจากปัญหาความมั่นคงชายแดน ธุรกิจชายแดนที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะเป็นธุรกิจที่ไม่เป็นทางการ และมีข้อจำกัดในการค้าภายใต้ภาวะสงครามระหว่างประเทศอันเนื่องมาจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของการประกาศกฎอัยการศึก ซึ่งการใช้กฎอัยการศึกดังกล่าวส่งผลให้มีการควบคุมสินค้าทุกประเภท ทั้งสินค้าที่จำเป็นต่อการบริโภคไปจนถึงสินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยมองว่าสินค้านั้นเป็นยุทธปัจจัยที่ไม่สามารถนำมาซื้อขายได้ในพื้นที่ชายแดน ดังนั้นสินค้าที่มีการทำธุรกิจกันเป็นส่วนใหญ่ก็มักเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม เป็นต้น แต่ภายหลังจากที่รัฐบาล พลเอกชาติชาย ประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้าในปี พ.ศ. 2533 แล้ว ก็จะมีพบว่าการขับเคลื่อนของกระบวนการสะสมทุนในพื้นที่ชายแดนอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ การค้าชายแดนซึ่งเป็นการค้าที่ปกปิดและลักลอบค้าขายกันมานานได้กลายเป็นการค้าที่ถูกกฎหมายและสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทย กับกลุ่มประเทศอินโดจีนเพิ่มสูงขึ้นจาก 300 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 1,200 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2532 และเพิ่มเป็น 2,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2533 และปัจจุบันมีมูลค่า 985,156.93 ล้านบาท โดยเป็นมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับประเทศกัมพูชา 164,667.53 ล้านบาท และเป็นมูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา 114,465.84 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 87 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2557)

การขยายตัวของธุรกิจชายแดนอันเป็นผลมาจากการนำนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าไปปฏิบัติ อาศัยกลไกต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ ดังนี้

1. จุดผ่านแดนถาวร

จุดผ่านแดนถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ และยานพาหนะสามารถสัญจรไปมาเพื่อทำการค้า การท่องเที่ยว และกิจกรรมอื่น ๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ซึ่งในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็น

ผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา จนถึงปี พ.ศ. 2557 พบว่าปัจจุบันมีจุดผ่านแดนถาวรทั่วประเทศอยู่ทั้งสิ้น 28 แห่ง

2. จุดผ่านแดนชั่วคราว

จุดผ่านแดนชั่วคราว เป็นจุดที่มีการเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะกิจภายในช่วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน และเป็นกิจกรรมที่ต้องไม่มีผลกระทบต่อปัญหาความมั่นคง เมื่อผ่อนผันครบกำหนดเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์แล้วก็จะปิดจุดผ่านแดนทันที โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ปัจจุบันมีจุดผ่านแดนชั่วคราวเพียง 1 แห่ง ที่ชายแดนด้านพม่า (ด่านเจดีย์สามองค์ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี)

3. จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า

จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า มีวัตถุประสงค์ในการเปิดเพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรมและส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น การผ่อนปรนในที่นี้จะอนุญาตให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภค-บริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งผู้มีอำนาจระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย ปัจจุบันจนถึงปี พ.ศ. 2557 มีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั่วประเทศทั้งสิ้นจำนวน 39 แห่ง

4. จุดผ่านแดนตามธรรมชาติ

จุดผ่านแดนธรรมชาติ มีลักษณะเป็นจุดผ่านเข้าออกของประชาชนทั้งสองประเทศที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่มีกฎหมายมากำหนดคั้งนั้นจุดผ่านแดนตามธรรมชาติจึงมิได้มีหลักฐานรองรับจากทางราชการของทั้งสองประเทศ สินค้าส่วนใหญ่ที่ผ่านเข้าออกที่จุดผ่านแดนนี้จึงเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย

จากการเปิดจุดผ่านแดนทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าว ภายใต้การดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายเป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาของธุรกิจการค้าชายแดนจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่การค้าตามปกติ ดังนี้ (ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2557)

1. การค้าแบบตลาดมืด ตัวอย่างของการค้าแบบตลาดในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด เช่น ชุมชนบ้านคลองใหญ่ เราพบว่าในภาวะสงครามตามแนวชายแดนในเขตชุมชนบ้านคลองใหญ่ได้ก่อให้เกิดการค้าชายแดนของชาวบ้าน ในรูปแบบการค้าแบบตลาดมืดเป็นการค้าขนาดเล็กเกี่ยวกับสินค้าที่จำเป็นในช่วงสงครามซึ่งยังถือว่าเป็นยุทธปัจจัย

ในการนิยามของฝ่ายความมั่นคง อาทิเช่น สินค้าประเภทผงชูรส หรือถ่าน ไฟฉาย ชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าจะทำการค้า โดยขนส่งสินค้าด้วยตัวเองที่เรียกว่า “การสะพายเป้”

2. การค้าที่ได้รับอนุญาตตามข้อตกลง (Sale on consignment license) ตัวอย่างเช่น การค้าตามช่องทางที่รัฐอนุมัติตามช่องทางศุลกากร ตามมาตรา 5 ทวิ ของพระราชบัญญัติศุลกากรที่ 7 พ.ศ. 2480 ช่องทางการค้ารูปแบบนี้ในกรณีพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้นจะพบว่าเป็นช่องทางการค้าที่เกิดขึ้นมาจากการค้าขนาดเล็กของชาวบ้านตามแนวชายแดนหลังจากที่มีการผ่อนปรนเกี่ยวกับนโยบายที่ถือว่าสินค้าเป็นยุทธปัจจัยในช่วงสภาวะสงคราม ช่องทางการค้าในรูปแบบนี้ทำให้พ่อค้าขนาดเล็กที่อยู่ตามแนวชายแดนสามารถสะสมทุนได้ โดยการขนส่งสินค้าผ่านรถกระบะแทนที่จะเป็นการสะพายเป้ดังเช่นในภาวะสงคราม

3. การค้าแบบสากล (Normal trade) เป็นการค้าที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายในภาวะปกติ เช่น ในภาวะที่ไม่มีสงครามระหว่างชายแดนเกิดขึ้น ในกรณีของชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จุดเปลี่ยนรูปแบบการค้าจากเดิมมาสู่ระบบการค้าแบบสากลนั้นเริ่มมีอย่างกว้างขวางหลังจากรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า นโยบายดังกล่าวทำให้การค้าระหว่างไทยและกัมพูชาสามารถดำเนินได้ตามปกติโดยไม่ต้องพิจารณาว่าสินค้าส่วนใหญ่เป็นยุทธปัจจัยเช่นเดิมอีกต่อไป การค้าประเภทนี้เป็นการค้าที่มีการซื้อขายสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากรตามระเบียบแบบแผน และมีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงมีการเก็บข้อมูลเป็นสถิติได้อย่างเป็นทางการ การค้าแบบสากลจะอยู่ในรูปของการประกอบค้าของบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อธุรกิจชายแดนอย่างยิ่งในอนาคต เนื่องจากมีมูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยคาดการณ์กันว่าหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) แล้ว ธุรกิจการค้าชายแดนแห่งบูรพาทิศจะเกิดการขยายตัว และเกิดความมั่งคั่งมหาศาล เนื่องจากทั้งสองจังหวัดอยู่ในแผนพัฒนาที่เรียกว่าเส้นทางเศรษฐกิจ อันเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม โดยมีโครงการพัฒนาแนวแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern economic corridor) เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม และเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการขยายตัวทางการค้าการลงทุน ทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ

พื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกนั้น จะพบว่าหลังจากการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้สนามการค้า จนถึงปัจจุบันธุรกิจชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและตราดได้ขยายตัวขึ้นจากการเปิดตลาดทางการเศรษฐกิจและ

การเมืองที่สำคัญ คือการเปิดจุดผ่านแดน 3 แห่ง และจุดผ่อนปรนการค้า 5 แห่ง ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2557)

แห่งที่ 1 จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม จันทบุรี หรือที่เรียกว่าตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา บ้านแหลมตั้งอยู่ที่ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ติดต่อกับบ้านกรอมเรียง จังหวัดพระตะบองในประเทศกัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลมเป็นจุดผ่านแดนที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีประเทศไทยได้มีมติ เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2519 ประกาศให้ตลาดชายแดนบ้านแหลมเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 จุดผ่านแดนดังกล่าวก่อให้เกิดการค้า การสัญจร ไปมา และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ

แห่งที่ 2 จุดผ่านแดนถาวรบ้านผักกาด จังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ที่บ้านโอสถกรอม จังหวัดไพลิน ตรงข้ามจุดผ่านแดนถาวรบ้านผักกาดตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพสูงมากในการทำธุรกิจการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับเมืองไพลินของประเทศกัมพูชา เนื่องจากมีระยะทางห่างเพียง 20 กิโลเมตร จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการค้าการลงทุน โดยเฉพาะสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้างเพื่อการฟื้นฟูบูรณะเมืองไพลิน ซึ่งเสียหายจากการสู้รบ นอกจากนี้เมืองไพลินยังเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในด้านพลอยไพลิน ซึ่งเป็นที่ต้องการของพ่อค้าทั้งในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างมาก

แห่งที่ 3 จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ตรงข้ามกับบ้านนวมเขียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง เป็นจุดตรวจทางบุคคลและพาหนะทางบกที่เดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 บริเวณจุดผ่านแดนในฝั่งประเทศไทยจะเป็นตลาดชายแดนที่มีการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนในฝั่งประเทศกัมพูชาจะมีบ่อนคาสิโนที่รู้จักกันภายใต้ชื่อเกาะกงรีสอร์ท

แห่งที่ 4-6 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารี บ้านสวนส้ม และบ้านบึงชนังล่าง จังหวัดจันทบุรี เป็นการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าภายใต้อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย สำหรับวัตถุประสงค์ของการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าก็เพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น การค้าขายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค และการสัญจรไปมาของประชาชน จุดผ่อนปรนการค้าจะมีการกำหนดประเภทสินค้า ระยะเวลาเปิด และมาตรการควบคุมการเข้าออก

แห่งที่ 7 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นด่าน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ติดกับบ้านศาลเจ้า อำเภอสัมลุด จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา

แห่งที่ 8 จุดผ่อนปรนการค้าถาวรบ้านมะม่วงตำบลนนทรี อำเภอป่าไร่ จังหวัดตราด ติดกับบ้านฉะระกา อำเภอสำราญ จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นการซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคในท้องถิ่น และในปัจจุบันเมื่อ พ.ศ. 2557 มีการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้จะช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประชาชนทั้ง 2 ประเทศ โดยเฉพาะการเดินทางระหว่างจังหวัดพระตะบอง กับการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด (นายทิว, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2556 อ้างถึงใน ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2557)

กล่าวโดยสรุปแล้วพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด จนถึงปี พ.ศ. 2557 มีจุดผ่านแดนถาวรจำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย จุดผ่านแดนบ้านฝักกาด จุดผ่านแดนบ้านแหลม และจุดผ่านแดนบ้านหาดเล็กแล้ว นอกจากนี้ยังมีจุดผ่อนปรนการค้าจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วยจุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารี จุดผ่อนปรนการค้าบ้านสวนส้ม จุดผ่อนปรนการค้าบ้านบึงขังล่าง จุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นค่าน และจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง

การสะสมทุนหลังการเปิดจุดผ่านแดน และการขยายตัวของธุรกิจชายแดน ภายใต้การดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นการค้าในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและตราด เราจะพบว่า ปรากฏการณ์ของการสะสมทุนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนดังกล่าวนี้ มีลักษณะที่เรียกว่าการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation of capital) กล่าวคือ เป็นรูปแบบการสะสมทุนที่ไม่ได้ใช้กลไกทางเศรษฐกิจในความสัมพันธ์เชิงคู่ระหว่างนายทุนกับแรงงานโดยตรง แต่ใช้กลไกนอกเหนือจากเศรษฐกิจ เช่น การทำธุรกิจใต้ดิน (Underground economy) การใช้กลไกทางการเมือง และรัฐ การผูกขาดทางการค้า เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ของการทำธุรกิจชายแดนในจังหวัดจันทบุรีและตราด ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2557)

1. การค้าของเถื่อน เป็นการสะสมทุนจากสินค้าที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นอาหารทะเลตามธรรมชาติ จนถึงสินค้าแปรรูป เช่น บุหรี่

2. ธุรกิจทำไม้ เป็นการสะสมทุนจากการตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นจึงเป็นการจัดรีดจากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง

3. ธุรกิจการทำเหมืองพลอย เป็นการสะสมทุนจากการขุดรีดทรัพยากรธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดไพลินของกัมพูชา

4. ธุรกิจบ่อนคาสีโน เป็นการสะสมทุนจากธุรกิจใต้ดินตามแนวชายแดนไทยและกัมพูชา ถึงแม้จะเป็นนโยบายของรัฐบาลกัมพูชา แต่ก็เป็นที่รู้จักผิดกฎหมายของประเทศไทย ธุรกิจบ่อนคาสีโนดังกล่าวที่ผ่านมามีกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ผู้เล่นพนันคนไทยเป็นหลัก

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับการสะสมทุนในประเทศไทยจะพบว่า นักวิชาการที่ศึกษาพัฒนาการของทุนนิยมไทย ที่ผ่านมามีได้แยกแยะและเชื่อมโยงระหว่างการสะสมทุนในระบบทุน

นิยม (Capitalist accumulation of capital) และการสะสมทุนเบื้องต้นออกมาอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น งานของนักทฤษฎี นาสูกา สึชิ ประชาชนเศรษฐศาสตร์ และอะกิรา ซูเออิโร (Suehiro, 1989) ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการของทุนนิยมไทยจึงไม่เห็นภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยม

และจะพบว่าการศึกษาการสะสมทุนในประเทศไทยตั้งแต่อดีตให้ความสำคัญกับทฤษฎีการสะสมทุนแบบทุนนิยม และละเลยการใช้แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้น ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้กรณีศึกษาการสะสมทุนในจังหวัดชายแดนของชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเพื่อชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของทุนนิยมไทยหรือไม่ และมากน้อยเพียงใดในการวิเคราะห์

อย่างไรก็ดี การสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกมีรูปแบบแตกต่างจากการสะสมทุนเบื้องต้นในสมัยที่คาร์ล มาร์กซ ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ Capital (Harvey, 2003) ดังนี้

1. ในบริบทของการสะสมทุน พบว่า ในอดีตการสะสมทุนเบื้องต้นเกิดขึ้นในช่วงการพัฒนาทุนนิยมภายในประเทศจากระบบศักดินาของยุโรปไปสู่ระบบทุนนิยม ในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันเกิดขึ้นภายใต้การพัฒนาทุนนิยมของกระแสโลกาภิวัตน์

2. ในแง่ของพื้นที่เป้าหมายการสะสมทุน พบว่า ในอดีตการสะสมทุนเบื้องต้นมุ่งดึงส่วนเกินจากภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม แต่ในปัจจุบันพื้นที่เป้าหมายอยู่ที่การบูคริดสิ่งแวดลอมตามธรรมชาติเป็นสำคัญ

3. ในแง่ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการสะสมทุนในอดีต มุ่งการผลักดันให้คนจนในภาคเกษตรกรรมเป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม (Proletarianization) แต่ในปัจจุบันกระบวนการสะสมทุนพยายามช่วงชิงจนทำให้คนจนไม่มีที่ไป

ดังนั้น ผู้วิจัยคาดว่า การใช้ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นจะช่วยพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทุนนิยมไทย ในแง่มุมใหม่ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก

2. เพื่อเข้าใจกลไกการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก

3. เพื่อศึกษากระบวนการแปลงสภาพ (Transformation) ของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเฉพาะพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อธุรกิจชายแดนอย่างยิ่งในอนาคตที่มีมูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยคาดการณ์กันว่าหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) แล้ว ธุรกิจการค้าชายแดนแห่งบูรพาทิศจะเกิดความมั่งคั่งมหาศาล เนื่องจากทั้งสองจังหวัดอยู่ในแผนพัฒนาที่เรียกว่าเส้นทางเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีโครงการพัฒนาแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern economic corridor) เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม และเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการขยายตัวทางการค้าการลงทุน ทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ ดังนี้

ในการพัฒนาตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ ระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้นั้น ซึ่งประกอบด้วยระเบียงย่อย 3 เส้นทาง (Sub-corridors) และ 1 เส้นทาง เชื่อมภายในทวีป (Inter corridor link) ได้แก่

1. Central Sub-corridor ตั้งแต่ กรุงเทพฯ – พนมเปญ (ผ่าน R5 หรือ R6) – โฮจิมินห์ซิตี้ – ว่างเตา
2. Northern Sub-corridor ตั้งแต่ กรุงเทพฯ – เสียมเรียบ – สตรึงเตี๋ย – รัตนคีรี – O Yadov – Pleiku-Quy Nhon
3. Southern Coastal Sub-Corridor ตั้งแต่ กรุงเทพฯ- ตราด- เกาะกง – ฮาดิย่น –กามา – นามคาน
4. Inter-Corridor Link (โดยเชื่อมโยงข้อ 1, 2, 3 with EWEC) ตั้งแต่ สีหนุวิลล์ – พนมเปญ – กราติ – สติงเตี๋ย – ดั่งกาลอ-ปากเซ-สะหวันนะเขต

ภาพที่ 1-1 เส้นทาง

ดังนั้น จังหวัดตราดและจันทบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ในเส้นทาง Southern coastal sub-corridor หรือที่เรียกสั้นๆว่า เส้นทาง R 10 ที่เริ่มตั้งแต่ กรุงเทพฯ-ตราด-เกาะกง-ฮาดิเยน-กามา-นามคาน เส้นทาง R 10 มีระยะทางประมาณ 970 กิโลเมตร เชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

(Eastern seaboard) เดิมหรือระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) EEC เป็นพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special economic zone) ที่ครอบคลุมจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ดังนั้น จังหวัดจันทบุรีและตราดจะเชื่อมกับ EEC โดยจังหวัดตราดจะมีเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่อำเภอคลองใหญ่ และอำเภอคลองใหญ่ก็จะเชื่อมกับประเทศกัมพูชา และเวียดนาม โดยเส้นทาง R10 นั้นเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการศึกษากรณีพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก จะช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้น
2. คาดว่าผลการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจกลไกของกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น และการแปลงสภาพเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยม ซึ่งจะดำเนินต่อไปในกรอบของระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของ จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ผู้ศึกษาจะใช้วิธีวิเคราะห์แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงบูรณาการ ได้สำรวจองค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสะสมทุนเบื้องต้น
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจใต้ดิน
3. แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน
4. เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
6. นิยามศัพท์การวิจัย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสะสมทุนเบื้องต้น

ทุนซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และการสะสมทุนเป็นกระบวนการที่นำมาสู่การยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของปัจเจกบุคคล กิจการและองค์กรต่าง

ในการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการสะสมทุนเบื้องต้นของเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวมาร์กซิสต์จำเป็นต้องเข้าใจถึงมโนทัศน์พื้นฐานของคำว่าทุน (Capital) และการสะสมทุน (Capital accumulation) ให้ชัดเจนเสียก่อน

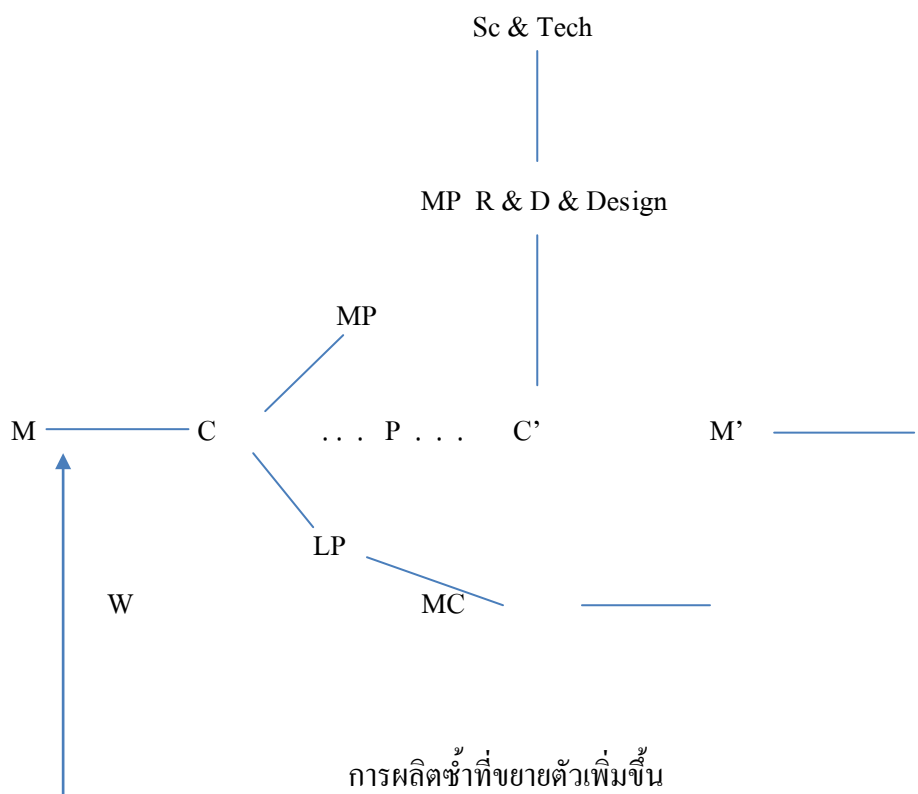
ทุนในความหมายของมาร์กซ์มิใช่เป็น “สิ่งของ” (Thing) ในรูปแบบของสินทรัพย์ (Asset) หรือหุ้น (Stock) ที่เจ้าของใช้เป็นแหล่งรายได้หรือความมั่งคั่ง (Wealth) แต่ทุนเป็น “ความสัมพันธ์ทางสังคม” (Social relation) ซึ่งปรากฏในรูปแบบของสิ่งของแบบใดแบบหนึ่งตามที่ คาร์ลมาร์กซ์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Capital เล่มที่ 3 ว่า (Mohun, 1983, p. 60)

“ทุนมิใช่สิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตที่แน่นอน รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คือ เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในการก่อรูปทางสังคมที่คลี่คลายมาจากศาสตร์ที่แน่นอน ทุนปรากฏตัวในรูปสิ่งของแบบใดแบบหนึ่งและทำให้สิ่งของดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะเจาะจงทางสังคมด้วย”

การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นกระบวนการสะสมทุนที่มีมาก่อนการเกิดขึ้นของระบบทุนนิยม เนื่องจากกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของทุนที่ถูกสะสมอยู่

ก่อนแล้ว (Pre-accumulated capital) ซึ่งเกิดจากกระบวนการสะสมทุนที่เป็นจุดกำเนิด (Original) หรือแรกเริ่ม (Primary) หรือเบื้องต้น (Primitive) (De Angeles, 1999, p. 905) กล่าวคือ การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นการชี้ให้เห็นกลไกที่มีผลให้นายทุนสามารถมีเงินอยู่ในมือมากมาเพื่อลงทุน ในขณะเดียวกัน ก็อาจอธิบายให้เห็นถึงการเกิดขึ้นมาของชนชั้นแรงงานที่จะเข้ามาทำงานให้กับระบบทุนนิยม

การสะสมทุนเบื้องต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยม (Capitalist accumulation of capital) จะพบความแตกต่างได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมเป็นกระบวนการนำมูลค่าส่วนเกิน (Surplus value) มาลงทุนเพิ่มลงไปบนทุนที่มีอยู่เดิม เพื่อแสวงหามูลค่าส่วนเกินมาให้มากขึ้นอีก ดังนั้นจึงเป็นการจุดริตหรือเอาเปรียบกัน โดยใช้กลไกทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นนั้น จะใช้กลไกที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น การใช้อำนาจรัฐ การใช้อิทธิพล การผูกขาดเพื่อแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงกลไกทางการค้าและการบริการ กระบวนการสะสมทุนในวิธีการผลิตแบบทุนนิยม ดังภาพที่ 1-2

ภาพที่ 1-2 กระบวนการสะสมทุนในวิธีการผลิตแบบทุนนิยม

M คือ เงินทุน (Money capital)

C คือ สินค้า (commodity)

MP คือ ปัจจัยในการผลิต (Means of production) อันได้แก่ โรงเรียน โรงงาน เครื่องจักรกล ตลอดจนวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการผลิต

LP คือ พลังแรงงาน (Labor power) หรือ ความสามารถในการทำงาน ซึ่งเป็นทั้งด้าน แรงงานกายและแรงงานสมอง

W คือ สินค้าที่คนงานซื้อด้วยค่าจ้าง หรือปัจจัยในการดำรงชีพ (Means of consumption)

MC คือ สินค้าที่คนงานซื้อด้วยค่าจ้าง หรือปัจจัยในการดำรงชีพ (Means of consumption)

P คือ กรรมวิธีการผลิต (Production process) ซึ่งได้มีการพัฒนาสะสมมาจากการ พัฒนาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการทำวิจัยและพัฒนาตลอดจนการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ สำหรับรัฐที่ไม่มีเทคโนโลยีของตนเองที่ต้องซื้อสิทธิบัตรจากต่างประเทศ

C คือ สินค้าที่ผลิตขึ้นได้ ซึ่งต้องมีมูลค่าสูงกว่า C คือ มี “มูลค่าส่วนเกิน” ที่แรงงาน สร้างขึ้นมารวมอยู่ด้วย (c) ดังนั้น $C' = C+c$

M' คือ เงินที่ได้รับจากการแปร C' เป็นตัวเงิน หรือการขาย C' ซึ่งจะต้องขายให้ได้ มากกว่าเงินลงทุนแรกเริ่ม (M) ดังนั้น $M' = M+m$

M คือ “มูลค่าส่วนเกิน” (c) ที่ได้รับการแปรเป็นตัวเงินแล้ว ซึ่งในที่นี้หมายถึงผลกำไร กระบวนการสะสมทุนเริ่ม โดยการที่กลุ่มทุนนำเงินมาลงทุน (M) เพื่อก่อตั้งกิจการ โดยการซื้อสินค้า (C) ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วย ก) การซื้อปัจจัยในการผลิต (MP) และ ข) ซื้อพลัง ความสามารถในการทำงานของคนงาน (LP) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือจ้างงานนั่นเอง

ในการตัดสินใจ ณ จุดนี้ ก็เป็นการเลือกองค์ประกอบของการใช้เครื่องจักรกลและ แรงงานในระบบทุนนิยมที่มีการแข่งขันอยู่เสมอจึงมีแนวโน้มที่กลุ่มทุนจะพยายามหาเครื่องจักรมา ใช้แทนคนงานอยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อพลังต่อรองของฝ่ายแรงงานสูงขึ้นพร้อมๆ กับพัฒนาการของ องค์การจัดตั้งของขบวนการแรงงาน เพราะค่าจ้างที่สูงขึ้นย่อมเป็นการลดทอนอัตราผลกำไรของทุน การต่อสู้ระหว่างทุนกับแรงงานในช่วงประวัติศาสตร์อันยาวนานเพื่อแบ่งปันผลพวงจากการผลิต (แม้ว่าจะมีการประนีประนอมในบางระยะ) ก็สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่ากระบวนการสะสมทุนเป็น การแสดงออกถึงความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relations) อีกด้วย ในที่นี้ก็คือ การต่อสู้ทางชนชั้น จากนั้นก็ผ่านขั้นตอนการจัดการ นำทั้งปัจจัยการผลิตและพลังแรงงานเข้าสู่กระบวนการ

ผลิต เพื่อทำการผลิตสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง (C') เมื่อผลิตสินค้าได้แล้วก็มีความจำเป็นต้องนำไปขายให้ได้ในตลาด อันหมายถึงกระบวนการในการแปรมูลค่าส่วนเกิน ซึ่งยังรวมอยู่ในสินค้าที่ผลิตขึ้นได้ (C') ให้กลายเป็นตัวเงิน เพื่อที่นายทุนสามารถถือครองได้ในรูปผลกำไร ซึ่งอาจเรียกย่อว่า กระบวนการแปรมูลค่าส่วนเกินเป็นกำไร (Realization) ซึ่งก็คือขั้นตอน C-M ในวงจรการสะสมทุนข้างต้น ดังนั้น นายทุนต้องสามารถแปลง C' ให้เป็นจำนวนเงินที่มากกว่าเงินลงทุนแรกเริ่มหรือ M' โดยมีผลกำไรเกิดขึ้นซึ่งสมมุติให้มีค่าเท่ากับ m กล่าวคือ $M' = M+m$

เมื่อมีการนำ M' ไปลงทุนซ้ำอีกรอบหนึ่ง ซึ่งปกติก็นับเป็นรอบเวลาหนึ่งปี ก็เป็นการขยายกระบวนการสะสมทุนต่อ ๆ ไป นับเป็นการผลิตซ้ำของกระบวนการสะสมทุนที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น

กระบวนการสะสมทุนที่แสดงนี้ อาจใช้แทนการผลิตได้ทั้งระดับหน่วยธุรกิจ ระดับอุตสาหกรรม ระดับทุนสังคม (Social capital) หรือระดับประเทศ หรือแม้แต่อธิบายทั้งระดับโลก ทั้งนี้ก็อาศัยหลักการและองค์ประกอบเดียวกับ แม้ระดับต่างกันและสภาพแวดล้อมต่างกัน

จากการสำรวจองค์ความรู้ทางทฤษฎีในวงวิชาการที่ผ่านมาจะพบว่ามีทฤษฎีในกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ที่นำเสนอเพื่ออธิบายการสะสมทุนการศึกษาในต่างกรรมต่างวาระกัน เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศ (Domestic primitive accumulation)
2. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแบบอาณานิคม (Colonial primitive accumulation)
3. ทฤษฎีการสะสมทุนระดับโลก แบบเสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism global primitive accumulation)

ซึ่งกระบวนการสะสมทุนทั้ง 3 รูปแบบ มีลักษณะดังนี้

1. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศ (Domestic primitive accumulation)
ตัวแทนของทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีก็คือ คาลมาร์ก ตามที่เขียนไว้ในหนังสือ Capital มาร์กพัฒนาทฤษฎีจากกระบวนการสะสมทุนที่เกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากระบบศักดินาไปสู่ระบบทุนนิยมในยุโรป ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15-16 กระบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการแสวงหาส่วนเกินที่นำมาใช้ในการก่อรูปการสะสมทุนแบบทุนนิยม เนื่องจาก

ประการแรกกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นวิธีในการสร้างส่วนเกินที่พร้อมจะนำมาเป็นเงินทุนในสถานการณ์ซึ่งกำไรที่ได้จากการผลิตแบบทุนนิยมยังไม่ได้เป็นกอบเป็นกำ

ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือ การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นช่องทางการสร้างตลาดภายในประเทศ (Home market) สำหรับสินค้าที่ผลิตในระบบทุนนิยม

การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นกระบวนการสะสมทุนในมือชนชั้นนายทุนชั้นแรกในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ช่วงศตวรรษที่ 15-16 ที่ก่อให้เกิดระบบจากรูปแบบต่าง ๆ เช่น การตัดชาวนาออกจากที่ดินที่เคยถือครอง การค้าขายกับอาณานิคม การค้นพบแร่ทองและเงินในอาณานิคม การปล้นสะดมจากอาณานิคม เป็นต้น รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่การสะสมเป็นทุนอยู่ในมือนายทุนที่เป็นคนส่วนน้อยของสังคม ในขณะที่คนส่วนใหญ่ถูกตัดขาดจากปัจจัยการผลิต

ตามทฤษฎีนี้มองว่ากลไกหลักที่ใช้ในกระบวนการสะสมทุนภายในประเทศของยุโรปมุ่งพรากผู้ผลิตที่เป็นชาวนาจากการเป็นเจ้าของที่ดินหรือการยึดเอาที่ดินมาจากชาวนาเป็นหลัก ก็คือกลไกของรัฐที่ใช้ความรุนแรงโดยการใช้กำลังบังคับและใช้กฎหมายทางการของรัฐสภาบังคับ เช่น การใช้ความรุนแรงต่อชาวนาแต่ละคน การออกกฎหมายล้อมรั้ว (Enclosure) เพื่อให้เจ้าของที่ดินเจ้าของที่ดินสามารถเข้าไปยึดกรรมสิทธิ์ที่ดินของชาวบ้านให้เป็นทรัพย์สินส่วนตัว (The act for enclosure of the common)

ในกระบวนการยึดเอาที่ดินมาจากชาวนานั้น สามารถใช้รูปแบบ (Form) ต่าง ๆ ในการสะสมความมั่งคั่ง ดังนี้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2549, หน้า 2-3)

1. การปลดปล่อยของศักดินาหลังจากการมีฐานะตกต่ำลง ทำให้ไพร่กลายเป็นคนไร้ที่พึ่งหรือขอทาน ซึ่งจะกลายเป็นผู้ใช้แรงงานในเวลาต่อมา
2. การรวบรวมประชาชนที่สิ้นไร้ไม้ตอกและการขายแรงงานเป็นรายวันให้เข้าสู่ตลาดแรงงาน
3. การสร้างแรงงานอพยพที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน เนื่องจากแรงงานจะต้องละทิ้งประเทศ ทูงนา สวน บ้าน และสถานที่ทำงานของตนเอง
4. การล้อมรั้วหลังจากการผลักดันชาวไร่ชาวนาออกจากที่ดิน (Land enclosures) เป็นการที่เจ้าที่ดินผลักดันให้ชาวนาหมดสิทธิ์ในการเพาะปลูกในที่ดินที่ว่างเปล่าหรือหมดสิทธิ์ในการใช้ที่ดินส่วนกลาง (The common) เช่น ประเทศอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 16 จนกระทั่งถึงต้นศตวรรษที่ 17 เมื่อเจ้าที่ดินต้องการพื้นที่ในการเลี้ยงแกะ การเพาะปลูก จนกระทั่งนำไปสู่การล้อมรั้วที่ดิน และผลที่ตามมาจากการล้อมรั้วที่ดินได้นำไปสู่การทำลายชนชั้นชาวนา ทำให้ชาวนาต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างในชนบทหรือการเข้ามาทำงานในเมือง ซึ่งชาวนาเหล่านี้ก็คือ ต้นกำเนิดของชนชั้นกรรมาชีพ
5. การฉ้อฉลและคอร์รัปชัน โดยอาศัยกลไกของรัฐ คือ การใช้ระบบภาษี ปัญหานี้สาธารณะหรือการใช้ระบบเงินกู้ระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ในช่วงสงครามปฏิวัติของสหรัฐอเมริกาได้มีการออกพันธบัตรขายให้กับประชาชนโดยมีสัญญาจะชดใช้คืนภายในกำหนดเวลา หลังจากการประกาศตั้งสาธารณรัฐและรวมเป็นสหรัฐแล้ว กระทรวงการคลังมี

แผนการที่จะจัดการหนี้สินของรัฐดังกล่าว แต่ได้มอบหมายให้เอกชนบางกลุ่มมีอำนาจและเอกสิทธิ์ในการดำเนินงานตามแผนการดังกล่าว กลุ่มเอกชนได้ปกป้องขบวนการเกี่ยวกับแผนการจัดการหนี้สินของรัฐมิให้กระจายออกไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้พ่อค้าหรือบริษัทในเครือข่ายได้ส่งเอเย่นต์ออกไปหัวเมืองและรวบรวมซื้อพันธบัตรให้มากที่สุด ในราคาที่ถูกลงเหมือนได้เปล่า เนื่องจากประชาชนโดยทั่วไปไม่คิดว่าพันธบัตรจะยังมีค่าอยู่ เพราะถือว่าเป็นการเสียดุลซื้อพันธบัตรเพื่อช่วยชาติสำหรับทำสงคราม กลุ่มนายทุนกลุ่มนี้ได้นำพันธบัตรที่ซื้อมาจากประชาชนส่งให้กระทรวงการคลังและไถ่ถอนด้วยราคาเต็มพร้อมทั้งดอกเบี้ย (สุภา ศิริมานนท์, 2536, หน้า 189-196)

2. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแบบอาณานิคม (Colonial primitive accusation)

การสะสมทุนเบื้องต้นแบบอาณานิคม เป็นการสะสมทุนที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศภายใต้ลัทธิล่าอาณานิคม ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 17 จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

แนวคิดนี้เริ่มถูกนำเสนอมาตั้งแต่สมัยของมาร์กซ์ ที่ว่าในช่วงการพัฒนาทุนนิยมของประเทศยุโรปนั้น ประเทศมหาอำนาจยุโรปได้ใช้ลัทธิล่าอาณานิคมเพื่อช่วยขยายการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศของยุโรปเอง การใช้ลัทธิล่าอาณานิคมดังกล่าวกระทำใน 2 ช่องทาง คือ

1. การถ่ายโอนกำไรจากประเทศอาณานิคมไปสู่ประเทศเมืองแม่ที่เป็นศูนย์กลางในยุโรป เพื่อช่วยเพิ่มพูนกำไรทางด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมภายในประเทศยุโรปเอง

2. การทำการตลาดภายในประเทศอาณานิคม เพื่อเพิ่มพูนความสำคัญของตลาดภายในประเทศเมืองแม่ โดยการเน้นให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมพร้อม ๆ กับการทำให้การก่อรูปทุนนิยมภายในประเทศยุโรปเป็นที่แพร่หลาย

อย่างไรก็ดี การสะสมทุนในแบบอาณานิคมระหว่างประเทศเจ้าอาณานิคมกับประเทศอาณานิคมนั้น เป็นกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวไม่ถึงขั้นที่จะทำให้ผู้ผลิตที่เป็นชาวนาถูกพรากออกจากที่ดินทำกินที่เป็นปัจจัยการผลิตได้ ดังนั้นกระบวนการเกิดขึ้นขั้นกรมาชีพก็ยังไม่สมบูรณ์ด้วย แต่การสะสมทุนแบบอาณานิคมก็ถือว่ามีความจำเป็นมากสำหรับการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศใดประเทศหนึ่ง เนื่องจากระบบทุนนิยมภายในประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นมักจะประสบแนวโน้มของการเกิดวิกฤติของระบบเสมอ ทำให้มีความจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการผลิตที่ไม่ใช่ทุนนิยมในการป้อนวัตถุดิบ และการปรับการลงทุนใหม่ในการดึงส่วนเกินมาใช้

ตัวแทนแนวคิดของการสะสมทุนแบบอาณานิคมนอกจากการนำเสนอของมาร์กซ์แล้วยังมีกลุ่มมาร์กซ์ซิสต์ใหม่ (Neo-marxists) ที่วิเคราะห์ในแนวนี้ เช่น พอล บาร์น (Paul Baran) ใน The political economy of growth และ อังเดร กุนเดอร์ แฟรงค์ (Andre Gunder Frank) ใน Dependency

argument

กลไกการสะสมทุนเบื้องต้นในช่วยยุคนี้มีการใช้รูปแบบ (Form) ต่าง ๆ ในการสะสมความมั่งคั่ง เช่น

1. การค้าทาส เช่น ในเมืองลิเวอร์พูลของอังกฤษจำนวนทาสที่เพิ่มขึ้นจาก 27,500 คน ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็น 40,000-100,000 คนในศตวรรษที่ 18 ทำให้ลิเวอร์พูลเป็นเมืองที่มีการเจริญเติบโตอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาในปลายคริสต์ที่ 18 จนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 รัฐทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกา ได้นำทาสผิวดำจากแอฟริกาเพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าเพื่อมาเป็นแรงงานในไร่ฝ้าย

2. การกำจัดสิทธิของชุมชนในการควบคุมดูแลปัจจัยการยังชีพ ดังเช่นที่เกิดกับชาวพื้นเมืองตั้งแต่ประเทศอินโดนีเซียไปถึงประเทศในแถบลุ่มน้ำอเมซอน ไปจนถึงชาวนาชาวไร่ในประเทศโลกที่สามปัจจุบัน

3. การเข้ายึดที่ดินจากปัญหาหนี้สินอันเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์หนี้ (Debt crisis) ที่เกิดขึ้นในประเทศโลกที่สามทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. ทฤษฎีการสะสมทุนระดับโลก แบบเสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism global primitive accumulation)

กระบวนการสะสมทุนในองค์ความรู้ของมาร์ก (Marx) ตัวแทนของแนวคิดนี้ในปัจจุบันจะสอดคล้องกับแนวคิดของ โรซา ลักเซมเบิร์ก (Rosa Luxemburg) ที่เน้นว่าจะมีการขยายตัวของระบบทุนนิยมในระดับโลกเข้าไปสู่ประเทศส่วนรอบข้าง (Periphery countries) และจะทำให้เกิดกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในประเทศส่วนรอบข้างนั้นด้วย

แต่ในกรณีของ ฮาร์วี (Harvey, 2003) ได้วิเคราะห์ถึงยุคโลกาภิวัตน์ของลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่เริ่มพัฒนาความคิดมาตั้งแต่สมัยมาร์กาเรต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher) เป็นนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ และ โรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) เป็นนายกรัฐมนตรีของอเมริกา ซึ่งหลังจากนั้นแนวคิดเสรีนิยมใหม่ก็ได้ขยายออกไปในระดับโลกโดยอาศัยองค์การข้ามชาติที่สำคัญคือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ธนาคารโลก (World Bank) และ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

การขยายตัวของทุนนิยมโลกภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่เกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นในการที่จะรับมือกับแนวโน้มวิกฤตการณ์สะสมทุนที่มากเกินไปในปัจจุบัน (Over accumulation crisis)

เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นแนวใหม่ของ David Harvey กับแนวเก่าของกลุ่มมาร์กซิสต์เราสามารถสรุปเป็นทฤษฎี 2 ทฤษฎีใหญ่ คือ

ตารางที่ 1-1 เปรียบเทียบกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น

ทฤษฎี	กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น		
	บริบท	พื้นที่เป้าหมาย	ผลกระทบ
แนวเก่า	การพัฒนาทุน ภายในประเทศ	การเกษตร	คนจนเป็นกรรมการ
แนวใหม่	การพัฒนาทุนนิยมใน กระแสโลกาภิวัตน์	สิ่งแวดล้อม	คนจนไม่มีที่ไป

ดังนั้นฮาร์วี ในฐานะตัวแทนของนักวิชาการที่สนับสนุนทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแนวใหม่ในปัจจุบัน ได้ขยายความแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation) ของคาร์ล มาร์กซ์ มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีปรากฏการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้แนวคิดที่ถูกขับเคลื่อนโดยลัทธิแนวเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism)

ฮาร์วี ได้นำเสนอแนวคิดใหม่นี้ว่า การสะสมทุนด้วยการปล้นชิง (Accumulation by dispossession) ถูกเขียนในหนังสือของเขา เมื่อปี ค.ศ. 2003 ว่าเป็น “พวกจักรวรรดินิยมใหม่” (The new imperialism) ฮาร์วีกล่าวอ้างว่าคำว่า “Primitive” นั้นว่าเป็นขั้นตอนของระบบทุนนิยมคือเป็นขั้นตอนการผลิตชั่วคราวซึ่งจะไม่มีการผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่แต่ฮาร์วียืนยันว่า การสะสมทุนเบื้องต้นคือกระบวนการต่อเนื่องซึ่งอยู่ภายในกระบวนการสะสมทุนในระดับโลกนั่นเอง หมายความว่าเมื่อสถาปนาวิธีการผลิตแบบทุนนิยมขึ้นมาในสังคมแล้ว วิธีการผลิตแบบทุนนิยมยังต้องการการดำรงอยู่ของการสะสมทุนเบื้องต้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดของระบบทุนนิยม เนื่องจากในระบบทุนนิยมนั้นตามแนวคิดของมาร์กซิส จะพิจารณาไปสู่วิกฤตการณ์เสมอ วิกฤตการณ์ที่สำคัญคือวิกฤตการณ์ “การสะสมทุนที่มากเกินไป” (Over-accumulation) ดังนั้น การดำรงอยู่ของการสะสมทุนโดยการช่วงชิงจะเป็นเหมือนคังวาล์วเปิดปิดที่ปลอดภัยซึ่งจะช่วยบรรเทาวิกฤตชั่วคราวได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อพัฒนาการของทุนนิยมจะนำไปสู่วิกฤตก็จะมีกลไกมาช่วยลดราคาสินค้าอุปโภคบริโภค (ดังนั้นจึงเป็นการผลักดันการบริโภคทั่ว ๆ ไปให้มีมากขึ้น) ในทางกลับกันก็อาจทำได้โดยการกดราคาของปัจจัยในการผลิตให้ต่ำ หากให้ความสำคัญแก่ราคาของปัจจัยการผลิตที่ต่ำของสินค้าอุปโภคบริโภคมันจะเป็นอัตราผลกำไรที่เพิ่มขึ้นที่ได้ในช่วงนั้น ดังนั้น “การเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ราคาต่ำจึงสำคัญเท่า ๆ กับการขยายตลาดเพื่อสร้างโอกาสของการทำกำไร ความหมายโดยนัยคือพื้นที่ที่ยังมิใช่ทุนก็ควรจะถูกบังคับให้เปิดเป็นทุนไม่เฉพาะเพื่อการค้าเท่านั้น (ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ก็ได้) แต่รวมทั้งต้องยินยอมให้ทุนเข้าสู่การลงทุนในกิจการที่สร้างกำไรได้ด้วยการ

ใช้แรงงานราคาถูก วัตถุดิบต่าง ๆ ที่ดินถูก ๆ และอื่น ๆ แรงขับของตรรกะความคิดของนายทุนทั่วไปใด ๆ เกี่ยวกับอำนาจจึงมิใช่กรอบความคิดที่ควรถนอมรักษาไว้จากการพัฒนาการของนายทุน แต่ตรรกะของทุนนิยมเหล่านี้ถูกเปิดเผยออกมาอย่างต่อเนื่อง (Harvey, 2003, p. 139)

การสะสมทุนด้วยการปล้นชิง หมายถึงการสะสมทุนอย่างต่อเนื่องและขยายขอบเขตออกไปด้วยวิธีการที่มาร์กซ์ว่าเป็นวิธแบบ “บุพกาล” หรือ “ดั้งเดิม” ที่เกิดขึ้นในช่วงก่อตั้งแรกเริ่มของระบบทุนนิยม โดยการทำให้ที่ดินกลายเป็นสินค้าและการแปรรูปที่ดิน รวมทั้งจับไล่เกษตรกรออกไปด้วยการบังคับ การเปลี่ยนรูปแบบการถือครองกรรมสิทธิ์ที่มีหลากหลายรูปแบบ (เช่น ชุมชน หมู่คณะ รัฐ) ให้กลายเป็นกรรมสิทธิ์เอกชนเพียงอย่างเดียว การกีดกันและทำลายสิทธิที่ประชาชนมีต่อสมบัติส่วนรวม การทำให้แรงงานกลายเป็นสินค้าและกีดกันทำลายรูปแบบการผลิตและการบริโภคแบบอื่น ๆ (โดยเฉพาะแบบชนพื้นเมือง) กระบวนการชุดรีดทรัพย์ (รวมทั้งทรัพย์ากรธรรมชาติ) แบบอาณานิคม อาณานิคมใหม่และจักรวรรดินิยม ทำให้การแลกเปลี่ยนและการจัดเก็บภาษีโดยเฉพาะภาษีที่ดินกลายเป็นการชำระเงินทั้งหมด การค้าทาาส การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราหนี้ของประเทศ และที่สร้างความเสียหายร้ายแรงที่สุด คือการใช้ระบบสินเชื่อเป็นวิธีการในการสะสมทุนด้วยการปล้นชิงคนอย่างถึงรากถึงโคน รัฐมีบทบาทสำคัญทั้งการหนุนหลังและส่งเสริมกระบวนการเหล่านี้ ทั้งนี้เพราะรัฐเป็นผู้ผูกขาดการใช้ความรุนแรงและการนิยามความถูกต้องตามกฎหมาย (ภักวดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหราชัยกุล และอภิรักษ์ วรรณสาธพ, 2555, หน้า 258-259)

การให้ความสำคัญต่อการสะสมทุนเบื้องต้นของ Harvey แตกต่างจากทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศ กล่าวคือ ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศของ คาร์ มาร์ก เน้นกระบวนการผูกผู้ผลิตที่เป็นชาวนาจากการเป็นเจ้าของที่ดิน หรือการยึดเอาที่ดินมาจากชาวนาเป็นหลัก แต่ Harvey ให้ความสำคัญต่อการยึดทรัพย์ของส่วนรวม (The enclosure of the commons) การยึดทรัพย์ของส่วนรวมในปัจจุบันมี 4 รูปแบบหลัก ๆ คือ (ภักวดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหราชัยกุล และอภิรักษ์ วรรณสาธพ, 2555, หน้า 259-263)

1. การแปรรูปให้เป็นของเอกชน (Privatization)
2. ระบบชนาณูวัตร (Financialization)
3. การบริหารจัดการและแสวงหาผลประโยชน์จากวิกฤตการณ์ (The management and manipulation of crises)
4. การจัดสรรปันส่วนใหม่ของรัฐ (State redistributions)

1. การแปรรูปไปเป็นของเอกชน

การแปรรูปองค์กรของรัฐ และการขายทรัพย์สินสาธารณะเป็นแนวคิดที่ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด และมีการโต้แย้งจากเสรีนิยมใหม่ การแปรรูปสิ่งที่เคยเป็นสมบัติสาธารณะ เช่น สาธารณูปโภคทุกประเภท (น้ำ โทรคมนาคม การขนส่ง) การจัดสรรสวัสดิการสังคม (การเคหะ การดูแลสุขภาพ บำเหน็จบำนาญ) สถาบันสาธารณะ (มหาวิทยาลัย ห้องทดลอง คุก) และแม้กระทั่งการทำสงคราม (เช่น “กองทัพ” ของบริษัทเอกชนที่ดำเนินการเคียงคู่กับกองกำลังผสมในอิรัก) ล้วนถูกแปรรูปไปไม่มากนักน้อย ทั้งในโลกลงทุนนิยมและในประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบอื่น เช่นในจีน เป็นต้น ตลอดจนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่กำหนดไว้ในข้อตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPS Agreement) ที่นิยามว่าทรัพย์สินอุตสาหกรรม พลาสมาของเมล็ดพันธุ์ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ทุกชนิด เป็นทรัพย์สินของเอกชน มีผลให้สิทธิบัตรกลายเป็นวิชิษุจริตประชาชนที่เคยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัตถุดิบทางพันธุกรรม การปล้นชิงทางชีวภาพ (Biopiracy) เกิดขึ้นดาษดื่น การปล้นคลังทรัพยากรทางพันธุกรรมของโลกกำลังเกิดขึ้นเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่บริษัทยักษ์ใหญ่ไม่กี่บริษัท ความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมโลกที่เป็นสมบัติส่วนรวมของมนุษย์ และความเสื่อมโทรมของถิ่นที่อยู่อาศัยที่ขยายวงออกไปซึ่งเกิดจากวิธีการผลิตทางเกษตรกรรมแบบทุนเข้มข้น เป็นผลมาจากการทำให้ธรรมชาติทุกรูปแบบการเป็นสินค้าขายส่งนั่นเอง การทำให้รูปแบบวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาสร้างสรรค์กลายเป็นสินค้า ด้วยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการปล้นชิงแบบเหมารวม (เช่นอุตสาหกรรมดนตรีขึ้นชื่อในเรื่องการคดกลืนและชุดรีดวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของประชาชนรากหญ้า) เช่นเดียวกับในอดีต อำนาจรัฐมักถูกนำมาใช้บีบบังคับให้เกิดกระบวนการเหล่านี้ ถึงแม้ขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ก็ตาม การลดเลิกกรอบข้อบังคับที่เคยคุ้มครองแรงงานและสิ่งแวดล้อมให้รอดพ้นจากความเสื่อมถอย ทำให้เกิดการสูญเสียสิทธิตามมา สิทธิในทรัพย์สินส่วนรวมซึ่งกว่าจะได้มาก็ต้องอาศัยการต่อสู้ทางชนชั้นอย่างยากลำบากยาวนาน เช่น สิทธิในกองทุนบำนาญของรัฐ สิทธิในสวัสดิการ การดูแลสุขภาพระดับชาติ กลับถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นอาณาเขตของกรรมสิทธิ์เอกชน สิ่งเหล่านี้เป็นนโยบายการปล้นชิงที่เลวร้ายสามานย์ที่สุดอย่างหนึ่ง และมักขัดต่อเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ กระบวนการทั้งหมดนี้คือการถ่ายโอนสินทรัพย์จากอาชรรเขตของสาธารณะและประชาชนให้ตกอยู่ในเงื้อมมือของเอกชนและชนชั้นอภิสิทธิ์ ลักษณะดังกล่าวนี้กลายเป็นลักษณะเฉพาะของเสรีนิยมใหม่ เป้าหมายพื้นฐานก็คือการเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับการสะสมทุนในอาณาบริเวณที่เคยถือกันว่าอยู่นอกขอบเขตการค้าแสวงหากำไร (ถักวดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหราชัยกุล และอภิรักษ์ วรณสาธพ, 2555, หน้า 259-260)

กล่าวโดยสรุปแล้วการแปรรูปองค์กรของรัฐในที่นี้หมายถึงกระบวนการถ่ายโอนทรัพย์สินสาธารณะมาเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนตามทฤษฎีมาร์กซ์ กระบวนการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเพื่อรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นกระฎุมพีในขณะที่อำนาจจะถูกโยกย้ายจากรัฐบาลของชาติไปสู่พรรคการเมืองของเอกชนผลประโยชน์ที่นายทุนได้รับจะอยู่ในรูปของกำไร เพราะหลังจากการแปรรูปแล้ว นายทุนสามารถขายหรือให้เช่าทรัพย์สินสาธารณะซึ่งถือเป็นสิ่งทีประชาชนเป็นเจ้าของร่วมกัน

2. ระบบธนาวิวัต

ระบบธนาวิวัต หรือ กระแสการแปลงทุกอย่างเป็นการเงิน เกิดขึ้นราวปี ค.ศ. 1980 มีลักษณะเด่นที่การเก็งกำไรและปลาใหญ่กินปลาเล็ก การลดกฎเกณฑ์ในภาคการเงินเปิดช่องให้ระบบการเงินการเป็นหนึ่งในศูนย์กลางสำคัญในการจัดสรรความมั่นคงใหม่ โดยอาศัยการเก็งกำไร การทำลายฝ่ายตรงข้าม การฉ้อโกงและการปล้น การปั่นหุ้น การใช้รูปแบบการลงทุนที่มีการจ่ายผลตอบแทนที่สูงผิดปกติ ซึ่งผลตอบแทนนั้นส่วนใหญ่มาจากเงินลงทุนของนักลงทุนรายที่เพิ่งเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ แทนที่จะมาจากผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจอย่างแท้จริง หรือที่เรียกว่าแผนการแบบปอนซี (Ponzi scheme) การทำลายสินทรัพย์เชิงโครงสร้างโดยอาศัยภาวะเงินเฟ้อ การซื้อกิจการที่ผลการดำเนินงานไม่ดีมาเลือกขายสินทรัพย์ที่ทำกำไรแล้วปิดกิจการนั้นเสียโดยอาศัยการรวบรวมกิจการ การส่งเสริมการก่อหนี้ซึ่งทำให้ประชากรทั้งชาติแม้กระทั่งในประเทศทุนนิยมก้าวหน้า ต้องกลายเป็นทาสใช้หนี้ ทั้งหมดนี้กลายเป็นโฉมหน้าสำคัญของระบบการเงินทุนนิยม มีหนทางนับไม่ถ้วนในการฉ้อโกงเงินในระบบนี้ เนื่องจากนายหน้าค้าหุ้นได้รับค่านายหน้าจากการทำธุรกรรมแต่ละครั้ง พวกเขาจึงสามารถเพิ่มรายได้ให้ตัวเองด้วยการเทรดหุ้นในบัญชีบ่อย ๆ โดยไม่สนใจว่าการเทรดนั้นเพิ่มมูลค่าให้บัญชีหรือไม่ การซื้อขายหุ้นจำนวนมากในตลาดหลักทรัพย์จึงอาจเป็นแค่การ “กวาดหุ้น” มากกว่าสะท้อนความเชื่อมั่นในตลาด การให้ความสำคัญต่อมูลค่าหุ้น ซึ่งเกิดขึ้นจากการประสานผลประโยชน์ของเจ้าของทุนกับผู้จัดการ ด้วยการให้ผลตอบแทนแก่ฝ่ายหลังเป็นออฟชั่น หรือตราสารสิทธิที่ซื้อหรือขายหุ้น ซึ่งวิธีนี้ทำให้เกิดการปั่นหุ้นในตลาดหุ้น สร้างความมั่งคั่งเหลือคณานับแก่คนบางคน ท่ามกลางความพินาศของคนจำนวนมาก การล่มสลายครั้งใหญ่ของบริษัทเอนรอนคือภาพสะท้อนของกระบวนการที่ปล้นชิงเงินเลี้ยงชีพและสิทธิในกองทุนบำนาญของคนจำนวนมากไป นอกจากนี้ เรายังต้องคำนึงถึงการปล้นด้วยการเก็งกำไรที่ดำเนินการโดยกองทุนประกันความเสี่ยงหรือเฮดจ์ฟันด์ (Hedge Fund) และสถาบันทุนการเงินยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย เพราะสถาบันเหล่านี้คือหัวขบวนที่แท้จริงของการสะสมทุนด้วยการปล้นชิงบนเวทีโลก ถึงแม้สถาบันเหล่านี้ได้ชื่อว่าสร้างประโยชน์เชิงบวกด้วย “การกระจายความเสี่ยง” ก็ตาม (ภักดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหราชัยกุล และอภิรักษ์ วรรณสาธพ,

2555, หน้า 260-261)

3. การบริหารจัดการและแสวงหาผลประโยชน์จากวิกฤติการณ์

นอกจากการเก็งกำไรและการปั่นฟองสบู่จอมปลอมขึ้นมาบ่อย ๆ ซึ่งกลายเป็นลักษณะเด่นของการฉ้อฉลทางการเงินในลัทธิเสรีนิยมใหม่ ยังมีอีกกระบวนการหนึ่งที่น่าสนใจไปในเชิงลึกซึ่งทำให้เกิด “กับดักหนี้สิน” ที่กลายเป็นวิธีการหลักในการสะสมทุนด้วยการปล้นชิง การสร้างการบริหารและการแสวงหาผลประโยชน์จากวิกฤติการณ์ในเวทีโลก ได้วิวัฒนาการจนกลายเป็นศิลปะของการดูดกลืนความมั่งคั่งจากประเทศยากจนไปสู่ประเทศร่ำรวย โดยการจัดการและชักใยวิกฤติเศรษฐกิจโดยการสร้างเพิ่มอัตราดอกเบี้ยจะทำให้ประเทศที่ยากจนต้องเข้าสู่ภาวะล้มละลายจนในที่สุดต้องยอมรับโครงการการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นจากกลุ่มต่างๆ เช่น กระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกา กลุ่มทุนวอลล์สตรีต (Wall Street) กองทุนการเงินระหว่างประเทศเราจะพบว่าวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเช่นนี้ที่เกิดขึ้นบางช่วงในทศวรรษ 1960 แต่มาเกิดขึ้นเป็นประจำในทศวรรษ 1980 และ 1990 แทนไม่มีประเทศกำลังพัฒนาประเทศไหนเลยที่รอดพ้นจากวิกฤติการณ์นี้ และในบางกรณี เช่น ละตินอเมริกา วิกฤติการณ์ดังกล่าวกลายเป็นโรคเรื้อรัง วิกฤติการณ์หนี้สินเป็นสิ่งที่ถูกชี้นำ จัดการและควบคุมเพื่อสร้างความเป็นเหตุเป็นผลแก่ระบบและจัดสรรทรัพย์สินเสียใหม่ โดยการถ่ายโอนทรัพย์สินจากประชาชนในประเทศที่มีวิกฤติหนี้สินเข้ากระเป๋าเจ้าหน้าที่ในประเทศศูนย์กลาง หรือสิ่งที่นักเสรีนิยมใหม่เรียกว่า “การริบทรัพย์สินโดยอาศัยภาวะเงินฝืด” (Confiscatory deflation) (ภักวดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหระชัยกุล และ อภิรักษ์ วรรณสาธพ, 2555, หน้า 260-261)

4. การจัดสรรปันส่วนใหม่ของรัฐ

รัฐเสรีนิยมใหม่ ตามแนวคิดของฮาร์วีย์นั้น รัฐเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินนโยบายจัดสรรความมั่งคั่งใหม่ โดยพลิกกลับกระแสการกระจายความมั่งคั่งจากชนชั้นบนลงสู่ชนชั้นล่างซึ่งเกิดในยุคของระบบเสรีนิยมที่มีการกำกับดูแล รัฐทำเช่นนี้ได้ในช่วงแรกด้วยการผลักดันแผนการแปรรูปและตัดลดงบประมาณรายจ่ายที่สนับสนุนค่าจ้างเชิงสังคม แม้ในกรณีที่การแปรรูปดูเหมือนเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นล่าง แต่ในระยะยาวกลับส่งผลกระทบต่อชนชั้นล่าง นอกจากนี้รัฐเสรีนิยมใหม่ได้มีการจัดสรรความมั่งคั่งและรายได้ใหม่ด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บภาษีเพื่อเอื้อประโยชน์แก่นักลงทุนมากกว่าผู้มีรายได้จากเงินเดือนและค่าจ้าง รวมทั้งการจัดหาเงินอุดหนุนแบบต่างๆ และการลดหย่อนภาษีให้บรรษัทธุรกิจ การส่งเสริมโครงการอุดหนุนภาคธุรกิจที่เกิดขึ้นในสหรัฐฯ ทั้งในระดับรัฐบาลกลาง มลรัฐและท้องถิ่น เท่ากับเป็นการปล่อยถ่ายเงินสาธารณะจำนวนมากไปเข้ากระเป๋าบรรษัททั้งหลาย ทั้งแบบโดยตรง เช่น การให้เงินอุดหนุนภาคธุรกิจเกษตร และโดยอ้อม เช่น ในภาคอุตสาหกรรมทหาร เป็นต้น นอกจากนี้การลดภาษีอัตราดอกเบี้ยการจำนองในสหรัฐฯ

ก็คือเป็นการอุดหนุนต่อเจ้าของบ้านรายได้สูงและอุตสาหกรรมก่อสร้าง (ภักวดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหระชัยกุล และอภิรักษ์ วรรณสาธพ, 2555, หน้า 264-266)

นอกจากนี้ ในกระบวนการสะสมทุนที่มีวัฏจักรของส่วนรวม ตามแนวคิดของ Harvey นั้น เน้นกลไกทั้งการใช้กำลังบังคับด้วยความรุนแรง และการยินยอมพร้อมใจควบคู่กันไป ได้ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ในขณะที่ทฤษฎีการสะสมทุนภายในประเทศ ของมาร์ก จะเน้นการใช้ ความรุนแรง

การใช้แนวคิดการสะสมทุนในระดับโลกภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาในปัจจุบัน สามารถประสพหลักฐานซึ่งเป็นที่ประจักษ์ในหลายประการด้วยกัน คือ

1. การที่ชาวนายากจนในประเทศกำลังพัฒนาเข้าถึงที่ดินทำมาหากินยากขึ้น และตกอยู่ในเงื่อนไขถูกบีบให้ต้องไปทำงานรับจ้าง (Wage labor) หรือการค้าขายย่อย (Pretty trading)
2. กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาจะมีลักษณะของการมีผู้ได้ประโยชน์ โดยผู้อื่นต้องเสียประโยชน์ (Zero-sum game)
3. มีการสนับสนุนเงินทุนในการก่อระบบทุนนิยมจากทรัพยากรที่ไม่อยู่ในระบบทุนนิยม
4. มีการแยกคนงานในชนบทจากการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ดินทำกิน
5. มีการแยกแรงงานจากองค์กรรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ตามแนวคิดนี้เห็นว่า กระบวนการสะสมทุนที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ของกระแสโลกาภิวัตน์ ถือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการเปลี่ยนผ่านไปสู่ทุนนิยม แต่ในปัจจุบันถือเป็นเพียงขั้นเริ่มต้น โดยใช้การผลักดันของนโยบายเสรีนิยมใหม่เพื่อเร่งกระบวนการให้เกิดความเข้มข้นและรวดเร็วในการพรากชาวนาจากปัจจัยการผลิต ซึ่งจะทำให้สมบูรณ์ได้นั้นอาจต้องใช้กลไกอื่นนอกเหนือจากอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ เช่น การใช้รัฐที่เข้มแข็งในประเทศจีนในปัจจุบัน เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นในการตีความแบบใหม่ ซึ่งเรียกว่าการสะสมทุนเบื้องต้นที่มีความต่อเนื่องยั่งยืน (Inherent-continuous primitive accumulation) แทนแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นในรูปแบบเก่า การตีความแนวเก่าถือว่าการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นเหตุการณ์เพียงช่วงเดียวในประวัติศาสตร์ก่อนการเกิดวิถีการผลิตแบบทุนนิยม (Historical primitive accumulation) แต่การตีความแนวใหม่ถือว่าการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นสิ่งที่ถือว่ามีอย่างต่อเนื่องยั่งยืน หมายความว่าเมื่อก่อเกิดวิถีการผลิตแบบทุนนิยมแล้วก็ยังคงมีกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นดำรงอยู่ควบคู่กับการสะสมทุนในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม (Capitalist accumulation capital) ที่ตั้ง

อยู่บนฐานของความสำคัญระหว่างทุนกับแรงงาน แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นแบบนี้มีลักษณะที่สำคัญ คือ

1. การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นรากฐาน (Basis) ของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม หมายความว่า การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนนิยม ดังนั้นจึงมีบทบาทต่อเนื่องในฐานะที่ทุนต้องใช้กลยุทธ์การสะสมทุนเบื้องต้นนี้เป็นรากฐานในการสะสมทุนตามปกติเสมอ

2. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันอาศัยลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เป็นอุดมการณ์ในการสร้างความชอบธรรมสำหรับการปฏิบัติการในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นในอดีตอาศัยแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบคลาสสิก (Classical political economy) เป็นอุดมการณ์หลัก

3. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบัน เกิดขึ้นในบริบทของอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อประเทศโลกที่สาม ในเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา ในขณะที่การสะสมทุนดังกล่าวในอดีตเกิดขึ้นจากอิทธิพลภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น อังกฤษในอดีตการวิเคราะห์อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายนอกในฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ภายในประเทศ ดังนั้นการพัฒนาทุนนิยมในจังหวัดที่ศึกษาจึงเป็นการวิเคราะห์ที่มีการเชื่อมโยงกับภายนอก แต่มีรากเหง้าอยู่ภายในประเทศ (External links and internal roots) ผลที่ตามมาคือ การเกิดภาวะพึ่งพิงในที่นี่จึงมิใช่การกำหนดแต่ฝ่ายเดียวจากภายนอก (External determinism) แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขจากภายนอกที่เรียกว่า การพึ่งพิงเชิงโครงสร้าง (Cardoso & Faletto, 1979, pp. 26-27)

4. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันอาศัยรูปแบบที่มีความหลากหลายมากกว่าการเน้นการปลัดดันชาวไร่ชาวนาออกจากที่ดินของตนเอง (Land enclosures) ดังที่เกิดขึ้นในกรณีของประเทศอังกฤษปลายศตวรรษที่ 14 รูปแบบที่หลากหลายในปัจจุบัน เช่น การสูญเสียที่ดินจากปัญหาวิกฤตหนี้สิน นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายที่มุ่งแยกปัจจัยการผลิตมิใช่เป็นเพียงผู้ผลิตสินค้ารายย่อยเท่านั้นแต่รวมไปถึงการทำลายกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนและควบคุมพื้นที่ทางสังคม เพื่อมิให้ชนชั้นกรรมาชีพใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง

ตัวแทนความคิดที่ตีความการสะสมทุนเบื้องต้นในแนวใหม่นี้ พัฒนามาตั้งแต่ Rosa Luxemburg มาจนถึง Samir Amin และ Immanuel Wallerstein ในขณะที่ผู้นิยมให้การตีความแบบเก่า ได้แก่ Lenin, Maurice Dobb, Paul Sweezy

เนื่องจากแนวคิดเบื้องต้นของ Harvey และ Marx ต่างก็เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานจากตะวันตก โดยแนวคิดดังกล่าวก่อเกิดจากบริบทในอดีตซึ่งมานานแล้ว และในปัจจุบันในยุค

โลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่อาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนไป อีกทั้งในการศึกษาคครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการปรับใช้แนวคิดให้เหมาะสมกับบริบททุนชายแดนท้องถิ่น

ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจใต้ดิน

แนวคิดเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจใต้ดิน” หรือ “เศรษฐกิจนอกระบบ” เกิดขึ้นเมื่อมีนักวิชาการตะวันตกได้ไปศึกษาตลาดแรงงานในเมืองในทวีปแอฟริกา พบว่า ผู้คนจำนวนมากในเมืองไม่ได้ดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจในระบบอย่างที่ปรากฏในตะวันตก บุคคลเหล่านี้ไม่มีงานประจำ ไม่มีผลประโยชน์จากการทำงานในระบบประกันสังคม แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐกิจนอกระบบ” ซึ่งเป็นการจ้างงานตนเอง การศึกษานี้ได้จุดความสนใจเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจนอกระบบ” อย่างกว้างขวาง มีการศึกษาเรื่องนี้ในประเทศทั่วโลก ทั้งที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transition country) ในระยะแรกองค์การแรงงานสากลมีความสนใจศึกษาสูง และมีแนวโน้มที่จะเห็นว่าเศรษฐกิจใต้ดินสัมพันธ์กับความยากจน และเป็นสิ่งที่ชาวเมืองจำนวนมากไม่น้อยปฏิบัติกัน แต่ในอีกด้านหนึ่งมีนักวิชาการบางคนเห็นว่า เศรษฐกิจใต้ดิน เป็นเรื่องที่ “ประชาชนได้นำเอาอำนาจทางเศรษฐกิจเข้ามาอยู่ในมือของตน เป็นอำนาจทางเศรษฐกิจที่ผู้รวมศูนย์อำนาจปฏิเสธที่จะให้แก่พวกเขา” ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจที่ว่าเป็นเศรษฐกิจเล็ก ๆ น้อย ๆ ของครัวเรือน เพื่อการเอาตัวรอดในระบบตลาดใหญ่ ต่อมาได้มีการศึกษากว้างขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ การหลีกเลี่ยงภาษี ซึ่งศึกษากันมากในประเทศพัฒนาแล้ว การทุจริตคอร์รัปชันทั้งในวงราชการและบริษัทธุรกิจเอกชนและองค์กรอาชญากรรม โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นว่า เศรษฐกิจใต้ดินเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีบทบาททั้งทางบวกและทางลบ (อนุช อาภาภิรม, 2546, หน้า 6)

เศรษฐกิจใต้ดิน (Underground economy หรือ Shadow economy) นั้นมีการใช้คำศัพท์ทางวิชาการที่แทนกันได้อยู่หลายคำด้วยกัน ซึ่งซัวร์เชส (Suresh) เจ้าหน้าที่หน่วยงานด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติขององค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดนิยามของกิจกรรมของเศรษฐกิจนอกระบบที่ผู้เชี่ยวชาญใช้ สรุปได้ดังนี้ (อนุช อาภาภิรม, 2546, หน้า 26-27)

“เศรษฐกิจนอกระบบ” (Informal economy) ใช้เน้นในกิจการของช่างฝีมือและวิสาหกิจขนาดเล็กที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา

“เศรษฐกิจแฝงเร้น” (Hidden economy) หรือ “เศรษฐกิจสนธยา” (Twilight economy) ใช้เน้นกิจกรรมที่เลี่ยงภาษี

“เศรษฐกิจคู่ขนาน” (Parallel economy) หรือ “ตลาดมืด” (Black Market) เน้นเรื่องการค้าและการแลกเปลี่ยนเงิน

“เศรษฐกิจไม่ใช่ทางการ” (Unofficial economy) หรือ “เศรษฐกิจที่ไม่ได้บันทึก” (Unrecorded economy) เน้นเศรษฐกิจที่หน่วยงานทางการไม่ได้บันทึกไว้

“เศรษฐกิจเงา” (Shadow economy) เน้นเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเศรษฐกิจในช่วงเปลี่ยนผ่าน เช่น กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกซึ่งผู้ที่ทำกิจกรรมเศรษฐกิจแบบนี้จะได้รับผลประโยชน์มากกว่าการทำกิจกรรมเศรษฐกิจแบบเป็นทางการ

“เศรษฐกิจเงินสด” (Cash economy) เน้นในเรื่องการใช้เงินสดเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจใต้ดิน

“เศรษฐกิจที่จัดระเบียบตนเอง” (Self-regulated economy) เน้นสภาพที่ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนี้จัดการแก้ไขปัญหาและปรับตนเองโดยไม่ได้อาศัยการดูแลคุ้มครองจากรัฐ

“เศรษฐกิจที่บริการตนเอง” (Self-service economy) เน้นการสนองสินค้าและบริการแก่ตนเอง

“เศรษฐกิจที่สอง” (Second economy) เป็นการแสดงให้เห็นว่ายึดถือเศรษฐกิจในระบบเป็นเศรษฐกิจที่หนึ่ง

“เศรษฐกิจสีเทา” (Grey economy) เน้นลักษณะทั่วไปของเศรษฐกิจที่มีทั้งไม่ขาวและไม่ดำ อย่างไรก็ตาม เส้นแบ่งระหว่างเศรษฐกิจในระบบกับนอกระบบยังคงมีความพร่ามัวอยู่เสมอ

“เศรษฐกิจที่ไม่ได้มีการสังเกต” (Unobserved economy) มีความหมายใกล้เคียงกับ “เศรษฐกิจที่มองไม่เห็น” (Invisible economy) และ “เศรษฐกิจที่จมอยู่ข้างล่าง” (Submerged economy) นอกจากนี้ยังมีคำว่า “เศรษฐกิจที่ผิดปกติ” (Irregular economy) อีกด้วย

ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดิน

นักวิชาการและองค์กรที่มีบทบาทในการกำกับดูแลเศรษฐกิจแต่ละคนให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดิน แตกต่างกันตามเกณฑ์และการให้ความสำคัญในงานศึกษาของตนเอง ดังต่อไปนี้

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศกลุ่มยุโรป หรือ OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ได้ให้ความหมายว่าเป็นเศรษฐกิจที่ไม่อยู่ภายใต้ “ระบบตลาด” (Market) กล่าวคือ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่อยู่ในระบบบัญชีประชาชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีขนาดเล็กและไม่ผิดกฎหมาย เช่น ธุรกิจขนาดจิ๋ว เป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO (International Labour Organization) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดิน คือ “ไม่อยู่ภายใต้ ‘ระบบความคุ้มครองสภาพการทำงาน’ (Work

condition) กล่าวคือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แรงงานไม่ได้รับความคุ้มครอง และกิจกรรมที่แรงงานขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตและความคุ้มครองทางสังคม เช่น ผู้รับงานมาทำที่บ้าน เกษตรกร ลูกจ้างชั่วคราว

ธนาคารโลก (World bank) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศกลุ่มยุโรป หรือ (Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) ได้ให้ความหมายว่าเป็นเศรษฐกิจที่ไม่อยู่ภายใต้ “ระบบกฎหมาย” (Legal) กล่าวคือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ได้รับอนุญาตโดยกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ของเถื่อน บริการทางเพศ การพนัน

อนุช อาภาภิรม (2546) ได้สรุปความหมาย และนิยามและขอบเขตของเศรษฐกิจใต้ดิน โดยครอบคลุม กิจกรรม 4 ประเภท กล่าวคือ

1. กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนฐานราก หรือผู้ที่อยู่ชายขอบที่ถูกกันออกไปจากเศรษฐกิจแบบเป็นทางการ (Formal economy)
2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน หรือพฤติกรรมไม่โปร่งใส
3. อาชญากรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจใต้ดิน ทั้งในระดับท้องถิ่นและข้ามชาติ เช่น การค้ายาเสพติด บ่อนการพนันผิดกฎหมาย การค้าคน โดยเฉพาะแรงงานอพยพ
4. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ได้แก่ การให้บริการตนเอง (Self provision) การรับจ้างทำงานบ้าน การก่อการร้ายสากล เป็นต้น

Hart (2006 อ้างถึงใน วรพล โสคติยานุรักษ์, 2550) ให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินว่าเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพของผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นคนยากจน รวมถึงอาชีพที่ใช้ทักษะความสามารถและเทคโนโลยีในการผลิตแบบล้ำหลัง และมักเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่มีการลงทุนในระดับต่ำ

Norman (n.d. อ้างถึงใน วรพล โสคติยานุรักษ์, 2550) ให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินในแง่มุมของการใช้กฎหมายเป็นตัวแบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจใต้ดิน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทที่อยู่นอกเหนือตัวบทกฎหมายรวมถึงกิจกรรมที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ลักษณะดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจใต้ดินมีความน่าสนใจกว่าเศรษฐกิจในระบบ ซึ่งเป็นความท้าทายต่อการศึกษาเศรษฐกิจที่ปกปิดซ่อนเร้นและหลีกเลี่ยงจากกฎหมาย

ฐาปนีย์ วัชรชัยสมร (2537, หน้า 10-11 อ้างถึงใน วรพล โสคติยานุรักษ์, 2550) ให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินไว้ 2 แง่มุม ได้แก่ แง่ของการหลีกเลี่ยงภาษี และแง่ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ

ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินในแง่ของการหลีกเลี่ยงภาษี หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ชำระภาษีอากรหรือพยายามชำระแต่น้อยกว่าที่ควรจะเป็น โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายภาษีอากร รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการหลบหนีภาษีด้วย

ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินในแง่ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หมายถึง กิจกรรมที่ต้องกระทำในลักษณะแอบแฝงซ่อนเร้น ทำให้รายได้จากการดำเนินกิจกรรมไม่มีการบันทึกเป็นตัวเลขสถิติทางการ โดยเฉพาะในบัญชีรายได้ประชาชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินบนพื้นฐานของการบริหารและจัดการของรัฐไว้ว่า เศรษฐกิจใต้ดินเป็นการประกอบบริหารจัดการของภาครัฐ รวมถึงเป็นหน่วยงานธุรกิจขนาดเล็กของชุมชน โดยเจ้าของธุรกิจเป็นผู้ทำงานเองหรืออาจมีลูกจ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่อาจจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตามกฎหมายหลีกเลี่ยงกฎหมาย หรือไม่มีกฎหมายกำกับ (สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา, 2547, หน้า 6-7)

Mc Donald (1984, pp. 4-18 อ้างถึงใน วรพล โสคติยานุรักษ์, 2550) พยายามนิยามความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินให้ครอบคลุมกิจกรรมต่างๆมากที่สุด โดยเขาเสนอความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินไว้ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. ความหมายที่หนึ่ง คือ การดำเนินกิจกรรมที่ถูกกฎหมายของบุคคลหรือหน่วยธุรกิจ แต่ผู้ประกอบการเหล่านั้นพยายามหลีกเลี่ยงการเสียภาษี ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้จากภาษีอากรในส่วนนี้
2. ความหมายที่สอง คือ การรวมกิจกรรมตามความหมายประการแรกรวมกับกิจกรรมที่โดยปกติสมควรได้รับการบันทึกอยู่ในระบบบัญชีทางการ แต่เนื่องจากไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการบันทึกได้จึงทำให้กิจกรรมบางส่วนนี้ต้องถูกละเลยไป
3. ความหมายที่สาม คือ การรวมกิจกรรมตามความหมายทั้งสองความหมายรวมกับการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางชนิดที่มีลักษณะผิดกฎหมายต่าง ๆ เข้าไว้ด้วย เช่น การค้ายาเสพติด การลักลอบสินค้าหนีภาษี การตั้งบ่อนการพนัน เป็นต้น
4. ความหมายสุดท้าย เป็นความหมายที่ครอบคลุมความหมายทั้งสามประการรวมกับกิจกรรมที่มีได้มีการซื้อขายในระบบตลาดและเป็นการดำเนินกิจกรรมแอบแฝง เช่น การทำงานบ้านของแม่บ้าน หรือการทำงานที่บ้าน เป็นต้น

ในคู่มือนี้พจนานุกรมนี้จะใช้ความหมายของเศรษฐกิจใต้ดินใน 2 ระดับ คือ ในความหมายแคบ เศรษฐกิจใต้ดิน หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตลาดซึ่งหลบหลีกเลี่ยงการตรวจสอบในการประมาณการอย่างเป็นทางการของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ แม้ว่าการผลิตนั้นจะถูกกฎหมาย

หรือผิดกฎหมายก็ตาม ส่วนความหมายกว้างเศรษฐกิจใต้ดิน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตั้ง
กล่าวในความหมายแรกซึ่งชี้ดวงนอกเหนือจากการควบคุมของรัฐบาล การเก็บภาษีหรือการ
สังเกตเห็นได้โดยทั่วไป

ประเภทของเศรษฐกิจใต้ดิน

จากการนิยามของเศรษฐกิจใต้ดินที่แตกต่างกันแสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจใต้ดินเป็น
กิจกรรมที่มีความหลากหลายและมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบบางอย่าง ทำให้นักวิชาการ
ต้องแบ่งแยกประเภทของเศรษฐกิจใต้ดินให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องในการศึกษา

Thomas (1992, pp. 3-6 อ้างถึงใน วรพล โสคติยานุรักษ์, 2550) แบ่งประเภทของ
เศรษฐกิจใต้ดินบนพื้นฐานของการผลิตทั้งในด้านแหล่งที่ก่อให้เกิดสินค้า กระบวนการผลิตและ
ผลผลิตขั้นสุดท้าย ซึ่งแบ่งได้ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. เศรษฐกิจใต้ดินภาคครัวเรือน (The household sector) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจใต้ดิน
ที่มีการผลิตและกระจายสินค้าและบริการเกิดขึ้นภายในครัวเรือน จุดเด่นของกิจกรรมประเภทนี้ คือ
ผลผลิตจะไม่ถูกนำไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกและไม่มีการแลกเปลี่ยนทางการตลาดเข้ามา
เกี่ยวข้อง กิจกรรมเหล่านี้มักไม่ถูกประเมินค่าเป็นตัวเงินเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบ้าน
เช่น การทำงานบ้านของแม่บ้านเป็นกิจกรรมที่ไม่รวมอยู่ในรายได้ประชาชาติ กิจกรรมประเภทนี้
เป็นการผลิตเพื่อการยังชีพโดยตรงมากกว่าเป็นการผลิตเพื่อรายได้

2. เศรษฐกิจใต้ดินภาคไม่เป็นทางการ (The informal sector) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่
ประกอบด้วยผู้ผลิตขนาดเล็กละบุคคลที่ทำงานของตนเองเพื่อผลิตและกระจายสินค้าและบริการ
ต่าง ๆ อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทางการตลาด เช่น การขายของข้างถนนหรือหาบเร่แผงลอย การ
ขายสินค้าตามตลาดนัด เป็นต้น จุดเด่นของกิจกรรมประเภทนี้ คือ สินค้าและบริการเป็นสิ่งที่ถูกต้อง
ตามกฎหมายในด้านกระบวนการผลิตและการจำหน่าย

ความแตกต่างระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินภาคครัวเรือนกับเศรษฐกิจใต้ดินภาคไม่เป็น
ทางการจะถูกนำมาออกมาขายหรือแลกเปลี่ยนผ่านตลาดการค้าใต้ดิน ซึ่งต่างกับสินค้าและบริการ
ของเศรษฐกิจใต้ดินภาคครัวเรือนจะไม่เข้าสู่การแลกเปลี่ยนทางการตลาด

3. เศรษฐกิจใต้ดินแบบไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ (The irregular sector) เป็นกิจกรรม
เศรษฐกิจที่ผิดข้อกำหนดในบางประการ เช่น การหลบเลี่ยงภาษี การไม่จ่ายค่าจ้างตามค่าจ้างขั้นต่ำ
และกฎระเบียบความปลอดภัยในโรงงานไม่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด เป็นต้น จุดเด่นของ
กิจกรรมประเภทนี้ คือผลผลิตในขั้นสุดท้ายเป็นสิ่งที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย แต่ความผิด
กฎหมายเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตและการจำหน่าย

4. เศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย (The criminal sector) กิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทนี้แตกต่างจากประเภทที่สาม คือ ผลผลิตในขั้นสุดท้ายของเศรษฐกิจได้ดินแบบไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ผลผลิตของเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย เช่น สินค้าที่ขโมยมา ยาเสพติด สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเศรษฐกิจในประเภทนี้ไม่ได้เสียภาษีและเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายอย่างชัดเจน ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมักใช้วิธีจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องของเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย มากกว่าประเภทอื่น

นอกจากการแบ่งประเภทเศรษฐกิจได้ดินของ โทมัส ตามพื้นฐานของการผลิตแล้ว Feige (1989, pp. 13-15) ยังแบ่งประเภทของเศรษฐกิจได้ดินระบบตามกฎเกณฑ์ของสังคม(Institutional rules) โดยพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิดกฎหมาย และเป็นการดำเนินตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมหรือไม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. เศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย (The illegal economy) ประกอบไปด้วยกิจกรรมการผลิตและการจำหน่ายสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด โสเภณีและการพนันแบบผิดกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย (The Criminal Sector) ของ Thomas

2. เศรษฐกิจที่ไม่ได้รายงาน (The unreported economy) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลีกเลี่ยงกฎระเบียบทางการเงินในรูปแบบของภาษี และไม่มีการรายงานจำนวนรายได้ที่ผู้ประกอบการต้องชำระภาษี

3. เศรษฐกิจที่ไม่ได้บันทึก (The unrecorded economy) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ปิดบังการลงรายการตามที่รัฐบาลกำหนดในการรวมอยู่ในรายได้ประชาชาติ ทำให้จำนวนรายได้เหล่านั้นไม่ปรากฏในบัญชีรายได้ประชาชาติ

4. เศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการ (The informal economy) ประกอบไปด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลีกเลี่ยงข้อกำหนดทางกฎหมายและการบริหารจัดการของรัฐ ไม่มีการจ่ายค่าจ้างต่าง ๆ ตามกฎหมาย เช่น การทำธุรกิจที่ไม่ขึ้นทะเบียนการค้า บริษัทที่ไม่มีระบบประกันสังคมให้กับพนักงาน เป็นต้น กิจกรรมในลักษณะนี้เหมือนกับเศรษฐกิจได้ดินระบบแบบไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ (The Irregular Sector) ของ Thomas

อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทของกิจกรรมเศรษฐกิจได้ดินของ Feige ยังคงมีหลักร่วมกัน โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ไม่ได้รายงานกับเศรษฐกิจที่ไม่ได้บันทึก เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างสามารถเข้าข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ทั้งสองอย่าง นอกจากนั้นยังมีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมายและเศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการซึ่งคนทั่วไปมักไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างกิจกรรมทั้ง 2 ประเภทนี้ได้ กล่าวคือ เศรษฐกิจที่ผิดกฎหมายเป็นกิจกรรมการผลิตและการจำหน่ายสิ่งผิดกฎหมายและไม่สามารถทำการแลกเปลี่ยน

ในตลาดที่มีการควบคุมจากรัฐได้ เช่น ยาเสพติด สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น ส่วนเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการนั้นจะเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการจำหน่ายที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น การผลิตเสื้อผ้าจากโรงงานที่ให้ค่าจ้างแก่แรงงานไม่เป็นตามค่าจ้างขั้นต่ำ หรือการนำเสื้อผ้ามาขายในตลาดนัดที่ไม่มีการจดทะเบียนการค้าทำให้รัฐไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ ดังนั้น แม้ว่าเสื้อผ้าไม่ใช่สินค้าที่ผิดกฎหมาย แต่ผ่านกระบวนการผลิตและการจำหน่ายที่ไม่เป็นไปตามข้อตกลงจากรัฐก็ถูกจัดว่าเป็นเศรษฐกิจใต้ดินด้วย

สำหรับปัญหาประการสุดท้าย คือ ปัญหาในการขีดเส้นแบ่งระหว่างกิจกรรมที่ใช้กฎหมายเป็นเกณฑ์ เนื่องจากกฎหมายของแต่ละประเทศไม่เหมือนกันก่อให้เกิดความเหลื่อมซ้อนในการแบ่งประเภทของกิจกรรม กล่าวคือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมายในประเทศหนึ่ง อาจเป็นกิจกรรมที่ไม่ผิดกฎหมายในอีกประเทศหนึ่งก็ได้ เช่น ประเทศฮอลแลนด์ยอมรับโสเภณีที่จดทะเบียนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ประเทศไทยกลับถือว่าอาชีพโสเภณีทั้งหมดเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย (Portes & Haller, 2005, pp. 405)

นอกจากการแบ่งประเภทของนักวิชาการต่างประเทศแล้ว ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2543, หน้า 12) ยังแบ่งประเภทของเศรษฐกิจใต้ดินบนพื้นฐานของกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. ธุรกิจผิดกฎหมายหรือนอกกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อน การค้าสัตว์และพืชสงวนพันธุ์ การลักลอบต้นไม้ การพนัน โสเภณี และการค้ามนุษย์ สอดคล้องกับเศรษฐกิจที่ผิดกฎหมาย (The criminal sector และ The illegal economy) ของ Thomas และ Feige ตามลำดับ

2. ธุรกิจที่หลีกเลี่ยงภาษีต่างๆ สอดคล้องกับเศรษฐกิจใต้ดินแบบไม่เป็นไปตามกฎหมาย (The Irregular Sector) ของ Thomas และเศรษฐกิจที่ไม่ได้รายงาน (The unreported economy) ของ Feige

3. การคอร์รัปชันทั้งในภาครัฐและเอกชน เช่น การใช้ตำแหน่งหรืออำนาจทางราชการและการเมือง หรือการผูกขาดทางธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้

4. ภาคเศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการ หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งไม่ผิดกฎหมาย แต่หลุดรอดหรือมิได้ถูกนับรวมเข้าอยู่ในสถิติของบัญชีรายได้ประชาชาติอย่างครบถ้วน อาจเป็นธุรกิจขนาดย่อม การทำธุรกิจในครัวเรือน การทำอาชีพส่วนตัว หาบเร่แผงลอย สอดคล้องกับเศรษฐกิจนอกระบบภาคไม่เป็นทางการ (The informal sector) ของ Thomas และเศรษฐกิจที่ไม่ได้บันทึก (The unrecorded economy) ของ Feige

5. เศรษฐกิจภาคครัวเรือน เช่น การเลี้ยงดูบุตร การดูแลคนชรา รวมทั้งงานบ้าน ซึ่งงานในลักษณะนี้จะมิได้ถูกนับรวมในสถิติรายได้ประชาชาติ สอดคล้องกับเศรษฐกิจใต้ดินภาคครัวเรือน (The household sector) ของ Thomas

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547, หน้า 2-3) แบ่งประเภทของกิจกรรมเศรษฐกิจได้ดังนี้ภายใต้บริบทของสังคมไทยไว้ 2 ประเภทดังต่อไปนี้

1. การผลิตสินค้าและบริการสาขาที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่มีการรองรับทางกฎหมาย ไม่มีระบบภาษีหรือระบบเงินเดือนและการจ้างงานที่แน่นอน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีขนาดเล็ก มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความไม่แน่นอนสูง กิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทนี้ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1.1 กลุ่มการผลิต ได้แก่ ผู้รับจ้างทำงานที่บ้าน ธุรกิจรายย่อยระดับครัวเรือน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เป็นต้น

1.2 กลุ่มการค้าและบริการ ได้แก่ หาบเร่แผงลอย การซ่อมแซมของใช้ในครัวเรือน เป็นต้น

1.3 กลุ่มบริการขนส่ง ได้แก่ การรับส่งผู้โดยสาร เป็นต้น

1.4 กลุ่มกิจกรรมภาคครอบครัว ได้แก่ การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว การทำงานบ้าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้รับค่าตอบแทนและไม่มีการเจนนับเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ประชาชาติ

2. การผลิตสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและจัดจำหน่าย ตลอดจนการให้บริการผิดกฎหมาย ได้แก่ การพนันผิดกฎหมาย การค้าของเถื่อน ของหนีภาษี ของละเมิดลิขสิทธิ์ ตลอดจนการทุจริตคอร์รัปชัน การฟอกเงิน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาการแบ่งประเภทของกิจกรรมเศรษฐกิจได้ดังนี้ พบว่า กิจกรรมเศรษฐกิจได้ดินแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มแรกเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการที่ถูกกฎหมาย แต่อาจมีกระบวนการผลิตหรือการจำหน่ายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนั้นยังรวมถึงการทำงานด้วย และกลุ่มที่สองเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย

ในคู่มือฉบับนี้จะใช้การแบ่งประเภทของเศรษฐกิจได้ดินตามแนวคิดของ Friedrich (2012 อ้างถึงใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2543) ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2 การแบ่งประเภทของเศรษฐกิจ

ประเภทของกิจกรรม	ธุรกรรมการเงิน	ไม่ใช่ธุรกรรมการเงิน
กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย	การค้าสินค้าที่ถูกขโมย การจัดการและ การผลิตยาเสพติด โสเภณี การเล่นการพนัน ลักลอบขนของผิดกฎหมาย การฉ้อโกงมนุษย์ การเสพยา และการค้าอาวุธ	แลกเปลี่ยนยาเสพติด และสินค้าที่ถูก ขโมยลักลอบนำเข้าหรือผลิตยาเพื่อใช้เอง
	การหลีกเลี่ยงภาษี	การหลีกเลี่ยงภาษี
กิจกรรมทางกฎหมาย	รายได้ที่ไม่ได้รับ ส่วนลดพนักงาน การรายงานจากการ และส่วนลด ว่างงาน ค่าจ้าง สวัสดิการ เงินเดือนและ ทรัพย์สินจากงานที่ ไม่ได้รายงาน เกี่ยวกับการ ให้บริการทาง กฎหมายและสินค้า	การแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ ทางกฎหมาย การทำงานด้วย ตนเองและช่วย เพื่อนบ้านทั้งหมด

Hart (n.d. cite in Portes & Haller, 2005, p. 405) เสนอมุมมองต่อเศรษฐกิจใต้ดินว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความเป็นพลวัตรและคุณลักษณะหลากหลาย การพิจารณาลักษณะของกิจกรรมเศรษฐกิจใต้ดินถูกนำมาอ้างอิงกับวิถีชีวิตของคนเมือง ทำให้เศรษฐกิจใต้ดินจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นงานที่ใช้ทักษะและความสามารถในระดับต่ำ
2. เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นเจ้าของกิจการ
3. เป็นงานที่มีการปฏิบัติการในระดับเล็ก
4. เป็นงานที่ใช้การผลิตจากแรงงานและใช้เทคโนโลยีที่ล้าสมัย
5. เป็นตลาดที่มีการแข่งขันแบบไม่มีกฎระเบียบ

นอกจากการศึกษาของ Hart (n.d. cited in Portes & Haller, 2005, p. 405) แล้ว องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ยังมีบทบาทอย่างมากในการ

เผยแพร่แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจใต้ดินได้รับความสนใจมากขึ้น จากการศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ในภูมิภาคแอฟริกา พบว่าเศรษฐกิจใต้ดินแบบดั้งเดิม (ภาคเกษตรกรรม) ไม่อาจทดแทนด้วย เศรษฐกิจในระบบที่เป็นภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และยังมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกับคนเมืองใน ทวีปแอฟริกาด้วย องค์การแรงงานระหว่างประเทศจึงได้ประกาศพันธกิจเคนยา 1972 มี แนวความคิดว่า เศรษฐกิจใต้ดินมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างงาน รายได้ และความอยู่รอดใน ระยะเปลี่ยนผ่านจากเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมไปสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่

องค์การแรงงานระหว่างประเทศแบ่งเป็นเศรษฐกิจออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ เศรษฐกิจ ในระบบ (เศรษฐกิจสมัยใหม่) และเศรษฐกิจใต้ดิน (เศรษฐกิจภาคการเกษตรและนอกเหนือจาก การเกษตรแต่ไม่เข้าข่ายในเศรษฐกิจสมัยใหม่) ซึ่งต่อมาเศรษฐกิจใต้ดินมีการปรับเปลี่ยน ความหมายให้เหมาะกับกาลเวลาและรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่ง ผู้วิจัยจะกล่าวในลำดับต่อไป

ทฤษฎีเศรษฐกิจใต้ดิน

ธานี ชัยวัฒน์ (2557) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจใต้ดินในประเด็น (Theoretical issue) ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินกับเศรษฐกิจปกติในระบบไว้ 4 แนวคิด ได้แก่

1. ทฤษฎีคู่ขนานของเศรษฐกิจใต้ดิน (Dualist aspect of informal economy)

ทฤษฎีคู่ขนานของเศรษฐกิจใต้ดินพัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาวิจัยของ ILO การศึกษา เศรษฐกิจของประเทศเคนยา ในปี ค.ศ.1973 พบว่าเคนยามีระบบเศรษฐกิจสองระบบที่ดำรงอยู่คู่กัน คือ เศรษฐกิจที่เป็นทางการและเศรษฐกิจใต้ดิน เนื่องจากเศรษฐกิจที่เป็นทางการนั้นยังเจริญเติบโต ไม่เพียงพอที่จะดูดซับแรงงานในเคนยาได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงต้องมีเศรษฐกิจใต้ดินเข้ามาแทน เศรษฐกิจที่เป็นทางการ (Substitution of formal and informal economy) ทฤษฎีคู่ขนานจึงเป็น แนวคิดที่อธิบายได้ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินและเศรษฐกิจปกติในระบบแบบทวิลักษณ์ (Dualish) โดยมองว่าเศรษฐกิจใต้ดินเป็นภาคเศรษฐกิจชายขอบ (Marginal sector) ที่แยกส่วนจาก ภาคเศรษฐกิจปกติในระบบซึ่งถือเป็นแหล่งรายได้ทางสังคม เศรษฐกิจใต้ดินเกิดขึ้นและดำรงอยู่ เนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจปกติในระบบไม่สามารถดูด ซับกำลังแรงงานได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามก็ตีเศรษฐกิจใต้ดินถือว่าเป็นเศรษฐกิจนอกระบบที่มีความล้า หลังและไม่เป็นระเบียบแบบแผน การที่จะทำให้เศรษฐกิจใต้ดินหมดบทบาทลงไปในนั้นต้องอาศัย การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบให้เติบโตเพียงพอที่จะรองรับแรงงานได้

2. ทฤษฎีเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจใต้ดิน (Structuralist aspect of informal economy)

ทฤษฎีเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจใต้ดินพัฒนาขึ้นมาจากนักวิชาการที่เป็นตัวแทนเช่น Alejandro Portes, Manuel Castells ทฤษฎีดังกล่าวอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินและเศรษฐกิจปกติในเชิงโครงสร้าง กล่าวคือเศรษฐกิจใต้ดินเป็นระบบเศรษฐกิจที่รองรับเศรษฐกิจปกติในระบบ โดยทั้งสองมีความเชื่อมโยงในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของกันและกัน (Complementary of formal and informal economy) ในแง่ที่เศรษฐกิจใต้ดินเป็นแหล่งหาวัตถุดิบและแรงงานราคาถูกให้กับเศรษฐกิจปกติในระบบ เนื่องจากเศรษฐกิจปกติในระบบมีการแข่งขัน นายทุนที่ต้องการกำไรสูงสุดจึงต้องทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด ดังนั้นการช่วยป้อนวัตถุดิบและแรงงานราคาถูกของเศรษฐกิจใต้ดินจึงมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจปกติในระบบเติบโตขึ้นในระยะยาว และช่วยเพิ่มความสามารถแข่งขันของการผลิตในระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่งทฤษฎีเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจใต้ดินจึงชี้ให้เห็นถึงกระบวนการขูดรีดในเชิงโครงสร้าง

3. ทฤษฎีเชิงกฎหมายของเศรษฐกิจใต้ดิน (Legalist aspect of informal economy)

เฮอร์นันโด เดอ โซโต (Hernando de Soto) นักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของเปรู พบว่าเศรษฐกิจใต้ดินกับเศรษฐกิจปกติในระบบมีความทับซ้อนกันเศรษฐกิจใต้ดินเกิดขึ้นเนื่องจากมีอุปสรรคในการเข้าสู่ระบบและออกจากระบบ (Barrier to entry and exit) หรือการไม่ยืดหยุ่น (Inflexibility) ของระบบ (หรือ Informalization) และเศรษฐกิจใต้ดินจึงไม่ใช่ภาคที่ไร้ระเบียบและยุ่งเหยิง แต่มีระเบียบของตัวเองที่ต่างไปจากระเบียบของทางการ ดังนั้นจึงมีลักษณะของการแบ่งส่วน (Segmentation) ระหว่างเศรษฐกิจทั้งสอง ทฤษฎีนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินและเศรษฐกิจในระบบในเชิงกฎหมาย (Legalist) โดยมองว่าเศรษฐกิจใต้ดินเป็นผลมาจากการที่ระบบราชการที่ใช้อำนาจเงินและระบบกฎหมายสร้างความยุ่งยากจึงกลายมาเป็นภาระต้นทุน ดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการพยายามหลบเลี่ยงและละเมิดระเบียบปฏิบัติของทางราชการ

4. ทฤษฎีความสมัครใจของเศรษฐกิจใต้ดิน (Voluntarist aspect of informal economy)

พบว่าเศรษฐกิจใต้ดินกับเศรษฐกิจปกติในระบบเป็นชุดทางเลือก (Choice) ของแรงงานที่ได้้อย่างเสียอย่าง (Trade off) ระหว่างเสรีภาพกับความมั่นคง ดังนั้นเศรษฐกิจใต้ดินจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง Maloney ได้ศึกษาเศรษฐกิจของเม็กซิโก พบว่า แรงงานเลือกทำงานในระบบใต้ดินเพราะเห็นว่ามีความสุขและมีรายได้มากกว่า ทฤษฎีความสมัครใจของเศรษฐกิจใต้ดิน พบว่ามีฐานอยู่บนทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public choice)

แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน

การทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนในวงวิชาการตะวันตกนั้นมีคำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดน อยู่ 3 คำคือ คำว่า ชายแดน (Frontier) พรมแดน (Border) และขอบเขต (Boundary) ประเทศทางตะวันตกใช้คำเหล่านี้แตกต่างกันพอสมควร เช่น ในอเมริกันนิยมใช้คำว่า Frontier ในขณะที่อังกฤษ หรือประเทศยุโรปนิยมใช้คำว่า Border หรือ Boundary (ยศ สันติสมบัติ, 2550) การแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของคำดังกล่าว จำเป็นจะต้องเข้าใจความหมายของคำว่ารัฐ (State) ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันไปตามรูปแบบของรัฐที่แตกต่างตามแนวประวัติศาสตร์ ตัวอย่างเช่น พัฒนาการของรัฐในประเทศตะวันตกนั้น มีรูปแบบของรัฐที่แตกต่างหลากหลายกัน คือ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2546; ศรีศักร วัลลิโภดม, 2539; สมเกียรติ วันทะนะ, 2530)

1. รัฐชนเผ่า (Tribal state)
2. รัฐจักรวรรดิตะวันออก (Oriental empire)
3. นครรัฐ (City state)
4. จักรวรรดิโรมัน (Roman empire)
5. รัฐศักดินา (Feudal state)
6. รัฐสมัยใหม่ (Modern state) หรือรัฐชาติ (Nation-state)

สมเกียรติ วันทะนะ (2530) ในการชี้ให้เห็นความแตกต่างของแนวคิดชายแดน (Frontier) พรมแดน (Border) สมเกียรติ วันทะนะ ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของรัฐในประเทศไทย พบว่า ในรัฐก่อนรัฐชาตินั้น ขอบเขตชายแดนจะมีลักษณะที่เรียกว่า แดนต่อแดน หรือ ชายแดน แต่เมื่อก้าวสู่การก่อรูปของรัฐชาติแล้ว ขอบเขตชายแดนจะมีลักษณะที่เรียกว่า เส้นกั้นอาณาเขตหรือพรมแดน ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา มีลักษณะของแดนต่อแดนหรือชายแดนนั้น เป็นอาณาบริเวณที่เป็นเขตของอำนาจรัฐหรืออำนาจการปกครอง หรือแม้ถ้าไม่ปลอดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิงก็เป็นเขตที่อำนาจรัฐบางอาณาบริเวณที่เป็นแดนต่อแดน ไม่ว่าจะเป็พื้นที่ป่าเขาลำเนาไพร หรือเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

ส่วนแนวคิดพรมแดนหรือเส้นกั้นอาณาเขตนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้รูปแบบรัฐชาติ ที่ระบุงการมีดินแดนแน่นอน เนื่องจาก รัฐชาติมีลักษณะขององค์ประกอบที่สำคัญ คือ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2530)

เรื่องประชากร ประชากรในฐานะที่เป็นประชาชาติเดียวกันเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติสัญชาติในปี พ.ศ. 2456 คือ การนิยามคนไทยในฐานะที่เป็นคนสัญชาติเดียวกัน ถึงแม้จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ

ก. เรื่องดินแดน ความเป็นรัฐชาติของไทยเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดแดนต่อแดนไปสู่แนวคิดเรื่องเส้นกั้นอาณาเขตที่แน่นอนนั้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ดังจะเห็นได้จากการทำแผนที่สมัยใหม่ของไทย

ข. เรื่องรัฐบาล จะเห็นว่าความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครองในแบบความมีเหตุผลตามหลักกฎหมายชี้ให้เห็นจากการใช้รัฐธรรมนูญหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญถือว่าเป็นหลักการปกครองภายใต้กติกาของกฎหมาย แทนการใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง

ค. เรื่องอำนาจอธิปไตย หลักการอำนาจอธิปไตยของชาติในประเทศไทยเป็นการนำอำนาจอธิปไตยของปวงชนเข้ามาแทนที่อำนาจอธิปไตยของพระมหากษัตริย์เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

Weber (1966) เสนอให้พิจารณาว่ารัฐชาติเป็นชุมชนของมนุษย์ที่รัฐสามารถผูกขาดการใช้กำลังโดยชอบธรรมภายในเขตดินแดนหนึ่ง และ Mann (1984) ได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวของ Weber มาขยายให้เห็นองค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพิจารณารัฐที่วงวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไปให้อยู่ที่รัฐประกอบด้วย

1. กลุ่มสถาบันและบุคลากรของสถาบันเหล่านี้ที่เป็นตัวแทนอำนาจศูนย์กลาง
2. การตัดสินใจทางการเมืองเกิดขึ้นจากหรือมาจากจุดศูนย์กลางของอำนาจนี้
3. มีอาณาเขตกำหนดชัดที่ปักปันขอบเขตดินแดนของรัฐ
4. เป็นผู้ผูกขาดอำนาจบีบบังคับและการตรากฎหมาย

จากนิยามของรัฐในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศข้างต้น อาจมองได้ว่าเขตแดนพรมแดนและชายแดนของรัฐย่อมได้แก่พื้นที่กายภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐแนวที่ใช้เป็นเส้นกำหนดแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐทั้งที่เป็นแนวที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเองลงบนพื้นที่ทางกายภาพเช่นเส้นรุ้งเส้นแวงหรือกำแพงและแนวที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติเช่นภูเขาแม่น้ำทะเลสาบเป็นต้นและพื้นที่ที่อยู่บริเวณรอยต่อระหว่างพรมแดนของรัฐหนึ่งกับอีกรัฐหนึ่งภายใต้ นิยามข้างต้นนี้เขตแดนรัฐมีบทบาทหน้าที่หลายประการด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่

1. เขตแดนเป็นตัวกำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่ที่อำนาจทางกฎหมายของรัฐใช้บังคับได้
2. เขตแดนเป็นแนวป้องกันภัยและอันตรายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองกำลังของศัตรูผู้

รุกรานและสิ่งอันไม่พึงประสงค์เช่นยาเสพติดของเถื่อนการค้ามนุษย์และบุคคลอันไม่พึงปรารถนา รัฐจะวางกำลังและบุคลากรเช่นกองทัพเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองตำรวจตระเวนชายแดนศุลกากรพร้อมกับเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับตรวจสอบและป้องกันการรุกรานเข้ามาของคนพาหะและวัตถุที่ไม่พึงประสงค์

3. เขตแดนช่วยกำหนดขอบเขตของชุมชนทางการเมืองในบางรัฐพื้นที่เขตแดนของรัฐกับพื้นที่ชุมชนทางการเมืองที่วางอยู่บนอัตลักษณ์ร่วมทางเชื้อชาติศาสนา ภาษา หรือความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ซ้อนกันพอดีก็ไม่มีปัญหาแต่ถ้าพื้นที่ทั้งสองเหลื่อมกันมากก็มักนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมระหว่างกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

4. เขตแดนเป็นด่านกำกับและตรวจสอบการไหลเวียนเข้าออกอันเกิดจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลภาษีและอากรรวมทั้งตรวจสอบมาตรฐาน

5. ท้ายที่สุดเขตแดนเป็นกรอบของการสร้างมาตรฐานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดภายในเขตแดนเช่นการใช้เงินตราระบบมาตราซึ่งดวงวิคฤหหมาย เป็นต้น

6. ในทางอุดมคติแต่ดั้งเดิมมา แต่ละรัฐย่อมปรารถนาเขตแดนที่จะช่วยให้ตนสามารถครอบครองทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อฐานอำนาจของรัฐสามารถรวบรวมผู้คนที่มีความเชื่อชาติเผ่าพันธุ์หรือถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตนเข้าไปในดินแดนที่เป็นมาตุภูมิของตนและเป็นเขตแดนที่ครอบครองจุดได้เปรียบทางยุทธศาสตร์และเอื้ออำนวยต่อการวางแผนป้องกันประเทศอย่างไรก็ดีเป็นไปได้เช่นกันว่าเป้าหมายด้านต่าง ๆ เหล่านี้อาจให้ผลที่ขัดแย้งกันได้เช่นความพยายามของรัสเซียในการหาทางออกทะเลน้ำอุ่นเพื่อประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ทำให้รัสเซียต้องผนวกดินแดนที่มีประชากรเป็นมุสลิมซึ่งในเวลาต่อมาก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และการต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดน

ในความเป็นจริงไม่มีรัฐใดที่ถึงพร้อมและบรรลุเป้าหมายทั้งหมดนี้อยู่ได้โดยตลอดเวลา ปัญหาเขตแดนอันเนื่องมาจากการขาดแคลน การเปลี่ยนแปลงสภาพของระบบนิเวศการเพิ่มขึ้นของประชากรและการแข่งขันช่วงชิงทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำจืดหรือสินแร่ในแผ่นดินและมหาสมุทรยังคงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างประเทศที่สำคัญทั้งที่เป็นความขัดแย้งในรูปแบบของการรุกล้ำอาณาเขต การอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนหรือน่านน้ำและในรูปของการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรตามแนวพรมแดนรวมทั้งปัญหาอันเกิดจากขีดความสามารถที่ไม่สม่ำเสมอของรัฐในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตของรัฐหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อรัฐอื่นเช่นเดียวกันปัญหาเขตแดนอันเกิดจากความไม่ลงตัวระหว่างคนกับดินแดนยังคงเป็นสาเหตุของความรุนแรงและการต่อสู้เพื่อแยกหรือเรียกร้องดินแดนในหลายพื้นที่ทั่วโลกและด้วยความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคมนาคมรวมทั้งพัฒนาการของระบบอาวุธหรือสิ่งที่สามารถแปรมาเป็นอาวุธทำให้ปัญหาการป้องกันความมั่นคงของดินแดนที่เป็นปัญหานอกเหนือจากการถูกรัฐอื่นรุกรานกลับมาเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ท้าทายขีดความสามารถในการบริหารจัดการเขตแดนและแนวพรมแดนแม้แต่กับประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาที่โดยสภาพที่ตั้งและระบบการป้องกันประเทศทำให้ยากต่อการถูกโจมตีจากภายนอกกล่าวได้ว่าเป้าหมายดั้งเดิมเกี่ยวกับ

เขตแดนเหล่านี้ยังคงสร้างปัญหาให้แก่รัฐและทำให้เรื่องเกี่ยวกับเขตแดนและขีดความสามารถในการบริหารจัดการเขตแดนเป็นประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงที่ยังมีความสำคัญอยู่ต่อไปแม้ในขณะที่การติดต่อเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในกระแสโลกาภิวัตน์จะทำให้หลายฝ่ายเชื่อว่าบทบาทความสำคัญของดินแดนลดลงไปอย่างมากแล้วก็ตาม

แต่ที่น่าสนใจก็คือแม้รัฐจะมีความปรารถนาเกี่ยวกับเขตแดนอย่างไรก็ตามเขตแดนที่เป็นอยู่ของรัฐส่วนใหญ่ในปัจจุบันมิใช่เขตแดนโดยธรรมชาติหรือเป็นเขตแดนที่รัฐนั้นเป็นผู้เลือกหรือกำหนดด้วยตัวเองได้ทั้งหมดความจริงที่ไม่ควรลืมก็คือแม้ว่าสภาพทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศจะมีผลกระทบต่อข้อกำหนดคสภาพปัญหาในอาณาเขตและแนวทางการจัดการเกี่ยวกับพรมแดนและพื้นที่ชายแดนของรัฐอธิปไตยแต่เขตแดนแนวพรมแดนและพื้นที่ชายแดนนี้มิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของสภาพภูมิศาสตร์ภูมิประเทศแต่เกิดขึ้นโดยการกำหนดของมนุษย์เองและที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแย่งยื้อของโชคชะตาก็คือพรมแดนของรัฐอธิปไตยส่วนใหญ่ในปัจจุบันถูกกำหนดเมื่อตอนที่ตนเองยังไม่มีอธิปไตยแต่อย่างใด

ไม่มีพื้นที่ใดในโลกเป็นชายแดนหรือเป็นพรมแดนมาตั้งแต่ต้น แต่พื้นที่หนึ่งได้กลายเป็นชายแดนหรือกลายเป็นแนวพรมแดนด้วยเหตุประจวบเหมาะหรืออุบัติเหตุของประวัติศาสตร์เมื่อต้องถูกผนวกเข้าไปอยู่ภายใต้ศูนย์กลางอำนาจของรัฐหนึ่ง โดยที่อาณาอำนาจของรัฐดังกล่าวได้ขยายตัวออกมาครอบคลุมหรือหดตัวกลับเข้ามาถึงพื้นที่บริเวณนั้นจึงได้หยุดยั้งตั้งมั่นลงชายแดน

เขตแดนและพื้นที่พรมแดน/ชายแดนของรัฐอธิปไตยจึงเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองและจากข้อตกลงหรือการบีบบังคับที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์นั้นทำให้คนในพื้นที่ที่ถูกผนวกเข้ามา (และคนที่ถูกแยกออกไป) ต้องตกเป็นผู้รับผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งในขณะนั้นและในภายหลังไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตามการอยู่ฟากหนึ่งแทนที่จะเป็นอีกฟากหนึ่งของเขตแดนอาจให้ผลที่แตกต่างกันไกลในโอกาสสวัสดิภาพและคุณภาพของชีวิตนอกจากนี้การก่อตัวของอำนาจเหนือดินแดนของรัฐอธิปไตยต้องอาศัยกระบวนการทางสังคมหลากหลายมิติที่เป็นมากกว่าการลากเส้นแบ่งเขตแดนทั้งยังเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยอำนาจรัฐในหลายรูปแบบเพื่อรักษาหรือคงความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหนือพื้นที่นั้นไว้ไม่ว่าจะเป็นการปกครองและใช้กำลังความรุนแรงการพัฒนาขีดความสามารถของกลไกอำนาจรัฐในการสร้างระเบียบและจัดการปกครอง (เช่นการสอดส่องติดตามการเก็บภาษีและการอำนวยความสะดวก) พลังของความคิดและอุดมการณ์ที่สามารถใช้ยึดโยงความรู้สึกของคนในดินแดนนั้นว่าเป็นสมาชิกร่วมชุมชนเดียวกันและการใช้อำนาจเหนือร่างกายของคนเขตแดนและพรมแดนของรัฐอธิปไตยจึงเกิดขึ้น โดยอำนาจและเพื่ออำนาจแต่ความสามารถของรัฐที่จะรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหนือดินแดนนั้นไว้ได้ต่อไปหรือไม่ก็นั้นยังคงเป็นคำถามปลายเปิดสำหรับหลายรัฐ

โดยสรุปชายแดนแนวหน้าชายขอบจุดเชื่อมต่อสะพานพราการด่านหน้าเมืองหน้าด่านปากทางประตูเหลี่ยมเศรษฐกิจและคำอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้ที่มีนัยเกี่ยวข้องกับดินแดนในบริเวณรอยต่อระหว่างเขตอาณาของรัฐหนึ่งกับรัฐอื่น สะท้อนให้เห็นความกำกวมและหลากหลายของนัยความหมายเกี่ยวกับพื้นที่ดังกล่าวที่สามารถเป็นได้ทั้งเครื่องแบ่งแยกศักดิ์กันและเป็นการจัดระยะห่างหรือเป็นจุดชุมทางให้คนมาพบกันบ้าง บ่งนัยถึงโอกาสในการเชื่อมต่อกับโลกภายนอกในขณะที่อีกบางคำแฝงนัยทำลายถึงอันตรายการไร้ความเจริญหรือข้อแปงของระเบียบและกฎหมายและความห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจนัยความหมายเหล่านี้เป็นผลมาจากการสถาปนาอำนาจรัฐจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองสังคมและเศรษฐกิจภายในรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐถึงที่เป็นตัวกำหนดนัยความหมายรวมทั้งสภาพการณ์และพลวัตความเป็นไปในเขตพื้นที่ที่ล้อมรอบรัฐจึงได้แก่อำนาจและนโยบายของรัฐที่ศูนย์กลางมากกว่าที่คนหรืออำนาจในพื้นที่ชายแดนดังกล่าวจะสามารถกำหนดได้เองโดยลำพังชายแดนจึงเป็นส่วนที่ถูกกระทำหรือรับผลจากการกระทำของอำนาจและการตัดสินใจของรัฐแต่ในขณะเดียวกันและเป็นเรื่องแย้งย้อนกับข้อเท็จจริงข้างต้นก็คือในที่นี้เองที่เรามักจะได้เห็นการมีวิถีชีวิตที่ไม่แยแสหรือไม่นำพาต่ออำนาจรัฐหรืออำนาจรัฐเอื้อมไปไม่ถึงการลักลอบและละเมิดกฎหมายต่าง ๆ การมีเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะของคนที่ผิดแผกไปจากของส่วนกลางการต่อต้านและความแปลกแยกการสร้างระเบียบเพื่อความอยู่รอดที่แตกต่างออกไปรวมทั้งการก่อตัวของโอกาสและประเด็นท้าทายใหม่ ๆ ต่อการจัดระเบียบการปกครองของรัฐ (Governance) ที่เป็นอยู่และด้วยเหตุดังนั้นในสายตาของรัฐชายแดนจึงกลายเป็นแหล่งบ่มเพาะปัญหาด้านความมั่นคงและเป็นพื้นที่ที่สร้างหรือผลิตปัญหาเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองของรัฐอยู่เสมอมา

ปมปัญหาสำคัญของเขตแดน/ พรมแดน/ และชายแดนจึงมิได้อยู่ที่ว่ามันคืออะไรหรือจะกำหนดปักปันมันอย่างไรเท่ากับอยู่ที่ว่าอำนาจรัฐวิปฏิบัติของรัฐและตัวตนของรัฐส่งผลอย่างไรต่อมันเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และความหมายความสำคัญของมันไปอย่างไรและถูกด้านทานหรือท้าทายจากรัฐอื่นและตัวแสดงอื่น ๆ อย่างไรโดยนัยดังกล่าวนี้การกำหนดเขตแดนและการปกครองและรักษาเขตแดนของรัฐจึงสัมพันธ์โดยตรงกับอำนาจการทำความเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนพรมแดนและชายแดนหลีกเลี่ยงไม่พื้นที่ที่จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจรัฐตัวตนของรัฐในมิติต่าง ๆ ซึ่งจะสัมพันธ์กับการพิจารณาบทบาทหน้าที่และความหมายอันหลากหลายของเขตแดนพรมแดนและชายแดนและวิปฏิบัติของรัฐเกี่ยวกับพื้นที่เหล่านี้รวมทั้งยังสัมพันธ์กับหลักการและบรรทัดฐานระหว่างรัฐอธิปไตยทั้งหลายที่เป็นสมาชิกของสังคมระหว่างประเทศ

อาจสรุปความหมายของเขตแดนพรมแดนและชายแดน ในนัยของความมั่นคงแห่งรัฐ หรืออำนาจอธิปไตยแห่งรัฐว่า ถ้ามองโดยกรอบของการเป็นรัฐอธิปไตยเขตแดนและเส้นเขตแดน ตามแนวพรมแดนของรัฐเป็นสิ่งที่มีความชัดเจนคงที่และสมบูรณ์หรือต้องถูกทำให้เกิดความชัดเจน คงที่และสมบูรณ์ขึ้นเพื่อจัดซึ่งความคลุมเครือใด ๆ โดยเขตแดนเป็นขอบวงที่ทำหน้าที่ในทางหนึ่ง คือกักกันสิ่งแปลกปลอมอันเป็นอื่นเป็นภัยอันตรายและไม่พึงปรารถนาที่จะคุกคามแทรกซึมหรือ รุกล้ำเข้ามากระทบต่อเอกราชและอธิปไตยของรัฐและในอีกทางหนึ่งคือการกำหนดวงที่อำนาจ อธิปไตยของรัฐจะแผ่ไปถึงโดยคนที่อยู่ในวงก็พึงได้รับสิทธิตลอดจนการปกป้องคุ้มครองสิทธิ ต่าง ๆ จากรัฐ (พร้อมไปกับพันธะหน้าที่อันพึงมีต่อรัฐและต่อกันและกัน) และด้วยเหตุที่เขตแดน และพรมแดนเป็นเครื่องหมายสะท้อนถึงความเป็นเอกราชและอำนาจอธิปไตยของรัฐจึงเป็นสิ่งที่พึง ได้รับการรักษาปกป้องแต่ถ้าพิจารณาตัวตนของรัฐในกรอบของการเป็นรัฐประชาชาติเขตแดนและ พรมแดนของรัฐเป็นตัวกำหนดวงของกิจกรรมของประชาชนภายในรัฐเมื่อนึกถึงความเป็นชาติ และการเป็นสมาชิกของชุมชนประชาชาติ (แน่นอนว่าของกิจกรรมดังกล่าวมิได้ถูกกำหนดโดย เส้นเขตแดนทางกายภาพเท่านั้นเส้นแบ่งทางวัฒนธรรมก็มีความสำคัญอย่างมาก)

นอกจากนี้ภายใต้กรอบของการเป็นรัฐอธิปไตย/ ประชาชาติการจำแนกพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นได้ ภายในเขตแดนของรัฐนั่นเองโดยพิจารณาจากส่วนที่เป็นศูนย์กลางของอำนาจที่เข้าถึงและครอง อำนาจการปกครองและเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมกระแสหลักและส่วนที่เป็นชายขอบซึ่งอยู่ ห่างไกลจากศูนย์กลางและการเข้าถึงอำนาจตลอดจนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมกระแส หลักในแง่พื้นที่ชายแดนจึงอาจเป็นพื้นที่ชายขอบไม่เฉพาะแต่ในทางกายภาพที่อยู่ห่างไกลแต่ถูก ทำให้เป็นชายขอบในทางการเมืองการปกครองด้วยความแตกต่างในโอกาสที่จะเข้าถึงอำนาจและ การปกป้องโดยกระบวนการยุติธรรมเป็นชายขอบในทางวัฒนธรรมด้วยความแตกต่างแปลกแยก ในทางอัตลักษณ์และเป็นชายขอบทางเศรษฐกิจด้วยความแตกต่างในการกระจายรายได้และความ เจริญนอกเหนือจากการมองตัวตนของรัฐตามกรอบของรัฐอธิปไตยและรัฐประชาชาติแล้วการมอง รัฐในกรอบของการเป็นรัฐตลาดหรือรัฐแข่งขันเป็นสิ่งที่พบได้มากขึ้นในโลกโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายและบทบาทหน้าที่ที่จะกำหนดให้แก่เขตแดนและพรมแดนไปสู่การ เป็นจุดเชื่อมหรือสะพานที่จะขยายไปหาโอกาสทางเศรษฐกิจในโลกภายนอก

ในการศึกษาพื้นที่ชายแดนในคดียุทธินิพนธ์นี้ จะให้ความสำคัญต่อแนวคิดพรมแดนที่มี ลักษณะของเส้นกั้นอาณาเขตที่แน่นอน ภายใต้รูปแบบของรัฐชาติ แต่อย่างไรก็ดี รัฐชาติในปัจจุบัน ก็มีการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์เป็นบริบทที่สำคัญสำหรับการใช้ในการศึกษาด้วย กล่าวคือ ในช่วงหลังสงครามเย็น กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยี สารสนเทศ และการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลก จึงได้ท้าทายต่อหลักการว่าด้วยอำนาจอธิปไตย

ของรัฐมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในยุโรปตะวันตก ชาติจำนวนหนึ่งได้ยอมยกเลิกอำนาจอธิปไตยของตนบางส่วน และมีการรวมตัวกันเป็นหน่วยทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งได้แก่ การเกิดขึ้นของสหภาพยุโรป

ยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคของการไร้พรมแดนทางการสื่อสารและคมนาคมซึ่งมีผลทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมข่าวสารต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบจำกัดของพรมแดนของรัฐอีกต่อไป ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐใดรัฐหนึ่ง เช่น การใช้ความรุนแรงเข้าปราบปรามประชาชนของรัฐบาลเผด็จการ การที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อสตรีและเด็ก การทำลายสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสายตาของประชาคมโลกได้อีกต่อไป นอกจากนี้ยังมีผลทำให้เกิดความพยายามของประชาคมโลกเข้าแทรกแซงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ถูกมองว่าไม่เหมาะสมดังกล่าวที่เกิดขึ้นภายในพรมแดนของรัฐต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น โบราณสถานและสถานที่ที่มีความสำคัญหลายแห่งจะถูกประกาศเป็นมรดกของโลก เนื่องจากสัตว์และพันธุ์พืชตกอยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และควรได้รับการปกป้องคุ้มครอง นอกจากนี้ผลอีกประการหนึ่งของโลกในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ก็คือการแผ่ขยายของอารยธรรมตะวันตกออกไปในประเทศต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการกีดกร่อนในวัฒนธรรมประจำชาติ รวมทั้งภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่นด้วย

กระนั้นก็ตาม ในขณะที่รัฐและอำนาจอธิปไตยของรัฐชาติได้ถูกคุกคามจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ แต่ในอีกด้านหนึ่งเราจะพบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของอำนาจอธิปไตยของรัฐ การสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น (Localization) รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

ในประวัติศาสตร์ของพัฒนาการของการเกิดขึ้นของรัฐประชาชาติ ที่มีมากกว่า 300 ปี ยุคปัจจุบันถือว่าเป็นยุคที่มีรัฐชาติอ้างอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนเกิดขึ้นมากที่สุด ทั้งในเอเชีย แอฟริกา ตะวันออกกลาง และล่าสุดในยุโรปตะวันออก จะพบว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นมา ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติได้เพิ่มมากขึ้นกว่า 3 เท่าตัว และอำนาจอธิปไตยยังคงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของรัฐประชาชาติในปัจจุบัน ถึงแม้ประเทศมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจได้เข้าแทรกแซงอธิปไตยของประเทศอื่น ๆ ที่อ่อนแอกว่า แต่ทุกประเทศในประชาคมโลกก็ยังยืนหยัดต่อสู้เพื่อปกป้องอธิปไตยของประเทศของตน แต่การทำเช่นนี้จะส่งผลให้การเมืองระหว่างประเทศยังมีลักษณะไร้ระเบียบในปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในขณะที่อำนาจอธิปไตยได้ถูกใช้เพื่อสร้างระเบียบและความมีเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ แต่อำนาจอธิปไตยได้นำไปสู่ความไร้ระเบียบในการเมืองระหว่างประเทศด้วย

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นั้น มีการผนวกเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดข้อเรียกร้องใหม่ ๆ ที่มีต่อรัฐชาติ (Nation State) ในขณะเดียวกันการผนวกดังกล่าวก็ไปลดความสามารถของรัฐ

ที่จะตอบสนองข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น รัฐบาลในปัจจุบันจึงถูกบีบด้วยพลังสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นพลังของเศรษฐกิจโลก และในอีกด้านหนึ่งเป็นเสียงเรียกร้องทางการเมืองให้มีการถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น (Joseph, 2003)

บทบาทของรัฐในกระแสโลกาภิวัตน์ที่เหมาะสมควรมีลักษณะผสมผสานระหว่างบทบาทของรัฐแบบสังคมนิยม (Socialism) กับรัฐเสรีนิยมที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรี (Laissez-faire) ดังนี้ (Joseph, 2003)

1. ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาและเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาระหว่างรัฐบาลกับภาคเอกชน
2. การให้ความสำคัญต่อเรื่องความยุติธรรมทางสังคมและกระบวนการประชาธิปไตย
3. การปรับปรุงภาครัฐ
4. การกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการแข่งขันในภาคเอกชน
5. การกำหนดนโยบายกำกับของรัฐ
6. การปกป้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาครัฐ
7. การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นอิสระของธนาคารแห่งชาติ

แนวทางที่รัฐจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลก ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์นั้น ยังฝังตัวอยู่ในอาณาเขตระดับประเทศ ดังนั้น จึงมีการเผชิญหน้ากับระหว่างกับรัฐและผู้กระทำการในระดับโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงสามารถเข้าไปจัดตั้งโครงสร้างพื้นฐานทางสถาบันและกฎหมายสำหรับการพัฒนาแนวโลกาภิวัตน์ แต่ก็จะเป็นช่องทางให้พลเมืองภายในประเทศเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการเมืองของโลกาภิวัตน์ เช่น สิทธิที่จะเรียกร้องให้ต่างชาติรับผิดชอบในบทบาทของตัวเอง (Suskia Sassen, 2003)

พื้นที่ชายแดนในกรอบของชาติภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ดุเดือดนี้ให้ความสนใจก็คือ พื้นที่ชายแดนทางเศรษฐกิจและการเมือง ในมิติของเศรษฐกิจของชายแดนนั้นจะพบว่าการค้าชายแดนเป็นมิติสำคัญ ซึ่งการค้าชายแดนเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ การเกิดชุมชนของมนุษย์ นับแต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นชุมชนและสามารถสร้างผลผลิตได้หลากหลายแล้วนำผลผลิตนั้น ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิตเป็นเบื้องต้น รวมถึงการกำหนดค่าเงินตราของท้องถิ่นตน เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า แทนการนำผลผลิตต่อผลผลิตมาแลกกันแบบเดิม และนำไปสู่การกำหนดพื้นที่ด้วยการกำหนดเส้นเขตแดนซึ่งกลายมาเป็นประเทศตราบเท่าทุกวันนี้

การกำหนดเส้นเขตแดนเพื่อแสดงอาณาบริเวณของเขตปกครองดังกล่าว ได้แบ่งแยกชุมชนที่เคยอยู่ร่วมกันออกไปเป็นชุมชนของประเทศที่จัดตั้งขึ้นใหม่ที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ปฏิบัติ ตลอดจนระเบียบ กฎหมายที่แตกต่างกัน แต่การไปมาหาสู่กันแล้วนำผลผลิตที่ตนผลิตได้มาแลกเปลี่ยนกันเพื่อการดำรงชีพ ก็ยังคงดำเนินต่อไปไม่มีการหยุดหย่อน แม้ว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ได้ถูกแบ่งออกไปเป็นคนละประเทศแล้วก็ตาม และด้วยเหตุนี้เองที่เป็นที่มาของ “การค้าชายแดน”

นอกจากการค้าชายแดนดังกล่าว ประกอบกับเส้นทางคมนาคมขนส่งได้มีการพัฒนาจนสามารถเชื่อมโยงข้ามประเทศได้หลายประเทศ จึงมีการค้าอีกประเภทหนึ่งที่อาศัยการขนส่งข้ามเขตแดนทางบกเพื่อขนผ่านประเทศที่มีชายแดนติดกันสู่ประเทศที่สาม เช่น การค้าที่ผู้ประกอบการค้าไทยได้ขายสินค้าให้ประเทศเวียดนาม ได้ขนส่งสินค้าข้ามเขตแดนไทย-ลาว ผ่านประเทศลาวสู่ประเทศเวียดนาม เป็นต้น การค้ารูปแบบนี้เรียกว่า “การค้าข้ามแดน”

จากความเป็นมาและการก่อเกิดของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น การค้าชายแดนได้ดำเนินมาโดยตลอดและอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการค้าด้วยวิธีแลกเปลี่ยนผลผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อกันซึ่งมีปริมาณเพียงเล็กน้อย ต่อเมื่อมีผลผลิตมากขึ้นและเกินความต้องการในการดำรงชีพของตนเอง ก็เริ่มพัฒนาสู่การแลกเปลี่ยนผลผลิต (สินค้า) เพื่อหวังผลกำไร แต่ก็ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะพื้นที่บริเวณตามแนวชายแดนที่เคยเป็นชุมชนดั้งเดิม ด้วยการขนส่งข้ามแดนผ่านเส้นทางที่เคยใช้อยู่แต่เดิมเมื่อครั้งยังไม่ได้แบ่งเขตแดน หรืออาณาเขต ที่เรียกกันว่า “ช่องทางการค้าตามธรรมชาติ” หรือ ที่เรียกกันว่า จุดผ่อนปรนทางการค้า” ในปัจจุบัน จนกระทั่งเส้นทางคมนาคมขนส่งสะดวกมากขึ้น จึงขยายพื้นที่กว้างออกไป แต่ก็ยังคงครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศคู่ค้าที่มีเขตแดนติดกันเท่านั้น การค้าเช่นนี้ก็เรียกว่า “การค้าชายแดน”

การค้าชายแดนในดินแดนที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกัน และมีประชาชนที่มีความเหมือนกัน ในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา เป็นผลส่งให้เกิดความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ส่งผลให้มีมูลค่าการค้าสูงและจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้การค้าชายแดนที่มีเขตแดนติดต่อกันให้เจริญก้าวหน้า และยั่งยืนต่อไปรูปแบบการค้าชายแดนมีดังนี้

1. นำคิดตัวไปบริโภค (Consumer trade) เป็นการซื้อ-ขายกัน ระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ ส่วนมากจะเป็นสินค้าประเภทอุปโภค บริโภค ซึ่งจะดำเนินการซื้อ-ขายกันทุกวัน และไม่สามารถเก็บเป็นสถิติข้อมูลปริมาณการค้าได้
2. การค้าแบบเงินสด (Cash) เป็นการซื้อ-ขายกันในบริเวณชายแดนที่ใช้เงินสด และมีการสำแดง และเสียบภาษี ณ ด่านศุลกากรที่ควบคุมพื้นที่นั้น ๆ ผู้ซื้อจะเป็นผู้สำแดงตามระเบียบศุลกากร และมีการเก็บสถิติข้อมูลทางการค้า

3. การค้าแบบขายฝาก (Sale on consignment license) เป็นการค้าแบบการให้สินเชื่อซึ่งกันและกัน การค้ารูปแบบนี้ต้องอาศัยความเชื่อใจกัน ซึ่งพ่อค้าชายแดนมีความสามารถในการติดต่อกับพ่อค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะไปลงทุนทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านจะต้องติดต่อกับพ่อค้าชายแดนเพราะเขาจะรู้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดีในการค้า และสามารถให้สินเชื่อแก่กันได้

4. การค้าแบบต่างตอบแทน (Counter trade) ซึ่งได้แก่

4.1 มาตรการการออกไปใบอนุญาตเพื่อการนำเข้า (Import license) คือ กรณีที่พ่อค้าในประเทศ ต้องการซื้อสินค้า และนำสินค้าของประเทศเพื่อนบ้านเข้ามา ก็จะต้องส่งสินค้าของในประเทศออกไปก่อน จากนั้นเมื่อมีการนำสินค้าเข้าและสินค้าออกในมูลค่าที่เท่ากันแล้ว ก็จะได้ License เมื่อพ่อค้าที่ทำการค้าได้ License แล้ว ก็จะนำ License ที่ได้ไปส่งสินค้านำเข้าได้ในมูลค่าที่เท่ากันกับที่ส่งสินค้าออก ที่ทุกประเทศทำการค้าในรูปแบบนี้เพื่อความเสมอภาคทางการค้า และรักษาเงินตรา และเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศของตน ประเทศเพื่อนบ้านของไทย ที่นิยมใช้วิธีการค้ารูปแบบนี้ คือ สหภาพเมียนมาร์ นิยมใช้มากกว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา

4.2 รูปแบบการค้า (Border trade agreement) เป็นรูปแบบการค้าที่ประเทศเพื่อนบ้านเสนอโดยกระทรวงพาณิชย์ เข้าร่วมประชุม JTC (Joint Trade Committee) และกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วมประชุมหอการค้าญี่ปุ่น (Japanese Chamber of Commerce: JCC) ทั้งสองหน่วยงานของไทย จะประชุมร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทุกปี เพื่อเจรจาเรื่องการค้าที่ค้าขายผ่านบริเวณชายแดนให้เป็นการค้าที่ถูกต้อง และมีรูปแบบที่ตรงกัน แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากสหภาพเมียนมาร์ยังไม่ยอมแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการค้ารูปแบบนี้

5. การค้าแบบหักบัญชี (Account trade) การค้ารูปแบบนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลที่แล้วเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านเรียกร้อง เพื่อให้การค้าชายแดนเป็นการค้าที่ถูกต้อง จึงคิดรูปแบบการค้า โดยการเปิดบัญชีขึ้นมาบัญชีหนึ่ง โดยรัฐบาลของแต่ละประเทศ หากผู้ค้าคนใดจะทำการค้าต้องมาลงทะเบียนเป็นผู้ค้า และดำเนินการส่งของเข้ามาแล้วไปตัดหรือหักบัญชีภายหลัง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว

6. การค้าแบบสากล (Normal trade) เป็นการค้าแบบมาตรฐานสากล โดยใช้วิธีการเปิด L/C เป็นรูปแบบการค้าที่นิยมใช้แพร่หลาย

ในกรณีของพรมแดน เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ พรมแดนทางสังคม พรมแดนทางวัฒนธรรม และพรมแดนของรัฐ พรมแดนทางสังคม คือ พรมแดนที่คนไปมาหาสู่กันทำการค้าระหว่างกัน พรมแดนทางวัฒนธรรม คือ คนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันแต่มีวัฒนธรรมที่

แตกต่างกัน ส่วนพรมแดนของรัฐ คือ อาณาเขตของแต่ละรัฐ โดยทั่วไป พรมแดนทั้ง 3 ส่วนจะซ้อนกันอยู่ตลอดเวลา บางทีก็เอื้อประโยชน์กัน บางทีก็ขัดแย้งกัน แต่คนส่วนใหญ่มักจะให้ความสนใจกับพรมแดนของรัฐเพียงอย่างเดียว และมักจะยึดคิดว่าชายแดนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับพรมแดนของรัฐเพียงอย่างเดียว และมักจะยึดคิดว่าชายแดนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งส่งผลให้คนเชื้อชาติเดียวกัน ไม่กลมเกลียวกัน หากเราจะมองให้ลึกซึ้งแล้ว “ชายแดน” เป็นเพียงภาพลักษณ์แบบหนึ่ง ซึ่งภาพลักษณ์นี้เป็นเพียงพหุวัฒนธรรมที่อุดมไปด้วยความขัดแย้ง ความสมานฉันท์ ความเอื้อเฟื้อ ความเอื้ออาทร รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายมาก เช่น ไนท์บาซาร์ก็เป็นพรมแดนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพราะมีคนหลายชาติพันธุ์มาอาศัยอยู่ร่วมกัน

คำว่า ชาติพันธุ์นั้น หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน คนชาติพันธุ์เดียวกันมักจะอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่บริเวณชายแดนของรัฐต่าง ๆ จะมีคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาในเรื่อง “ชายแดน” จะทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประวัติศาสตร์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐชาติ รวมทั้งเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ปัญหาการพัฒนา ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และปัญหาความสลับซับซ้อนของการใช้อำนาจในพื้นที่ เป็นต้น เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนมาก่อนที่จะมีรัฐ ชาติหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เข้ามาบังคับใช้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รัฐชาตินำมาใช้เพื่อพัฒนาชีวิตคนชาติให้มีชีวิตที่ดีขึ้น อาจจะก่อปัญหาให้กับคนบริเวณชายแดนก็ได้ นอกจากนั้นชายแดนยังเป็นเวทีแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้คนมากมายหลายกลุ่มอยู่ร่วมกัน เจรจาต่อรองกัน โดยทั่วไปคนมักจะมองว่ารัฐเป็นหนึ่งเดียว แต่ความจริงแล้ว บริเวณชายแดนรัฐมีความหลากหลายมาก เพราะแต่ละหน่วยงานมีจุดยืนที่แตกต่างกัน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในบริเวณชายแดนก็มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ เนื่องจากบริเวณชายแดนมีการเคลื่อนย้ายของสินค้า และคนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้คนบริเวณชายแดนจำเป็นต้องสร้างอำนาจต่อรองอยู่ตลอดเวลาเพื่อเอา ตัวรอด คนเหล่านี้ตระหนักดีว่าการยึดติดในอัตลักษณ์ของตนเองมากเกินไปเป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้เกิดการขัดแย้งกัน และสูญเสียผลประโยชน์ที่พึงได้ ดังนั้นคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจึงมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายแล้วแต่บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ นอกจากอัตลักษณ์ที่หลากหลายแล้ว วิธีการติดต่อสื่อสารกับคนอื่นก็มีหลายรูปแบบด้วยเช่นกัน อย่างเช่น คนม้งที่มาติดต่อธุระในเมืองเชียงใหม่ก็พูดภาษาเมือง แต่เมื่อเปลี่ยนบทบาทเป็นพ่อค้าเพื่อขายสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตามชาวบ้านในบางพื้นที่แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนผ่านลัทธิหรือ พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงความเป็นชุมชนท้องถิ่น และพยายามแสดงอำนาจของตนเองเพื่อต่อรองกับอำนาจของรัฐ ในขณะที่ชาวบ้านบางพื้นที่พยายามปรับตัวเพื่ออยู่เข้ากับอำนาจรัฐให้ได้

ในปัจจุบันที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไป และหลายประเทศได้ยอมรับคนเชื้อชาติต่าง ๆ เป็นประชากรของตนเอง แต่ประเทศไทยกลับดำเนินนโยบายกีดกันคนเชื้อชาติอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยยังยึดติดกับเรื่องดินแดนและอธิปไตยของรัฐ และหากประเทศไทยไม่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ประเทศไทยอาจจะถูกโคตเคียวจากสังคมโลกได้ ดังนั้นรัฐบาลไทยควรตระหนักว่า ประเทศไทยควรจะปรับตัวอย่างไร และควรจะจัดทำนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์ คือ ชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มกำลังสร้างชุมชนข้ามถิ่น โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ เพื่อติดต่อสื่อสารกัน ชุมชนข้ามถิ่นไม่ได้ถูกกักขังอยู่ภายในรัฐชาติใดรัฐชาติหนึ่งอีกต่อไป แต่สามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน และการตระหนักถึงความเป็นเชื้อชาติเดียวกันได้ โดยผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ ดังเช่น ชาวม้งที่อาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก เป็นต้น

เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2559) ได้ศึกษา “ทุนนิยมคาสีโน: เขตเศรษฐกิจพิเศษจีนกับการสร้างชายแดนเสรีนิยมใหม่ในลาว” เพื่อทำความเข้าใจกลไกการทำงานของระบบเสรีนิยมใหม่ ผ่านการศึกษาการพัฒนาพื้นที่เมืองต้นฝิ่ง แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว ชายแดนระหว่างประเทศลาวกับประเทศจีน โดยศึกษาบทบาทอิทธิพลของทุนจีนในการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษในลาวที่วาดภาพว่ากระบวนดังกล่าวจะลดให้ลาวหลุดพ้นจากสถานะ “ด้อยพัฒนา” ซึ่งภายใต้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการแผ่ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจจากจีนฝ่ายเดียวแต่เพียงเท่านั้นหากแต่เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐลาวและทุนจีน โดยที่ทั้งสองตัวแสดงสมบัติบทบาทสำคัญ ดังนี้

นายทุนจีนมีพันธกิจการสร้างอารยะธรรมความทันสมัย (Civilization mission) ให้แก่พื้นที่ล้าหลังชายแดนลาวให้เปลี่ยนจากพื้นที่ค้าขายชายาเสพติดให้กลายเป็นพื้นที่แห่งอารยธรรม ภายใต้โครงการพัฒนาที่ถูกขับเคลื่อนด้วยทุนนิยมคาสีโน ซึ่งภายใต้โครงการการพัฒนาไม่ได้มีเพียงแต่คาสีโนหากยังมีการสร้างภัตตาคาร โรงแรม อพาร์ทเมนท์สำหรับคนจีน สถานผ่อนคลายเป็นต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่จากลาวได้กว่าโครงการพัฒนาดังกล่าวกำลังนำไปสู่การเป็นเมืองไชน่าทาวน์ (China town) ซึ่งการขยายตัวของอิทธิพลของจีนไม่ได้เพียงแต่ขยายตัวในระบบเศรษฐกิจตลาดเท่านั้นแต่ยังขยายในมิติของการเข้าไปเปลี่ยนแปลงการเมือง ระบบกฎหมายของประเทศลาวอีกด้วย นอกจากนี้ยังทุนจีนยังได้พยายามสร้างอารยะแบบจีน โดยที่รัฐบาลลาวเป็นผู้ชม โดยโครงการดังกล่าวเป็นการสร้างวาทกรรมการพัฒนาให้เป็นอารยะแบบจีนซึ่งผู้วิจัยชี้ว่าลักษณะดังกล่าวคือการเข้าไปปกครองวิธีคิดเพื่อให้เกิดเป็น “การปกครองด้วยจิตสำนึกของผู้ถูกปกครอง” หรือที่ฟูโกเรียกว่า “การปกครองซีญาน” (Governmentality) โดยผู้วิจัย

มองว่าการปกครองดังกล่าวเป็นเครื่องมือของจีนในการผนวกเอาพื้นที่ทางการเมืองที่แตกต่างจากแผ่นดินใหญ่ อาทิฮ่องกง มาเก๊า เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ 90 ทูนิยมกาสีโน เขตเศรษฐกิจพิเศษจีนกับการสร้างชายแดนเสรีนิยมใหม่ในลาว สิ่งที่ 'ไอหว่า ออง (Aihwa Ong) เรียกว่า พันธมิตรจีน (Chinese Axis) เขตเศรษฐกิจพิเศษจึงเป็น "พื้นที่แห่งการยกเว้น" (Space of exception) ช่วยให้จีนสามารถสร้างอธิปไตยหลากหลาย (Variegated sovereignty) ขึ้นมาได้โดยการผนวกรวมของพันธมิตรทางด้านการค้า การอุตสาหกรรม และการเมืองเข้าด้วยกัน กลวิธีเชิงพื้นที่นี้ ช่วยให้ "ชุมชนในจินตนาการ" เป็นสิ่งที่เป็นไปได้และช่วยให้จีนสามารถสร้างความเป็นใหญ่ทางการเมืองที่มีจีนเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจได้ (Space of rising China-centric hegemony) โดยมีเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นกลยุทธ์สำคัญที่รัฐจีนใช้ในการปกครองเขตต่างๆ ของตน และในการสร้างความเป็นภูมิภาคนอกจีนแผ่นดินใหญ่

นอกจากนี้ทุนจีนยังได้รับร่วมมืออย่างคึกคักจากรัฐบาลลาว โดยที่รัฐไม่ได้ทำหน้าที่ในการเป็นรัฐพัฒนา (Developmental state) เหมือนดังเช่นในยุคก่อนหากแต่รัฐลาวได้ปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็น รัฐนายหน้า (Broker State) ทำหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรให้แก่รายทุนผ่านการทำให้อธิปไตยของรัฐกลายเป็นสินค้า (Commodifying sovereignty) อธิปไตยดังกล่าวไม่ใช่แค่พื้นที่หากแต่หมายถึงทรัพยากรทั้งหมด อาทิ ที่ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า ภูเขา รวมไปถึงความเป็นพลเมืองให้กลายเป็นสินค้า ได้แก่ การแปลงพลเมืองให้เป็นแรงงานที่มีวินัยและผลิตภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดึงดูดการลงทุนเพื่อรองรับการพัฒนาในระบบเสรีนิยมใหม่ ซึ่งปฏิบัติการของรัฐลาวดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการดิ้นรนของรัฐอ่อนแอในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วเท่านั้นแต่ยังเป็นการหาหนทางในการจัดการกับพื้นที่ที่ห่างไกลที่รัฐไม่สามารถจัดการได้ให้กลายเป็นประตูทางเศรษฐกิจของภูมิภาค กล่าวได้ว่าสำหรับลาวแล้วการแปลงอธิปไตยเป็นสินค้าเป็นการเล่นพนันที่ เป็นเกมส์แห่งโอกาสโดยนำอธิปไตยของประเทศเดิมพันกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ งานจีนนี้ยังชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ ได้แก่ กระบวนการแปลงอธิปไตยของรัฐให้เป็นสินค้าเกิดผ่านกระบวนการสะสมทุนโดยการพรากสิทธิ (Accumulation by dispossession) การเวนคืนที่ดินของรัฐได้ผลักดันลาวในพื้นที่ที่มีทรัพยากรถูกเวนคืนที่ ไล่ออกจากที่ดิน และผลจากการพัฒนาดังกล่าวก็ไม่ได้เอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวลาวโดยตรง นอกจากนี้ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษยังได้ก่อให้เกิดการจัดเรียงความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ใหม่ ได้แก่ คนจีนผู้ประกอบการจีนที่มีตำแหน่งแห่งที่สูงสุดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ คนลาว กลุ่มคนที่อยู่ตรงกลางระหว่างสังคมประเพณีและสังคมเสรีนิยมใหม่เนื่องจากการถูกพรากจากปัจจัยการผลิตส่งผลให้ประกอบอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ไม่ได้แต่ก็เข้าสู่การทำงานในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษก็ไม่ได้อีกเช่นกันเนื่องจากไม่สามารถสื่อสารภาษาจีนและมีทักษะตามที่ระบบต้องการ คนลาวจึงต้องประสบ

กับสถานะที่ถูก “แขวน” ไว้ และคนพม่า ผู้ซึ่งมีตำแหน่งทางสังคมต่ำที่สุดในพื้นที่ที่จะถูกขูดรีดอย่างหนักในฐานะกลุ่มแรงงานอพยพ

งานศึกษาชิ้นนี้ยังชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่สำคัญได้แก่ กลไกการทำงานของทุนนิยมคาสีโนในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำที่ตั้งอยู่บนการจัดการความเสี่ยง 2 ประเด็นหลัก คือ 1. การทำให้การสะสมทุนมั่นคง (Stable) โดยหัวใจของการทำให้การสะสมทุนประเภทนี้อยู่ที่การขายแรงปรารถนาที่จะเล่นเนื่องจากการสะสมทุนจากคาสีโนเกิดจากความล้มละลายของผู้เล่น ยิ่งผู้เล่นที่ล้มละลายมากเท่าไรการสะสมทุนก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นทุนนิยมประเภทนี้จึงทำหน้าที่ในการกระตุ้นการเล่นอยู่ตลอดเวลา ปริมาณของนักพนันที่เข้าไปเล่นจึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยผู้ที่เข้าไปใช้บริการคาสีโนส่วนใหญ่เป็นคนลาวจากพื้นที่อื่นและคนจีน นอกจากนี้หัวใจสำคัญของทุนนิยมคาสีโนคือ การสะสมทุนที่ทำได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากไม่ได้เกิดจากการผลิตดังเช่นนายทุนอุตสาหกรรม ฉะนั้นการสะสมทุนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเวลาของรอบในการเล่น (Turn over) และชนิดของเกมส์ที่มีความหลากหลาย ยิ่งรอบในการเล่นของเกมส์ จำนวน โต้ะ และชนิดของเกมส์มีมากเท่าไรยิ่งสะสมทุนได้มากเท่านั้น

ความเสี่ยงประการที่ 2 คือ เนื่องจากทุนนิยมคาสีโนมีกระบวนการสะสมทุนจากการล้มละลายของพลเมือง ดังนั้นจึงควรให้อยู่ห่างไกลจากพลเมือง เช่น ผลักออกไปสู่พื้นที่ชายขอบเนื่องจากการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายและศีลธรรม การมีคาสีโนในประเทศจะต้องเผชิญกับแรงเสียดทานทางศีลธรรมของสังคม ดังนั้น รัฐจึงใช้วิธีการจัดการกับแรงเสียดทานทางศีลธรรมและลดความเสี่ยงที่จะถูกต่อต้าน โดยการคาสีโนจึงถูกผลักออกไปอยู่ชายขอบ และเขียนกฎหมายหรือกฎระเบียบพิเศษขึ้นมาคือทำให้ทุนประเภทนี้ดำเนินการได้อย่างเสรีแต่ต้องอยู่ภายนอกประเทศ นอกกฎหมายของประเทศ รวมถึงทำให้ความเป็นพลเมืองยืดหยุ่นให้มีการเข้าออกเสรีโดยไม่ต้องมีการตรวจสอบการเป็นพลเมือง ทำให้เขตเศรษฐกิจพิเศษกับคาสีโนสามารถไปด้วยกันได้

หากกล่าวโดยสรุปแล้วผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุนนิยมคาสีโนชายแดน ได้แก่ รัฐลาวได้ค่าเช่า นายทุนได้การสะสมทุนจากคาสีโนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ คนที่เสียได้ชาวบ้านที่ถูกพรากสิทธิและการเข้าไปเล่นการพนัน ซึ่งหากมองในแง่แล้วทุนนิยมคาสีโนชายแดนดำเนินไปในลักษณะทุนนิยมที่ไม่มีแบบแผน (Unplanned capitalism)

นวนลน้อย ตรีรัตน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การสะสมทุนในประเทศไทย: ศึกษากรณีธุรกิจสุรา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษานโยบายของรัฐในการบริหารสุรา และการสะสมทุนของกลุ่มธุรกิจสุราสู่ธุรกิจอื่น ๆ รวมถึงการปรับโครงสร้างธุรกิจเพื่อเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ พบว่า เศรษฐกิจไทยมีธุรกิจครอบครัวเป็นลักษณะเด่น ทำให้กลุ่มทุนในไทยได้รับสิทธิพิเศษจากรัฐบาลจนสามารถทำกำไรได้สูง เมื่อธุรกิจครอบครัวของไทยนำผลกำไรไปลงทุนขยายกิจการต่าง ๆ หลายครอบครัวจึง

สามารถก่อตั้ง "มหาบริษัทครอบครัว" ขึ้นมาได้ และมหาบริษัทจะมีโครงสร้างที่ใหญ่กว่าและเข้มแข็งกว่าธุรกิจครอบครัว เช่น กรณีของ เจริญ สิริวัฒนภักดี ได้รับสัมปทานธุรกิจสุรารายผูกขาดจากรัฐบาล ส่งผลให้เขามีกำไรมหาศาลจากธุรกิจนี้ ก่อนที่จะขยายตัวไปทำธุรกิจด้านอื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ การเงิน การบันเทิง โรงแรม เช่นเดียวกับกรณีธุรกิจผูกขาดทางด้านโทรคมนาคมของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร

นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ร้อยละ 70 (นับจากบริษัทจดทะเบียน 400 กว่าราย) มีผู้ถือหุ้น 10 อันดับแรกเป็นบุคคลในครอบครัวเจ้าของธุรกิจ หากมีการกระจายหุ้นให้ต่างชาติเข้าลงทุนก็ใช้การถือหุ้นไว้กัน เพื่อให้สมาชิกภายในครอบครัวถือหุ้นได้ ซึ่งยากแก่การตรวจสอบ โดยหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 40 การถือหุ้นของธุรกิจครอบครัวกระจุกตัวและมีช่องทางหารายได้จากความสูญเสียของนักลงทุนรายย่อยได้ง่ายขึ้น

การวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าแต่เดิมภาครัฐควบคุมธุรกิจสุราผ่านการจัดเก็บภาษี ทำให้ภาคเอกชนต้องเข้ามาขอประมูลสิทธิการผลิตสุรา และจำต้องแย่งชิงการผูกขาดโดยอาศัยสายสัมพันธ์ทางการเมือง นั่นก็คือกลุ่มของสุเมธ เตชะไพฑูริย์ ที่ผูกขาดสุราแม่โขงในโรงงานบางยี่ขันกับกลุ่มของเจริญ สิริวัฒนภักดีในกรณีสุราแสงโสมที่ได้สัมปทานจากโรงงานสุรจากกรมสรรพสามิต ซึ่งทั้งสองรายพยายามแข่งขันกันในตลาดอย่างรุนแรง แต่หลังจากเศรษฐกิจตกต่ำในปี 2538 - 2542 ทำให้ต้องยุติการแข่งขัน และกลุ่มทุนของเจริญสามารถยึดอาณาจักรสุราได้เบ็ดเสร็จและเบียดบริษัทบุญรอดซึ่งเคยเป็นอันดับหนึ่งในตลาดเบียร์ตกอันดับไปด้วย

นอกจากนี้ ดร.นวลน้อย ชี้ให้เห็นว่าแม้รัฐจะมีนโยบายให้เปิดเสรีสุราหลังปี 2 แต่ผู้ผลิตรายใหม่ก็ยังไม่สามารถแข่งกับกลุ่มทุนเดิมได้ เนื่องจากรัฐได้เอื้อประโยชน์ทางอ้อมให้กับกลุ่มทุนดั้งเดิม (ตระกูลสิริวัฒนภักดี) ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การออกใบอนุญาต การเพิ่มอัตราภาษี 3 เท่า หรือแม้ระบบการจัดจำหน่ายที่ละเอียดซับซ้อน ทำให้ผู้ผลิตรายใหม่แข่งขันกับกลุ่มทุนดั้งเดิมได้ยาก

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2549) ได้ศึกษาบทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก โดยศึกษาบทบาทเจ้าพ่อในโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจไทยปี พ.ศ. 2540 พบว่า "ทุนนิยมคือระบบมาเฟียที่ถูกกฎหมายและมาเฟียก็คือระบบทุนนิยมที่ผิดกฎหมาย" และมีข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

1. เจ้าพ่อในจังหวัดที่ศึกษาแสดงพฤติกรรมทั้งแบบเจ้าพ่อและเจ้าแม่โดยมีสถานภาพเป็นนายทุนท้องถิ่น ซึ่งก่อรูปจากการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation of capital) ก่อนเกิดระบบทุนนิยม ซึ่งแสดงพฤติกรรมแบบเจ้าพ่อ คือ ทำตัวอยู่นิ่งกฎหมายได้โดยการสะสมความมั่ง

คั่งในรูปเงินตราโดยแสวงหากำไรจะอาศัยกลไกบังคับทั้งทางเศรษฐกิจ นอกเหนือจากเศรษฐกิจ ภายใต้การสะสมทุนชั้นเบื้องต้น

2. กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ได้ก่อระบบอุตสาหกรรมทุนนิยม ซึ่งมีผลเชิงเชื่อมโยง (Linkage effect) ต่อภาคผลิตก่อนทุนนิยมในจังหวัด ดังนั้น นายทุนท้องถิ่นจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจต่าง ๆ ที่หลากหลายกว่าปกติในภาคการผลิตก่อนทุนนิยม ได้แก่ การผลิตทางการเกษตร (เช่น การทำประมงหรือปลูกพืชเศรษฐกิจ) อุตสาหกรรมก่อสร้าง (เช่น สร้างถนน โรงงาน) การค้า (เช่น การค้าที่ดิน การทำศูนย์การค้า การขายวัตถุดิบและอุปกรณ์ก่อสร้าง) ธุรกิจบริการ (เช่น การท่องเที่ยว สถานบันเทิง บ้านจัดสรร) ดังนั้น นอกจากกลไกตลาดแล้วนายทุนท้องถิ่นต้องอาศัยกลไกการสะสมในรูปแบบต่าง ๆ นอกเหนือจากตลาด ก็คือ การใช้ทุนทางสังคม โดยการสร้างความเคารพและความไว้วางใจจากสังคม รวมถึงการใช้อิทธิพลเหนือกฎหมาย ได้แก่ การข่มขู่ว่าจะใช้กำลัง การบุกเบิกป่าสงวน การบุกรุกที่สาธารณะ การใช้ความรุนแรงจนมีการตายเกิดขึ้น การติดสินบนและสมคบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. นายทุนท้องถิ่นเป็นผู้ใช้อิทธิพลเหนือกฎหมายปกป้องหรือขยายธุรกิจดังกล่าว โดยการเข้ามามีบทบาททางการเมืองเริ่มตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ คือ เริ่มต้นตั้งแต่การสมัครรับเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไปจนถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาแต่เนื่องจากเงื่อนไขการขาดความเข้มแข็งของฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองเพียงพอที่จะยึดครองอำนาจท้องถิ่นได้แต่เพียงผู้เดียวได้ ดังนั้นผล จากการต่อสู้ระหว่างเจ้าพ่อ เจ้าแม่และนายทุนท้องถิ่นในจังหวัดระยะหนึ่งจึงได้ตกผลึกเป็นแบบแผนเชิงโครงสร้างที่เรียกว่า โครงสร้างอำนาจสามชั่วระหว่างกลุ่มน้ำจืด กลุ่มน้ำเค็ม และกลุ่มน้ำกร่อยกล่าวโดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า เจ้าพ่อและเจ้าแม่ในการศึกษามีบทบาททางการเมืองผ่านโครงสร้างอำนาจดังกล่าว

4. บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อและเจ้าแม่ในกระแสโลกาภิวัตน์ก่อนเกิดวิกฤติปี 2540 เป็นการต่อสู้แข่งขันเพื่อช่วงชิงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ระหว่างเจ้าพ่อ เจ้าแม่ และนายทุนท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างอำนาจสามชั่ว บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อเจ้าแม่ในช่วงนี้ แสดงออกถึงการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของโครงสร้างอำนาจเป็นหลัก

หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 แล้ว ธุรกิจของเจ้าพ่อและเจ้าแม่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าพ่อ เจ้าแม่ที่รุนแรงขึ้นและนำไปสู่ความตึงเครียดของโครงสร้างจนทำให้ต้องมีการปรับโครงสร้างอำนาจสามชั่วในการเลือกตั้งเพื่อช่วงชิงตำแหน่งตำแหน่ง ส.ส. ส.ว. หรือนายกอบจ. ดังนั้น เจ้าพ่อและเจ้าแม่จึงต้องสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มและชนชั้นนอกโครงสร้างอำนาจ ได้แก่ เจ้าพ่อภาคตะวันออก และนักการเมืองกลุ่มอิสระที่มีอิทธิพลผ่านสื่อมวลชน เนื่องจากเจ้าแม่ต้องพึ่งพิงเงินทุนจากเจ้าพ่อภาคตะวันออกเพื่อใช้ในการ

ต่อสู้แข่งขันทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันเจ้าพ่อของจังหวัดที่ศึกษาก็ต้องอาศัยทุนทางสังคมและฐานเสียงของนักการเมืองอิสระที่สามารถสร้างภาพพจน์ทางสื่อมวลชนสำเร็จ ดังนั้น ช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจจึงแสดงให้เห็นด้านการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจสามชั่วอย่างเห็นได้ชัด

ในปัจจุบันจะพบว่า บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลดลงจากคดีอาญาและวิกฤติการณ์ของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร รวมถึงพรรคไทยรักไทยสร้างเงื่อนไขให้เจ้าพ่อและเจ้าแม่มีบทบาททางการเมืองเปลี่ยนแปลงในอนาคต กล่าวคือ เจ้าแม่จะมีบทบาทอย่างไรเห็นได้ชัดจากการขาดทุนในการประกอบการทางธุรกิจที่มีมาอย่างต่อเนื่องและขาดการสนับสนุนจากเจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่เจ้าพ่อของจังหวัดที่ศึกษาก็ต้องปรับตัวไปสู่การลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตร เงื่อนไขใหม่ดังกล่าวนี้ทำให้เจ้าพ่อมีโอกาสที่จะผลิตซ้ำความเป็นเจ้าพ่อหรืออาจปรับเปลี่ยนไปสู่นายทุนอุตสาหกรรมต่อไป

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (2554) ได้ศึกษา พัฒนาการสะสมทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของตระกูลคุณปลื้ม พบว่า มีพลวัตรในกระบวนการสะสมทุนทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องจากการสะสมทุนขึ้นเบื้องต้นเข้าสู่กระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมที่มีความชัดเจนมากขึ้นโดยมุ่งเน้นการลงทุนบนพื้นฐานปัจจัยการผลิต มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อแสวงหากำไรและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจ การสะสมทุนจากธุรกิจประมง เอเยนต์เหล้า พัฒนาไปสู่ธุรกิจนายหน้าค้าที่และดินรับเหมาก่อสร้างและต่อยอดไปสู่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ โดยกระบวนการการสะสมทุนพัฒนาจากฐานของครอบครัวในธุรกิจครอบครัว มีลักษณะการบริหารที่อยู่ภายใต้การบริหารงานแบบระบบกงสีที่ครอบครัวหนึ่งๆรวมความมั่งคั่งทั้งหมดไว้ที่ศูนย์กลางภายใต้การควบคุมของผู้นำครอบครัวจากนั้นค่อยแตกแขนงออกไปเป็นบริษัทลูกอย่างมากมาย มีการขยายฐานมีธุรกิจอย่างกว้างขวางมีการขยายฐานมีธุรกิจไปยังบริษัทต่าง ๆ ถึงจำนวน 19 บริษัท

นอกเหนือจากกระบวนการการสะสมทุนทางเศรษฐกิจแล้วยังประสบความสำเร็จในการสะสมทุนทางสังคม เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านทั่วไปที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทั้งเพื่อการศึกษาของบุตรหลานและการดำรงชีพ รวมไปถึงวัดวาอารามและหน่วยงานราชการทั้งจังหวัด ประกันผู้ต้องหา เจริญกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความขัดแย้งกับประชาชน ฝากเด็กเข้าเรียน กระบวนการการสะสมทุนทางสังคมและการสร้างกลไกระบบอุปถัมภ์ เป็นสร้างบารมีทางสังคมให้กับกลุ่มเป็นอย่างมาก และนำไปสู่การสถาปนาเครือข่ายอำนาจภายในจังหวัดชลบุรีอย่างกว้างขวาง เป็นฐานสำคัญจนเกิดเป็นกลุ่มการเมืองและมีบทบาทในฐานะชนชั้นนำท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีภายใต้ร่มเงาของบ้านใหญ่บางแสน

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ นักรบ เถียรอำ วงธรรม สรณะ ชวงศ์ อุบลีและจตุรินทร์

ขวัญเนตร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจการเมือง กระบวนการและผลกระทบของบ่อนคาสีโนตามชายแดนไทย-กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์การศึกษาคือ 1. เพื่อศึกษาเครือข่ายชนชั้นนำ ทางเศรษฐกิจการเมืองในการลงทุนบ่อนคาสีโนในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราด 2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารธุรกิจและการเข้าสู่การเล่นพนันบ่อนคาสีโนในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราดและ 3. เพื่อศึกษาผลประโยชน์และผลกระทบเชิงลบจากการเล่นการพนันในบ่อนคาสีโนตามแนวชายแดนในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราด

การวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ 2 รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (Historical qualitative approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพแนวกรณีศึกษา (Case study approach) การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารชั้นต้น (Primary data) และเอกสารชั้นรอง (Secondary data)
2. การสัมภาษณ์วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured or guided interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept interview) เป็นการใช้นิวสัมภาษณ์เจาะลึกโดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-informants) เช่น กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มนายทุนท้องถิ่น กลุ่มนายทุนจากเมืองหลวง กลุ่มนักการเมืองกัมพูชา เป็นต้น และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview)
3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมที่ได้ลงไปสัมผัสในภาคสนามบ่อนชายแดนไทยกัมพูชา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. การศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างชนชั้นนำ ทางเศรษฐกิจและการเมืองในการลงทุนบ่อนคาสีโนตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี และตราด ผลการศึกษาพบว่า ในการลงทุนบ่อนคาสีโนของเครือข่ายชนชั้นนำ ทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น เกิดขึ้นภายใต้เครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยชนชั้นนำ ที่อยู่ในเครือข่ายการลงทุนจะประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก คือ 1. กลุ่มชนชั้นนำ ทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ นักธุรกิจท้องถิ่น นักธุรกิจจากกรุงเทพมหานครและนักธุรกิจข้ามชาติจากประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย 2. กลุ่มชนชั้นนำ ทางการเมือง จะประกอบไปด้วย นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรีและตราด ตั้งแต่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นต้นไป และนักการเมืองของประเทศกัมพูชา ตั้งแต่ นายกรัฐมนตรีจนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด 3. การเชื่อมโยงเครือข่ายนี้มีพัฒนาการมาจากการลงทุน

ธุรกิจในอดีตอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การขุดพลอย ทำไม้ ค่าน้ำมัน ค่านูหรี เป็นต้น จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น (Inter-locking) ก่อนที่จะมาลงทุนบ่อนคาสีโนร่วมกัน

2. การศึกษากระบวนการบริหารในเชิงธุรกิจระหว่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาคำไร ดังเช่นธุรกิจทั่วไปของบ่อนคาสีโนของชนชั้นนา ทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี และตราดผลการศึกษา พบว่า กระบวนการบริหารบ่อนคาสีโนของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี และตราดเป็นการบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาคำไรจากการลงทุน จึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหาร ทั้งนี้ในการบริหารงานบ่อนคาสีโนสามารถสรุประบบการบริหารได้ 5 รูปแบบ คือ การส่งเสริมการตลาด การบริหารบุคคล การบริหารความเสี่ยง การบริหารงานสนับสนุน และการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวกับความมั่นคงนอกเหนือจากการบริหารงานสนับสนุนจากองค์กร (Supporting agency)

3. เพื่อศึกษากระบวนการเล่นการพนันบ่อนคาสีโนของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในจังหวัดจันทบุรีระหว่างชุมชนชายแดนกับชุมชนในตัวจังหวัด จากผลการศึกษาสามารถสรุปผลได้ว่า กระบวนการเล่นการพนันบ่อนคาสีโนของชุมชนในจังหวัดจันทบุรีระหว่างชุมชนชายแดนและชุมชนในตัวจังหวัดมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้ ความเหมือนของกระบวนการเล่นการพนันบ่อนคาสีโนของชุมชนทั้งสองที่เห็นได้ชัดคือ ผู้เล่นการพนันส่วนใหญ่ของชุมชนทั้งสองถือได้ว่าเป็นผู้เล่นรายย่อย คือ เข้าไปเล่นโดยแทงในวงเงินน้อยกว่าหลักหมื่นลงมา ดังนั้น การเล่นจึงเป็นการใช้เงินสดและเล่นอยู่ในห้องรวมที่เรียกว่า “สนามทราย” และผู้เล่นรายย่อยมีฐานะในบ่อนเป็นหน้าม้าหรือเป็นรายได้ที่นำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารบุคคลากรภายในบ่อนคาสีโน ส่วนความแตกต่างในกระบวนการเล่นคาสีโนระหว่างชุมชนชายแดนและชุมชนในตัวจังหวัดจันทบุรี ก็คือ ในขณะที่ชุมชนชายแดนตำบลคลองใหญ่มีกระบวนการเล่นการพนันบ่อนคาสีโนบนฐานความเป็นชุมชนดังนั้นจึงเกิดเป็นลักษณะการเรียนรู้ของเครือข่ายชุมชน จึงสามารถสรุปได้เป็นขั้นตอนดังนี้คือ

- ก. ความสนใจบ่อนคาสีโนในฐานะที่เป็นของใหม่สำหรับชุมชน
- ข. การไปเล่นการพนันในบ่อนคาสีโนอย่างกว้างขวางทั้งชุมชน
- ค. การได้รับผลกระทบเชิงลบจากการไปเล่นบ่อนคาสีโน
- ง. ชุมชนเรียนรู้ที่จะยุติการเล่นการพนันต่อไป

ส่วนชุมชนในตัวจังหวัดจะมีกระบวนการเล่นการพนันบ่อนคาสีโนบนฐานการต่อ ยอดจากการพนันของบ่อนบ้านที่มีอยู่และผู้เล่นพนันจะมีลักษณะเป็นเรื่องของปัจเจกชน คือเป็น

การเล่นแบบตัวใคร ตัวมันค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ส่วนตัวทำให้การเล่นนั้นบ่อนคาสีโนของชุมชนในตัวจังหวัดจึงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยไม่ยุติเหมือนชุมชนชายแดน

4. การศึกษาการได้มาซึ่งผลประโยชน์ในการลงทุนของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและตราด ผลการศึกษาพบว่า การได้มาซึ่งผลประโยชน์ในการลงทุนของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและตราด มีแนวโน้มการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ จึงแตกต่างกันตามบทบาทในบ่อนคาสีโน กล่าวคือ ผู้ลงทุนบ่อนคาสีโนจะได้ผลประโยชน์จากการค่าเช่าสถานที่ ส่วนเจ้าของโต๊ะหรือเจ้ามือมีแนวโน้มที่จะได้ประโยชน์มากกว่าที่จะเสียประโยชน์ เนื่องจากได้ประโยชน์จากเก็บค่าตั้ง และการพนันในรูปแบบที่เป็นเครื่องไฟฟ้า (Machine) ซึ่งสามารถตั้งโปรแกรมการได้เสียได้ และมีระบบการบริหารความเสี่ยงที่สามารถควบคุมได้ ส่วนกลุ่มผู้เล่นมีแนวโน้มในระยะยาวจะเสียประโยชน์

5. การศึกษาผลกระทบจากการเล่นการพนันในบ่อนคาสีโนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาดที่มีต่อชุมชนชายแดนตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน และชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า ชุมชนชายแดนกับชุมชนในตัวจังหวัดทั้งคู่ได้รับผลกระทบในเชิงลบ (Negative impact) มากกว่าผลที่ได้ในเชิงบวก เมื่อพิจารณาทั้งในด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวยุติธรรมและความมั่นคง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่ชุมชนทั้งสองได้รับก็มีความแตกต่างกันในแง่ทิศทางของผลกระทบ (Direction) ขอบเขต (Scope) และระยะเวลาในการเกิด (Time) กล่าวคือ

ก. ในขณะที่ชุมชนชายแดนโดยทั่วไปได้รับผลกระทบบางอย่างจากการตั้งบ่อนการพนันคาสีโนชายแดน คือผลกระทบทางเศรษฐกิจเชิงลบที่เกิดขึ้นเป็นระยะสั้นในช่วงแรกของการตั้งบ่อน เนื่องจากความเป็นชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวได้เร็ว ในขณะที่ในระยะยาวจะมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการจ้างงาน แต่ชุมชนในตัวจังหวัดซึ่งมีลักษณะเล่นแบบปัจเจกชนจะได้รับผลกระทบในเชิงลบทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มมีการสร้างบ่อนจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ข. ในขณะที่ผลกระทบของบ่อนคาสีโนที่มีต่อชุมชนชายแดนจะมีลักษณะที่เป็นผลกระทบโดยอ้อม (Indirect impact) และจำกัดตัวอยู่ในวงแคบ แต่บ่อนคาสีโนชายแดนได้ส่งผลโดยตรง (Direct impact) และเกิดในวงกว้างต่อผู้เล่นการพนันที่อยู่ในเมือง เนื่องจากบ่อนคาสีโนเป็นการต่อ ยอดการเล่นพนันในบ่อนผิดกฎหมายที่มีอยู่แล้วในเมืองโดยสร้างเงื่อนไขให้เกิดความสะดวกในทางกฎหมายต่อผู้เล่นการพนันสำหรับนัยของการศึกษาในเชิงทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การลงทุนในบ่อนคาสีโนของชนชั้นนำทาง

เศรษฐกิจและการเมืองตามแนวชายแดนของจังหวัดจันทบุรี และตราด มีการเชื่อมร้อยเครือข่ายทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ แต่ลักษณะเครือข่ายที่เป็นตัวขับเคลื่อนหลักก็คือเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากลักษณะอำนาจในประเทศกัมพูชาส่วนใหญ่อาศัยความเป็นอำนาจส่วนตัว

พรพันธุ์ เขมกฤษ (2555) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ กรณี ชุมชนนุโระ อำเภอเวียง จังหวัดนครราชสีมา วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ การใช้เครือข่ายเป็นยุทธศาสตร์ในการต่อรองกับความหมายของพื้นที่ชายแดนที่รัฐสร้างขึ้น และต่อรองกับอำนาจและกฎระเบียบของรัฐที่ควบคุมพื้นที่ชายแดนการศึกษาความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ตรงกันข้ามกับชายแดนมาเลเซีย การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม คือ เจ้าเก่าหรือนายทุนย่อยในพื้นที่ กองทัพผด ผู้นำ ชุมชนคนคู่ต้นทาง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในท้องถิ่น การวิเคราะห์ใช้ข้อมูลจากสนทนากลุ่มเป็นหลัก และใช้ข้อมูลเอกสารเป็นส่วนประกอบ หมู่บ้านที่เป็นกรณีศึกษาเคยเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าของคนท้องถิ่นซึ่งเรียกกันต่อมาว่าตลาดนัดชายแดน และสินค้าสำคัญที่เคยสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนคือ ข้าว การศึกษาประวัติศาสตร์การค้าข้าวของคนท้องถิ่น แสดงถึงสายสัมพันธ์อันยาวนานของพ่อค้า ท้องถิ่นที่เคยใช้ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นเส้นทางเดินเรือแลกเปลี่ยนซื้อขายข้าวจากตรังกานู กลันตัน ปัตตานี ไปจนถึงเมืองกาญจนดิษฐ์ (สุราษฎร์ธานี) จนกระทั่งเข้าสู่การค้าข้าวในยุคสมัยใหม่ พ่อค้ามุสลิม แถบชายแดนอาศัยช่องทางเครือข่ายทางสังคมบนฐานเครือญาติ การมีอัตลักษณ์คล้ายคลึงกัน เช่น ศาสนา ภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม คนตรีและการละเล่นต่าง ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านั้นสะท้อนความเป็นพวกเดียวกัน การเป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียง การมีวิถีอาชีพเหมือน ๆ กัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความร่วมมือ และการพึ่งพาอาศัย เพื่อให้อาชีพนี้ยังคงดำรงอยู่ได้ภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกับการค้าข้าวนอกจากเป็นอาชีพของคนท้องถิ่น เป็นอาชีพฝึกหัดของวัยรุ่นในพื้นที่ เป็นอาชีพที่สะท้อนความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านแล้ว ยังแสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งในการรวมกลุ่มของคนชายแดนในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Turning point) ที่สำคัญ ๆ หลาย ๆ ช่วง ดังการปรับตัวของขบวนการค้าข้าว 5 ยุคด้วยกันคือ ยุควิถีอำนาจผูกขาดการค้าข้าว โดยรัฐและการเกิดขึ้นของกระบวนการค้าข้าวแบบไม่เป็นทางการ ยุครุ่งเรืองของการค้าข้าวข้ามชายแดน ยุคสิ้นสุด “ทางรถยนต์” สู่อุค “ทางรถไฟ” ยุครุ่งเรืองของคนท้องถิ่น “Store ข้าวสารประชิดชายแดน” และยุคความยุ่งยากในการค้าข้าวข้ามรัฐ ผลการศึกษาสะท้อนความรู้ของชุมชนชายแดนในการพัฒนาเครือข่าย

ความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ และการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

1. ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่อาศัยฐานวัฒนธรรมชุมชน สะท้อนพลังอำนาจของกลุ่มคนค้าข้าวเหนือพื้นที่ชายแดน และการใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นยุทธศาสตร์ในการต่อรองกับอำนาจและกฎระเบียบของรัฐที่ควบคุมพื้นที่ชายแดน

เครือข่ายการค้าข้าวข้ามชายแดนเป็นระบบความสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง ประกอบด้วยระบบย่อย ๆ หลายระบบคือ ระบบการสื่อสาร ระบบการจัดการพื้นที่ ระบบการจัดการคน ระบบการจัดการเครื่องมือ-การขนส่ง ระบบเครือข่าย และระบบเฝ้าระวัง คนในระบบเหล่านี้ นอกจากมีความถนัดในหน้าที่ของตนแล้ว แต่ละระบบยังต้องพึ่งพากัน หากขาดระบบใดระบบหนึ่ง จะส่งผลให้การค้าหยุดชะงักและไม่สามารถทำงานต่อไปได้ เครือข่ายการค้าข้าวจึงต้องมีระบบที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดการคนซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ ทั้งในแง่คำพูด การตรงต่อเวลา การให้ใจ หรือการทำงานอย่างเต็มที่ด้วยความเต็มใจ และที่สำคัญการขนส่งข้าวมีกำหนดเวลาที่แน่นอน หากเครือข่ายไม่มีความพร้อม เช่น ขาดกำลังแรงงาน ยานพาหนะทั้งรถและเรือไม่เพียงพอ การส่งข้าวข้ามแดนอาจเกิดความเสียหายได้ ซึ่งความไม่พร้อมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจที่มีต่อกันของเจ้าเก่าหรือผู้ประกอบการฝั่งไทยและฝั่งมาเลเซียระบบเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐจึงเติบโตจากฐานความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเป็นส่วนใหญ่

เครือข่ายการค้าข้าวเป็นเครือข่ายที่มีความผูกพันแบบเครือญาติ นอกจากค้าจ้างแรงงานแล้วยังช่วยเหลือพึ่งพากันอยู่ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าเก่ากับแรงงานในเครือข่ายอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์การจ้างงานแบบระบบตลาด นอกจากนั้น ยังมีการเชื่อมร้อยระหว่างเครือข่ายในอาชีพเดียวกันและอาชีพต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่การค้าข้าวข้ามแดนมีความยุ่งยาก เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนโยบายในพื้นที่ชายแดนของทั้งสองรัฐ ทำให้เครือข่ายการค้าข้าวต้องหันมาพึ่งพิงกันมากขึ้น ในลักษณะการช่วยเหลือแบ่งปันทั้งแรงงานขนส่งข้าว (กองทัพนมด) พื้นที่หรือท่าส่งข้าว เป็นต้น

จุดเด่นของเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ คือ คุณสมบัติของเจ้าเก่าหรือผู้ประกอบการ ต้องเป็นคนฉลาด ใจนักเลง เป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ดูแลช่วยเหลือ มีน้ำใจ ตรงเวลา มีไหวพริบดี มีประสบการณ์กว้างขวาง เป็นคนกว้างขวาง รู้จักคนมาก มีเพื่อนฝูงมาก เข้ากับคนได้หลายวัย มีความคล่องแคล่ว รู้จักการเจรจาต่อรอง รู้จักแก้ปัญหา มีความพร้อมเรื่องเงินทอง สถานที่ ยานพาหนะ การจัดการภายในเครือข่าย และการจัดการระหว่างเครือข่าย (ท่าส่งข้าว เวลา คน ข้าว เจ้าเก่าฝั่งมาเลเซีย) คุณสมบัติเหล่านี้สะท้อนศักยภาพของคนท้องถิ่นที่ใช้ระบบเครือข่ายเป็นกลยุทธ์การต่อรองในการจัดการ พื้นที่ชายแดน

ระบบความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ช่วยให้เด็กวัยรุ่นในพื้นที่ที่เริ่มฝึกหัดทำงาน รู้จักการเข้าสังคมและการวางตัวกับคนอื่น มีเพื่อนมากขึ้น และเมื่อร่วมงานกันนานเข้าจึงก่อให้เกิดความผูกพันจนนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งเรื่องอาชีพและเรื่องอื่น ๆ ความผูกพันของคนในเครือข่าย ส่วนหนึ่งเป็นความรู้สึกที่ผูกพันกันด้วยใจ ไม่ใช่ผลประโยชน์ เพียงอย่างเดียว และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ตามหน้าที่อย่างเป็นธรรมคือมีข้อตกลงเรื่องค่าจ้างกันไว้ก่อน และเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกเครือข่าย อีกทั้งการค้าข้าวข้ามชายแดนอาศัยเครือข่ายทั้งสองฝั่ง ซึ่งนอกจากความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน อัตลักษณ์ด้านภาษา ศาสนา และประเพณีที่คล้ายคลึงกันแล้ว สิ่งสำคัญคือ ความไว้วางใจที่เกิดจากความเชื่อใจในตัวผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ทางการค้าข้าวมาก่อนเป็นผู้แนะนำ หรือให้ หลักประกันว่าสามารถเชื่อใจคนนั้นคนนี้ได้ไม่ว่าจะมีเงินแล้วทุกคนจะทำได้

2. การใช้ประโยชน์ในเชิงพัฒนา เครือข่ายความสัมพันธ์ของคนชายแดนจากกรณีศึกษาการค้า ข้าวข้ามรัฐ เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนศักยภาพของคนท้องถิ่น เช่น การปรับตัวเพื่อต่อรองกับนโยบายชายแดนของทั้งสองรัฐ การพัฒนาระบบการจัดการเครือข่าย การเจรจาต่อรอง การสร้างสรรค์กลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการจัดการพื้นที่ เป็นต้น ระบบการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพแบบไม่เป็นทางการนี้ ดำรงและซ้อนทับอยู่กับระบบประเพณี คือ สายสัมพันธ์ทางเครือญาติ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่คล้ายคลึงกัน ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาความเข้มแข็งผ่านกลุ่มและเครือข่าย ต้องเริ่มจากกลุ่มที่มีอยู่แล้ว ดังเครือข่ายความสัมพันธ์การค้าข้าวที่เก่าแก่เป็นที่พึ่งพาของกลุ่มวัยรุ่น ได้ใจวัยรุ่น และได้รับการยอมรับว่าสามารถเป็นผู้นำ ของพวกเขาได้ ดังนั้น การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน หรือการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ต้องเข้าใจบริบทของกลุ่มนั้น ๆ ในพื้นที่ประกอบด้วย อย่างเช่น ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มใหญ่ที่มีความซับซ้อนอย่างเครือข่ายการค้าข้าวข้ามชายแดน ความสัมพันธ์ระดับกลุ่มเล็ก ๆ อย่างกองทัพมด เป็นต้น หากเข้าใจและเข้าถึงระบบความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการดังกล่าว การพัฒนาพื้นที่ชายแดนในมิติของกลุ่ม ซึ่งมีความเข้มแข็งจากฐานล่าง ย่อมมีความเป็นไปได้

วรรณทิ รุ่งเรืองสภากุล (2545) ศึกษาเรื่อง สถานะบุคคลตามกฎหมายไทยของคนเชื้อชาติไทยจากเกาะกง จากการศึกษาได้แบ่งคนเชื้อชาติไทยจากเกาะกงที่เสียสัญชาติ ออกเป็น 3 ประเภท คือ คนเชื้อชาติไทยที่เกิดและอาศัยอยู่ในเกาะกง ก่อนที่จะเสียดินแดนเกาะกงในปี พ.ศ. 2447 คนเชื้อชาติไทยที่เสียสัญชาติโดยเข้าไปอยู่ในเกาะกงหลังจากปี พ.ศ. 2447 และคนเชื้อชาติไทยจากเกาะกงที่เสียสัญชาติไทยโดยผลของการเปลี่ยนแปลงอำ นาจอธิปไตยเหนือดินแดนเกาะกง ซึ่งรัฐไทยกำหนดสถานภาพบุคคลให้กับคนเชื้อชาติไทยจากเกาะกงทั้งสามประเภทด้วยบัตรประจำตัวที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เห็นถึงลักษณะที่หลากหลายและมีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคนพลัดถิ่นที่เป็นผล

มาจากการสงครามและเคลื่อนย้ายเส้นเขตแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า การวิจัยโดยส่วนใหญ่เน้นมิติทางวัฒนธรรม และการสร้างพื้นที่เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากรัฐผู้ปกครองผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และกฎหมาย เพื่อให้หลุดพ้นจากความเป็นชายขอบ หน่วยในการวิเคราะห์หลักอยู่ที่ กลุ่มคนพลัดถิ่นชายขอบในลักษณะที่โดนกดทับทางอัตลักษณ์ แม้ว่าจะมีการศึกษาของชนชั้นนำพลัดถิ่น ในลักษณะของการปรับตัวเพื่อรักษาอำนาจของตนเอง

จตุรินทร์ ขวัญเนตร (2561) วิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยเครือข่ายชนชั้นนำของคนไทย 2 แผ่นดินบนเกาะกง มีวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษากระบวนการขึ้นสู่โครงสร้างอำนาจระดับชาติของเครือข่ายชนชั้นนำคนไทยเกาะกง เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจการเมืองที่มีผลต่อกระบวนการขึ้นสู่โครงสร้างอำนาจระดับชาติของเครือข่ายชนชั้นนำคนไทยเกาะกง และเพื่อศึกษาการผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจชนชั้นนำระดับชาติของเครือข่ายชนชั้นนำคนไทยเกาะกง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการก้าวขึ้นสู่โครงสร้างอำนาจระดับชาติของคนไทยเกาะกง นั้นเกิดจากการรวมตัวของคนไทยเกาะกงเพื่อสร้างเครือข่ายทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีลักษณะของเครือข่ายด้านอุดมการณ์ถือเป็นเครือข่ายสำคัญประการแรกที่ปรากฏขึ้น และอยู่คู่กับเครือข่ายด้านการเมืองและการทหารเสมอ การประสานกันของเครือข่ายทั้งสามนำไปสู่การก่อรูปของโครงสร้างอำนาจระดับชาติในกัมพูชากายได้เงื่อนไขเชิงบริบทของสังคม เศรษฐกิจ ขยายสงคราม และการเมืองที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของการตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสจากการล่าอาณานิคมและการเกิดสงครามกลางเมืองภายในประเทศตลอดช่วงเวลายาวนานกว่า 1 ศตวรรษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2406-2522 บนฐานทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมของความเป็นเครือญาติระหว่างคนไทยและคนไทยเกาะกงที่มีร่วมกัน การผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจระดับชาติของเครือข่ายชนชั้นนำคนไทยเกาะกงมีปัจจัยและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจการเมืองที่มีผลต่อกระบวนการขึ้นสู่โครงสร้างอำนาจระดับชาติของเครือข่ายชนชั้นนำคนไทยเกาะกงหลังจาก พ.ศ. 2522 คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทางทหาร แนวร่วม เครือข่ายทางการเมือง พรรคและเครือข่ายอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยมีเงื่อนไขสำคัญอยู่บนฐานของเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งเกิดจากการสะสมทุนและระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่รวมเรียกว่า ทุนทางการเมือง เพื่อใช้เชื่อมร้อยเครือข่ายในการก้าวขึ้นสู่โครงสร้างอำนาจชนชั้นนำระดับชาติของกัมพูชาและรักษาอำนาจไว้ได้จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

Ockey (1993) ได้วิจัยเรื่อง Chaopho: Capital accumulation and social welfare in Thailand พบว่า เจ้าพ่อได้อาศัยรูปแบบอุปถัมภ์กับชาวบ้านที่ขาดความมั่นคงในสวัสดิการสังคม เพื่อก้าวขึ้นสู่การดำรงตำแหน่งทางการเมืองและนำไปสู่การสะสมทุนของเจ้าพ่อ โดยอาศัยกลไกของรัฐ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 นั้นไม่อาจให้

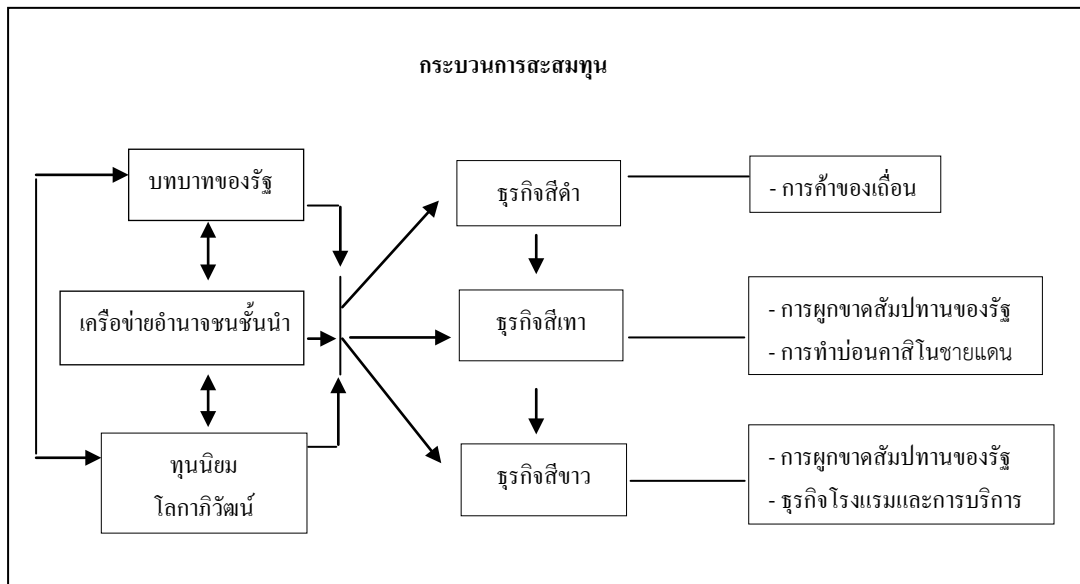
สวัสดิการครอบคลุมแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น แรงงานในภาคเกษตร การอยู่นอก ระบบสวัสดิการของรัฐผลักดันให้ประชาชนส่วนใหญ่แสวงหาสวัสดิการสังคมผ่านระบบอุปถัมภ์ กับกลุ่มเจ้าพ่อท้องถิ่นดังกล่าว

Michael (2008) ได้ศึกษาเรื่อง “Primitive accumulation in modern China” โดยศึกษา ประวัติศาสตร์ของการสะสมทุนเบื้องต้นในประเทศจีน จากต้นทศวรรษ 1900 จนถึงช่วงกลาง ทศวรรษ 2000 ซึ่งได้มีสังเกตว่าทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแบบดั้งเดิมที่มีแปลงสภาพรัฐวิสาหกิจ และเอกชนเป็นทุน ได้เปลี่ยนแปลงมาสู่การสะสมทุนจากการสูญเสียที่ดินของชาวนาในรูปแบบ ต่าง ๆ การไล่่ออก การโยกย้ายชาวนาออกจากที่ดินโดยความสมัครใจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ ภาคอุตสาหกรรม ด้วยกลไก วิธีการ การช่วงชิงที่ซับซ้อน พวกนายทุนมักเข้าแทรกแซงในระบบ ของตลาดและสร้างแรงงานและทุนมากขึ้น ซึ่งในระหว่างที่กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น ขับเคลื่อนไปสู่ระบบเศรษฐกิจ รัฐก็ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในกระบวนการทั้งหมด โดยจะ คิดถึงสวัสดิการสังคม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการต่อสู้ทางชาติพันธุ์ เหมือนเป็นตัวแสดง ที่มีบทบาทแตกต่างกับเจ้าของทุน แต่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ สะสมทุน การสะสมแบบดั้งเดิมในประเทศจีนไม่ได้เพียงแค่แรงจูงใจ ไม่ได้สะท้อนถึง ผลประโยชน์ชนชั้นที่ซับซ้อน ไม่ได้เป็นกรณีปกติของทุนนิยมโลก แต่มีความซับซ้อนและมีความ เป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่น

เนื่องการศึกษาการกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของ จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียง ไม่มีนักวิชาการท่านใดศึกษามาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สำรวจ งานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับหัวข้อที่ศึกษา เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษา ต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาศักยภาพการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่ง ทะเลภาคตะวันออกเฉียง ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบจำลองไว้ ดังภาพที่ 1-3

ภาพที่ 1-3 แบบจำลองการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

จากภาพที่ 1-3 ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเรื่องการสะสมทุนเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก กรอบแนวคิดดังกล่าวเป็น กระบวนการสะสมทุนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดจันทบุรีและตราด ซึ่งได้มี พัฒนาการจากธุรกิจสินค้าที่ดำเนินธุรกิจจากการค้าของเถื่อน ต่อมาพัฒนาการสู่ธุรกิจสีเทา โดยการ ทำธุรกิจการผูกขาดสัมปทานของรัฐและการทำบ่อนคาสีโนชายแดน และพัฒนาสู่ธุรกิจสีขาว โดย การทำธุรกิจผูกขาดสัมปทานของรัฐและธุรกิจ โรงแรมและการบริการ โดยมีกลไกของรัฐ เครือข่าย อำนาจชนชั้นนำ และทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นตัวขับเคลื่อนในการสะสมทุนดังกล่าว

นิยามศัพท์การวิจัย

การสะสมทุนเบื้องต้น หมายถึง การสะสมความมั่งคั่งที่ไม่ได้ใช้กลไกความสัมพันธ์ ระหว่างทุนกับแรงงานในวิธีการผลิตแบบทุนนิยม แต่ใช้กลไกที่นอกเหนือจากกลไกทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การแสวงหาผลประโยชน์จากการเอาเปรียบ จากกลไกทางการค้า การบริการ การ แสวงหาค่าเช่า ตลอดจนกลไกของรัฐและการเมือง

กลไก หมายถึง ระบบการขับเคลื่อนกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น

บริบท หมายถึง สถานการณ์ของการพัฒนาทุนนิยมที่เป็นสภาพแวดล้อมของการสะสม
ทุนเบื้องต้น

เศรษฐกิจใต้ดิน หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตลาดที่อยู่นอกเหนือการ
ตรวจสอบในการประมาณการอย่างเป็นทางการของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศแม้ว่าจะเป็นธุรกิจที่
ถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมายก็ตาม

ธุรกิจสีดำ หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตลาดที่ผิดกฎหมาย

ธุรกิจสีเทา หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตลาดที่มีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและ
ด้านที่ผิดกฎหมาย

ธุรกิจสีขาว หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตลาดที่ถูกกฎหมาย

การสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน หมายถึง การสะสมความมั่งคั่งของนายทุนจากสินค้า
ที่ผิดกฎหมายทางการเกษตร การบริการ และอุตสาหกรรม

การสะสมทุนจากการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การสะสมความมั่งคั่งของ
นายทุนจากการทำธุรกิจเกี่ยวกับแร่ธาตุตามธรรมชาติ เช่น พลอย

การสะสมทุนจากธุรกิจบ่อนกาสิโน หมายถึง การสะสมความมั่งคั่งของนายทุนจากการ
ทำ ธุรกิจเกี่ยวกับระบบการพนันที่ถูกกฎหมายที่มีการเล่นหลากหลายรูปแบบในสถานที่เดียวกัน เช่น
การเล่นไพ่ การเล่นบาคาร่า การเล่นสล็อต เป็นต้น

การสะสมทุนจากการผูกขาดสัมปทาน หมายถึง การสะสมความมั่งคั่งของนายทุนจาก
การทำธุรกิจที่รัฐอนุญาตให้จัดทำบริการสาธารณะ หรือจัดทำประ โยชน์เกี่ยวกับ
ทรัพยากรธรรมชาติ ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด เช่น สัมปทานทำไม้ในป่า
สัมปทาน โดยไม่มีคู่แข่ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงบูรณาการในการแสวงหาความรู้ใหม่ (Originality) โดยอยู่บนฐานความจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical evidence) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยหลักที่ตั้งไว้ในบทที่ 1 ที่ว่าทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของทุนนิยมไทยหรือไม่ และมากน้อยเพียงใดในการวิเคราะห์วิธีดำเนินการวิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

วิธีวิทยาการวิจัย

ในการพัฒนาทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้น ในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผู้วิจัยจะใช้วิธีวิทยาวิภาษวิธี (Dialectics) แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงบูรณาการซึ่งวิเคราะห์มุมมอง 2 ด้านของวิถีการสะสมทุนซึ่งมีความขัดแย้งโดยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เครือข่ายอำนาจ และบริบทที่เกี่ยวข้อง

โดยเลือกธุรกิจ ในบริเวณพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นหน่วยในการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของธุรกิจชายแดนที่เติบโตหลังจากนโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นสนาามการค้า และมีรูปแบบของการสะสมทุนที่มีลักษณะที่เรียกว่าการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation of capital) กล่าวคือ เป็นการสะสมทุนที่ไม่ได้ใช้กลไกทางเศรษฐกิจในความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับแรงงาน โดยตรง แต่ใช้กลไกนอกเหนือจากเศรษฐกิจ เช่น การทำธุรกิจใต้ดินผิดกฎหมาย (Underground economy) การใช้กลไกทางการเมือง และรัฐ การผูกขาดทางการค้า เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ของการทำธุรกิจชายแดนในจังหวัดจันทบุรีและตราด

การเลือกกรณีศึกษา

การเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ จะใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative sampling) มาเป็นหลัก การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพในตรรกะในการกำหนดกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive or purposeful sampling) กล่าวคือ เป็นการเลือกกรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมากพอสำหรับการศึกษาในเชิงลึก (Information-rich case for study in depth)

ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพแตกต่างจากตรรกะในการกำหนดตัวอย่างเชิงปริมาณ (Quantitative sampling) ที่มุ่งเลือกตัวอย่างให้มีความเป็นตัวแทนของประชากร (Representative of the population) โดยใช้การสุ่มตัวอย่าง (Random of probability sampling) เพื่ออนุมานจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ไปสู่ประชากรที่กว้างขึ้น (Patton, 1990, p.169; Teddlie and Tashakkori, 2009, p.179)

การเลือกกรณีตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จะพิจารณาเลือกตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นที่มีอยู่เดิม มีความสอดคล้องกับพัฒนาการของทุนนิยมไทยหรือไม่ มากน้อยเพียงใดในการวิเคราะห์ ซึ่งการสะสมทุนพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีรูปแบบของการสะสมทุนที่มีลักษณะที่เรียกว่าการสะสมทุนเบื้องต้นที่มีรูปแบบนอกเหนือจากทฤษฎีการสะสมทุนที่กล่าวถึงในบทที่ 2 โดยจะเลือกกรณีศึกษา 2 กรณี คือ

1. กรณีศึกษาชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณจังหวัดตราด
2. กรณีศึกษาชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณจังหวัดจันทบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 การวิจัยจากเอกสารชั้นต้น (Primary data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น เอกสารทั่วไป รายงานข่าวทางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น
  - 1.2 การวิจัยจากเอกสารชั้นรอง (Secondary data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสารทางราชการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการดังนี้
  - 2.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi- structured or guided interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นเครื่องมือ
  - 2.2 การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral history) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือแบบไม่มีโครงสร้าง (Informal or unstructured interview) กล่าวคือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี

2.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในที่นี้หมายถึง ประสพการณ์จากการสังเกตที่ได้ลงไปสัมผัสรูปแบบ และกระบวนการ การทำธุรกิจในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในที่นี้จะใช้รูปแบบ ดังนี้

1. การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างเอกสารการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในภาคสนาม
2. การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่สถานะ หรือจุดยืนที่ต่างกัน กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในที่นี้จะใช้การวิเคราะห์แนวประวัติศาสตร์บนกรอบทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้น การวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (ชัชชนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555, หน้า 182-183)

1. การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ การจัดข้อมูลให้เป็นระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis or taxonomy analysis) หรือการแบ่งช่วงทางประวัติศาสตร์ (Periodization) เป็นต้น
2. การวิเคราะห์กระบวนการ (Procession analysis) เป็นการจำแนกกิจกรรมที่ต่อเนื่องตามลำดับเวลา เช่น การวิเคราะห์ตารางลำดับเวลา (Time-ordered matrix) ในเชิงคุณภาพ เป็นต้น

บทที่ 4

การสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริเวณจังหวัดตราด

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง การสะสมทุนเบื้องต้นในรูปแบบเอเชีย: กระบวนการสะสมทุนในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อการนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 5 หัว ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดตราด
2. กรณีการสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน
3. กรณีการสะสมทุนจากการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติ
4. กรณีการสะสมทุนจากธุรกิจบ่อนกาสิโน
5. กรณีการสะสมทุนจากการผูกขาดสัมปทาน
6. กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนนิยมใน

บริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด

บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดตราด

การสะสมทุนและอำนาจในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดตราด และบริเวณจังหวัดเกาะกงเป็นกระบวนการขับเคลื่อนโดยกลุ่มชนชั้นนำของกลุ่มชนที่เรียกว่า คนไทยเกาะกง คนไทยเกาะกงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่ถูกฝรั่งเศสผนวกดินแดนที่อยู่อาศัยไปเป็นของกัมพูชา ดังนั้น คนไทยกลุ่มนี้จึงสามารถใช้ดินแดนทั้งสองประเทศในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และธุรกิจโดยผ่านการเป็นพลเมืองของสองประเทศในรูปแบบการมีบัตรประชาชนสองใบ หรือการมีเครือข่ายทางสังคมระหว่างดินแดนทั้งสอง เราจึงเรียกคนไทยเกาะกงว่าเป็นคนสองแผ่นดิน คนไทยเกาะกงมีอัตลักษณ์ของกลุ่มตัวเองเนื่องจากมีปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญคือ (รุ่งมณี เมฆโสภณ, 2551)

ประการที่หนึ่งพบว่า คนไทยเกาะกงมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ยึดโยงคนเชื้อสายไทยเกาะกงเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างเหนียวแน่นที่สุด พวกเขาเหล่านี้ผ่านช่วงชีวิตที่ต้องประสบกับการตกเป็นคนอื่นบนแผ่นดินอื่นมาด้วยกัน พบเห็นและมีประสบการณ์ที่ต้องอยู่ภายใต้รัฐบาลเจ้าสีหนุที่ห้ามพูด อ่าน มีหนังสือไทยไว้ในบ้านด้วยกัน ผ่านการต่อสู้เพื่อปลดแอกตนเองมาด้วยกัน ผ่านการพลัดพรากจากคนที่รัก ความมอดอยาก และการอพยพข้ามพรมแดนอย่างยากลำบากโดยการเดินเท้าและเดินเรือมายังประเทศไทยด้วยกัน ฯลฯ ประวัติศาสตร์ร่วม

ดังกล่าวทำให้คนเชื้อสายไทยจากเกาะกงเกิดความรู้สึกร่วมกันว่าพวกเขาจากที่เดียวกัน ผ่านประสบการณ์มาแบบเดียวกัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่มีใครสามารถถ่ายทอดได้ดีเท่ากันคนเชื้อสายไทยจากเกาะกงอีกแล้ว ประวัติศาสตร์ร่วม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันและในขณะที่เดียวกันก็ทำให้พวกเขารู้สึกว่าใครไม่ใช่คนเชื้อสายไทยจากเกาะกงจริง ๆ

ประการที่สอง ชาวบ้านในสองพื้นที่ข้ามพรมแดนดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันเครือญาติกันและมักจะรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเนื่องจากมีบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันมาก่อน อย่างไรก็ตาม การใช้นามสกุลเดียวกันในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ไม่ได้หมายความว่าคนเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอย่างแท้จริง ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ต้องอาศัยการสืบเครือญาติและใช้พยานชุมชน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติถือเป็นปัจจัยประการที่สองที่ยึดเหนี่ยวคนเชื้อสายไทยจากเกาะกงเข้าไว้ด้วยกัน

ประการที่สาม เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ๆ อีกประการหนึ่งคือ ภาษา คนเชื้อสายไทยจากเกาะกง พูดภาษาไทย ด้วยสำเนียงเหมือนกับคนไทยในอำเภอคลองใหญ่ ซึ่งก็แตกต่างกับสำเนียงของคนเขมรที่พูดภาษาไทย ความสามารถในการจำแนกสำเนียงเสียงพูดเหล่านี้ต้องอาศัยคนในพื้นที่หรือคนเชื้อสายไทยจากเกาะกงเป็นผู้ฟัง ชาวบ้านเชื้อสายไทยจากเกาะกงหลายคน พูดภาษาเขมรได้ เนื่องจากเกิดและประกอบอาชีพที่เกาะกง แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่สามารถอ่านและเขียนภาษาเขมรได้ สำหรับเรื่องการพูดภาษาเขมร พบว่า ชาวบ้านเชื้อสายไทยจากเกาะกงหลายคนเล่าว่าในยุคเขมรแดง พวกเขาแทบจะต้องกลายเป็นใบ้เนื่องจากไม่กล้าพูดภาษาเขมรสำเนียงไทย มิฉะนั้นจะโดนฆ่าเนื่องจากภาษาเขมรสำเนียงไทยจะทำให้ทหารเขมรแดงทราบวาทันทีว่าพวกเขาเป็นคนไทย

ประการที่สี่ ความเชื่อทางศาสนา คนเชื้อสายไทยที่เกาะกงนับถือศาสนาพุทธ ในยุคของเจ้าสีหนุที่พระสงฆ์ไทยและคนไทยถูกบังคับให้สวมมนต์แบบเขมร ทำให้ชาวบ้านอึดอัดใจมาก ดินแดนเกาะกงในอดีต มีพระเกจิอาจารย์ที่เป็นที่เคารพสักการะอย่างมากของชาวบ้านไทยเกาะกงอยู่ 3 องค์ด้วยกันคือ หลวงพ่อหมึก วัดปากคลองสนามควาย หลวงพ่อรอด วัดพนมกรุง และหลวงพ่อเวียน วัดเกาะกะปิ ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดเกาะกง กัมพูชา ปัจจุบันนี้หลวงพ่อทั้งสามองค์ก็ยังคงเป็นที่สักการะบูชาของชาวบ้านไทยเกาะกงทั้งที่อยู่ที่เกาะกงและที่คลองใหญ่ โดยเฉพาะหลวงพ่อหมึก ที่ชาวบ้านเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก รูปปั้นจำลองของหลวงพ่อหมึกที่วัดคลองใหญ่ก็เปรียบเสมือนการสืบทอดความเชื่อของคนเชื้อสายไทยจากฝั่งเกาะกงมาสู่ฝั่งคลองใหญ่เช่นกัน

ประการที่ห้า ความรู้สึกร่วมกัน สิ่งนี้เป็นผลพวงมาตั้งแต่การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีคำพูดประโยคหนึ่งที่ผู้เขียนมักจะได้ยินเสมอ ๆ จากชาวบ้านเชื้อสายไทยจากเกาะกงเวลาที่พวกเขาเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาของตนเองว่า "คนไทยเกาะกง อยู่เขมรเขาเรียกว่าไทย อยู่ไทยเขาเรียกว่า

เขมร" ซึ่งคำพูดประโยคนี้อาจเป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกน้อยใจ และ บ่งบอกถึงความเป็นคนอื่นบนแผ่นดินอื่นและบนแผ่นดินแม่ของบรรพบุรุษพวกเขาได้เป็นอย่างดี

การสะสมทุนและอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำของคนไทยเกาะกงเป็นผลผลิตมาจากบริบททางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตที่มีผลต่อการสะสมทุนและอำนาจในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดตราดและบริเวณจังหวัดเกาะกงเริ่มต้นจากการเข้ายึดครองประเทศกัมพูชาของกลุ่มเขมรแดง กล่าวคือ หลังจากที่บุกยึดกรุงพนมเปญและสาธารณรัฐกัมพูชาได้สำเร็จ เขมรแดงได้เปลี่ยนระบอบการปกครองของกัมพูชาให้เป็นระบอบสังคมนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีคณะผู้ปกครองหลักคือ พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา หรือพรรคกัมพูชาประชาธิปไตย และมีกลุ่มผู้ปกครองสูงสุดที่เรียกตนเองว่า "อังการ์เลอ" (Angkar Loeu) หรือ "องค์การจัดตั้งระดับสูง" ซึ่งชื่อ "อังการ์เลอ" นี้ ถูกนำมาใช้เพื่ออำพรางตนเองจากการรับรู้ของชาวกัมพูชา รวมไปถึงสมาชิกระดับล่างของพรรค

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2519 เขมรแดงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญกัมพูชาฉบับใหม่ ภายในนั้นได้มีการบัญญัติชื่ออย่างเป็นทางการของประเทศกัมพูชาว่า "กัมพูชาประชาธิปไตย" (Democratic Kampuchea) แทนชื่อ "สาธารณรัฐกัมพูชา"

ศูนย์กลางอำนาจของกัมพูชาในขณะนั้นอยู่ที่ "พล พต" หรือที่รู้จักกันในชื่อเดิมว่าซาลอธซาร์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2519 โดยมีเอียง ซารีดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศ วอน เวต ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการเศรษฐกิจ และซอน เซน ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการกลาโหม

สมาชิกของพรรคส่วนใหญ่ ได้แก่ กองกำลังติดอาวุธทั้งชายและหญิงจากครอบครัวชาวนาในชนบทอันห่างไกล ซึ่งทั้งยากจนและขาดโอกาสในการศึกษา โดยส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เจ็บปวดและโกรธแค้นจากการที่ต้องสูญเสียบ้าน การงาน และครอบครัวเพราะระเบิดของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามกลางเมือง

สถาบันหลักทางการเมืองของกัมพูชาประชาธิปไตย คือ "สภาผู้แทนประชาชนกัมพูชา" (Kampuchean people's representative assembly) ที่ประกอบด้วย

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ ที่มาจากการเลือกตั้งอย่างลับ ๆ ทุก 5 ปี (ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ใช้ในขณะนั้น)
2. ฝ่ายบริหาร ที่มาจากการคัดเลือกของสมาชิกสภาผู้แทนประชาชน มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อสภา

3. ฝ่ายตุลาการ ที่ทำหน้าที่โดยศาลประชาชน นอกจากนั้นยังมี “สภาเปรสิเดียม” ที่ประกอบด้วยประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี 2 คน ที่ได้รับการคัดเลือกโดยสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนเช่นเดียวกับฝ่ายบริหาร เพื่อทำหน้าที่ตัวแทนของรัฐทั้งในและต่างประเทศ

ภารกิจต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารจะอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลในคณะกรรมการธิการประจำ (กรมการเมือง) ซึ่งเป็นองค์กรหลักภายในคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ในขณะที่คณะกรรมการของพรรคจะมีหน้าที่ควบคุมทุกระดับของการจัดตั้ง นับตั้งแต่กลุ่มที่ประกอบด้วยครอบครัว 10 ครอบครัว กระทรวง สำนักงานของรัฐ และเขตการปกครองต่าง ๆ ของกัมพูชา

ในแต่ละเขตการปกครองจะมีคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาประจำอยู่ เพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจทั้งในด้านการเมืองและการทหารในเขตพื้นที่ของตน และรอรับคำสั่งจากศูนย์กลางพรรคเพื่อนำไปตีความและประยุกต์ใช้อีกครั้งตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น นโยบายและอุดมการณ์

นโยบายของเขมรแดงก็คือ ลบล้างทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวตะวันตกสร้างไว้ และเขมรจะเจริญได้ต้องอยู่แบบชนบท นั่นคือ ไม่มีเมืองใหญ่ ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีการใช้ระบบเงินตรา และไม่มีการศึกษาให้กับประชาชน

หลังจากที่เขมรแดงขึ้นมามีอำนาจแล้ว สิ่งแรกที่ทำคือ ประกาศให้ชาวเขมรทุกคนทั้งทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน เงินทอง หรือแม้แต่คนที่ตัวเองรักทั้งหลาย เพื่อมาทำงานให้กับคอมมูน คอมมูนคือหน่วยย่อยของเขมรแดง มีคอมมูนละ 1 คน หน้าที่ที่คนในค่ายต้องทำทุกวันคือทำงานเกี่ยวกับการเกษตรทั้งหมด ตามแต่ที่คอมมูนใดจะสั่งลงมา แต่ทุกคอมมูนเหมือนกันหมดคือทำงานโดยใช้แรงงานคนทั้งหมดโดยไม่มีเครื่องมือใด ๆ ช่วยทุ่นแรง และต้องทำงานเป็นเวลา 11 ชั่วโมง เป็นเวลา 9 วันติดใครทำงานช้าหรืออิด ๆ ออด ๆ จะถูกลงโทษอย่างหนัก ส่วนวันที่ 10 ต้องมานั่งฟังพวกเขมรแดงอบรมเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์

เมื่อเขมรแดงได้ครองอำนาจในกรุงพนมเปญ ทางเขมรแดงได้ติดต่อกับเวียดนามเหนือตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2519 เพื่อแก้ไขปัญหามรณะและการยอมรับกัมพูชาในฐานะประเทศเอกราช เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามถือว่าเขมรแดงเป็นเพียงสาขาหนึ่งของตนและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นพรรคคอมมิวนิสต์หนึ่งเดียวในอินโดจีน

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายเวียดนามไม่สามารถตกลงกับเขมรแดงได้ เพราะเวียดนามไม่ยอมถอนทหารออกจากบริเวณที่เขมรแดงถือว่าล้ำเข้ามาในดินแดนของกัมพูชา และไม่ยอมรับแนวบริเวณที่ใช้แบ่งเขตน่านน้ำของทั้งสองประเทศ แนวนี้กำหนดโดย จูลส์ เบรวีญู ข้าหลวงใหญ่แห่ง

สหพันธรัฐอินโดจีน เมื่อ พ.ศ. 2482 ทั้งที่ แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติเวียดนามได้กับสมเด็จพระนโรดม สีหนุได้เคยตกลงกันให้ใช้แนวเบรวิญเป็นแนวพรมแดนระหว่างกันตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ความขัดแย้งของทั้งสองประเทศรุนแรงขึ้นอีกใน พ.ศ. 2519 เมื่อทางเวียดนามได้ประกาศรวมชาติอินโดจีน และแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างเวียดนามกับลาวเพื่อให้เขมรแดงทำตาม

ในที่สุดในเดือนเมษายน พ.ศ. 2515 กองทัพเขมรแดงได้บุกโจมตีหมู่บ้านดินห์เบียว ในจังหวัดอันยางของเวียดนาม คนไทยเกาะกงในขณะนั้นได้เข้าร่วมขบวนการที่มีชื่อว่า แนวร่วมสามัคคีประชาชาติกู้ชาติกัมพูชา ซึ่งมีคนไทยเกาะกงที่นำโดย ใส ภูทอง และเตีย บัญ เป็นผู้นำและได้มีการติดต่อประสานงานกับทางเวียดนามเพื่อหาหรือเกี่ยวกับการโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงของ พอล พต

ก่อนที่คนไทยเกาะกงจะเข้าร่วมกับกองทัพเวียดนามเพื่อโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงของประเทศกัมพูชานั้นคนไทยเกาะกงในฐานะคนกลุ่มน้อยของประเทศกัมพูชาพยายามที่จะอพยพกลับไปประเทศไทยเป็นเวลานานนับร้อยปี การอพยพของคนไทยเกาะกงนั้นเราสามารถแบ่งออกได้เป็นสี่ยุคใหญ่ ๆ คือ (ฐานิดา บุญวรรโณ, 2555, หน้า 19)

หนึ่ง หลังจากที่ชาวบ้านทราบข่าวจังหวัดปัจจันตคีรีเขตร์หรือเกาะกงไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลสยามอีกต่อไปแล้ว ชาวบ้านบางส่วน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ติดกับชายแดนไทยอย่างหมู่บ้านเกาะปอ ก็อพยพกันเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่

สอง สมัยเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสีหนุ (พ.ศ. 2484-2498 ในฐานะกษัตริย์, พ.ศ. 2503-2513 ในฐานะนายกรัฐมนตรี)

สาม สมัยนายพลลอนนอล (พ.ศ. 2513-2518)

สี่ สมัยพลพตในยุคเขมรแดง (พ.ศ. 2518-2522) ซึ่งยุคสุดท้ายนี้เกิดการอพยพของคนเชื้อสายไทยจากจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชามากที่สุด โดยทุกครั้ง ชาวบ้านไทยจากเกาะกงก็จะอพยพข้ามพรมแดนเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติในอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ซึ่งก็มีบริเวณครอบคลุมทั้งตำบลไม้รูด ตำบลคลองใหญ่และตำบลหาดเล็ก จึงไม่น่าแปลกใจหากเราไปเยี่ยมชมในพื้นที่บางส่วนของจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชาในปัจจุบันแล้วพบว่า มีชาวบ้านที่พูดภาษาไทยได้ (ในกรณีนี้ยกเว้นชาวกัมพูชาที่พูดภาษาไทยได้)

หลังจากที่คนไทยเกาะกงรู้สึกว่าจะไม่สามารถกลับไปเป็นคนไทยในประเทศไทยได้แล้วจึงได้คิดปักหลักอยู่ในประเทศกัมพูชาโดยการเข้าร่วมกับกองทัพเวียดนามเพื่อโค่นล้มรัฐบาลของเขมรแดง

การติดต่อประสานงานเพื่อจัดตั้งขบวนการนี้เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2521 จนในที่สุดก็ได้ก่อตั้งเมื่อ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ในเวียดนาม การร่วมมือกันโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงของ พอล พตนั้นมีด้วยกันทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกันคือ (รุ่งมณี เมฆโสภณ, 2551, หน้า 135-145)

1. กลุ่มที่หนึ่ง นำโดย นายเฮง สำริน และเจีย ซิม ทางภาคตะวันออกเฉียง
2. กลุ่มที่สอง นำโดย นายบุญ ทอง ทางภาคอีสาน
3. กลุ่มที่สาม นำโดย นายเปิน โสวัณณ์ เจีย สด และจัน ซี ปัญญาชนที่ได้รับการฝึกฝนจากเวียดนาม
4. กลุ่มที่สี่ นำโดยนายฮุน เซน กองกำลังใหม่
5. กลุ่มที่ห้า นำโดยนายไต้ กูทอง และเตียบ บัญ กลุ่มต่อต้านเขมรแดงของชาวไทยเกาะกงที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

เหตุการณ์ในขณะนั้นทำให้เวียดนามได้ตอบด้วยการส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดในกัมพูชา เขมรแดงจึงบุกโจมตีจังหวัดไต่บิ่นห์และจังหวัดฮาเตียนเป็นการโต้ตอบในเดือนกันยายน ทำให้เวียดนามเคลื่อนทัพเข้ายึดครองกรุงพนมเปญ เขมรแดงจึงหมดอำนาจ สมเด็จพระ สัมริน ประธานสภาปฏิวัติประชาชนกัมพูชา ได้ทำการรัฐประหารยึดรัฐบาลพอล พต แล้วสถาปนาใหม่ว่า สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา อย่างไรก็ดี การรัฐประหารรัฐบาลเขมรแดงดังกล่าวก็มิได้ทำให้อำนาจของกลุ่มเขมรแดงสูญสิ้นไปทันที แต่ยังคงมีการพยายามของกลุ่มเขมรแดงทำการเคลื่อนไหวให้ตัวเองอยู่ในอำนาจมาอีกเกือบ 20 ปี จะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

หลังสูญเสียอำนาจ เขมรแดงหนีมาใช้ชายแดนไทยเป็นเขตพักพิงและได้รับความช่วยเหลือจากจีนทำให้กลุ่มนี้ฟื้นตัวขึ้นอีก ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 กองกำลังเขมรแดงนำโดย พล พต ยอมรับให้นักข่าวชาวญี่ปุ่นเข้าไปสัมภาษณ์ได้ คณะนักข่าวญี่ปุ่นจำนวน 8 คนได้เดินทางออกจากกรุงเทพฯ เมื่อ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2522 เพื่อเดินทางเข้าสู่กัมพูชาที่ชายแดนด้านจังหวัดสุรินทร์ พอล พต ได้ให้สัมภาษณ์ว่าต้องการร่วมมือกับกัมพูชาทุกฝ่ายเพื่อรวมประเทศและปฏิเสธข้อหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คณะนักข่าวชาวญี่ปุ่นเดินทางกลับสู่ประเทศไทยเมื่อ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2522 เมื่อข่าวนี้เผยแพร่ออกไป ฝ่ายของเฮง สัมริน ได้ออกแถลงการณ์โจมตีการพบปะของเขมรแดงกับนักข่าวญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ว่าเป็นความร่วมมือของจีน ญี่ปุ่น ไทยและอาเซียนในการสนับสนุนเขมรแดง

เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2525 เขมรแดงเข้าร่วมในรัฐบาลผสมแนวร่วมเขมรสามฝ่ายภายใต้การนำของสีหนุเพื่อต่อต้านเวียดนามและรัฐบาลพนมเปญ และได้เข้าร่วมในการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีสเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 เขมรแดงร่วมลงนามในข้อตกลงและจัดตั้งพรรคการเมืองคือ พรรคสามัคคีแห่งชาติกัมพูชาเพื่อเตรียมเข้าร่วมการเลือกตั้ง แต่เกิดความหวาดระแวงว่าอาจเป็นกล

ลวงให้วางอาวุธเพื่อจับตัวไปดำเนินคดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ จึงประกาศคว่ำบาตรการเลือกตั้ง โดยเขมรแดงถอนตัวออกจากการเจรจาสันติภาพ และไม่เข้าร่วมการเลือกตั้ง ไม่ยอมปลดอาวุธและไม่ยอมให้ประชาชนในเขตของตนลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2536 จุดยืนของเขมรแดงที่ไม่เข้าร่วมในกระบวนการสันติภาพ ตามที่เขี้ยวสัมพันธ์ระบุ คือยังมีทหารเวียดนามจำนวนมากในกัมพูชา โดยปลอมตัวเป็นพลเรือน

อันแทค (UNTAC) ร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาลกัมพูชามากกว่าสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา โดยไม่สามารถถ่ายโอนอำนาจบริหารในกระทรวงสำคัญคือกลาโหม ต่างประเทศ การคลัง มหาดไทย และข่าวสารจากรัฐบาลพนมเปญได้ และยังไม่พอใจกฎหมายเลือกตั้งที่อนุญาตให้คนที่มิใช่ชาติเวียดนามที่มีพ่อหรือแม่เกิดในกัมพูชาเข้าร่วมการเลือกตั้งได้

เขมรแดงต้องการยุบเลิกรัฐบาลพนมเปญและให้สภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชาขึ้นมาใช้อำนาจในการบริหารประเทศก่อนการเลือกตั้ง หลังการเลือกตั้ง เขมรแดงเข้ายึดปราสาทพระวิหารจากฝ่ายของสุน เซนเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 และขอเปิดการเจรจากับฝ่ายของสีหนุ โดยฝ่ายเขมรแดงยื่นข้อเรียกร้องเข้าร่วมในการบริหารแห่งชาติและตำแหน่งที่ปรึกษาของรัฐบาลใหม่แลกกับการคืนปราสาทพระวิหารและมอบดินแดนที่ยึดไว้คืนให้ฝ่ายรัฐบาล สมเด็จสีหนุทรงเห็นด้วยที่จะรับเขมรแดงเข้าร่วมรัฐบาล แต่สุน เซนและนโรดม รณฤทธิ์ไม่เห็นด้วย สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาแทรกแซงโดยประกาศจะตัดความช่วยเหลือกัมพูชา หากมีเขมรแดงร่วมรัฐบาล

รัฐบาลราชอาณาจักรกัมพูชาประกาศให้พรรคการเมืองของเขมรแดงเป็นพรรคที่ผิดกฎหมาย เขมรแดงได้ตอบโต้โดยจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลเพื่อสหภาพแห่งชาติและการปลดปล่อยแห่งชาติกัมพูชา ที่จังหวัดไพลินและจังหวัดพระวิหารเขมรแดงพยายามเข้ามามีบทบาทเป็นที่ปรึกษาในรัฐบาลใหม่แต่ก็ยังประกาศต่อต้านรัฐบาลใหม่ด้วยอาวุธด้วย รัฐบาลพนมเปญส่งกำลังทหารเข้าปราบเขมรแดงใน พ.ศ. 2537 แต่กองกำลังของเขมรแดงยังยืนกำลังฝ่ายรัฐบาลไว้ได้ เขมรแดงพยายามตอบโต้รัฐบาลโดยลักพาตัวชาวบ้านเข้าไปเป็นแรงงานเพื่อเตรียมสู้กับฝ่ายรัฐบาล เช่นในช่วง 24 ตุลาคม-7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 เขมรแดงเข้ามาลักพาตัวชาวบ้านในจังหวัดเสียมราฐไปราว 150 คน เพื่อนำไปซ่อมสร้างถนนและขนอาวุธให้เขมรแดง การรบของเขมรแดงเน้นการรบแบบจรยุทธ์ ส่วนกลยุทธ์ของฝ่ายรัฐบาลคือพยายามขยายนำความเจริญเข้าไปสู่พื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเขมรแดง และพยายามชักนำให้ทหารระดับล่างของเขมรแดงแปรพักตร์มาร่วมกับฝ่ายรัฐบาล โดยใน พ.ศ. 2536 มีทหารเขมรแดงมอบตัวราว 1,000 คนและใน พ.ศ. 2537 มีทหารเขมรแดงในจังหวัดกำปอตมอบตัวอีกประมาณ 150-200 คน

ใน พ.ศ. 2539 เริ่มมีความแตกแยกอย่างรุนแรงในกลุ่มเขมรแดงซึ่งถึงแม้จะต่อสู้กับรัฐบาลด้วยกำลังทหารได้แต่ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไป ความแตกแยกเห็นได้จากการ

หันมาให้ความร่วมมือกับรัฐบาลพมเปญของเอียง สารี เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2539 และจัดตั้งพรรคการเมืองของตัวเองคือขบวนการสหภาพแห่งชาติประชาธิปไตย และการที่พอล พต สั่งฆ่าซอน เซนและครอบครัวเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2540 ต่อมาใน พ.ศ. 2540 เจียว สัมพันธ์ได้แยกตัวออกจากเขมรแดงไปจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองคือพรรคเอกภาพแห่งชาติเขมร เพื่อเข้าร่วมในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541

หลังจากการเสียชีวิตของพอล พต เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2541 กองกำลังเขมรแดงส่วนใหญ่ได้ยอมวางอาวุธ เจียว สัมพันธ์ กับนายเจียวยอมจำนนต่อสุน เซนเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 ทำให้เหลือเพียงกองกำลังติดอาวุธจำนวนน้อยของตาม็อกเท่านั้น เจียว สัมพันธ์และตาม็อกประกาศยกเลิกรัฐบาลเฉพาะกาลเพื่อสหภาพแห่งชาติและการปลดปล่อยแห่งชาติกัมพูชาหลังการเสียชีวิตของพอล พต ใน พ.ศ. 2541 ตาม็อกถูกฝ่ายรัฐบาลจับได้เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541 ตาม็อกและกั้งเก็กเอียงที่เป็นผู้บัญชาการคุกตีวล ซแลง ที่ใช้คุมขังนักโทษการเมืองในขณะที่เขมรแดงเรืองอำนาจถูกตั้งข้อหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

กระบวนการหมุดอำนาจของกลุ่มเขมรแดงได้เปิดโอกาสให้คนไทยเกาะงกที่อพยพหนีเขมรเข้ามาพำนักในประเทศไทยได้เริ่มอพยพกลับไปอยู่ที่จังหวัดเกาะงก หลังจากนั้นกลุ่มชนชั้นนำของคนไทยเกาะงกก็สามารถก้าวขึ้นมาเป็นชนชั้นนำทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา ตัวอย่างเช่น (รุ่งมณี เมฆโสภณ, 2551)

นายไต้ ภูทอง อดีตสมาชิกกรรมการกลาง กรรมการเมืองพรรคประชาชนปฏิวัติและรองประธานสภาแห่งรัฐ (State council) เทียบเท่าประมุขแห่งรัฐในขณะนั้นคือ เฮง สัมริน เป็นแกนนำของพลพรรคไทยเกาะงกเข้าประสานกับแนวร่วมสามัคคีประชาชนกัมพูชาด้วยความช่วยเหลือของเวียดนามจึงสามารถโค่นล้มรัฐบาลของ พอล พต ได้สำเร็จและเป็นผู้ที่เสนอชื่อสุน เซน ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีจนได้ครองอำนาจยาวนาน

พลเอกเตีย บัญ (หรือนายสังวาล หินกลิ้ง) เตีย บัญ มีความสามารถทางการทหาร มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับไต้ ภูทอง และนายทหารระดับสูงของไทยจำนวนมาก ทำให้เขาสามารถดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ได้ แม้ว่าสื่อมวลชนต่างประเทศจะมองว่าไต้ ภูทองถูกลดความสำคัญลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ที่ไต้ ภูทองถูกย้ายเป็นคณะกรรมการตรวจสอบของพรรคประชาชนกัมพูชา อีกทั้งสุขภาพก็ทรุดโทรม และใช้เวลาส่วนใหญ่ในไทย ขณะที่เส้นสายของสุน เซน และเจีย ซิมมีมากขึ้น ซึ่งน่าจะส่งผลกระทบต่อเตีย บัญ แต่ในเวลาเกือบ 2 ทศวรรษ เตีย บัญยังคงรักษาสถานะของตัวเองได้เป็นอย่างดีได้เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเสียมราฐ สังกัดพรรคประชาชนกัมพูชา ในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา

จา เรียง หรือ นายจำเรียง ศิริวงศ์ (ก้านเงิน) อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งชาติกัมพูชา พลตำรวจเอกทอง จ้อน หรือนายจ้อน อินทสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ปัจจุบันเป็นสมาชิกวุฒิสภา

รุ่ง พรหมเกษตร เป็นผู้นำคนหนึ่งในคนไทยเกาะกงและเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง คนแรกหลังจากรัฐบาลเขมรแดงล่มสลาย นอกจากนี้ ยังเคยเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีชนชั้นนำของคนไทยเกาะกงคนอื่น ๆ เช่น พลเรือเอกเตี้ย วิน ผู้บัญชาการทหารเรือ ซึ่งเป็นน้องชายของเตี้ย บัญ, ยุทธ ภูทอง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเปรยเวง ปัจจุบันเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง, กอย ลวน (ล้วน อัมพร) ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ปี 2522, พลเอกพร นารา เจ้ากรมทหารสื่อสาร, พลเอกแก้ว ต้า (แก้ว ต้า) จเรทหาร, พลเรือเอกเตี้ย วิน รองผู้บัญชาการทหารเรือ

กระบวนการสะสมทุนและอำนาจตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาระหว่างจังหวัดตราด และจังหวัดเกาะกงในปัจจุบันมีจุดเปลี่ยน (Turning point) อย่างเห็นได้ชัดหลังจากที่มีการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้นโยบายต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอินโดจีน เพื่อสร้างสันติภาพที่ถาวรให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และร่วมมือกันทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ถูกปิดกั้นโดยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมทั้งดำเนินการประสานงานให้มีการเจรจาความร่วมมือระหว่างเขมร 4 ฝ่าย เพื่อยุติการสู้รบ ซึ่งถือเป็นการใช้การทูตแนวใหม่ คือการส่งสัญญาณทางการทูตเพื่อทำให้ประเทศที่มีอุดมการณ์และระบอบการปกครองต่างกัน สามารถหันมาร่วมมือกันในด้านที่ไม่มีความขัดแย้งกันได้ นั่นก็คือทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ทุกประเทศในอินโดจีนหันมาเจรจาหรือกับไทยด้านการค้าการลงทุน

ผลของการใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในช่วงก่อนการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ธุรกิจชายแดนจะมีลักษณะเป็นธุรกิจที่ไม่เป็นทางการ และมีข้อจำกัดในการค้าจากภาวะสงครามระหว่างประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของการประกาศกฏอัยการศึก แต่ภายหลังนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า ได้ส่งผลดีต่อการค้าชายแดนซึ่งปกปิดและลักลอบค้าขายกันมานาน ให้กลายเป็นการค้าที่ถูกกฎหมายและสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทย กับกลุ่มประเทศอินโดจีนเพิ่มสูงขึ้นจาก 300 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มเป็น 1,200 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2532 และเพิ่มเป็น 2,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2533 วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนชายแดนมีการเปลี่ยนแปลงจากภาวะสงครามไปสู่สันติภาพ มีสินค้าอุปโภค และบริโภค เกิดการสร้างโอกาส

ในการทำงาน การมีรายได้ ส่งผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวทางการค้า การพึ่งพาทางการค้า การลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

หลังประกาศโดยอาศัยนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าแล้วกระบวนการสะสมทุนและอำนาจตามแนวชายแดนจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกง จึงสามารถขับเคลื่อนได้อย่างก้าวหน้ากลไกหลัก 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2556)

1. กลไกด้านเศรษฐกิจ ในรูปของการค้าชายแดนจันทบุรีและตราด
2. กลไกด้านการเมือง ในรูปของการกำหนดจุดผ่านแดนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี

และตราด

1. กลไกด้านเศรษฐกิจ กลไกด้านเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการออกมาในรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดเป็นพัฒนาการทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดน เช่น ในช่วงที่มีการทำสงครามและประกาศเป็นกฏอัยการศึก การค้าในพื้นที่ก็จะเป็นในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงมีการค้าผิดกฎหมายร่วมด้วย รูปแบบการค้าชายแดนในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราดสามารถสรุปรูปแบบออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1.1 การค้าแบบตลาดมืด ตัวอย่างของการค้าแบบตลาดในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดจันทบุรี ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ได้แก่ ชุมชนบ้านคลองใหญ่เราพบว่าภาวะสงครามตามแนวชายแดนในเขตชุมชนบ้านคลองใหญ่ได้ก่อให้เกิดการค้าชายแดนของชาวบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่การค้าขนาดเล็กเกี่ยวกับสินค้าที่จำเป็นในช่วงสงครามซึ่งยังถือว่าเป็นยุทธปัจจัยในการนิมของฝ่ายความมั่นคง เช่น สินค้าประเภทผงชูรส หรือถ่านไฟฉาย เป็นต้น ชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าจะทำการค้าในช่วงสงคราม จะขนส่งสินค้าด้วยตัวเองที่เรียกว่า “การสะพายเป้” การที่การค้าชายแดนแถบนี้เป็นการค้าขนาดเล็ก (นายจัด, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2533)

กรณีของชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดตราด กรณีชายแดนไทย-กัมพูชา จ.ตราด ลักษณะไม่แตกต่างจากพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ ลักษณะพื้นที่ชายแดนดังกล่าวได้รับผลกระทบมาจากการเกิดสงครามจนประชาชนต้องมีการย้ายถิ่นของประชาชนไปมาระหว่างจังหวัดตราด และจังหวัดเกาะกงเพื่อหนีภัยสงครามในยุคนั้น แต่ก็มีมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนชายแดนด้วยกัน จุดเปลี่ยนที่สำคัญของพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด คือการเสียดินแดนในจังหวัดเกาะกงซึ่งเป็นดินแดนของไทยที่รู้จักกันในนามว่า ประจัญตคีรีเขต ให้กับฝรั่งเศส ในสมัยที่ปกครองประเทศกัมพูชา การเสียดินแดนดังกล่าวทำให้ประชาชนจังหวัดเกาะกงซึ่งเดิมมีสัญชาติไทยต้องกลายเป็นคนสัญชาติกัมพูชาไปโดยปริยายดังคำกล่าวที่ว่า “เป็นคนไทยตอนกลางคืน ตื่นเช้ามาก็กลายเป็นคนเขมร” (นายประเสริฐ คีรี, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2555)

ดังนั้น ในกรณีของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดตราด จะพบว่าพื้นที่ชายแดนดังกล่าวมีความสำคัญขึ้นมาด้วยอาศัยเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดิน ระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกงนั่นเองเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดินที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มชนชั้นนำคนไทยที่อาศัยอยู่ในเกาะกง ได้กลายมาเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

การค้าแบบตลาดมืดนั้นถือเป็นการซื้อขายกันระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ รูปแบบการค้าเป็นแบบไม่เป็นทางการหรืออาจเรียกว่าเป็นการค้านอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร นอกจากนี้อาจมีการแอบแฝงการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมายด้วย เช่น อาวุธสงคราม ยาเสพติด เป็นต้น

1.2 การค้าที่ได้รับอนุญาตตามข้อตกลง (Sale on consignment license) ตัวอย่างเช่น การค้าตามช่องทางที่รัฐอนุมัติตามช่องทางศุลกากร เช่น ช่องทางอนุมัติทางศุลกากรตามมาตรา 5 ทวิ ของพระราชบัญญัติศุลกากรที่ 7 พ.ศ. 2480 ช่องทางการค้ารูปแบบนี้ในกรณีพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จะพบว่า เป็นช่องทางการค้าที่เกิดขึ้นมาจากการค้าขนาดเล็กของชาวบ้านตามแนวชายแดนหลังจากที่มีการผ่อนปรนเกี่ยวกับนโยบายที่ถือว่าสินค้าเป็นยุทธปัจจัยในช่วงสภาวะสงคราม ช่องทางการค้าในรูปแบบนี้ก็ทำให้พ่อค้าขนาดเล็กที่อยู่ตามแนวชายแดนสามารถสะสมทุนได้โดยการขนส่งสินค้าผ่านรถกระบะแทนที่จะเป็นการสะพายเป้ดังเช่น สภาวะสงคราม

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ในจังหวัดจันทบุรีพบว่า มีการเข้ามาครอบงำของธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ เช่น บริษัท เครือ จ. กลุ่มชนชั้นนำทหาร นักธุรกิจท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี เป็นต้น (นายจัด, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556) สำหรับพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด จะพบว่ากลุ่มที่มีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าคือ กลุ่มคนไทยสองแผ่นดิน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.3 การค้าแบบสากล (Normal trade) เป็นการค้าที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายในภาวะปกติ เช่น ในภาวะที่ไม่มีสงครามระหว่างชายแดนเกิดขึ้น ในกรณีของชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จุดเปลี่ยนรูปแบบการค้าจากเดิมมาสู่ระบบการค้าแบบสากลนั้น เริ่มอย่างกว้างขวางเมื่อรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นสนาามการค้า ทำให้การค้าระหว่างไทยและกัมพูชาสามารถดำเนินได้ตามปกติโดยไม่ต้องพิจารณาสินค้าส่วนใหญ่ว่าเป็นยุทธปัจจัยเช่นเดิมอีกต่อไป การค้าประเภทนี้เป็นการค้าที่มีการซื้อขายสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร เป็นการค้าที่มีระเบียบแบบแผนและมีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง มีการเก็บข้อมูลเป็นสถิติ อาจอยู่ในรูปของการประกอบค้าของบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ เป็นต้น

2. กลไกด้านการเมือง กลไกด้านการเมืองในรูปของจุดผ่านแดนจุดผ่านแดนในเขต จังหวัดจันทบุรีและตราดนั้นเริ่มต้นจากภาวะสงครามในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากภาวะสงครามทำให้มีความต้องการสูงในการใช้สินค้า ดังนั้นจึงนำไปสู่การเกิดขึ้นมาของการค้าชายแดนได้ง่ายอย่างไรก็ดีในการเดินทางเข้า - ออกระหว่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้านั้นจะมีทั้งรูปแบบที่ถูกกฎหมาย และรูปแบบที่ไม่ถูกกฎหมาย รัฐไทยจึงจำเป็นต้องกำหนดจุดผ่านแดนในการเข้า-ออกให้ชัดเจนเพื่อเป็นการควบคุมผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงของประเทศ โดยได้มีการกำหนดเป็นจุดผ่านแดนที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1 จุดผ่านแดนถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ และ ยานพาหนะ สามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยว และกิจกรรมอื่น ๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา ปัจจุบันมีจุดผ่านแดนถาวรทั่วประเทศอยู่ทั้งสิ้น 28 แห่ง

2.2 จุดผ่านแดนชั่วคราว เป็นจุดที่มีการเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะกิจภายในห้วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน และเป็นกิจกรรมที่ต้องไม่มีผลกระทบด้านความมั่นคงปลอดภัย เมื่อผ่อนผันครบกำหนดเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว ก็จะปิดจุดผ่านแดนทันที โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ปัจจุบันมีจุดผ่านแดนชั่วคราวเพียง 1 แห่ง ที่ชายแดนด้านพม่า (ด่านเจดีย์สามองค์ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี)

2.3 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรมและส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น การผ่อนปรนในที่นี้จะอนุญาตให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภค-บริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งผู้มีอำนาจระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย ปัจจุบันมีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั่วประเทศทั้งสิ้นจำนวน 39 แห่ง

2.4 จุดผ่านแดนตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นจุดผ่านเข้าออกของประชาชนทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ โดยไม่มีกฎหมายมากำหนดดังนั้นจุดผ่านแดนตามธรรมชาติจึงมิได้มีหลักฐานรองรับจากทางราชการของทั้งสองประเทศ สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย (อิสิวุฒิ ตั้งเกียรติ, 2554, หน้า 23)

ฐานรองรับจากทางราชการของทั้งสองประเทศ สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย (อิสิวติ ตั้งเกียรติ, 2554, หน้า 23)

กรณีของจังหวัดตราดจะพบว่ามียุคผ่านแดนถาวร 1 แห่ง และจุดผ่อนปรนการค้า 2 แห่ง ดังนี้คือ

1. จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ตรงข้ามกับบ้านจามเยียม อำเภอวัฒนทลสีมา จังหวัดเกาะกงเป็นจุดตรวจทางบุคคลและพาหนะทางบกที่เดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 บริเวณจุดผ่านแดนในฝั่งประเทศไทยจะเป็นตลาดชายแดนที่มีการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนในฝั่งประเทศกัมพูชาจะมีบ่อนคาสิโนที่รู้จักกันภายใต้ชื่อ เกาะกงรีสอร์ท

2. จุดผ่อนปรนการค้าในพื้นที่จังหวัดตราด มี 2 แห่ง ประกอบด้วยจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นด่าน ต.บ่อพลอย อ.บ่อไร่ จ.ตราด ติดกับบ้านศาลเจ้า อ.สัมลุด จ.พระตะบอง ประเทศกัมพูชา และจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วงต.นนทรี อ.บ่อไร่ จ.ตราด ติดกับบ้านนระเกา อ.สำรูด จ.พระตะบอง ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นการซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคในท้องถิ่น และในอนาคตหากผลักดันให้มีการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้จะช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประชาชนทั้ง 2 ประเทศ โดยเฉพาะการเดินทางระหว่างจังหวัดพระตะบอง กับการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด (นายทิว, สัมภาษณ์ 18 ธันวาคม 2556)

ในการวิเคราะห์การสะสมทุนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริเวณจังหวัดตราดทั้งการค้าของเถื่อน การทุจริตทรัพยากรธรรมชาติ ธุรกิจบ่อนคาสิโน รวมถึงการผูกขาดสัมปทานของรัฐ ผู้วิจัยจะใช้กรณีศึกษาของการศึกษาธุรกิจของนายพัค สุภาภาเป็นกรณีศึกษา การเลือกกรณีศึกษาเสียพัดในหัวข้อนี้จะใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพเป็นหลัก การเลือกตัวอย่างดังกล่าวให้ความสำคัญต่อการเลือกโดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นตัวตั้งและใช้หลักการเลือกตัวอย่างที่มีลักษณะสุดขั้ว (Extreme sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่เป็นกรณีพิเศษ กล่าวคือ กรณีเสียพัดถือได้ว่ามีความโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดในการสะสมทุนและอำนาจในเขตชายแดนจังหวัดตราดและเกาะกง เนื่องจากในปัจจุบันมีฐานะเป็นเศรษฐกิจในระดับที่อุปเท่ห์ของกัมพูชาทั้ง ๆ ที่เมื่ออพยพหนีเขมรแดงมาอยู่ที่อำเภอคลองใหญ่จังหวัดตราดนั้นมีอาชีพเป็นเพียงลูกจ้างรับซ่อมเครื่องมือ นอกจากนี้ ในเชิงการสะสมอำนาจเสียพัดมีฐานะทางการเป็นวุฒิสมาชิกของพรรครัฐบาลฮุนเซนที่จังหวัดเกาะกง รวมถึงการมีอิทธิพลจากการใกล้ชิดกับตัวของนายกรัฐมนตรฮุนเซนโดยตรง ดังนั้น เสียพัดจึงได้รับฐานะทางสังคมให้เป็นออกญาซึ่งหมายถึงเกียรติยศที่ได้จากการบริจาคแก่รัฐ (สิริ เลิศทัศนกุล, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559)

จากการนำเสนอบริบททางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชาในบริเวณ จังหวัดตราด จะพบว่า การประกาศนโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นสนาามการค้าของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 มีผลให้เกิดกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นอย่างมีพลวัตร ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เนื่องจากนโยบายดังกล่าว ได้สร้างกลไกด้านเศรษฐกิจและการเมือง เช่น จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้าที่ก่อให้เกิดตลาดชายแดนในรูปแบบที่เป็นการค้าสากลที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายในภาวะปกติที่ไม่มีสงครามในเขตชายแดน ดังนั้นจึงได้เกิดธุรกิจที่นำมาสู่การสะสมในเบื้องต้นทำให้เกิดพื้นที่ชายแดนขึ้นเป็นต้น การสะสมทุนเบื้องต้นของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดตราดยังเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวผู้กระทำการ (Actor) ที่เป็นเครือข่ายกลุ่มชนชั้นนำที่สามารถแย่งอำนาจการปกครองประเทศกัมพูชามาจากรัฐบาลเขมรแดงได้ เช่น กลุ่มนายฮุนเซ็น กลุ่มคนไทยเกาะกง และกลุ่มเสี้ยพัด สุภาภา เป็นต้น

กรณีการสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน

การสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน ถือได้ว่าเป็นธุรกิจแรกๆ ที่นำมาสู่การสะสมทุนของนายพัด สุภาภา หรือเสี้ยพัด สุภาภา ในชื่อภาษาไทยหรือ ลี ยง พัด (Ly Yong Phat) ในภาษากัมพูชาเป็นนักธุรกิจที่ได้รับฉายาว่า ‘เจ้าพ่อเกาะกง’ เนื่องจากเป็นเจ้าของอาณาจักรธุรกิจใหญ่กลุ่มหนึ่งของกัมพูชาชื่อ แอลวายพีกรุ๊ป (L.Y.P. Group)

เสี้ยพัดเกิดที่อำเภอเสาชาง จังหวัดเกาะกงในปี พ.ศ. 2501 ฝั่งประเทศเขมรเสี้ยพัดมาจากครอบครัวชาวจีนไหหลำที่อพยพข้ามฝั่งมาจากจังหวัดตราดของประเทศไทยเข้ามาตั้งรกรากในเกาะกงตั้งคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ผมเกิดที่เกาะกงครับ” ชาวจีนไหหลำที่อพยพมาในช่วงแรกนั้นจะมาทำโรงเลื่อยและค้าขายซึ่งมีหลักฐานประวัติศาสตร์ที่จังหวัดระยองว่า มีการค้าขายระหว่างเกาะกงกับกรุงเทพฯ มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2460 โดยระบุว่านายเทียน สินธุฉนิชย์ หรือขุนพานิชชลาสินธุ์ ชาวจีนไหหลำอยู่ที่ระยองร่ำรวยจากการเดินเรือขนส่งสินค้าระหว่างเกาะกง ผ่านระยองเข้ากรุงเทพฯ นอกจากนี้ ยังมีบันทึกที่จังหวัดตราดว่า เกาะช้างเคยเป็นท่าจอดเรือหลบมรสุมเพื่อสะสมเสบียง และนำจี้ดเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัดจีนไหหลำและญวน

ในช่วงยุคสงครามของประเทศกัมพูชาที่เขมรแดงเข้ามาปกครองประเทศเสี้ยพัด ได้อพยพจากอ่าวกัมปงโสมเข้ามาอยู่ในจังหวัดตราดในช่วง พ.ศ. 2517-2518 เมื่อเสี้ยพัดมีอายุได้ 10 ขวบ เมื่ออพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยในอำเภอคลองใหญ่ช่วงแรกมาเรียนหนังสือและทำงานเป็นจุมโป้ไปด้วยตั้งคำให้สัมภาษณ์ของเสี้ยพัดที่ว่า “มาอยู่เมืองไทยตั้งแต่เด็ก ๆ มาเรียนหนังสือ หลายสิบปีมาแล้ว” จุมโป้ คือ คนที่ทำอาหารเลี้ยงคนทำประมง หลังจากนั้นได้เข้าไปฝึกงานในโรงกลึงและมาทำงานเป็นลูกมือล้างเครื่องเรือจน “ตัวดำทั้งวัน” (ประเสริฐ ศิริ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556; คนู

จิตรานุเคราะห์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556; สิริ เลิศทัศนกุล, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559)

การเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเสียพักซึ่งแต่เดิมมีชื่อในภาษากัมพูชาว่า ลี ของ พัด จำเป็นต้องใช้นามสกุลไทย ดังนั้น จึงอาศัยเครือข่ายคนจีนไหหลำของใช้นามสกุลของนายจัน สุภาภา จนเสียพักได้ชื่อในภาษาไทยว่า พัด สุภาภา การเข้ามาอยู่ในประเทศไทยทำให้เสียพักมีโอกาสได้รับสัญชาติไทย เสียพักจึงถือว่าเป็นคนไทยเกาะกง ที่ถือ 2 สัญชาติ คือ สัญชาติไทย และสัญชาติกัมพูชา หรืออาจเรียกว่า คนไทย 2 แผ่นดิน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเสียพักที่ว่า “ทำไปทำมาตอนหลังเลยได้สัญชาติเป็นคนไทย ส่วนสัญชาติเขมร ผมได้โดยกำเนิดอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ที่ใครคิดว่าทำไมผมถึงทำธุรกิจฝั่งเขมรได้ก็เพราะเหตุผลนี้”

การเป็นคนใฝ่รู้และได้รับการศึกษาของเสียพักทำให้เสียพักสามารถพูดได้ 3 ภาษาคือ ไทย จีน และเขมร ทำให้สามารถเริ่มค้าขายตั้งแต่อายุ 20 ปีต้น ๆ โดยทำประมงเล็ก ๆ และมีโอกาสรับซื้อกุ้งทะเลตัวใหญ่จากกัมพูชาในฐานะเป็นพ่อค้าคนกลาง การเป็นพ่อค้าขายกุ้งทำให้เสียพักเริ่มมีรายได้และฐานะดีขึ้นเนื่องจาก “กุ้งของเสียพักตัวใหญ่กว่าคนอื่น ตลาดชอบ” (ประเสริฐ สิริ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556)

ในปี พ.ศ. 2522 สงครามเขมรแดงยุติลงเสียพักจึงกลับไปอยู่ที่เกาะกงตามเดิมและเสียพักได้หันไปทำธุรกิจค้าขายแดนไทย-กัมพูชาซึ่งในช่วงนั้นเกาะกงเป็นเมืองท่ารับสินค้าจากสิงคโปร์ ไทย และมาเลเซียโดยจะนำเอาสินค้าเหล่านี้ไปจำหน่ายต่อในกรุงเทพมหานครหนึ่ง เสียพักจึงได้เริ่มทำธุรกิจโดยได้ร่วมกับเพื่อนทำการค้าเครื่องยนต์เก่า (มือสอง) ที่นำมาจากประเทศญี่ปุ่นและผ่านการนำเข้าของประเทศสิงคโปร์มาขึ้นที่ท่าเรือเกาะกง การขายสินค้าเถื่อนจากสิงคโปร์มาในตลาดกัมพูชาเกิดขึ้นในเงื่อนงำที่รัฐบาลไทยถือว่าสินค้าขายข้ามแดนซึ่งประเทศกัมพูชาขาดแคลนนั้นเป็นยุทธปัจจัยเนื่องจากมีนโยบายที่จะไม่ขายสินค้าให้กับรัฐบาลเขมรแดงที่เป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การค้าขายแดนระหว่างไทย-กัมพูชาจึงต้องมีการซื้อสินค้าจากสิงคโปร์โดยสินค้าจำนวนมากก็เป็นสินค้าที่ผลิตจากประเทศไทยนั่นเอง (ประเสริฐ สิริ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556) การขายสินค้าเถื่อนของเสียพักขยายตัวขึ้นโดยตั้งโกดังสินค้าไว้ที่เกาะจ้าวและบ้านปากคลองในเขตจังหวัดเกาะกงของกัมพูชา เช่น การขายรถมอเตอร์ไซด์ที่ได้รับความนิยมกันในช่วงเวลานั้นจะมีโอกาสได้กำไรถึง 50% เป็นต้น (สิริ เลิศทัศนกุล, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559)

จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เสียพักสามารถเริ่มกระบวนการสะสมทุนจนได้รับการเรียกขานว่า“เสียพัก”นั้นเกิดจากการทำธุรกิจ 2 ประเภทที่สำคัญคือ การขายน้ำมันเถื่อนจากสิงคโปร์และการผูกขาดสัมปทานบุหรี่ป่าต่างประเทศเข้าไปขายในประเทศกัมพูชา เราจะพบว่า เสียพักสามารถขายน้ำมันเถื่อนกลางทะเลจากสิงคโปร์ได้ถึง 5-20 ล้านลิตรต่อเดือนซึ่งคาดว่าจะมีรายได้ ไม่น้อยกว่า 100 ล้านบาทต่อเดือนเนื่องจากกำไรจากการขายน้ำมันเถื่อนโดยเฉลี่ยคิดเป็นลิตรละ 10 บาท

(คนู จิตรานูเคราะห์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556; สิริ เลิศทัศนะกุล, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559) ส่วนการสะสมทุนจากการสัมปทานบุหรี่ยี่สิบห้าปีนั้นถือได้ว่าเป็นการสะสมทุนจาก “โชคช่วย” หรือ “สัมหล่น” เนื่องจากแต่เดิมนั้นเสียพัคมีโอกาสนำเข้าบุหรี่ยี่สิบห้าปีในประเทศกัมพูชาเป็นเพียงกิจการเล็ก ๆ ส่วนการนำเข้ารายใหญ่เป็นของนายแก้ว บุญมา ที่เป็นตัวแทนนำเข้าสัมปทานบุหรี่ยี่สิบห้าปี Jet บุหรี่ยี่สิบห้าปี ที่นำเข้านายแก้ว บุญมา ได้รับสิทธิ์เป็นตัวแทนจากบริษัทแห่งหนึ่งของสิงคโปร์แต่ต่อมา นายแก้วคิดจะสร้างโรงงานผลิตบุหรี่ยี่สิบห้าปีเป็นของตัวเองเจ้าของบริษัทบุหรี่ยี่สิบห้าปีเดิมจึงยกเลิกการเป็นตัวแทนของบริษัทบุหรี่ยี่สิบห้าปี ที่จะนำเข้ากัมพูชา ในสถานการณ์เช่นนี้จึงเปิดโอกาสให้เสียพัคได้รับสัมปทานนำเข้าบุหรี่ยี่สิบห้าปีต่างประเทศซึ่งเป็นธุรกิจผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวโดยเสียพัคได้ตั้งบริษัท ฮีโรคิง อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด เพื่อเป็นตัวแทนนำเข้าบุหรี่ยี่สิบห้าปีต่างประเทศในกัมพูชาทั้งหมดทำให้เสียพัคมีรายได้เป็นกอบเป็นกำ เช่น ในช่วงแรกพบว่าเสียพัคมีรายได้จากการนำเข้าบุหรี่ยี่สิบห้าปีวันละไม่ต่ำกว่า 4 ล้านบาท และการสะสมทุนดังกล่าวทำให้เสียพัคสามารถขยายการค้าโดยการนำสินค้าจากไทยไปขายในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม (ประเสริฐ สิริ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556) ดังคำให้สัมภาษณ์ของเสียพัคที่ว่า "

“ผมเริ่มสร้างตัวจากไม่มีอะไร เริ่มเป็นชาวประมงตั้งแต่อายุ 25 ปี และมาทำธุรกิจอีกหลายอย่าง พุดง่าย ๆ ว่ามาสู้ชีวิตเอาเมื่อตอนอายุ 28 ปี ตอนนั้นผมเริ่มจับธุรกิจส่งออก ตั้งบริษัทฮีโรคิงส์ นำสินค้าประเภทเหล้าบุหรี่ยี่สิบห้าปีไปขายยังประเทศสิงคโปร์ ซึ่งถือว่าดีมาก ผมได้กำไรจากธุรกิจนี้ค่อนข้างมาก ขณะเดียวกัน ผมก็คืนภาษีให้รัฐเป็นจำนวนมากเช่นกัน”

การสะสมทุนของเสียพัคจากธุรกิจได้คืนในการขายของเถื่อนทางทะเลตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันทำให้เสียพัคมีประสบการณ์ที่ดีต่ออาชีพการทำประมงในท้องทะเลดังที่เสียพัคให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“จริง ๆ แล้วตอนนี้ผมยังทำอยู่นะ ทำที่จังหวัดตราด เพียงแต่ผมมอบหมายให้ได้กั้งเขาเป็นคนจัดการ และแฟนผมเขาก็ช่วยดูแลอยู่ ผมยอมรับว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพที่ผมรักมาก คนทำอาชีพนี้จริง ๆ ไม่ใช่ทำแล้วรวย ผมว่ามันเป็นความผูกพันมากกว่า ผูกพันระหว่างตัวเรากับทะเล และที่ผมเดินทางมาถึงจุดนี้ได้ก็เพราะอาชีพนี้”

“ผมจึงคิดอยู่เสมอว่า ไม่ว่าผมจะทำธุรกิจอะไร แต่อาชีพหนึ่งที่ผมลืมไม่ได้เลยคืออาชีพประมง ผมยังจำวันเก่า ๆ ได้เสมอ สมัยร่อนเร่ออกไปหาปลา เบื้องหน้าคือทะเล และทะเล มันกว้างและมันให้ความรู้สึกอะไรตั้งมากมาย ใครจะเชื่อว่าเมื่อก่อนผมยังออกเรือหาปลาอยู่เลย แต่วันนี้ผมกลายเป็นนักธุรกิจไปแล้ว”

การสะสมทุนจากธุรกิจการค้าของเถื่อนของเสียพัคมีฐานอำนาจทางการเมืองมาจากเครือข่ายภายในประเทศไทย คือเครือข่ายระหว่างเสียพัคกับพรรคประชาธิปัตย์ เครือข่ายดังกล่าว

เกิดขึ้นมาในช่วงที่เสียพัคเริ่มมีธุรกิจสัมปทานบุหรืจากประเทศกัมพูชา โดยเสียพัคเริ่มต้นด้วยการมีเครือข่ายกับผู้นำพรรคการเมืองใหญ่ที่เป็นรัฐบาลในกลุ่มของนายสนั่น จขรประศาสน์ เลขาธิการของพรรคการเมืองใหญ่ในขณะนั้นโดยอาศัยหน่วยงานประสานงานของพรรค ในจังหวัดตราดภายใต้การนำของพันเอกสาคร กิจวิริยะ ที่เป็นผู้แทนในจังหวัดตราดในยุคนั้นเป็นตัวเชื่อมร้อยเครือข่ายทำให้เสียพัคเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อพรรคการเมืองใหญ่ ในฐานะกลุ่มทุนที่สนับสนุนเงินให้กับพรรค

การสร้างเครือข่ายของเสียพัคกับพรรคประชาธิปัตย์มีหน่วย (Node) ที่สำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ คือ พันเอกสาคร กิจวิริยะ พันเอกสาครนั้นก่อนการสร้างเครือข่ายได้เข้ามาทำหน้าที่สืบราชการลับในเขตจังหวัดตราดเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดตราด วันที่ 1 เมษายน- 3 เมษายน พ.ศ. 2524 แต่ได้เข้าร่วมการกบฏในยุคนั้นใช้ชื่อเรียกกลุ่มนี้ว่า “กบฏยังเติร์ก” กบฏยังเติร์กประกอบด้วยนายทหารที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่นจบจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่น 7 ได้แก่ พ.อ.มณูญ รูปขจร (ม.พัน 4 รอ.), พ.อ.ซุหงศ์ มัทวพันธุ์ (ม.1 รอ.), พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิต (ร.2), พ.ท.พัลลภ ปิ่นมณี (ร.19 พล. 9), พ.อ.ชาญบุรณ์ เพ็ญตระกูล (ร.31 รอ.), พ.อ.แสงศักดิ์ มงคลสิริ (ช.1 รอ.), พ.อ.บวร งามเกษม (ป.11), พ.อ.สาคร กิจวิริยะ (สท.มทบ.11), โดยมี พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นหัวหน้าคณะเพื่อยึดอำนาจการปกครองจากนายกรัฐมนตรื พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แต่ผลปรากฏว่าทำไม่ได้สำเร็จทำให้ต้องหนีออกนอกประเทศ และต่อมาได้รับการนิรโทษกรรมทางการเมืองในวันที่ 5 พฤษภาคม วันฉัตรมงคล หลังจากได้รับการนิรโทษกรรมทางการเมือง หลังจากได้รับการนิรโทษกรรม พ.อ.สาคร กิจวิริยะ ได้กลับไปบวชที่วัดน้ำเขียวเป็นระยะเวลา 1 พรรษา ก่อนที่จะได้เข้ารับตำแหน่งบอร์ดบริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและได้ผลักดันการขายไฟฟ้าให้กับบ่อนคาลิโนที่เกาะกง โดยมีคนสนิทชื่อเสียดง หรือนายไมตรี ซึ่งเป็นผู้จัดการบ่อนคาลิโนเป็นผู้ประสานงานระหว่าง พ.อ.สาคร กิจวิริยะ และทางฝั่งจังหวัดเกาะกง จึงทำให้ได้รู้จักนายทุนฝั่งเกาะกงและได้รับการสนับสนุนทุนทางการเมืองในปี พ.ศ. 2529 ที่ได้มาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด และดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 27 กรกฎาคม 2529-29 เมษายน 2531 (พรทิวา อาชีวะ, 2557, หน้า 65)

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดในปี พ.ศ. 2529 นั้นพรรคประชาธิปัตย์ส่วนกลางได้เป็นผู้ดำเนินการส่งผู้สมัครลงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดตราดด้วยตนเอง แทนที่จะใช้กติกาเดิมที่พรรคประชาธิปัตย์จะใช้สาขาพรรคเป็นผู้เสนอชื่อผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2529 พรรคประชาธิปัตย์ส่วนกลางจึงได้ส่ง พ.อ.สาคร กิจวิริยะ มาเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด การแทรกแซงของพรรคประชาธิปัตย์

ส่วนกลางเกิดขึ้นภายใต้เครือข่ายของผู้นำพรรคประชาธิปไตยในช่วงนั้น โดยมี พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์เป็นผู้นำเครือข่าย ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคประชาธิปไตยในขณะนั้น จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่า เครือข่ายพรรคประชาธิปไตยในจังหวัดตราดของเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตรกับเครือข่ายของ พ.อ.สาคร กิจวิริยะนั้น ไม่ได้มีการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่าย (Internetworking) ทั้งสองเครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายทั้งสองมีลักษณะของเครือข่ายในรูปแบบที่มีผู้นำเชิงอุปถัมภ์ ซึ่งถือว่าการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายจะขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำอุปถัมภ์เป็นหลัก (จักรกฤตชนม์ แววกลัยหงษ์, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2556)

กล่าวโดยสรุปแล้วสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเชื่อมร้อยระหว่างเสียพักกับพรรคประชาธิปไตย มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่เสียพักเข้าไปขอความช่วยเหลือจากพรรคประชาธิปไตยในการเจรจากับประเทศจีน กรณีที่จีนยึดเรือบรรทุกทุบกู้หรือของเสียพัก การเชื่อมร้อยเครือข่ายระหว่างเสียพักกับพันเอกสาครอาศัยผ่านเสียตรงหรือนายไมตรีซึ่งเป็นคนสนิทกับพันเอกสาคร ความสำเร็จในการเจรจาทำให้เสียพักได้รับเรือบรรทุกทุบกู้คืนจากจีนและหลังจากนั้นเสียพักได้สนับสนุนช่วยพรรคประชาธิปไตยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2529 เป็นจำนวนเงิน 50 ล้านบาท การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างเสียพักกับพันเอกสาครเป็นผลให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองขึ้นมาระหว่างเสียพักกับกลุ่มนักการเมืองพรรคประชาธิปไตยที่โยงจากพันเอกสาครไปถึงพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ในระดับชาติในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

การเป็นเครือข่ายเชิงผลประโยชน์ระหว่างเสียพักกับพรรคประชาธิปไตยกลุ่มที่นำโดยพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ในช่วงที่พรรคประชาธิปไตยมีบทบาทในรัฐบาลนั้นส่งผลต่อมาให้พรรคประชาธิปไตยสนับสนุนการเปิดด่านถาวรที่ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เช่น เป็นพื้นที่ตรงข้ามกับที่ดินส่วนตัวของเสียพัก ต.จามเขียม อ.มณฑลสีมา จ.เกาะกง การขอเปิดจุดผ่านแดนถาวรนั้นจำเป็นต้องใช้การผลักดันทางการเมืองเพื่อให้ออกกฎหมายนอกจากการผลักดันของรัฐบาลกัมพูชาแล้วเสียพักยังต้องผลักดันกับรัฐบาลไทยซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของพลตรีสนั่น ในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในกรณีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่ต.หาดเล็กนั้นมิทางเลือกอื่นที่เหมาะสมมากกว่าการเปิดจุดที่ผ่านที่ดินของเสียพักก็คือ ทางเลือกที่ด่านเขาวงในเขตต.หาดเล็ก เนื่องจากด่านเขาวงมีชุมชนชาวบ้านทั้งในเขตประเทศไทยและกัมพูชาอยู่อย่างหนาแน่นและภูมิประเทศก็ค่อนข้างสะดวกในการคมนาคมระหว่างประเทศแต่เสียพักก็สามารถใช้อิทธิพลโดยผ่านพรรคประชาธิปไตยคัดทางเลือกในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่เขาวงออกไป (ดนุจิตตานูเคราะห์, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2558)

จุดผ่านแดนถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ และยานพาหนะสามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยว และกิจกรรมอื่น ๆ โดยได้รับความเห็นชอบจาก

รัฐบาลของทั้งสองประเทศ ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

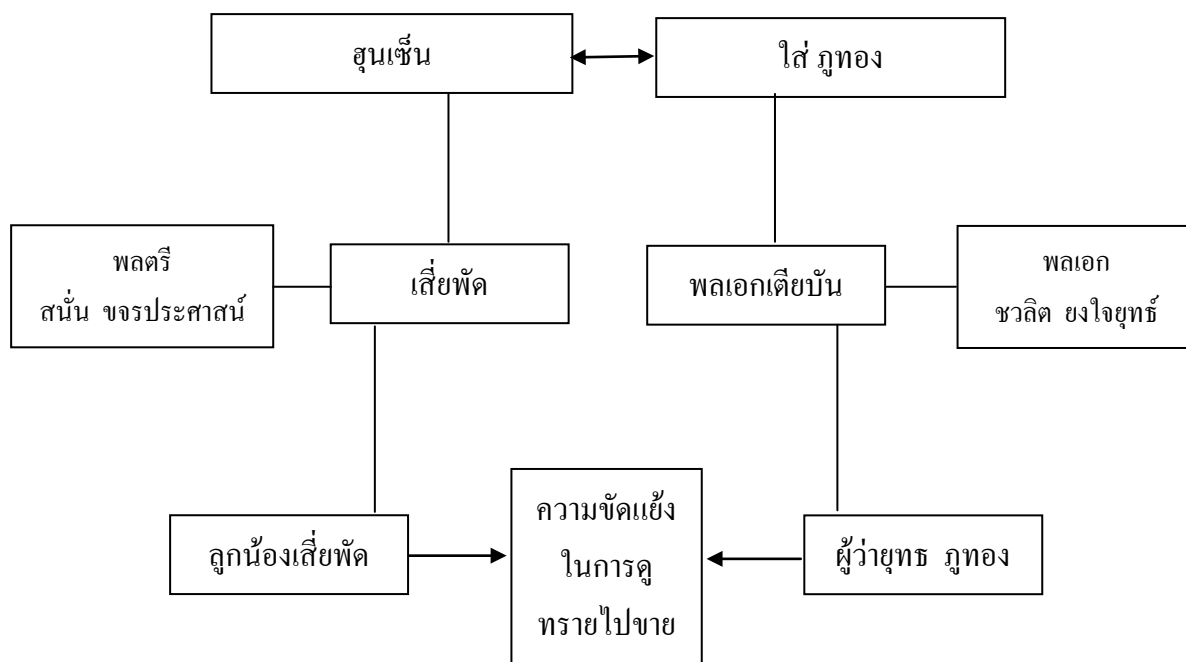
จุดผ่านแดนถาวรตำบลหาดเล็กเป็นจุดตรวจทางบุคคลและพาหนะทางบกที่เดินทางเข้า – ออกราชอาณาจักร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 บริเวณจุดผ่านแดนในฝั่งประเทศไทยจะเป็นตลาดชายแดนที่มีการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนในฝั่งประเทศกัมพูชาซึ่งอยู่ในเขตที่ดินของเสียดินซึ่งพื้นที่แต่เดิมนั้นเป็นป่าและค่ายทหาร ต่อมาเสียดินได้เข้ามาบุกเบิกที่ดินและซื้อจากชาวบ้าน หลังจากนั้นเสียดินได้ลงทุนในการจัดโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเช่น ถนน ไฟฟ้า ทำให้มีการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างประชาชนตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศได้อย่างสะดวกขึ้น (เยาวลักษณ์ สุภาภา, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2561)

เมื่อมีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรตำบลหาดเล็กโดยผ่านที่ดินของเสียดินพบว่าเสียดินสามารถใช้พื้นที่แสวงหาผลประโยชน์จากการดำเนินธุรกิจในนามบริษัทลียองพัค(LYPG) ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ (ประเสริฐ ศิริ, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2555)

1. โรงแรมเกาะกงรีสอร์ท ซึ่งถือว่าเป็น โรงแรมแนวหน้าในประเทศกัมพูชา
2. บ่อนกาสิโนเกาะกงรีสอร์ทที่อยู่ควบคู่กับ โรงแรมเกาะกงรีสอร์ท
3. นิคมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เปิดให้เข้าบริษัทต่างชาติ เช่น บริษัทฮุนไดของเกาหลีใต้
4. ศูนย์ผลไม้ที่มาจากประเทศไทย
5. การสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อเปิดให้เอกชนมาเช่า
6. การลงทุน 300 ล้านบาท สร้างสะพานแม่น้ำครางคืนข้ามไปตัวจังหวัดเกาะกงโดยบริษัทลียองพัคจัดเก็บค่าข้ามสะพาน

กรณีการสะสมทุนจากการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติ

ในปี พ.ศ. 2542 เสียดินได้รับสัมปทานขุดทรายในเกาะกงร่วมกับนายมอง ฤทธิ มหาเศรษฐีธุรกิจอีกคนหนึ่งของกัมพูชา ขายให้รัฐบาลสิงคโปร์เพื่อนำไปถมทะเลขยายเกาะสิงคโปร์ให้ใหญ่ขึ้นโดยสื่อตะวันตกระบุว่า การขายทรายให้สิงคโปร์ทำเงินให้พ่อค้านักการเมืองของกัมพูชาปีหนึ่งไม่ต่ำกว่า 250 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 7,500 ล้านบาท) เป็น โครงการที่ได้รับการร้องเรียนจากกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการขุดกันจนเกิดปัญหาทางนิเวศอย่างหนัก ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนายพัค สุภาภา และพลเอกเดียบัน ดังภาพที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 เครื่องช่วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนายพัค สุภาภา และพลเอกเตียบัน

จากภาพที่ 4-1 จะเห็นได้ว่าโครงสร้างเครื่องช่วยอำนาจที่อยู่เบื้องหลังรัฐบาลของนายสุนเฉินเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนายสุนเฉินกับนายใส่ ฎาทอง ที่เป็นพันธมิตรในการโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงภายใต้แนวร่วมสามัคคีประชาชาติกู้ชาติกัมพูชาโดยการสนับสนุนของเวียดนาม หลังจากนำกำลังทหารเข้ายึดกรุงพนมเปญและโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดง กลุ่มแนวร่วมได้จัดตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติกัมพูชาขึ้นมาปกครองประเทศ โดยมีนายใส่ ฎาทอง เป็นประธานคณะจัดตั้งพรรคและเป็นกรรมการเมือง 1 ใน 5 ของพรรคซึ่งประกอบด้วยเฮง สัมริน เจียสิม เจียสค บุตอง และนายใส่ ฎาทอง ความสัมพันธ์ดังกล่าวกระชับแน่นขึ้นหลังจากที่นายใส่ เสนอให้สุนเฉินสหายหนุ่มผู้มีอายุเพียง 33 ปีในขณะนั้นซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ อย่างไม่รีด้นายใส่ได้เสนอสหายคนไทยเกาะกงอีกคนหนึ่งเข้าไปมีบทบาทในรัฐบาลกัมพูชาโดยการนำของนายสุนเฉินคือ พลเอกเตียบันในฐานะรัฐมนตรีกลาโหมตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

พลเอกเตียบันมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ว่ายุทธในฐานะนามสกุลเดียวกับนายใส่ ฎาทอง นอกจากนี้ในฐานะคนไทยเกาะกงพลเอกเตียบันมีความประสานงานกับประเทศไทยโดยการสร้างเครือข่ายกับพลเอกชาวลิต ขงใจยุทธที่ในอดีตเคยรับผิดชอบเรื่องความมั่นคงในเขตชายแดนภาคตะวันออก ส่วนลี้ภัย สุภาภานั้นได้เข้ามาเป็นผู้ใต้อุปถัมภ์ของนายสุนเฉิน โดยการลงเลือกตั้งในจังหวัดเกาะกง โดยเลือกสนับสนุนพรรคของนายสุนเฉิน ดังนั้นในเวลาต่อมาลี้ภัยจึงได้กระชับ

เครือข่ายให้แน่นแฟ้นขึ้นโดยการเป็น “กระเป๋ากิน” ของนายสุนเซ็น นอกเหนือจากการมีเครือข่ายกับนักการเมืองในประเทศไทยคือ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการประชาปฎิบัติและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อพี่น้องของเสียฟัดได้เข้าไปขุดทรายในแม่น้ำครางครินของจังหวัดเกาะกง โดยมีสัมปทานของรัฐบาลกลางของนายสุนเซ็นแต่การขุดทรายส่งผลกระทบต่อในเชิงนิเวศและนำไปสู่ความขัดแย้งกับผู้ว่ายุทธที่อยู่ในเครือข่ายโดยตรงของพลเอกเตี้ย บัญ

การวิเคราะห์ปัญหาเชิงนิเวศจากการขุดทรายในเขตแม่น้ำครางครินดังกล่าวมีผลให้เสียฟัดเกิดความขัดแย้งกับผู้ว่าจังหวัดเกาะกงที่อยู่ในกลุ่มเครือข่ายคนไทยเกาะกงที่นำโดยพลเอกเตี้ย บัญ สามารถระบุถึงผู้กระทำการหลัก (Main actor) ที่สำคัญก็คือ

พลเอกเตี้ย บัญ นั้นเกิดที่จังหวัดเกาะกง (ซึ่งขณะนั้นเป็นของกัมพูชาแล้ว) เตี้ย บัญ มีชื่อที่พ่อแม่ตั้งให้คือ "สังวาลย์" หรือ เตี้ย สังวาลย์ (Tea Sangvan) โดยครอบครัวของเขาจะมี 7.แหวนอยู่เหมือนกันตั้งแต่ สวัสดิ์ สังเวียน สังวาลย์ วัน และวิน ช่วงที่สงครามกับฝรั่งเศสใกล้จบ สังวาลย์ได้เข้าไปเรียนในอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เมื่อมาอยู่ไทยต้องมีนามสกุล มีลุงคนหนึ่งเห็นสังวาลย์ก็วิ่งไปก๊อกลงมา เลยให้ใช้นามสกุลหิ้นกลิ้ง เป็นสังวาลย์ หิ้นกลิ้ง แต่พอกลับมาที่กัมพูชาซึ่งไม่ใช้นามสกุล เลยนำชื่อก้ง (ปู่) มาใช้คือ เตี้ย เลยเป็นเตี้ย สังวาลย์ นอกจากนี้ยังมีอีกชื่อคือ เชื้อ เนื่องจากหัวเราะดังเหมือนคนชื่อเชื้อ แต่ไม่มีใครใช้เรียกอีก ต่อมาสังวาลได้ถูกจับไปยิงทิ้งสมัยเจ้าโรดม สีหนุปกครองประเทศ แต่ยังไม่ตาย ซึ่งคำว่า บัญ คือ ยิง วันนั้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 เตี้ย บัญ ถูกจับไปยิงพร้อมกัน 3 คน ขณะทหารลั่นไก เตี้ย บัญ หลับตา คิดว่าอย่างไรก็ตายแน่นอน ปรากฏว่าเลือดเพื่อน ๆ ไหลมาเปื้อนตัว และล้มลงไปด้วยกัน เมื่อได้ยินเสียงทหารพูดกัน จึงลองขยับตัวดูแล้วรู้ว่ายังไม่ตาย เมื่อทหารคนหนึ่งหันมาเห็นหน้าเข้า แล้วรีบไปหยิบปืนมายิงซ้ำ แต่ปืนกลับด้าน สร้างความตกใจให้ทหารเป็นอันมาก ระหว่างนั้นเตี้ย บัญ จึงวิ่งหนีเข้าป่า ตั้งแต่นั้นชื่อ เตี้ย บัญ จึงเรียกขานมาตั้งแต่นั้นเอง (วิกิพีเดีย, 2559)

ด้านชีวิตส่วนตัว เตี้ย บัญ ได้สมรสในปี พ.ศ. 2518 กับเตือนใจ ธรรมเกษร (เตาเตือน-Tao Toeun) บุตรสาวของแซม ธรรมเกษร ซึ่งเป็น 1 ใน 7 อดีตนายกรัฐมนตรีไทยเกาะกง ที่ถูกเขมรแดงลวงไปสังหารใน พ.ศ. 2517 โดยครอบครัวของเตี้ยบัญญัติกับเตือนใจ มีบุตรด้วยกัน 3 คน โดยเป็นบุตรชาย 2 คน และบุตรสาว 1 คน ได้แก่ เตี้ย สยาม (เตี้ย เขียม-Tea Siam) , เตี้ย สิงหา (เตี้ย เขียฮา-Tea Tyhas) และเตี้ย กัญญา (เตี้ย กาญา-Tea Kanha)

เตี้ย บัญ มีความสามารถทางการทหาร มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับใต้ ภูทอง และนายทหารระดับสูงของไทยจำนวนมาก ทำให้เขาสามารถดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ได้ แม้ว่าสื่อมวลชนต่างประเทศจะมองว่าใต้ ภูทองถูกลดความสำคัญลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ที่ใต้ ภูทองถูกย้ายเป็นคณะกรรมการตรวจสอบของพรรคประชาชนกัมพูชา อีกทั้งสุขภาพก็ทรุดโทรม และใช้

เวลาส่วนใหญ่ในไทย ขณะที่เส้นสายของสุน เชน และเจีย ซิมมีมากขึ้น ซึ่งน่าจะส่งผลกระทบต่อ เดีย บัญ แต่ในเวลาเกือบ 2 ทศวรรษ เดีย บัญยังคงรักษาสถานะของตัวเองได้เป็นอย่างดี สำหรับ ตำแหน่งหลังสุด เดีย บัญ ได้เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเสียมราฐ สังกัดพรรคประชาชนกัมพูชาในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา

สำหรับความขัดแย้งระหว่างเสียพักกับผู้ว่าจังหวัดเกาะกงที่กล่าวมานั้น กล่าวคือ ผู้ว่าฯ จังหวัดเกาะกงนั้นเป็นตำแหน่งทางการเมืองที่ได้รับเมื่อมีการเลือกตั้ง โดยเป็นการเลือกตั้งพรรคการเมืองที่มีการเสนอรายชื่อให้ประชาชน ผู้ว่าฯ จังหวัดเกาะกงก่อนหน้านี้ผู้ว่าฯ ยุกทอง มีด้วยกัน 2 คน ล้วนเป็นคนไทยสองแผ่นดิน คือ นายมน สิริ ที่เป็นผู้ว่าฯ ก่อนที่กลุ่มเขมรแดงจะหมดอำนาจ ในรัฐบาลกัมพูชาและอีกคนหนึ่งก็คือ นายรุ่ง พรหมณเฑียร ซึ่งเป็นผู้ว่าฯ ของพรรคประชาชน กัมพูชาของนายสุน เชน ในกรณีของผู้ว่าฯ ยุกทอง ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าฯ เกาะกงก็ถือว่าเป็นผู้ว่าฯ ของ พรรคประชาชนกัมพูชาเช่นเดียวกัน (ประเสริฐ สิริ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2556)

ผู้ว่าฯ เกาะกงคนก่อน นายยุกทอง ถูกเลือก เนื่องจากมีคุณสมบัติครบถ้วน คือ มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ที่สำคัญคือ เป็นคนไทยเกาะกง และยังคงเคยเข้ามาเรียนหนังสือที่ จ.ตราด อีกด้วย แม้ต่อมา นายยุกทอง จะเกิดขัดคอกับเสียพักเมื่อปี พ.ศ. 2551 เรื่อง "สัมปทานชุดทราย" ใน แม่น้ำครางครั้นจนมีข่าวจะถูกปลดพ้นเกาะกง แต่ด้วยสัมพันธ์อันดีกับ พลเอกเดีย บัญ รองนายกฯ และรมว.กลาโหมกัมพูชา นายยุกทองก็ยังหนีงหนียวอยู่ต่อได้อีก 1 ปี

ในที่สุด นายยุกทองก็ถูกโยกไปเป็น "ที่ปรึกษารัฐบาลกัมพูชา" ด้วยกำลังภายในของ พลเอก เดีย บัญ คนไทยเกาะกงอีกรายที่มีทั้งเพาวเวอร์อย่างสูงในรัฐบาลกัมพูชา ขณะเดียวกันก็มี ความสัมพันธ์กับคนไทยดีเยี่ยม เพราะเข้ามาโต และเรียนหนังสือที่เมืองไทย

ส่วนคนที่มาแทนนายยุกทอง คือ นายบุนเลิศ ซึ่งเป็นคนไทยเกาะกงเหมือนกัน และเคยมา เรียนที่ ร.ร.คลองใหญ่วิทยาคม จนจบชั้น ม.ปลาย จากนั้นก็กลับเกาะกงจนกระทั่งได้เป็นนายอำเภอ นาเกลือที่เกาะกง และได้เป็นผู้ว่าฯ เกาะกง เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ที่สำคัญคือ เขายังมีศักดิ์ เป็น "น้องภรรยา" พลเอกเดีย บัญ และยังมีเครือข่ายญาติพี่น้องเป็นใหญ่เป็นโตที่เกาะกงหลาย คน เช่น บุน ตุ่ม ประธานหอการค้าจังหวัดเกาะกง หรือ บุน เบี้ยว ผอ.การท่องเที่ยวเกาะกง เป็นต้น ด้วยอำนาจเบ็ดเสร็จของผู้ว่าฯ เกาะกง บวกกับความสัมพันธ์อันดีกับไทย จึงยากที่จะเกิดความ ขัดแย้งตรงชายแดนด้านนี้

ผู้กระทำการหลักที่สำคัญอีกคนหนึ่งก็คือ เสียพัก สุภาภา การได้รับสัมปทานดังกล่าวทำ ให้นายพักกลายเป็นพ่อค้าเศรษฐีที่ได้รับการยอมรับกัน ในหมู่พ่อค้าชาวจีนที่เกาะกงจะเห็นได้ชัด จากที่เขาได้รับเลือกตั้งเป็น นายกสมาคมชาวไต้หวันของจังหวัดเกาะกงในปีนั้น

การที่เสียพัตสามารถผลักดันผู้ว่ายุทธ ซึ่งเป็นเครือข่ายของนายเตี้ย บันได้นั้น สะท้อนให้เห็นถึงฐานอำนาจใหม่ของเสียพัตกับกลุ่มอำนาจภายในประเทศกัมพูชา คือ การเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์กับนายสนุนเซน นายกรัฐมนตรีของกัมพูชา โดยนายสนุนเซน มีบทบาทในฐานะที่เป็นลูกพี่ผู้ให้ความสะดวกในเรื่องการสัมปทาน ในขณะที่เสียพัตมีบทบาทเป็นเสมือนลูกน้องที่คอยรับใช้ จัดหาผลประโยชน์ให้กับลูกพี่จนมีผู้กล่าวว่า “เสียพัตเป็นกระเป๋ากเงินของสนุนเซน” ความจำเป็นที่จะต้องเชื่อมร้อยเครือข่ายภายนอกของเสียพัตเกิดจากการได้ปรับรูปแบบการสะสมทุนจากธุรกิจที่ผิดกฎหมาย หรือกึ่งผิดกฎหมายมาสู่ธุรกิจที่ถูกกฎหมายในรูปแบบสัมปทาน เช่น การสัมปทานบ่อนคาสีโนเคาะกง ช่องจอม และพนมเปญ การผลักดันให้เขตพื้นที่ชายแดนเกาะกง-หาดเล็กเป็นเศรษฐกิจพิเศษ การสัมปทานการเช่าที่ดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจในรูปแบบการลงทุนขนาดใหญ่ (Plantation)

ช่องทางสำหรับการเชื่อมร้อยเครือข่ายระหว่างเสียพัตและนายสนุนเซนเกิดขึ้นจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศกัมพูชาที่มีการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งเพื่อขึ้นเป็นรัฐบาลปกครองประเทศในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2541 พรรคประชาชนกัมพูชาได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นเป็น 64 ที่นั่ง ขณะที่พรรคพุนชินเปคได้รับคะแนนเสียงลดลงเหลือ 43 ที่นั่ง โดยมีพรรคการเมืองใหม่นำโดยนายสม ริงสี ได้คะแนนเสียงสอดแทรกมา 15 ที่นั่ง ทำให้พรรคประชาชนฯ กับพรรคพุนชินเปคต้องจับมือกันจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้ง เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงเกินกว่า 2 ใน 3 ของจำนวน ส.ส.ทั้งหมด จึงไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ ในการแข่งขันเลือกตั้งดังกล่าวนี้ จุดชี้ขาดชัยชนะของการเป็นรัฐบาลจะอยู่ที่เสียงในจังหวัดเกาะกง เสียพัตในช่วงนี้ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองในจังหวัดเกาะกง โดยการลงรับสมัครเลือกตั้งและได้เลือกข้างทางการเมืองเข้ากับนายสนุนเซน ทำให้นายสนุนเซนเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะจนสามารถเข้าร่วมเป็นรัฐบาล การเลือกข้างทางการเมืองของเสียพัตจึงมีผลให้เกิดการเชื่อมร้อยเครือข่ายระหว่างนายสนุนเซนกับเสียพัต หลังจากนั้นเสียพัตก็ได้รับการแต่งตั้งเป็น “ออกญาธิการของ พัต” ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องราชย์สูงสุดของกัมพูชาที่จัดให้แก่ราษฎรทั่วไป

พลเอกเตี้ย บัญ ให้ข้อมูลว่า การเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ พรรคประชาชนกัมพูชาจะได้รับการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดและจัดตั้งรัฐบาลได้เพียง พรรคเดียว และพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งก็แตกความสามัคคี และตั้งพรรคขึ้นใหม่อีก คือพรรคพุนชินเปค สมเด็จฯ รัตนธรรมาธิบดี ก็แยกออกไปตั้งพรรคสมเด็จรัตนธรรมาธิบดีใหม่ และพรรคสมริงสี ก็อ่อนแอ ซึ่งหัวหน้าพรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคก็ไม่ได้อาศัยอยู่ในกัมพูชา จึงทำให้พรรคประชาชนกัมพูชา มีคู่แข่งที่ไม่เข้มแข็งมากนัก พลเอกเตี้ย บัญ กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การเมืองในกัมพูชาจะมีความเข้มแข็งและเสถียรภาพจะทำให้การพัฒนาประเทศมีเอกภาพและรัฐบาลสามารถตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศได้มากยิ่งขึ้น

จากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างเสียดกับนายสุนเซน เป็นจุดเริ่มไปสู่เครือข่ายในการทำธุรกิจในกลุ่มพวชาในรูปแบบการทำสัมปทานทั้งสัมปทานที่เสียดเป็นผู้ลงทุนเอง รวมถึงสัมปทานที่เสียดเป็นคนกลางระหว่างนายทุนไทยที่จะไปลงทุนในกลุ่มพวชา กับนายสุนเซน ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งโรงงานน้ำตาล (จักรกฤตชนม์ แวควลัยหงษ์, 18 มิถุนายน 2556, สัมภาษณ์)

การเป็นคนกลางระหว่างนายทุนไทยหรือนายทุนอื่นกับนายสุนเซนทำให้เสียดกลายมาเป็นหน่วย (Node) ที่มีอำนาจในการตกลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ “ใครมาลงทุนก็ต้องผ่านเสียด” ดังนั้น เสียดจึงกลายมาเป็น “กระเป๋าสองสุนเซน” (คุณ จิตรานุกเคราะห์, 1 สิงหาคม 2556, สัมภาษณ์) และการเป็นคนกลางเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เสียดสามารถสะสมทุนได้จากการกินค่าหัวคิวซึ่งมีผู้คาดว่า จะมีรายได้อยู่ระหว่าง 5-10 % ของมูลค่าโครงการ (คุณ จิตรานุกเคราะห์, 26 กุมภาพันธ์ 2559, สัมภาษณ์)

นายสุน เซ็น ซึ่งเป็นผู้กระทำการหลักที่สำคัญอีกคนหนึ่งนั้นเป็นชาวกัมพูชาโดยเกิดที่จังหวัดกำแพงจาม ในครอบครัวชาวนา เรียนหนังสือในระดับชั้นประถมศึกษาในหมู่บ้าน ก่อนจะมาอาศัย ณ กรุง เมื่อ ปี พ.ศ. 2508 เรียนต่อชั้นประถมปลายที่โรงเรียนอินทราเทวี (Indra Devi) ที่วัดนาควาน (Neakvoan) เป็นเด็กวัด ภายใต้การดูแลของสมภารที่ชื่อ “มง ฤทธิ” (ชิบตี บัวคำศรี, 2555, หน้า 138-139)

ต่อมาปี พ.ศ. 2513 เมื่อ สุน เซ็น อายุ 18 ปี ได้เข้าร่วมกับกลุ่มต่อต้านสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ อติศานายกรัฐมนตรีกัมพูชาซึ่งในขณะนั้นสุน เซ็น ยังเรียนไม่จบและต้องหลบหนีการจับกุมของตำรวจลับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอที่เข้ามากวาดล้างพวกต่อต้านถึงในวัดที่ สุน เซ็น อาศัยอยู่และจับญาติสุน เซ็น ซึ่งต่อต้านสมเด็จพระนโรดมสีหนุไป แต่หลังจากการรัฐประหารของนักกองทัพราชวงศ์สิสุวัตต์ลีริมตะและลอน นอล (Lon Nol) ซึ่งองค์การซีไอเอ (CIA) ของสหรัฐอเมริกาหนุนอยู่เบื้องหลังนั้น ในเดือนเมษายน พ.ศ. 1860 สุน เซ็นก็เข้าไปร่วมกับแนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างสมเด็จพระนโรดมสีหนุกับพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาเพื่อโค่นล้มอำนาจรัฐบาล ของนายลอน นอล (ชิบตี บัวคำศรี, 2555, หน้า 138-139)

ปัจจุบันได้แต่งงานกับ นางบุน รานี มีบุตรทั้งหมดรวม 5 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 2 คน แต่ทั้งสองได้รับลูกสาวบุญธรรมมาเลี้ยงอีก 1 คน ขณะที่เธออายุได้เพียง 18 วัน และให้ใช้นามสกุล "สุน" เหมือนลูกแท้ ๆ ของตน มีลูกชาย 1 ใน 3 จบจากโรงเรียนนายร้อยเวสต์พอยด์ สถาบันการทหารอันดับ 1 ของสหรัฐฯ ลูกชายของท่านสุน เซ็น ที่เอยถึงมีชื่อว่า พล.ต.สุน มาเนต รองผบ.ทบ.กัมพูชา ซึ่งอาจจะมืบทบาทสำคัญในการเมืองของกัมพูชา ในอนาคต

สุน เซ็นได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ จากพระบาทสมเด็จพระ นโรดม สีหนุ เป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอขุนสุน เซ็น เมื่อ พ.ศ. 2536 นอกจากนั้น ยังมีบุคคลที่สำคัญกัมพูชาได้รับ

การสถาปนาวรรดาศักดิ์อีก 2 ท่าน คือ สมเด็จพระเจียม ธิม ประธานพฤษภากัมพูชา (วุฒิสภา) และ สมเด็จพระสังฆราช ประธานรัฐสภา กัมพูชา พร้อมกับดำรงตำแหน่งจอมพลแห่งกองทัพกัมพูชา (สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีเดโช ฮุน เซน, 2559)

ความเหนียวแน่นของเครือข่ายของเสียดักกับผู้นำทางการเมืองในรัฐบาลกัมพูชา โดยเฉพาะนายฮุน เซน และ นโรดม รณฤทธิ์ (รัตพงษ์ สอนสุภาพ, 2555) แสดงให้เห็นได้จาก บทบาทของเสียดักในฐานะคนกลางที่อยู่เบื้องหลังเชื่อมโยงให้มีการเจรจาเรื่องเขาพระวิหารระหว่าง ไทยกับกัมพูชา (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 23 พฤษภาคม 2557, สัมภาษณ์) ตามจุดยืนที่เสียดักแสดงให้เห็นจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ที่สำคัญ ทางรัฐบาลเขมรเขาต้องการยกระดับจุดชายแดนที่ติดกับประเทศไทย โดยเฉพาะ จังหวัดตราด ให้เป็นจุดชายแดนตัวอย่างด้วย ตรงนี้ผมคิดว่ามันดีมากที่จะทำให้ไทยและ เขมรมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีต่อกัน โดยอาศัยการค้าเป็นตัวเชื่อม และมันก็ได้ผลจริง”

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาในเรื่อง ปราสาทเขาพระวิหารในปัจจุบัน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 เมื่อประเทศกัมพูชาได้เสนอต่อองค์การยูเนสโก ในการประชุม คณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 31 ณ เมืองโครสต์เชิร์ช นิวซีแลนด์ ให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก แต่ประเทศไทยมีปัญหาว่าแผนที่ที่กัมพูชาแนบท้ายว่าเป็นอาณาบริเวณของ ปราสาทพระวิหารนั้น ได้ขีดเส้นเขตแดนล้ำเข้ามาในบริเวณทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของ ปราสาท ซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อน และได้ขีดเส้นเขตแดนประเทศล้ำเข้ามาในฝั่งไทย เมื่อทราบดังนั้น กระทรวงต่างประเทศจึงหารือกับทางกัมพูชา เพื่อให้ร่วมกับฝ่ายไทย จัดทะเบียนโบราณสถานอื่น ในเขตไทยและพระวิหารของกัมพูชาด้วยกันในทีเดียว เพื่อความสมบูรณ์ของบริเวณพระวิหาร และ ให้กัมพูชาเปลี่ยนแผนที่ให้ไม่ล้ำเข้ามาในเขตไทยและพื้นที่ทับซ้อน และได้ขอให้ประชุม คณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 31 เลื่อนการพิจารณาขึ้นทะเบียนของกัมพูชาออกไป (คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505, 2558)

ในเดือนมกราคม ปีพ.ศ. 2551 สภาทนายความของไทยมีมติประท้วงกัมพูชาในกรณีเสนอ ขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกแต่ล้ำฝั่งและกล่าวหาว่ากัมพูชาสร้างหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จ ทั้งนี้ฝ่ายกองทัพได้แสดงท่าทีวิตกว่าอาจเกิดความรุนแรงในบริเวณ ชายแดนได้

ต่อมาเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 นพดล ปัทมะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ต่างประเทศของไทย ได้หารือร่วมกับนายสก อาน ที่เกาะกง ประเทศกัมพูชา โดยฝ่ายกัมพูชาตกลง ที่จะเปลี่ยนแผนที่ที่แนบในเอกสารคำขอขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยจดทะเบียนเฉพาะตัว ปราสาทพระวิหารเท่านั้น ซึ่งตัวปราสาทนี้ศาลโลกได้พิพากษาตั้งแต่ พ.ศ. 2505 แล้วว่าเป็นของ

กัมพูชา ทางกัมพูชาจึงส่งแผนที่ที่ได้รับการปรับแก้ไขใหม่มาให้ฝั่งไทย เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน กรมแผนที่ทหาร ได้ตรวจสอบว่าแผนที่ใหม่ที่ส่งมานั้นไม่มีการล้ำเข้ามาในเขตไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติจึงได้พิจารณาเห็นชอบ และคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบร่างคำแถลงการณ์ร่วม

แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2551 นายพอล ปัทมะ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้ลงนามคำแถลงการณ์ร่วมกับฝ่ายกัมพูชาและยูเนสโกทำให้พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เคลื่อนขบวนไปชุมนุมหน้ากระทรวงการต่างประเทศเพื่อขับไล่ นายพอล ปัทมะ ให้ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเพื่อยื่นหนังสือทวงถามกรณีข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหาร เนื่องจากไม่ยอมเปิดเผยแผนที่ให้ประชาชนได้รับรู้ หลังจากตกลงร่วมกับประเทศกัมพูชาไปแล้ว

วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2551 นายสุวัตร อภัยภักดี นายสุริยะใส กตะศิลา ผู้ประสานงานพันธมิตรฯ และ คณะ รวม 9 คน เป็นตัวแทนพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ไปยื่นคำร้องต่อศาลปกครองกลาง ให้กระทรวงการต่างประเทศและคณะรัฐมนตรียุติการดำเนินการตามมติกรมที่รับรองการออกแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชาสนับสนุนให้กัมพูชาจดทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ไปจนกว่าคดีจะเป็นที่สิ้นสุด เนื่องจากพบว่า แผนที่ร่างโดยกัมพูชาล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยไม่น้อยกว่า 4.6 ตารางกิโลเมตร ตามแผนที่ฝ่ายไทยที่ยึดถือตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2505 หลังคำตัดสินของศาลโลก และทั้งยังจะละเมิดสิทธิในข้อสงวนที่ไทยจะทวงปราสาทเขาพระวิหาร กลับคืนมาในอนาคต และการดำเนินการ ของผู้เกี่ยวข้องไม่ดำเนินตามขั้นตอนทางกฎหมาย ในขณะที่เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2551 หม่อมหลวงวัลย์วิภา จรุงญโรจน์ ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พร้อมนักวิชาการ เดินทางมาพบ พลตรี จำลอง ศรีเมือง แกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เพื่อรับมอบรายชื่อผู้คัดค้านการขึ้นทะเบียนเขาพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งในส่วนของพันธมิตรฯ ได้มีการมอบรายชื่อให้กับทางสถาบันไทยคดีศึกษาไปแล้ว 6,000 รายชื่อ และวันที่ 27 มิถุนายน มอบให้อีก 3,488 รายชื่อ ซึ่งล่าสุดตัวเลขของผู้ที่คัดค้านการขึ้นทะเบียนเขาพระวิหารมีทั้งหมด 33,400 รายชื่อ ภายหลังจากที่มีการรับมอบรายชื่อจากแกนนำกลุ่มพันธมิตรแล้ว ม.ล.วัลย์วิภา ยังได้ไปยื่นหนังสือคัดค้านเรื่องนี้ต่อ นายจุลยุทธ หิรัณยะวสิต ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีที่ทำเนียบรัฐบาลด้วย

ดังนั้น ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ศาลปกครองกลางจึงมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวให้กระทรวงการต่างประเทศและคณะรัฐมนตรียุติการดำเนินการตามมติกรมที่รับรองการออกแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชาสนับสนุนให้กัมพูชาจดทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกไปจนกว่าคดีจะเป็นที่สิ้นสุด หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ขณะเดียวกันพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ได้ยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความข้อตกลงกับกัมพูชาว่าเข้าข่ายเป็นหนังสือสัญญาหรือไม่ ต่อมาวันที่ 8 กรกฎาคม ศาลรัฐธรรมนูญได้ชี้ขาดว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นหนังสือสัญญาซึ่งจะต้องผ่านการเห็นชอบของรัฐสภา ก่อน แต่ในวันเดียวกันนั้น เวลา 02.00 น. วันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 (ตามเวลาประเทศไทย) ที่นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนตามคำขอของกัมพูชาให้ตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก พร้อมกับสถานที่อื่นอีก 4 แห่ง

หลังจากประกาศตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกแล้ว ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2552 ก็เกิดเหตุการณ์ประเทศกัมพูชาได้ปะทะกับประเทศไทยด้วยอาวุธเป็นครั้งแรกเหตุการณ์เริ่มตั้งแต่ช่วงเช้า และมีการปะทะกันรอบสองในวันเดียวกันซึ่งการปะทะกันรอบสอง กองทัพกัมพูชาได้ยิงจรวดอาร์พีจีเข้ามาในฝั่งไทย ส่งผลให้ทหารเสียชีวิตสองนาย วันที่ 22-30 มิถุนายน พ.ศ. 2552 มีการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 33 ที่เมืองเซบิญา ราชอาณาจักรสเปน ของประเทศไทย มีนายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย ได้ยื่นหนังสือคัดค้านการปฏิบัติงานของคณะกรรมการมรดกโลก ว่าไม่เป็นไปตามธรรมนูญของสหประชาชาติ วันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2552 นายวิระ สมความคิด และ นายอิวัฒน์ บุญชาติ ได้นำพี่น้องมวลชนคนไทยผู้รักชาติ และ กลุ่มมวลชนพันธมิตร กว่า 1,000 คน พร้อมรถยนต์กว่าร้อยคัน เดินทางไปปราสาทพระวิหาร และมีชาวบ้านภูมิจรอลซึ่งไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ชุมนุมสกัดกั้นและมีการปะทะกันอย่างรุนแรงที่หน้าวัดภูมิจรอล (คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505, 2558)

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับประเทศเพื่อประท้วงการแต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรีพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็น ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจ และที่ปรึกษาส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีประเทศกัมพูชา รวมถึงการปฏิเสธการส่งตัวให้ทางการราชอาณาจักรไทยในฐานะผู้ร้ายข้ามแดน โดยกระทรวงการต่างประเทศให้เหตุผลในแถลงการณ์ตอนหนึ่งว่า เนื่องจาก พันตำรวจโททักษิณ เป็นผู้หลบหนีคดีอาญา ตามหมายจับของศาล

เครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติ ได้เคลื่อนไหวชุมนุมอย่างต่อเนื่อง ตามแนวชายแดน โดยมีการจัดตั้งเวทีปราศรัยที่ บริเวณศาลหลักเมืองกันทรลักษณ์ นำโดย นาย อิวัฒน์ บุญชาติแกนนำเครือข่ายทางคืนแผ่นดินแม่ และมีเหตุการณ์ขว้างระเบิดในที่ชุมนุม เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 1 คน

ต่อมาวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2553 มีการจัดตั้งชุมชนบ้านสันปันน้ำเป็นหมู่บ้านเชิงสัญลักษณ์ ที่ชายแดนพนมดงรัก สุรินทร์ - ปัจจุบัน. เวทีแนวร่วมเครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติ

จัดเวทีนับสิบครั้งในหลายจังหวัด และมาปิดเวทีสุดท้าย วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ที่เวทีลานหิน
ชุมชนบ้านสันปันน้ำ พนมดงรักสุรินทร์ โดยมีการเคลื่อนมวลชนเดินทางไปยังปราสาทตาเมือนธม
และ มีการปะทะกันระหว่างชาวบ้านหนองคันนา ก่อนที่ นาย วีระ สมความคิด จะพาคณะเดินทาง
กลับมาร่วมเวที เกาะติดปัญหาชายแดน ไทย-กัมพูชา ที่ชุมชนบ้านสันปันน้ำ มีการถ่ายทอดสดผ่าน
ทางช่องเอฟเอ็มทีวี ก่อนที่นายวีระ สมความคิด จะถูกทหารกัมพูชาจับในครั้งแรกในวันที่ 29
ธันวาคม พ.ศ. 2553 มีนายพนิช วิจิตเศรษฐ์ พร้อมกับพวกจำนวน 6 คน ซึ่งบางส่วนเป็นสมาชิก
เครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติ ประกอบด้วย วีระ สมความคิด, กิษพลธรรม์ ชูสนะเสวี, ร้อยตรีแซม
ดิน เลิศบุศย์, ดายเน่ มุ่งมาจน, นฤมล จิตรวะรัตนา และราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ ขณะลงพื้นที่
ตรวจสอบที่ได้รับเรื่องร้องเรียนว่าทหารกัมพูชารุกล้ำเข้ามาในเขตไทย บริเวณอำเภอโคกสูง จังหวัด
สระแก้ว ได้ข้ามแดนบริเวณหลักเขตแดนที่ 46 บ้านภูมิโฉกเจย (บ้าน โขกชัย) ตำบลโอเบยเจือน
อำเภอโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย และถูกทหารรักษาชายแดนที่ 503 ของกัมพูชาควบคุมตัว โดย
ศาลเขตพนมเปญได้ตั้งข้อหาพนิช และพวกในข้อหาเดินทางข้ามพรมแดนโดยผิดกฎหมาย และรุก
ล้ำเขตทหาร ได้ถูกนำตัวไปขังไว้ในเรือนจำเปย์ ซาร์ นอกกรุงพนมเปญ ด้านนายกษิต ภิรมย์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางเข้าพบฮอว์ นาสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศกัมพูชา เพื่อเจรจาในประเด็นดังกล่าว ฝ่ายทนายความเตรียมยื่นขอประกันตัวทันทีที่
มีการพิจารณาคดี

การเข้าไปในพื้นที่ทับซ้อนไทย-กัมพูชาดังกล่าว มีรายงานว่า นายพนิชได้รับมอบหมาย
จากอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีให้ไปทำความเข้าใจกับพันธมิตรประชาชนเพื่อ
ประชาธิปไตยหลังจากที่มีการยืนยันว่าทหารกัมพูชาเข้ามาในดินแดนไทย แต่การกระทำดังกล่าว
ปราศจากการประสานความร่วมมือกับฝ่ายกัมพูชาจึงทำให้ถูกจับกุมในที่สุด ส่วนทางด้านประธาน
คณะกรรมการร่วมพิจารณابันท์การประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา รัฐสภา
ปฏิเสธว่าไม่ได้ส่งพนิชและคณะลงพื้นที่

ทางกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติ ได้เดินทางมายังสถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย โดยมี
การเผาโลงศพที่มีภาพสุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา ติดอยู่ที่ฝาโลง พร้อมกับพวงหรีด เป็นการ
ประท้วง พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวคณะทั้งหมด โดยขั้นต่อไปอาจชุมนุมประท้วงต่อที่
หน้าทำเนียบรัฐบาล

ต่อมานายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ โฆษกพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้เปิดเผย
เอกสารสิทธิ์ที่ดินของเบพลูสุข แสดงบริเวณที่บุคคลทั้งหมดถูกจับกุมตัว เป็นน.ส.3 ก ที่ออกโดย
กรมที่ดิน ระบุวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ขณะที่ทางการกัมพูชานำวิดีโอหลักฐานมาเปิดดูปรากฏ
ว่าคณะดังกล่าวรุกเข้าไปในเขตกัมพูชาจริง ด้านนายชวนนท์ อินทรโกมาลย์สุต เลขานุการ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวยอมรับว่า นายพนิชและคณะได้รู้กล่าวหาเขต กัมพูชาจริง แต่ไม่น่าจะมีเจตนา โดยเป็นการกระทำจากความประมาท พร้อมทั้งเรียกร้องให้กลุ่ม ต่าง ๆ ยุติความเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวนายพนิชเนื่องจากอาจทำให้ทางกัมพูชาไม่ พอใจและเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือ

ในวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2554 กลุ่มเครือข่ายประชาชนไทยหัวใจรักชาติ เดินทางยื่น หนังสือร้องเรียนต่อสหประชาชาติให้เข้ามาดูแลเรื่องดังกล่าวโดยเห็นว่าคณะเป็นคนไทย หาก กระทำความผิดก็ต้องขึ้นศาลไทย เป็นการรุกรานและคุกคามสิทธิพลเมืองของชาติที่มีปัญหา ชายแดนระหว่างกัน ขัดต่อข้อตกลงเจนีวา (พ.ศ. 2492) พร้อมทั้งแถลงข่าวว่าพื้นที่ที่คนไทย 7 คน ถูกจับอยู่ในเขตที่ดินของเบพลุสุข ราษฎรชาวไทย เป็นพื้นที่ของไทยไม่ใช่ของเขมร ซึ่งสำนักงาน ข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติเคยจัดตั้งศูนย์อพยพชั่วคราวในพื้นที่ดังกล่าวเมื่อปี พ.ศ. 2520 แต่เมื่อเหตุการณ์สงบชาวกัมพูชาก็ไม่ยอมอพยพออกไปจากพื้นที่ วันเดียวกัน ทางกลุ่มมีแผน จะนำหลักฐานมาแถลงข่าวยังทำเนียบรัฐบาล พร้อมประกาศจะนำมวลชนไปยังบริเวณที่คณะถูก จับกุมในวันที่ 3 มกราคม

ต่อมาในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2554 นายธานี ทองภักดี อธิบดีกรมสารนิเทศ กระทรวง การต่างประเทศ เปิดเผยว่า ศาลกัมพูชาตัดสินจำคุกคนไทยทั้งเจ็ดคนในวันรุ่งขึ้น เวลา 8.00 น. ซึ่ง ทางกระทรวงการต่างประเทศพร้อมให้ความช่วยเหลือทั้งเจ็ดคนโดยเท่าเทียมกัน ด้านพลตรี นพดล โชติศิริ รองเจ้ากรมแผนที่ทหาร กล่าวว่า หลังจากที่ได้มีการสั่งเจ้าหน้าที่ไปวัดพิกัดกำหนดจุดที่ถูก จับกุม ผลการวัดพบว่า คณะคนไทยรุกล้ำเข้าไปในดินแดนของกัมพูชาซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อนอยู่ 55 เมตร ด้านนายวรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล สมาชิกคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา ระบุว่า นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ทราบอีกด้วยว่าคณะคนไทยดังกล่าวเข้าไปในเขตแดน กัมพูชา จึงอยากให้ออกมาแสดงความยอมรับผิด

วันที่ 7 มกราคม นายพนิชให้การต่อศาลว่าเดินทางเข้าไปในพื้นที่ เพื่อพบชาวบ้านที่อ้าง ว่าชาวกัมพูชาย้ายหลักหมุดบนดินแดนของไทย พร้อมกับให้การว่าเป็นการเดินทางเข้าไปโดย อุบัติเหตุ แต่เหมือนจะขัดแย้งกับคำกล่าวของนายพนิชในหลักฐานคลิปวิดีโอ ที่นายพนิชให้ ผู้ติดตามเรียนอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ว่า คณะได้ข้ามมาในฝั่งกัมพูชาแล้ว ด้านทนายความเตรียมยื่น ประกันตัวในวันที่ 10 มกราคม เพราะศาลกัมพูชายังคงปิดทำการในวันหยุดราชการ โดยคณะคน ไทยทั้งเจ็ดถูกนำตัวกลับไปคุมขัง ต่อมาวันที่ 13 มกราคม มีรายงานว่า ศาลกัมพูชาให้ประกันตัวนาย พนิช วิจิตเสรษฐ์ และนฤมล จิตรวะรัตนา โดยยังคงอยู่ระหว่างสู้คดีในข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมาย และเข้าไปในเขตทหาร โดยไม่ได้รับอนุญาต ส่วนคนไทยที่เหลือยังไม่ได้รับการประกันตัว โดย

เงื่อนไขการประกันตัว ได้แก่ ห้ามเดินทางออกนอกประเทศ วางเงินประกันคนละ 1 ล้านบาท (10,000 บาท) และต้องไปรายงานตัวตามนัดเรียก โดยขณะนี้ทั้งสองยังพำนักอยู่ที่สถานทูตไทย ด้านนายธานี ทองภักดี อธิบดีกรมสารสนเทศ ระบุว่า ศาลกัมพูชาไม่ได้ให้เหตุผลที่ยอมให้ประกันตัวทั้งสอง แต่เห็นว่า น่าจะเป็นเพราะปัญหาด้านสุขภาพ ที่ทั้งสองป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง และโรคไตรอยต์ตามลำดับ ส่วนคนไทยที่เหลือ นายความยื่นอุทธรณ์แล้วเมื่อวันที่ 14 มกราคม ต่อมาวันที่ 19 มกราคม ศาลกัมพูชาให้ประกันตัวคนไทยเพิ่มอีก 4 คน เหลือเพียงนายวีระ สมความคิด เท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าวีระถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของกัมพูชา วันที่ 21 มกราคม ศาลกัมพูชาได้พิจารณาคัดสินคดี ซึ่งกำหนดเดิมคือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ เมื่อเวลา 19.35 น. ศาลกัมพูชาได้ตัดสินว่าคนไทยทั้ง 5 คน ได้แก่ พนิช กิษพลธรรม ร.ต.แซมดิน ตายแน่ และนฤมล มีความผิดฐานเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย โดยให้จำคุกคนละ 9 เดือน แต่ให้ลดเหลือ 8 เดือน และให้รอลงอาญาไว้ก่อน หลังจากการตัดสินดังกล่าว ทำให้คนไทยทั้ง 5 คนสามารถเดินทางกลับประเทศได้ทันที

แต่เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ได้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยและทหารกัมพูชาเป็นเวลานานถึง 4-5 ชั่วโมง และหลังความขัดแย้ง ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2554 กัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อขอให้ศาลตีความคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505 และในวันเดียวกันประเทศกัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลเดียวกันเพื่อขอให้ศาลระบุมมาตรการคุ้มครองชั่วคราวเพื่อรักษาสีทิวของกัมพูชาอย่างเร่งด่วน และยังมีการปะทะกันเรื่อยมาจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 จนในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เดินทางไปยัง กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อหารือกับ คณะที่ปรึกษาทางกฎหมายต่างชาติ เพื่อต่อสู้คดีภายหลังประเทศกัมพูชา ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ จนในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 ทางการกัมพูชาได้ปล่อยตัวนายวีระ สมความคิด เดินทางกลับประเทศไทย หลังจากก่อนหน้านี้ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 กษัตริย์นโรดม สีหมุนี ได้พระราชทานอภัยโทษให้ น.ส.ราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ ไปแล้ว

กระทั่งวันวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ศาลโลก ได้มีมติ 11 ต่อ 5 เสียง กรณีกัมพูชายื่นคำขอต่อให้ตีความคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหารใหม่ โดยศาลฯ ให้ทั้งสองฝ่ายถอนทหารทั้งหมดออกจากเขตพื้นที่ ซึ่งกำหนดให้เป็นเขตปลอดทหารตามมาตรการชั่วคราว และให้ทั้งสองฝ่ายหลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมทางทหารใด ๆ ภายในพื้นที่ดังกล่าว

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาในเรื่อง ปราสาทเขาพระวิหารในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 ซึ่งให้เห็นว่าในสถานการณ์ที่มีแนวโน้มพัฒนาความขัดแย้งไปสู่ภาวะสงครามหรือการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชานั้นเสียพืดจำเป็น

จะต้องเข้าไปเป็นคนกลางระหว่างชนชั้นนำทั้งสองประเทศเพื่อยุติภาวะที่นำไปสู่สงครามหรือการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตอันจะเป็นอุปสรรคต่อการสะสมทุนเบื้องต้นของธุรกิจเสียพัคที่ต้องการพึ่งพาอำนาจรัฐทั้งในกัมพูชาและประเทศไทย

กรณีการสะสมทุนจากธุรกิจบ่อนคาสีโน

เสียพัคซึ่งเป็นคนสำคัญได้รับสิทธิ (สัมปทาน) ก่อสร้างโรงแรม รีสอร์ท และคาสีโน บนพื้นที่กว่า 1,000 ไร่ บริเวณบ้านจามเยียม อ.มณฑลเสมา จ.เกาะกง ที่ติดต่อกับชายแดนไทย- กัมพูชาที่บ้านหาดเล็ก ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด และนายพัคได้จัดตั้งบริษัท เกาะกงอินเตอร์เนชั่นแนล รีสอร์ท คลับ จำกัด ขึ้นมาซึ่งภายในโครงการประกอบด้วย เกาะกงคาสีโน เกาะกงรีสอร์ท และเกาะกง คิวตี้ฟรี โดยเฉพาะคาสีโน ที่ ปอยเปต จ.บันเตียเมียนเจย (โกลเด้น ปรีนเซส ภายหลังขายให้กลุ่มทุนไทย และกัมพูชา) คาสีโน ที่ช่องสะง่า จ. ศรีสะเกษ - อัลลองเวง จ.เสียมราฐ

การลงทุนสร้างคาสีโนเกาะกงรีสอร์ทของเสียพัคหากอยู่ภายใต้ในนโยบายระดับชาติที่สนับสนุนการพนันของการพนันที่เป็นทางการ กล่าวคือ ในการสร้างคาสีโนในประเทศกัมพูชานั้น ตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันอยู่ภายใต้ในนโยบาย 1 ช่วงใหญ่ คือ (อิสิวุฒิ ตั้งเกียรติ และประเสริฐ ศิริ, 24 ธันวาคม 2555, สัมภาษณ์)

1. นโยบายบ่อนคาสีโนในเขตปกครองพิเศษ

เขตปกครองพิเศษในประเทศกัมพูชาเกิดขึ้นจากการต่อสู้ในสงคราม โคนล้มรัฐบาลเขมรแดง ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเขมรแดงถึงแม้ว่าจะมีชัยชนะต่อเขมรแดงแต่ก็ไม่สามารถที่จะยึดครองพื้นที่ประเทศกัมพูชา ได้ทั้งหมด แต่จะมีพื้นที่บางแห่งหรือบางจังหวัดที่ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทหารเขมรแดงที่ยังมีอำนาจอยู่ ดังนั้นในพื้นที่เหล่านี้จึงถือว่าเป็นเขตปกครองพิเศษซึ่งรัฐบาลกลางไม่สามารถเข้ายึดครองได้ และด้วยความจำเป็นในการสะสมทุนของกลุ่มทหารที่มีอำนาจในพื้นที่ปกครองพิเศษก็จะสนับสนุนให้มีการตั้งบ่อนคาสีโนในเขตพื้นที่ของตน โดยผู้นำทหารดังกล่าวจะได้รับผลประโยชน์จากการเปิดบ่อนในรูปแบบของหุ้นลมจากการลงทุนในบ่อนตัวอย่างเช่น นโยบายบ่อนคาสีโนในเขตปกครองพิเศษในช่วงที่ นายสุนเซน มีอำนาจจำกัดในราชธานีพนมเปญได้ผลักดันให้ลูกเขยเชื้อสายเวียดนามมาลงทุนทำธุรกิจบ่อนคาสีโน โดยเป็นการร่วมทุนของนักลงทุนกัมพูชา เวียดนามและจีน ในเขตจังหวัดไพลินประเทศกัมพูชาที่เป็นเขตอิทธิพลของนายสมพร หรือที่รู้จักกันในบ่อนนากา

นอกจากนี้ในกรณีของจังหวัดไพลินในช่วงที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของ นายสมพร อดีตผู้นำเขมรแดงในสงครามเวียดนาม (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดไพลิน) กองทัพของนายสุนเซนไม่สามารถที่จะเข้าเอาชนะอิทธิพลของนายสมพรได้ จึงให้จังหวัดไพลินเป็นเขตปกครอง

พิเศษจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชา นายสมพร ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่จึงเปิดให้นักลงทุนไทยที่เป็นเครือข่ายมาเปิดบ่อนคาสีโนในจังหวัดโพธิ์เงิน โดยนายสมพรจะขอร่วมลงทุนด้วยการเป็นหุ้นส่วนในฐานะหุ้นลม

2. นโยบายบ่อนคาสีโนระดับชาติ

นโยบายบ่อนคาสีโนระดับชาติเกิดขึ้นในช่วงที่กลุ่มนายสุนเซนสามารถรวมอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นให้ขึ้นตรงต่อส่วนกลางในราชธานีพนมเปญได้ ดังนั้นรัฐบาลกลางจึงกำหนดนโยบายบ่อนการพนันที่สามารถบังคับใช้ได้ทั่วทั้งประเทศ โดยไม่ถือว่ามีเขตปกครองพิเศษในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งตัวอย่างเช่น รัฐบาลนายสุนเซน ได้อนุญาตให้เปิดบ่อนคาสีโนอย่างถูกกฎหมาย โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

2.1 อนุญาตให้สร้างอาคารบ่อนคาสีโนได้โดยบ่อนคาสีโนจะต้องอยู่ห่างจากเมืองหลวงอย่างน้อย 200 กิโลเมตรโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชายแดนจะถือเป็นพื้นที่ที่อนุญาตให้มีการสร้างอาคารบ่อนคาสีโนได้ “รัฐบาลกัมพูชาอนุญาตให้มีการจัดสร้างอาคารบ่อนคาสีโนในพื้นที่ชายแดนได้” (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 13 ธันวาคม 2556, สัมภาษณ์)

2.2 มีการกำหนดมาตรการเด็ดขาดจากรัฐบาลกัมพูชาในการควบคุมไม่ให้คนกัมพูชาเข้าไปเล่นการพนันในบ่อนคาสีโน “การห้ามคนกัมพูชาเข้าไปเล่นการพนันในบ่อนคาสีโนอย่างเด็ดขาด” (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 13 ธันวาคม 2556, สัมภาษณ์)

2.3 มีระบบการจัดเก็บภาษีค่าสัมปทานสำหรับการจัดตั้งบ่อนคาสีโน เช่น คาสีโนที่ชายแดนตลาดโรงเกลือ จ.สระแก้ว เสียค่าสัมปทานปีละ 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เสียค่าภาษีรายได้ต่อเดือน 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น (นายอิสิวุฒิ ตั้งเกียรติ และประเสริฐ ศิริ, 24 ธันวาคม 2555, สัมภาษณ์)

หลังจากที่มีการบังคับใช้กฎหมายตามนโยบายเปิดบ่อนคาสีโนในระดับชาติ ผลที่ตามมาจกนโยบายจะพบว่า บรรดาประเทศในเขตอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงจะพบว่ากัมพูชาเป็นประเทศที่มีการอนุญาตให้เปิดบ่อนคาสีโนมากที่สุดในช่วงเวลาไม่ถึง 15 ปี

รัฐบาลกัมพูชากายใต้การนำของนายสุนเซน ได้อนุญาตให้มีการเปิดบ่อนคาสีโนถึง 18 แห่ง บ่อนคาสีโนที่ถูกกฎหมายทั้ง 18 แห่งนั้นส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตที่ติดต่อชายแดนกับประเทศไทยโดย 12 แห่งอยู่ที่เมืองปอยเปต (พลอยเพชร) ตรงข้ามกับอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว บ่อนคาสีโนในพื้นที่ชายแดนนี้ ได้แก่ (จิรายุทธ สีม่วง, 2557)

1. สอติเคย์ ปอยเปต คาสีโน
2. สอติเคย์ พาเลส คาสีโน แอนด์ รีสอร์ท
3. แกรนด์ ไดมอนด์ ซิตี้ แอนด์ คาสีโน
4. ปอยเปต คาสีโน รีสอร์ท

5. ทรอปีกานา โกลเด้น
6. คราวน์ คาสีโน ปอยเปต
7. ปรีนเซส คราวน์คาสีโน
8. เก็นดิง คราวน์ คาสีโน
9. คราวคาสีโน คริมเวิลด์
10. คราว เก็นดิง สกาย
11. สตาร์ เวกัส ริสอพ แอนด์ คาสีโน
12. สตาร์ พาราไดท์ คาสีโน

สำหรับบ่อนคาสีโนที่เหลืออีก 9 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่แนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราด ซึ่งประกอบด้วย

จังหวัดจันทบุรีในพื้นที่เขตติดต่อกับจังหวัดไพลิน มีจำนวน 5 แห่งคือ

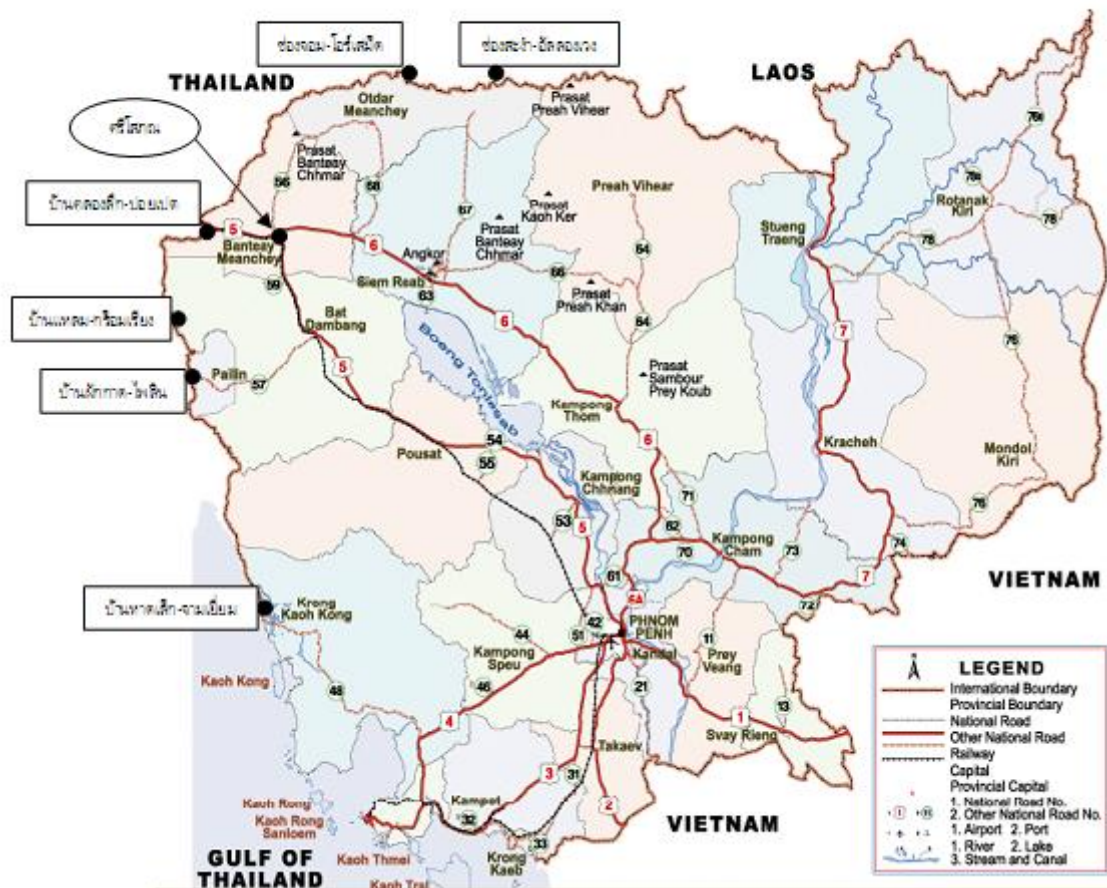
1. บ่อนซีชาร์อินเตอร์เนชันแนล
2. บ่อนไพลิน
3. บ่อนมงกุฎเพชร
4. บ่อนคริมเวิร์ล
5. บ่อนเค.อาร์ วิกตอเรีย คาสีโน

จังหวัดจันทบุรีในพื้นที่เขตติดต่อกับจังหวัดพระตะบองจำนวน 3 แห่ง คือ

1. บ่อนคราก่อน คลับ
2. บ่อนเจ้าพระยา คลับ
3. บ่อน Rio Casino

จังหวัดตราดในพื้นที่เขตติดกับจังหวัดเกาะกง จำนวน 1 แห่ง คือ เกาะกงรีสอร์ท

เมื่อพิจารณาถึงผลทางเศรษฐกิจในทางสถิติจากนโยบายการเปิดบ่อนคาสีโน ก็จะพบว่า รายได้ภาษีจากสถานคาสีโนเกือบ 20 ล้านดอลลาร์ และคาดว่าจะสร้างให้เงินสะพัดนับพันล้านดอลลาร์ในแต่ละปี นอกจากนี้มีการประเมินว่าบ่อนคาสีโนในกัมพูชามีเครื่องเล่นการพนัน (Gambling machines) รวมกันมากกว่า 2,500 เครื่องมีโต๊ะพนันไว้คอยรองรับผู้เล่นอีกมากกว่า 800 โต๊ะ มีการตั้งข้อสังเกตกันว่า การสร้างงานให้กับชาวเขมรได้เพียง 8,000 กว่าคนเท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจคือว่า คาสีโนคือวาระแห่งชาติ-ยุทธศาสตร์ชาติกัมพูชา สถานะปัจจุบันและอนาคตของกัมพูชาได้กำหนดจุดยืน (Position) ประเทศของตัวเองชัดเจนว่าจะเป็นศูนย์กลางของการพนันที่ใหญ่ที่สุดในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและชัดเจนว่าจะถึงเม็ดเงินนับหลายหมื่นล้านบาทต่อไปจากชายแดนไทยไปหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของกัมพูชา

ภาพที่ 4-2 ภาพแผนที่แสดงจุดที่ตั้งบ่อนคาลิโนตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราด

ในกรณีของเกาะกสิร์สอร์ดซึ่งเป็นบ่อนคาลิโนของเสียพบว่า นักพนันที่เป็นลูกค้าหลักของคาลิโนจะเป็นนักพนันที่เรียกว่า ระดับวีไอพี คือ นักพนันจากกรุงเทพฯ “มาเล่นการพนันมือละเป็นแสน” และ “เอารถกันกระสุนขนเงินมาเป็นร้อยล้าน” (คนู จิตรานุเคราะห์, 1 สิงหาคม 2556, สัมภาษณ์) ดังคำให้สัมภาษณ์ของเสียพิศที่ว่า (พิศ สุภาภา, 2555, สัมภาษณ์)

“ในส่วนของคาลิโน ผมใช้ชื่อบริษัท เกาะกง อินเตอร์เนชั่นแนล รีสอร์ท คลับ จำกัด และรองรับลูกค้าทั้งชาวไทย-ต่างประเทศ คุณเชื่อไหมหลังจากที่ผมเปิดได้ไม่กี่ปีว่า ๆ มีลูกค้าแห่มาใช้บริการกันเยอะมาก ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นักการเมืองก็มีบ้าง ยิ่งเฉพาะสุกัร์-เสาร์-อาทิตย์ จะมากเป็นพิเศษ เงินหมุนเวียนตรงนี้ต่อวันจะสูงถึง 20-30 ล้านบาท ซึ่งถือว่าพอใช้ได้”

ส่วนการบริหารบ่อนกาสิโนที่เกาะกงนั้นก็ถือว่าเป็นเรื่องของธุรกิจที่เป็นเรื่องการสะสมทุนทางเศรษฐกิจดังกล่าวสัมภาษณ์ของเสียพัดที่แสดงให้เห็นถึงการลงทุนทางธุรกิจ ดังนี้ (พัด สุภาภา, 2555, สัมภาษณ์)

“ที่สำคัญ ส่วนกาสิโนผมใช้มืออาชีพมานั่งบริหารทั้งหมดทั้งจากต่างประเทศ และคนไทย เรียกว่าซื้อตัวกันมาเลย ผมต้องการให้มันเป็นสากลและพนักงานจะประกอบไปด้วยคนเขมร คนจีน และคนไทย”

“โดยเฉพาะคนจีนจากแผ่นดินใหญ่ ผมจะให้เขามีหน้าที่แจกไพ่อย่างเดียว เพราะพวกนี้เป็นมืออาชีพมากกว่า ส่วนโรงแรมผมจ้างคนไทยมานั่งบริหารเอามาจากกรุงเทพฯ เลย รวมทั้งพนักงานในส่วนของโรงแรมจะเป็นคนไทยทั้งหมด เพราะคนไทยเก่งในเรื่องบริการ ที่สำคัญพนักงานส่วนนี้ผมใช้แรงงานในพื้นที่ทั้งหมด คุณเห็นไหม การจ้างงานเกิดขึ้นทันที”

“สำหรับส่วนเอ็นเตอร์เทนเมนต์ ผมทำเป็นคลับเฮ้าส์ นั่งจิบเหล้าไป ฟังเพลงไป อะไรแบบนี้ และมีจินตลีลาแบบศิลปะเขมรมาให้ชมอีกด้วย แต่ที่แน่ ๆ กว่าที่ผมจะทำกาสิโนได้ ผมต้องบินไปศึกษาดูงานที่ต่างประเทศอยู่หลายรอบ”

แต่เนื่องจากริสอร์ตและโรงแรมที่เกาะกง ประสบปัญหาไฟฟ้าอยู่บ่อยครั้งนายพัดจึงได้เป็นผู้แทนจำหน่ายไฟฟ้าจาก จ.ตราด โดยซื้อผ่านการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพื่อไปจำหน่ายยัง จ. เกาะกง และได้จัดตั้ง บริษัท เกาะกง อิเล็กทริก จำกัด ขึ้นมาเป็นผู้รับสัมปทานจำหน่ายไฟฟ้าไป ยัง จ. เกาะกง ทั้งหมด

ฐานอำนาจในการเปิดบ่อนกาสิโนของเสียพัด นอกจากมาจากการสนับสนุนจากนายสุน เซ็น นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลกัมพูชาแล้ว ยังมีฐานอำนาจทางการเมืองจากในประเทศไทยคือพรรคประชาธิปัตย์ให้การสนับสนุนอย่างเห็นได้ชัด คือ หลังจากที่มีการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นการค้าสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้นโยบายต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอินโดจีน เพื่อสร้างสันติภาพที่ถาวรให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และร่วมมือกันทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ถูกปิดกั้นโดยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมทั้งดำเนินการประสานงานให้มีการเจรจา ระหว่างเขมร 4 ฝ่าย เพื่อยุติการสู้รบในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกง มีความพยายามที่จะใช้นโยบายเปลี่ยนจากสนามรบให้เป็นสนามการค้าของรัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ มาเปิดจุดผ่านแดนถาวรเราพบว่า ผู้นำพรรคประชาธิปัตย์โดยนายสนั่น ขจรประศาสน์ ที่มีตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลขณะนั้นได้สนับสนุนให้เสียพัดเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่บ้านหาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ขึ้น ซึ่งจุดผ่านแดนดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่ดิน โดยการครอบครองของเสียพัด การสนับสนุนการเปิดจุดผ่านแดนถาวรของ

เสียดโดยนายสนั่น ขจรประศาสน์นั้นตั้งอยู่ในเครือข่ายทางการเมืองเดียวกัน ในขณะเดียวกัน เนื่องจากในระหว่างที่มีการผลักดันให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กนั้นจะพบว่า มีความพยายามเสนอทางเลือกอีกทางหนึ่งในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรนอกเหนือจากบ้านหาดเล็กก็โดยการนำของผู้ว่ารุ่ง พรหมเกสร ซึ่งเป็นผู้ว่าที่มีเชื้อสายคนไทยของจังหวัดเกาะกง คือ พื้นที่เขตแขวง อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรเนื่องจากบริเวณชายแดนบ้านเขาวงจะมีความพร้อมในการที่จะเป็นจุดผ่านแดนถาวรมากกว่าชายแดนบ้านหาดเล็ก เพราะอยู่ห่างจากตัวอำเภอคลองใหญ่เพียงแค่ 100 เมตร อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่สาธารณะไม่ได้เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล อย่างเช่น กรณีพื้นที่ชายแดนบ้านหาดเล็กซึ่งเป็นพื้นที่ของ เสียดแต่กระนั้นพื้นที่ชายแดนบ้านเขาวงก็ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรโดยนายสนั่น ขจรประศาสน์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ใช้อำนาจไม่เช่นนั้นอนุญาตให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรที่ด่านเขาวง อ.คลองใหญ่ จ.ตราด (คนู จิตรานูเคราะห์, 22 ตุลาคม 2556)

เครือข่ายทางการเมืองระหว่างเสียดกับพรรคประชาธิปไตยยังปรากฏให้เห็นได้จากกรณีที่เป็นผู้แทนจำหน่ายไฟฟ้าจากจังหวัดตราด โดยซื้อผ่านการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพื่อไปจำหน่ายยังจังหวัดเกาะกงและได้จัดตั้งบริษัท เกาะกง อิเล็กทริก จำกัด ขึ้นมาเป็นผู้รับสัมปทานจำหน่ายไฟฟ้าไปยังจังหวัดเกาะกงทั้งหมด กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นจากสถานการณ์ในปี พ.ศ. 2543 เมื่อจังหวัดเกาะกงมีการสร้างถนนทำให้เกิดความต้องการในการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอย่างมาก ไฟฟ้าที่ใช้แต่เดิมนั้นเป็นการปั่นไฟจากเครื่องดีเซลซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายถึง 16 บาทต่อหน่วย ในขณะที่ค่าไฟในประเทศไทยมีราคาเพียง 3 บาทต่อหน่วย ดังนั้น ผู้ว่าจังหวัดเกาะกงจึงมีนโยบายที่จะทำเรื่องเพื่อขอซื้อไฟจากประเทศไทย การดำเนินการดังกล่าวได้มาประจวบเหมาะกับการที่เสียดได้มาตั้งเกาะกงรีสอร์ทซึ่งจะต้องใช้ไฟฟ้าจำนวนมากเช่นเดียวกันและเสียดก็มีศักยภาพทางการเงินในการที่จะลงทุนทำเรื่องไฟฟ้าได้อย่างสูง เสียดจึงได้อาศัยเครือข่ายกับนักการเมืองประชาธิปไตยผ่านพันเอกสาครซึ่งเคยดำรงตำแหน่งบอร์ดบริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและได้ผลักดันการขายไฟฟ้าให้กับบ่อนคาสิโนที่เกาะกง โดยให้เสียดเป็นผู้แทนจำหน่ายไฟฟ้าจากการไฟฟ้า ดังนั้น ในช่วงแรกเสียดจึงได้ลงทุน 30 ล้านบาทเพื่อซื้อไฟนำมาใช้ในเกาะกงรีสอร์ท หลังจากนั้นต่อมาเสียดก็ได้ขยายการจำหน่ายไฟฟ้าโดยลงทุนต่อเสาไฟในพื้นที่จังหวัดเกาะกงทั้งหมด

หลังจากนั้นพบว่า เสียดการสนับสนุนเงินเลือกตั้งให้กับพรรคการเมืองใหญ่ครั้งละ 50 ล้านบาท ในยุคที่นายสนั่น ขจรประศาสน์ เป็นเลขาธิการพรรค และพันเอกกิจ สาครกิจวิริยะ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด (ประเสริฐ สิริ, สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2556)

กรณีการสะสมทุนจากการผูกขาดสัมปทาน

ในปี พ.ศ. 2543 นายกรัฐมนตรีสุนเซนได้แต่งตั้งให้นายพัคเป็นที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจและให้บรรดาศักดิ์เป็นออกญา และให้เป็นวุฒิสมาชิกในอีก 6 ปีต่อมา ทำให้เจ้าพ่อเกาะกงยกระดับขึ้นเป็นนักธุรกิจระดับชาติ สร้างโรงแรมในเมืองหลวงกรุงพนมเปญ และโรงไฟฟ้าแคมโบเดีย อิเล็กทริก พาวเวอร์ ส่งกระแสไฟฟ้า 45 เมกะวัตต์เข้าพนมเปญทำให้ไฟฟ้าในเมืองหลวงไม่ติด ๆ ดับ ๆ อีกต่อไป

ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีขยายมาลงทุนก่อสร้างถนนสายจามเยียม-หัวเขา เป็นถนนคอนกรีต 4 เลน พร้อมสร้างสะพานข้ามแม่น้ำครางกรีน เชื่อมเกาะกงกับจังหวัดตราด นายพัคได้รับสัมปทานจากรัฐบาลกัมพูชาให้เก็บค่าผ่านสะพานได้และเป็นแห่งแรกของประเทศเมื่อสร้างแล้วเสร็จ

นอกจากนี้ นายพัคยังได้ขยายธุรกิจออกไปในด้านสวนสนุกโดยลงทุนก่อสร้าง “เกาะกงซาฟารีเวิลด์” ที่มีทั้งสวนสัตว์และสวนสนุก ขนาดเทียบเท่ากับ “ซาฟารีในประเทศไทย” แม้ธุรกิจจะยังเริ่มต้น แต่ก็เป็นที่ท่องเที่ยวที่ชาวกัมพูชาใฝ่ฝันจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

ต่อมา นายพัค ยังได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรีสุนเซน ให้สร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะกงเนื้อที่ 2,100 ไร่ ห่างจากอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เพียง 2 กิโลเมตร ด้วยเคยคุยว่าทั้งสุนไดและไนก็สนใจไปลงทุน โดยในปี พ.ศ. 2549 นายพัค ผู้บริหารบริษัท เกาะกง เซก จำกัด (KOH KONG SEZ CO., LTD.) ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลกัมพูชาให้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนด้านจังหวัดเกาะกง ติดกับอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยมีการกำหนดอัตราค่าเช่าที่ดินเป็น 2 ระยะ คือ เช่า 30 ปี ค่าเช่า 30 ดอลลาร์สหรัฐต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ส่วนการเช่าระยะยาว 50 ปี อยู่ที่ 40 ดอลลาร์สหรัฐต่อ 1 ตารางกิโลเมตร และเสียค่าไฟฟ้า 6 บาทต่อกิโลวัตต์ น้ำ 15 บาทต่อ 1 ลูกบาศก์เมตร และเสียภาษีอื่น ๆ 1 บาทต่อ 1 ตารางกิโลเมตรต่อเดือน

ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า มีกลุ่มทุนเข้าไปตั้งโรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะกง 5 บริษัท ได้แก่

1. บริษัท แคมโก มอเตอร์ จำกัด จากเกาหลี เช่าพื้นที่ 165,264 ตารางเมตร ผลิตและประกอบอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้ในรถยนต์สุนได เข้ามาตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2551
2. บริษัท ยาซากิ จำกัด จากญี่ปุ่น เช่าพื้นที่ 60,900 ตร.ม. ผลิตสายไฟฟ้าเพื่อส่งออก ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2555
3. บริษัท มิกาช่า จำกัด จากญี่ปุ่น เช่าพื้นที่ 29,900 ตารางเมตร ผลิตลูกฟุตบอลและอุปกรณ์กีฬา ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2556
4. บริษัท เคเคเอ็น แอฟฟารเรล จำกัดจากไทย ผลิตเสื้อผ้ากีฬาแบรนด์ไนกี้, อาดิคาส ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2555 ขณะนี้มีการเช่าพื้นที่ขยายเฟส 2 จะเริ่มดำเนินการปลายปี พ.ศ. 2557

5. บริษัท ฮานา ไมโครอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด จากไทย ผลิตชิปไฟฟ้าส่งออก เข้ามาตั้งโรงงานปี พ.ศ. 2557 โรงงานส่วนใหญ่จะผลิตสินค้าแล้วขนส่งมาที่ท่าเรือแหลมฉบังเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ

ขณะนี้มีการเช่าที่ดินเพื่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพียง 16% เท่านั้น จากพื้นที่รวมทั้งหมด 2,100 ไร่ มีพื้นที่เหลือรองรับการลงทุนได้อีก 84%

จุดที่ดึงดูดนักลงทุน คือ มีระบบสาธารณูปโภค มีค่าแรงขั้นต่ำเพียง 4,000 บาท/เดือน มีที่พักคนงานจำนวนมากให้เช่าในอัตรา 1,600 บาท/ห้อง/เดือน นอกจากนั้น ยังได้สิทธิประโยชน์หลายด้าน เช่น ยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบทั้งในการก่อสร้างและในโรงงาน ยกเว้นภาษีรายได้ 9 ปี จากนั้นเสียภาษีรายได้ 20% ที่สำคัญยังมีสำนักงานศุลกากรบริการส่งออก-นำเข้าแบบวันสต็อปเซอร์วิส ในบริเวณด้านหน้าเขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะกง สามารถทำธุรกรรมส่งออก-นำเข้าได้โดยไม่ต้องไปผ่านพิธีการศุลกากรที่พนมเปญ

ต่อมา นายพัค ยัง ได้พัฒนารีสอร์ตที่เกาะกง ให้มีระดับสูงขึ้น โดยลงทุนเพิ่มอีก 600 ล้านบาท สร้างโรงแรมหรูระดับห้าดาวเพื่อให้เกาะกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำของกัมพูชา

นายพัคได้ลงทุนพัฒนาโรงแรมเกาะกงฯ ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่หลั่งไหล เดินทางมาที่ จ.เกาะกง ภายหลังถนนสาย 48 ก่อสร้างแล้วเสร็จ โดยใช้เงินกว่า 600 ล้านบาท ก่อสร้างโรงแรมสไตล์รีสอร์ทสุขภาพและสปา จำนวนถึง 550 ห้อง โดยมีห้องพักในหลายระดับตั้งแต่ 1,000 บาท- 15,000 บาท ในจำนวนนี้มีห้องสุทระดับ President room 2 ห้อง ภายในโรงแรมมีทั้งภัตตาคารระดับหรู ที่มีอาหารนานาชาติ ร้านคิวดีพีร์ สนามเทนนิส ห้องฟิตเนส ห้องนวดแผนไทย ห้องสปาและเซาน่า พร้อมสระว่ายน้ำระดับหรู ดิค ชายหาดบ้านจามเยี่ยมที่สวยงามของ จ.เกาะกง โรงแรมเกาะกงฯ เปิดเมื่อวันที่ 13 และวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 โดยมีสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าภูมิภาครัตนาธิเบศร์ของประเทศไทย และนายสมชาย วงษ์สวัสดิ์ รองนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย เดินทางมาเป็นประธานเปิดโรงแรม

กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด

กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวบริเวณชายแดนจังหวัดตราดนั้น มีพลวัตเปลี่ยนจากธุรกิจสินค้า ซึ่งเป็นธุรกิจที่ผิดกฎหมายไปสู่ธุรกิจสีเทาซึ่งมีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย และท้ายที่สุดจะเป็นธุรกิจสีขาวที่เป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมายเป็นหลัก แต่พลวัตของการสะสมทุนดังกล่าวยังมีลักษณะของการสะสมทุนเบื้องต้น ที่ใช้กลไกนอกเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ ความพยายามที่จะแปลงสภาพไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยมนั้น ซึ่งได้ผลประโยชน์มาจาก

กลไกทางเศรษฐกิจ (Economic means) เช่น กำไรจากการจ้างงานต่ำกว่ามาตรฐาน เป็นต้น ยังไม่เกิดขึ้นเป็นวิธีการผลิตแบบทุนนิยม การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นจากธุรกิจสีเทาและสีขาวในบริเวณชายแดนจังหวัดตราดนั้น จากกรณีของธุรกิจเสียพัสดุภาภา เริ่มต้นจากการค้าของเถื่อน ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย และเป็นธุรกิจแรกที่น่ามาสู่การสะสมทุนของเสียพัสดุ เช่น การขายเครื่องยนต์เก่ามือสอง จากประเทศญี่ปุ่น มาจนถึงการขายน้ำมันเถื่อนจากสิงคโปร์ ต่อมา การสะสมทุนเบื้องต้นของเสียพัสดุก็ได้พัฒนาไปสู่การผูกขาดสัมปทานของรัฐบาลกัมพูชา ตั้งแต่การสัมปทานบุหรี่ต่างประเทศ ไปขายในกัมพูชา การสัมปทานชุดทรายในแม่น้ำคางคิน จังหวัดเกาะกง ซึ่งถือว่ามีทั้งด้านสัมปทานที่ถูกกฎหมายเพื่อเป็นการสะสมทุนจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการชุดทรายที่กระทบต่อสภาพแวดล้อมที่ผิดกฎหมายและธุรกิจสีเทาในท้ายที่สุด คือการตั้งบ่อนคาลิโน เกาะกงริสอร์ท ซึ่งมีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย คือการสัมปทานที่ถูกกฎหมายจากรัฐบาลกลาง ในขณะที่เดียวกันก็จะมีธุรกิจการฟอกเงินที่แอบแฝง กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้น ในครั้งสุดท้าย ของเสียพัสดุที่ต่อจากธุรกิจสีดำและสีเทา ก็คือ ธุรกิจโรงแรมเกาะกง ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจสีขาวที่รองรับนักท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมโดยตรง เนื่องจากการแสวงหาผลประโยชน์ของเสียพัสดุได้มาจากการทุจริตแรงงานของพนักงานโรงแรมโดยตรง แต่เกิดจากการผูกขาดการทำธุรกิจ โรงแรมในเขตชายแดนเกาะกงที่อยู่ตรงข้ามจังหวัดตราด

ความพยายามของเสียพัสดุที่จะแปลงสภาพกระบวนการสะสมทุนจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยม คือการทำธุรกิจน้ำตาล โดยนายพั๊ดได้ร่วมลงทุนกับกลุ่มน้ำตาลขอนแก่นของตระกูลชินธรรมมิตร 1 ใน 5 กลุ่มธุรกิจน้ำตาลที่ใหญ่ที่สุดของไทยสร้างโรงงานน้ำตาลขึ้น และนายเจริญ สิริวัฒนภักดี (เสียเบียร์ช้าง) ด้วยเงินลงทุนกว่า 4,000 ล้านบาท และได้จ้างประชาชนชาวเกาะกงกว่า 1,000 คนเรือ โดยเช่าพื้นที่การเกษตรกว่า 10,000 ไร่ปลูกอ้อยซึ่งลงทุนที่ สะแอมเปิล (นาเกลือ จ.เกาะกง) ด้วยเงินลงทุน 1,000 ล้านบาท การทำธุรกิจอ้อยและน้ำตาลระหว่างนายพั๊ดกับกลุ่มมิตรผล จึงเป็นการทำไร่ขนาดใหญ่ (Plantation) ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจทุนนิยมทางการเกษตรบนฐานวิธีการผลิตแบบทุนนิยมบนฐานความสัมพันธ์แบบนายทุนการเกษตรกับแรงงานในไร่อ้อย

ปัจจัยเชิงบริบทที่เอื้อให้เกิดการสร้างธุรกิจน้ำตาลโดยนายพั๊ด ในกัมพูชา เกิดขึ้นจากการที่กัมพูชาต้องพึ่งพิงน้ำตาลไทย ที่ส่งออกเข้ามาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งมีเป็นกระบวนการเดียวกับการส่งน้ำตาลจากไทยไปประเทศเวียดนาม จากประสบการณ์ของผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ พบว่าโครงสร้างการส่งออกน้ำตาลไปกัมพูชาและเวียดนามนั้น มีมูลค่าปีหนึ่งประมาณ 500-600 ล้านบาท โดยมีปริมาณการส่งเข้าไปในกัมพูชาประมาณร้อยละ 20 ส่วนที่เหลือ 80 นั้นส่งไปที่ประเทศเวียดนามโดยใส่ชื่อได้ลงน้ำตาลว่าเมคอินเวียดนาม โครงสร้างการส่งน้ำตาลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

นั้น มีกระบวนการส่งออก 2 รูปแบบ คือ การส่งออกตามระบบที่เป็นทางการและการส่งออกนอกระบบที่ไม่เป็นทางการ การส่งออกตามระบบที่เป็นทางการนั้นเป็นการส่งออกโดยผ่านด่านศุลกากร เช่น ตามจุดผ่อนปรนชั่วคราวจะเปิดให้มีการส่งออกน้ำตาลตามชายแดน 2 วันต่อสัปดาห์ เป็นต้น ดังนั้นการส่งออกน้ำตาลตามแนวชายแดนส่วนใหญ่ พบว่า เป็นการส่งออกนอกระบบที่ไม่เป็นทางการหรือที่เรียกว่า “กองทัพมด” โดยใช้กองทัพมดทั้งทางบกและทางทะเล (ประเสริฐ ศิริ, 16 มีนาคม 2556, สัมภาษณ์)

โรงงานน้ำตาลของนายพัดและตระกูลชินธรรมมิตร เริ่มเดินเครื่องอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2533 มีกำลังการผลิตน้ำตาลทรายดิบ 70,000 ตันต่อปี ในปีนี้เองที่เจ้าพ่อเกาะกงธุรกิจ โรงงานน้ำตาลต่อทันทีโดยจะร่วมกับกลุ่มมิตรผลของตระกูลว่องกุลสกุลกิจในโรงงานใหม่ แต่โครงการได้หยุดไปและมิตรผลถอนตัวไป เนื่องจากน้ำตาลทรายที่ขายในตลาดนั้น ไม่สามารถสู้กับน้ำตาลที่นำเข้ามาจากประเทศไทยได้ กล่าวคือ น้ำตาลของนายพัดและกลุ่มมิตรผลมีราคาสูงกว่าน้ำตาลที่นำเข้ามาจากไทยในเวลาเดียวกัน กลับมีความหวานน้อยกว่าน้ำตาลจากประเทศไทยเสียอีก (ประเสริฐ ศิริ, สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2561) ดังนั้น ความพยายามพัฒนาธุรกิจของนายพัด จากการสะสมทุนเบื้องต้น ไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยมจึงประสบความล้มเหลวในการทดลองครั้งนี้

โอกาสที่จะมีการยกระดับจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยมของเสี่ยพัดอีกครั้งหนึ่งเกิดขึ้นจากความพยายามลงทุนธุรกิจน้ำมันและแก๊สธรรมชาติที่เกาะกงร่วมกับพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร แต่ก็ไม่สามารถจัดตั้งระบบทุนนิยมขึ้นมาได้เช่นกัน เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยหลังการรัฐประหารพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในปีพ.ศ. 2549 เป็นต้นมาจนถึงการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2557 ผู้วิจัยจะขอเสนอผลการวิเคราะห์ในรายละเอียดเกี่ยวกับความพยายามเปลี่ยนรูปแบบการสะสมทุนไปสู่วิถีการผลิตแบบทุนนิยมที่แท้จริงดังต่อไปนี้

ธุรกิจน้ำมันและแก๊สเป็นธุรกิจสัมปทานผูกขาด เป็นสัมปทานผูกขาดของรัฐอีกโครงการหนึ่งที่ถือว่าเป็นโครงการใหญ่ ถึงแม้ว่านายพัด สุภาภา สมาชิกวุฒิสภาเกาะกง และเจ้าของกาสิโนเกาะกง ก็ให้สัมภาษณ์ว่า ยังไม่ได้พูดคุยกับอดีตนายกฯ ทักษิณ อย่างเป็นทางการว่าจะลงทุนในรูปแบบใด และอย่างไร แต่คาดว่า ทั้ง 2 ฝ่ายจะร่วมมือกันได้คงต้องใช้เวลาในการพูดคุยกันอีกระยะกว่าจะลงตัว ซึ่งธุรกิจที่จะลงทุนมีทั้งกาสิโน และเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ ส่วนธุรกิจพลังงานยังไม่ได้พูดคุยอะไรเลย

แม้เสี่ยพัดจะชิงปฏิเสชข่าวลือการร่วมลงทุนด้านพลังงานอย่างแข็งขันในระหว่างงานเปิดถนนสาย 48 ร่วมกันระหว่าง สมเด็จพระเทพฯ นายกษัมพูชา กับ สมชาย วงศ์สวัสดิ์ รองนายกฯ ของไทย เมื่อปี พ.ศ. 2551

แต่เป้าหมายจริง ๆ น่าจะเป็น "สัมปทานก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน" ตรงพื้นที่ทับซ้อน ไทย-กัมพูชาโดยประเมินจากมูลค่าโครงการที่น่าจะสูงถึง 5 หมื่นล้านบาท ซึ่งสอดคล้องกับโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกที่น่าจะเอื้อกับธุรกิจพลังงานมากกว่า

นายสุพจน์ เลียดประถม อดีตประธานหอการค้าจังหวัดตราด เปิดเผยว่า หากมีการพัฒนา เกาะกงเป็นเมืองแห่งกาลิโนจริง ไทยจะได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ไปในคราวเดียวกัน ประโยชน์ที่จะได้รับคือการจัดจ้างแรงงาน ปัญหาด้านชายแดนลดลง เพราะเมืองที่ค่อนข้างขัดสน จะเดินได้ด้วยตัวเอง มีการจัดจ้างคน เศรษฐกิจประเทศกัมพูชาจะดีขึ้น จะเห็นขอทานจากประเทศเพื่อนบ้านลดน้อยลง ส่วนข้อเสียนั้น นายสุพจน์บอกว่า คงปฏิเสธไม่ได้ว่าหากมีบ่อนกาลิโนอยู่ข้างบ้าน คนในบ้านจะไม่เข้าไปเล่น หากมีกาลิโนคอมเพล็กซ์อยู่ที่เกาะกง เขาเชื่อว่านักพนันกว่า ร้อยละ 70-80 จะเป็นคนไทยที่เข้าไปเสี่ยงโชค ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เหมือนเอาเงินไปทิ้งไว้ที่เพื่อนบ้าน

นายประเสริฐ ศิริ ผู้ประกอบธุรกิจค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้าน จ.ตราดและเป็นที่ปรึกษาด้าน ชายแดนของหอการค้าไทย กล่าวว่า เกาะกงกำลังเป็นเมืองที่นักลงทุนทั้งชาวกัมพูชา และนักลงทุนจากต่างชาติได้ให้ความสนใจเข้าไปลงทุนทำธุรกิจทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ซึ่งก็ได้ถนนสาย 48 เป็นตัวเชื่อม ตอนนี้มีนักธุรกิจ จากเกาหลีใต้ มาลงทุนทำธุรกิจด้านพลังงานไฟฟ้า โดยจะลงทุนสร้างเขื่อนไฟฟ้า พลังน้ำใน อ.ทะมอบัง จ. เกาะกง ติดกับ จ. กัมโปงโสม มูลค่า 5,000 ล้านดอลลาร์ ซึ่งเกาะกงมีแหล่งน้ำจำนวนมากเหมาะที่จะสร้างเขื่อนโดยไฟฟ้า ที่ผลิตจะนำไปใช้ใน จ. เกาะกง และจังหวัดโพธิ์สัท, กัม โปงชะนัง เนื่องจากกัมพูชาขาดแคลนไฟฟ้า

ในการทำความเข้าใจการร่วมกันลงทุนในสัมปทานผูกขาดธุรกิจน้ำมันและแก๊สธรรมชาติดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์สืบสาวเข้าไปในประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องถึงจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองดังกล่าว เนื่องจาก หลังจากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนหัวหน้าทางการเมืองระดับชาติ จากรัฐบาลพรรคการเมืองใหญ่มาสู่รัฐบาลพรรคไทยใหม่ในสมัย นายทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เสียพักได้สร้างเครือข่ายกับผู้นำพรรคไทยใหม่ โดยการสานต่อเครือข่ายของเสียพักกับ นายทักษิณ ชินวัตร และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ที่ค่าเงินบาทลอยตัว เสียพักได้มีบทบาทหลักในการสนับสนุนการสะสมทุนของ นายทักษิณ ชินวัตรและพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ด้วยวิธีการช่วยลำเลียงเงินดอลลาร์ของผู้นำทั้งสองใส่กระดิกน้ำจากประเทศกัมพูชาเข้าสู่ประเทศไทย เครือข่ายระหว่างเสียพักกับนายทักษิณ ชินวัตร มาปรากฏชัดเจนอีกครั้งหนึ่งเมื่อนายทักษิณ ชินวัตร ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีในนามพรรคเพื่อไทย

ภายหลังสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงในพ.ศ. 2518 ด้วยชัยชนะของฝ่ายเวียดนามเหนือ และกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ถอนกำลังออกจากภูมิภาคอินโดจีน ทำให้กองทัพเวียดนามเริ่มรุกรานประเทศกัมพูชา จนเกิดเป็นสงครามกัมพูชา-เวียดนามขึ้นและทำให้รัฐบาลเขมรแดงซึ่งมีจีน

คอมมิวนิสต์หนูนหลังอยู่หมดอำนาจลง แต่กองกำลังของเขมรแดงนี้ได้ถอยร่นมาอยู่บริเวณภาค ตะวันตกของกัมพูชา นอกจากนี้ กองทัพเวียดนามยังมีการประกาศว่ามีศักยภาพที่จะยึดกรุงเวียงจันทน์ได้ ภายใน 2 ชั่วโมง ทำให้ไทยต้องตรึงกำลังทหารตลอดชายแดนไทย-กัมพูชา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2522 กองทัพเวียดนามส่งทหารเข้าโจมตีกองกำลังเขมรแดงจนลึกเข้ามาถึงในอาณาเขตของไทยทำให้เกิดการปะทะกับทหารไทยเป็นระยะ ๆ ประกอบกับกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ถอนกำลังจาก ประเทศไทยไปแล้ว ทำให้รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลในเรื่องการรับมือเวียดนามเป็นอันมาก

พันโทชวลิต ขงใจยุทธ ยศในสมัยนั้น ได้เริ่มเข้ามาทำงานราชการลับในเขตชายแดน จังหวัดตราดและเกาะกง ซึ่งเป็นหัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก 315 ดังนั้น จึงมีสายสัมพันธ์กับ เสี่ยพัฒน์มาเป็นเวลานาน ประสบการณ์การทำงานที่จังหวัดตราดทำให้รัฐบาลไทยในเวลาต่อมาได้ส่ง คณะนายทหารจำนวนสามนายปฏิบัติราชการลับ ซึ่งประกอบด้วย พลโทผิน เกสร, พันเอกชวลิต ขงใจยุทธ และ พันเอกพัฒน์ อัครนิบุตร เดินทางไปเจรจาคความกับ เต็ง เสี่ยวผิง ที่ประเทศจีนเนื่องจาก ต้นปี พ.ศ. 2522 เวียดนามร่วมกับแนวร่วมเขมรกู้ชาติโค่นล้ม "ระบอบเขมรแดง" ยึดครองแผ่นดิน กัมพูชา รัฐบาลไทยกลัวเวียดนามบุกยึดภาคอีสาน จึงส่ง "ทูตลับ" ไปขอความช่วยเหลือจากโดยพัน เอกชวลิต ขงใจยุทธ ได้รับเกียรติจากกองทัพเงินให้ยิงปืนใหญ่นัดแรกจากกว้างซีเข้าสู่ดินแดน เวียดนาม ทำให้เวียดนามต้องถอนกำลังจากกัมพูชาเพื่อไปดำเนินการรุกรานจากจีน

หลังจากเจรจากับจีนสำเร็จ รัฐบาลไทยจึงทำตัวเป็น "พี่เลี้ยง" พวกเขมรฝ่ายต่อต้าน เวียดนาม-รัฐบาลหุ่นพนมเปญ ปลายปี พ.ศ. 2522 กองทัพบกมอบหมายให้ สปก.ทบ.315 จัดตั้ง หน่วย "ทหารพรานจู่โจม" ขึ้นที่ อ.ปึกธงชัย จ.นครราชสีมา ภายใต้ชื่อรหัสโครงการ 513

ส่วนในประเทศกัมพูชาหลังจากเวียดนามยกกำลังพลนับแสนคนยึดพนมเปญ และได้ เขมรแดงหนีไปอยู่ในป่าและหนูน "เฮงคำริน เจียซิม สุนเซน" ที่แปรพักตร์ไปสวามิภักดิ์เวียดนาม ปกครองเขมร เมื่อจีนจับมือไทยให้การหนุนช่วย "เขมรแดง" "เขมรสีหนุ" "เขมรซอนซาน" (เขมรซี ไอเอ) ต่อสู้กับกลุ่มสุนเซน ที่มีเวียดนามเป็นพี่เลี้ยง พลเอกชวลิต ขงใจยุทธ เป็นผู้ประสานงานจาก "ปึกกิ่ง" ถึง "เขมรกู้ชาติ" ที่ชายแดนไทย โดยมีทหารไทยตั้งหน่วย ฉก.อยู่ร่วมกับทหารเขมรกู้ชาติ

แต่หลังจากที่เวียดนามถอนตัวออกจากกัมพูชายูเอ็นจึงเข้ามาบริหารจัดการเลือกตั้งใน เขมร พลเอกชวลิต จึงได้กลายเป็นคนที่สุนเซนและเตียบัญให้ความเคารพ ซึ่งเตียบัญได้เข้ามาเป็น หนึ่งในศูนย์อำนาจฯ แต่มีความแปลกแยกตรงที่เตียบัญคือเป็นไทยเกาะกงหรือคนเกาะกง ที่ครั้ง หนึ่งเคยเป็นดินแดนของสยาม (แคน สาริกา, 2554) กล่าวคือ

หลังการล่มสลายของรัฐบาลเขมรแดง (กัมพูชาประชาธิปไตย) กัมพูชาตกอยู่ภายใต้การ รุกรานของเวียดนามและรัฐบาลที่นิยมฮานอยซึ่งก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา สงครามกลาง เมืองหลัง พ.ศ. 2523 เป็นการสู้รบระหว่างกองทัพประชาชนปฏิวัติกัมพูชาของรัฐบาลกับแนวร่วม

เขมรสามฝ่ายซึ่งถือเป็นรัฐบาลพลัดถิ่นของกลุ่มต่าง ๆ สามกลุ่มคือ พรรคพุนชินเปกของพระนโรดม สีหนุ พรรคกัมพูชาประชาธิปไตยหรือเขมรแดง และแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติประชาชนเขมร มีการเจรจาสันติภาพตั้งแต่ พ.ศ. 2532 และนำไปสู่การประชุมสันติภาพที่ปารีสเพื่อสงบศึกใน พ.ศ. 2534 ในที่สุดมีการจัดการเลือกตั้งโดยสหประชาชาติใน พ.ศ. 2536 เพื่อเริ่มต้นฟื้นฟูประเทศ พระนโรดม สีหนุกลับมาเป็นกษัตริย์อีกครั้ง มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม หลังจากมีการเลือกตั้งโดยปกติใน พ.ศ. 2541 การเมืองมีความมั่นคงขึ้น หลังจากการสลายตัวของกลุ่มเขมรแดง ในปี พ.ศ. 2541

จากที่กล่าวมาจะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเสียพัคกับผู้นำพรรคเพื่อไทยนั้นมีโหนดที่เป็นฐานของเครือข่ายก็คือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ความสัมพันธ์ระหว่างเสียพัคและพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในทางการเมืองนั้นแสดงออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ตั้งพรรคความหวังใหม่เมื่อพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด แล้วเข้าสู่การเมืองโดยก่อตั้งพรรคความหวังใหม่หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี พ.ศ. 2535 ดังนั้น เสียพัคเข้าไปสนับสนุนทางการเงินในการณรงค์เลือกตั้งของพรรคความหวังใหม่ในเขตจังหวัดตราด เช่น การสนับสนุนเงินจำนวน 30 ล้านบาทให้กับนายวิเชียร ทรัพย์เจริญ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดในเครือข่ายพรรคความหวังใหม่ (คนุจิตรานุกเคราะห์, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2556) กล่าวคือ (พรทิวา อาชีวะ, 2557, หน้า 69-70)

จากตารางที่ 1 จะพบว่าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดปี พ.ศ. 2538 นั้นมีผู้สมัคร 5 คน นอกจากนายธีระ สลักเพชร ก็คือ นายบรรลุ สุขธิวารี จากพรรคเสรีธรรม นางสาวจิตราวดี วรรณิตร จากพรรคพลังธรรม นายธนิต ไตรวุฒิจากพรรคชาติพัฒนา นายวิเชียร ทรัพย์เจริญ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายบรรลุ สุขธิวารีเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด สำหรับครั้งนี้ นายธีระ สลักเพชรได้คะแนนเสียงมาทั้งหมด 12,000 กว่าคะแนน ซึ่งมีแนวโน้มที่ดีขึ้น และเป็นข้อสังเกตให้นายธีระ สลักเพชรเห็นว่าการสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน ประชาธิปไตยในระดับตำบลเริ่มแสดงผลให้เห็นเป็นรูปธรรม (จักรกฤตษ์ แววกคล้ายหงษ์, 18 มิถุนายน 2556, สัมภาษณ์)

ตารางที่ 4-1 รายชื่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2538

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	พรรคการเมือง
1	นายบรรลุ สุทธิวาริ	เสรีธรรม
2	นายวิเชียร ทรัพย์เจริญ	พรรคความหวังใหม่
3	นางสาวจิตราวดี วรรณิตร	พลังธรรม
4	นายธนิต ไตรวุฒิ	ชาติพัฒนา
5	นายธีระ สลักเพชร	ประชาธิปัตย์

เมื่อเกิดเหตุการณ์ยุบสภาในวันที่ 28 กันยายน 2539 ส่งผลให้นายบรรลุ สุทธิวาริ ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียง 14 เดือน รัฐบาลจำเป็นต้องยุบสภาอันเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในรัฐบาล (www.wikipedia.org/) ปี พ.ศ. 2539 ก่อนการยุบสภาของรัฐบาลทางด้านนายบรรลุ สุทธิวาริมีความเคลื่อนไหว โดยนายมนตรี พงษ์พานิชรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในขณะนั้นซึ่งเป็นหัวหน้านายชยันต์ สุทธิวาริ ได้ผลักดันให้นายชยันต์ สุทธิวาริขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าการประจำจังหวัดจันทบุรี พร้อมรับตำแหน่ง C9 เพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้นายบรรลุ สุทธิวาริ ย้ายมาสังกัดพรรคกิจสังคม เพื่อให้เป็นผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดในนามของพรรคกิจสังคมกับการเลือกตั้งที่มีขึ้นใน วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ซึ่งในสมัยนี้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดลงแข่งขันด้วยกัน 3 คนคือ

ตารางที่ 4-2 รายชื่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2539

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	พรรคการเมือง
1	นายบรรลุ สุทธิวาริ	กิจสังคม
2	นายวิเชียร ทรัพย์เจริญ	ความหวังใหม่ (พิศาล มูลศาสตร์สาทร)
3	นายธีระ สลักเพชร	ประชาธิปัตย์

จากตารางที่ 4-2 จะพบว่าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดปี พ.ศ. 2539 นั้นมีผู้สมัคร 3 คน นอกจากนายธีระ สลักเพชร ก็คือ นายบรรลุ สุทธิวาริ จากพรรคกิจสังคม นายวิเชียร ทรัพย์เจริญ จากพรรคความหวังใหม่ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ถือว่าเป็นพลิกหน้าประวัติศาสตร์การเมืองจังหวัดตราด เนื่องจากเกิดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตราดหน้าใหม่

ขึ้น ชื่อ นายธีระ สลักเพชร ซึ่งได้ชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียง 22,000 กว่าคะแนน ส่วนที่ 2 คือ นายวิเชียร ทรัพย์เจริญ และที่ 3 คือ นายบรรลุ สุทธิวาริ ตามลำดับ

ถึงแม้การสนับสนุนของเสียฟัดที่มีต่อพลเอกชวลิตโดยผ่านนายวิเชียร ทรัพย์เจริญ จะไม่ประสบความสำเร็จในการได้รับชัยชนะเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งปี พ.ศ. 2538 และ 2539 แต่พรรคความหวังใหม่ก็ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งภาพรวมทั้งประเทศ ในปลายปี พ.ศ. 2539 จนทำให้ พลเอกชวลิต ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคจึงขึ้นดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี และได้ลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2544 ก่อนที่จะย้ายพรรคมาสังกัดพรรคไทยรักไทย ในปี พ.ศ. 2544 และ พลเอกชวลิต ก็รับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรสมัยแรกด้วย ดังนั้น จึงเป็นการเชื่อมร้อยเครือข่ายของเสียฟัดและพลเอกชวลิตเข้ากับพรรคเพื่อไทยโดยการนำของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร

ในช่วงพรรคไทยรักไทยหรือพรรคเพื่อไทยครองอำนาจในรัฐบาลไทยนั้น พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และเพื่อนผู้ที่ลงทุนคนไทยและต่างประเทศ คาดว่าจะลงทุนใน จ. เกาะกง เพื่อการเข้าไปลงทุนทำธุรกิจน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในทะเลหน้า จ. เกาะกงนั้นพบว่า เสียฟัดภายใต้เครือข่ายของพลเอกชวลิตได้เข้าไปเชื่อมเครือข่ายทางการเมืองกับ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร โดยอาศัยฐานะที่เสียฟัดเป็นคนกลางในการติดต่อกับนายสุนเซนที่เป็นรัฐบาลในนามของพรรคประชาชนกัมพูชา เนื่องจากนายสุนเซน มีฐานะเป็นลูกพี่ของเสียฟัดในกัมพูชา ในขณะเดียวกันเสียฟัดก็ถูกนิยามว่าเป็นกระเป๋าสตางค์ของ นายสุนเซน ดังนั้น นายสุนเซนจึงสนับสนุนการเข้ามาลงทุนของ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เช่น การให้สัมปทานกับ พันตำรวจโททักษิณ บนพื้นที่เกาะกงซึ่งมีข้อมูลพบว่าเป็นแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่สำคัญ เป็นเวลา 99 ปี (ประเสริฐ สิริ, 4 ธันวาคม 2556, สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลในพื้นที่เกี่ยวกับการลงทุนในธุรกิจน้ำมันและแก๊สธรรมชาติที่เกาะกง เราจะพบว่า มีการกล่าวขานกันอย่างกว้างขวางว่า “เกาะกง (ในทะเล)” นั้นครั้งหนึ่งเป็นของเสียฟัด สุภภา อีกครั้งหนึ่งเป็นของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และจะมีการก่อสร้างสะพานระยะทาง 10 กิโลเมตรไปที่ เกาะกง โดย พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จะเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างทั้งหมด

นอกจากนี้ หลังจาก พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศเข้ามาลงทุนใน จ.เกาะกง ทำให้มีความ เคลื่อนไหวในการซื้อที่ดินที่มีพื้นที่ติดกับถนนสาย 48 ซึ่งก่อนหน้านี รัฐบาลกัมพูชา ได้มอบกรรมสิทธิ์และจัดแบ่ง ให้แก่ประชาชนเพื่อทำมาหากิน แต่เมื่อถนนสาย 48 ก่อสร้างแล้วเสร็จปรากฏว่า มีนักลงทุนจากไทยและมาเลเซีย เข้ามาซื้อที่ดินใน จ.เกาะกงเป็นจำนวนมาก จากราคาที่ดินที่ขายเป็นเฮกตาร์ (1 เฮกตาร์ = 3.5 ไร่) มีราคา 3-50,000 บาทต่อไร่ หรือสูงสุดไม่เกิน

100,000 บาท แต่ปรากฏว่า ขณะนี้มีราคาสูงขึ้นถึง 1-2,000,000 บาทแล้ว และจะคิดขายกันเป็นตารางเมตร ว่า 1 ตารางเมตร ราคาเท่าไร ซึ่งมีราคาที่สูงขึ้นกว่า 10 เท่าตัวทีเดียว

“ตอนนี้ชาวเกาะกงตื่นตัวในเรื่องการซื้อขายที่ดินมาก และส่วนใหญ่เมื่อได้ราคาก็จะขายออกไป ทำให้ชาว เกาะกงมีเงินอยู่ในตัวเป็นล้านบาท ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนว่าจะมีความเป็นไปได้ขนาดนี้ ช่วงนี้ถือเป็นเรื่อง โชคดี สำหรับชาวเกาะกง และน่าจะมีการซื้อขายกันอีก โดยการลงทุนที่พบเห็นจะเป็นการสร้างโรงแรม รีสอร์ท และอาคารพาณิชย์ เพราะธุรกิจนี้มีความต้องการสูง เพราะนักท่องเที่ยวเริ่มหลั่งไหลเข้ามาใน จ.เกาะกงมากขึ้น”

แต่ข้อมูลที่ยืนยันการสร้างเครือข่ายระหว่างเสียพักกับพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ที่หนักแน่นนั้นเป็นการให้สัมภาษณ์ของ พลเอกเตี้ย บัญ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ประเทศกัมพูชา พลเอกเตี้ย บัญ เปิดเผยว่า จากกรณีที่มีข่าวออกมาจากสื่อมวลชนไทยว่า พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรียของไทยจะมาลงทุนใน จ.เกาะกง ประเทศกัมพูชานั้นเป็นความจริง แต่ยังอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ สำหรับธุรกิจที่สนใจก็คือ การทำธุรกิจเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ ที่มีทั้งกาสิโน สถานบันเทิงครบวงจร โดยจะเช่าเกาะทั้งหมดแล้วลงทุนพัฒนาตามแผนงาน ขณะที่ธุรกิจพลังงานและน้ำมันยังไม่ได้มีการพูดคุยกันอย่างเป็นทางการ รัฐบาลซึ่งจะต้องหารือกับสมเด็จพระสุทนต์ ก่อน

“ผมเพียงได้ข่าวในวงในเท่านั้น แต่ทั้ง 2 ฝ่าย ยังไม่ได้เจรจาหรืออย่างเป็นทางการก็แค่เจรจาเพื่อลงทุนเท่านั้น โดยมี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นผู้ที่ทางสมเด็จพระสุทนต์ ไว้วางใจ และต้องการที่จะให้มาเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนา จ.เกาะกง ที่รัฐบาลมุ่งให้เกาะกงเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ และผมเชื่อมั่นว่าเศรษฐกิจของเกาะกงจะเติบโตตามที่รัฐบาลได้วางเป้าหมายไว้ ขณะเดียวกันทางด้านนายพัค สุภาภา ก็อยู่ในระหว่างการหารือกับ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เกี่ยวกับการร่วมลงทุนด้วยกัน”

นอกจากนี้ นายจิตติเดช ทองภัทร์ รองประธานบริหารบริษัท เกาะกงอินเตอร์ เนชั่นแนล รีสอร์ท คลับ จำกัด ยังกล่าวยืนยันอีกว่า นายพัคได้รับความไว้วางใจจากสมเด็จพระสุทนต์ ในการเป็นทั้งผู้ประสานงานและผู้ร่วมลงทุนกับ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ที่มีโครงการใหญ่ในการจะเช่า “เกาะกง (ในทะเล)” เป็นระยะเวลา 99 ปี เพื่อลงทุนก่อสร้าง “เอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ ชั้นบนเกาะแห่งนี้ซึ่งภายในจะประกอบไปด้วยสนามกอล์ฟ สนามบิลเลียด กาสิโนขนาดใหญ่ สถานบันเทิงครบวงจร โดยมีกลุ่มทุนจากจีน และได้หวั่น ร่วมลงทุนในโครงการที่มีมูลค่ากว่า 50,000 ล้านบาท โดยจะเนรมิตเกาะกงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ สมเด็จพระสุทนต์ จะเริ่มโครงการนี้หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 27

กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ที่มีแนวโน้มว่าจะได้รับการเลือกตั้งด้วยชัยชนะที่เด็ดขาดและสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้

การเชื่อมร้อยเครือข่ายระหว่างเสี่ยพั๊ดกับ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ยังคงดำรงอยู่ ถึงแม้ว่า พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร จะหมดอำนาจในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยและหลบหนีรัฐประหารไปต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. 2552 นั้น พบว่า เสี่ยพั๊ดเข้าไปปรากฏกายเป็นหนึ่งในบุคคลระดับวีไอพีของกัมพูชาที่เข้าไปต้อนรับ พันตำรวจโททักษิณถึงสนามบินพนมเปญ ทั้งยังมีข่าวด้วยว่า เสี่ยพั๊ด กับ พันตำรวจโททักษิณ ได้หารือกันเป็นการส่วนตัวด้วยว่ากันว่า เป็นการหารือเรื่องความคืบหน้าโครงการลงทุนบนเกาะกง เช่น โครงการเอ็นเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ รวมทั้งพูดคุยถึงเรื่องการเดินทางมาเยือนเกาะกงในระยะเวลาอันใกล้นี้ของ พันตำรวจโททักษิณ

อย่างไรก็ดี หลังจากรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในปีพ.ศ.2549 แล้ว พบว่า นายพั๊ด ได้พยายามยกระดับธุรกิจที่มีฐานบนการสะสมทุนเบื้องต้น ไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยม โดยการลงทุนด้วยตนเองเป็นหลักมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากธุรกิจต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2554 นายพั๊ดได้สัมปทานที่ป่าจำนวนมหาศาลเพื่อใช้ปลูกอ้อย และใช้ชื่อภรรยาเป็นเจ้าของจึงดำเนินการต่อจนในที่สุดโรงงานน้ำตาลแห่งที่ 2 ที่จังหวัดกำแพงสปีอ การลงทุนธุรกิจอ้อยและน้ำตาลที่กำแพงสปีอนี้ นายพั๊ดได้ใช้พื้นที่เป็นถึงจำนวนหลักแสนไร่ โดยมีธุรกิจที่สำคัญ 3 ประการคือ การปลูกอ้อย โรงงานทำน้ำตาล และการผลิตไฟฟ้าจากกากอ้อย ธุรกิจอ้อยและน้ำตาลดังกล่าวมีลักษณะเป็นการสะสมทุนภายใต้วิธีการผลิตแบบทุนนิยมอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการสะสมทุนแบบเบื้องต้นที่นายพั๊ดได้ดำเนินมาโดยตลอดคือ มีการขูดรีดผลประโยชน์ โดยการใช้แรงงาน ซึ่งถือว่าเป็นกลไกทางเศรษฐกิจโดยตรง ซึ่งแรงงานดังกล่าวเป็นทั้งแรงงานกัมพูชาและแรงงานไทย โดยแรงงานกัมพูชาจะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ส่วนแรงงานไทยจะเป็นแรงงานที่มีทักษะ การใช้แรงงานดังกล่าวมีจำนวนมากจนต้องจัดตั้งเป็นชุมชนคนงานที่มีที่ดินและที่พักในเขตพื้นที่การผลิตอ้อยและน้ำตาล การผลิตอ้อยและน้ำตาลของเสี่ยพั๊ดที่กำแพงสปีอ บนฐานการสะสมทุนภายใต้วิธีการผลิตแบบทุนนิยม ถือว่าประสบความสำเร็จในการจัดตั้งระบบขึ้นมาได้ เมื่อพิจารณาจากยอดขายที่สามารถแข่งขันกับน้ำตาลไทยในตลาดโลกได้ (ประเสริฐ สิริ, 12 สิงหาคม 2561, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2555 นายพั๊ดได้ทำโครงการใหญ่โดยร่วมทุนกับบริษัท ไฟฟ้าราชบุรี โฮลดิ้งฯ ลงทุน 3,000 ล้านดอลลาร์ สร้างโรงไฟฟ้าขนาด 1,800 เมกะวัตต์ ที่เกาะกงใช้พลังถ่านหิน โดยไฟฟ้าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ขายให้ไทย และในเวลาเดียวกันก็ทำโครงการสร้างเมืองใหม่ใกล้ดาวทาวน์ของกรุงพนมเปญ เป็นโครงการที่กลุ่มแอล วาย พี กรุ๊ปจะลงทุนสร้างสาธารณูปโภค

ทั้งถนน ประปา ไฟฟ้า ระบบน้ำเสีย สวนสัตว์ซาฟารี สนามกอล์ฟ 36 หลุม และโรงแรมห้าดาว สำหรับเมืองใหม่นี้ ในขณะที่รัฐบาลจะสร้างสนามกีฬาที่ทันสมัยและใหญ่ที่สุดของประเทศในที่ดินของโครงการเพื่อเตรียมเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ในปี พ.ศ. 2563

การลงทุนของเสียดได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์ของนายพงษ์ศิษฏ์ พงณา กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) เปิดเผยว่า บริษัทได้ ทบทวนแผนพัฒนาโรงไฟฟ้าถ่านหิน ขนาด 1,800 เมกะวัตต์ ในจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา หลังจากลงนามในข้อตกลงร่วมทุนกับบริษัท เค.เค.(เกาะกง) พาวเวอร์ จำกัด ของกัมพูชา เพราะจากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขายไฟฟ้ากลับมายังประเทศไทยพบว่าเป็นไปได้ยาก โดยอาจต้องรอถึง 12-14 ปี เพราะความต้องการใช้ไฟฟ้าในภาคตะวันออกซึ่งจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ภาครัฐได้รับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระรายใหญ่ หรือไอพีพี จำนวนถึง 5,000 เมกะวัตต์ โดยจะทยอยเข้าสู่ระบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564

นอกจากนั้น แผนการลงทุนระบบสายส่งของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) จะมีการลงทุนเพื่อรองรับโรงไฟฟ้าของโครงการ ไอพีพีเท่านั้น และยังมีโครงการผลิตไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็กหรือเอสพีพี ซึ่งจะเข้าสู่ระบบในช่วงใกล้เคียงกัน ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวไม่มีความจำเป็นต้องซื้อไฟฟ้าจากกัมพูชาเข้ามาเสริม

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาก็จะพบว่า เชื่อว่ากฟผ.คงไม่ลงทุนสร้างระบบสายส่งอีก 300-400 กิโลเมตรเชื่อมกับระบบของ โรงไฟฟ้าที่เกาะกง เพื่อซื้อไฟฟ้ากลับมาในจุดที่มีกำลังผลิตไฟฟ้าเพียงพอกับความต้องการใช้ไฟอยู่แล้ว หากจะพัฒนาโรงไฟฟ้าเกาะกงต้องขึ้นอยู่กับความต้องการใช้ไฟของกัมพูชาเป็นหลัก จากการวิเคราะห์พบว่าความต้องการใช้คงไม่มากพอที่จะสร้างโรงไฟฟ้าขนาด 1,800 เมกะวัตต์ บริษัทจึงต้องทบทวนและได้ข้อสรุปว่าจะไม่พัฒนาโครงการนี้ เพราะต้องรอนานถึง 12-14 ปี

“บริษัทจะทำหนังสืออย่างเป็นทางการแจ้งให้บริษัทเค.เค.ฯ ทราบความประสงค์ในการยกเลิกข้อตกลงร่วมทุนพัฒนาโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินที่เกาะกง และเชื่อว่ากัมพูชาคงเข้าใจ เหตุผล”

นอกจากนี้ แหล่งข่าวจากกระทรวงพลังงาน กล่าวว่า บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีฯ ได้แจ้งยกเลิกข้อตกลงร่วมทุนกับบริษัท เค.เค.ฯ ในการพัฒนาโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหิน ขนาด 1,800 เมกะวัตต์ต่อคณะกรรมการบริษัทเมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งที่ประชุมได้อนุมัติตามข้อเสนอดังกล่าว

“ปัจจุบันรัฐบาลไทยยังไม่ได้ลงนามข้อตกลงรับซื้อไฟฟ้าจากกัมพูชา ที่จะเป็นการอุปถัมภ์ในการพัฒนาโครงการ เหมือนเช่นลาวหรือพม่า จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาโครงการ”

สำหรับข้อตกลงการพัฒนาโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 1,800 เมกะวัตต์ ที่ จ.เกาะก่ง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 271 กิโลเมตร ได้มีการลงนามกันเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2555 ระหว่าง นาย ลี ยง พัด วุฒิสมาชิกและนักธุรกิจรายใหญ่ของกัมพูชา ในฐานะประธานบริษัท เค.เค.๑ และนาย นพพล มิลินทางกูร กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี ๑ โดยมีนายชัช แชม รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมเหมืองแร่และพลังงาน ร่วมเป็นสักขีพยาน โดยในการลงนามดังกล่าวไม่มีการเปิดเผยถึงมูลค่าการลงทุน แต่ทั้งสองบริษัทมีข้อตกลงถือหุ้นฝ่ายละ 50%

นอกจากนี้ ยังมีโครงการลงทุนอีกหลายโครงการที่ดำเนินการ โดยเสียพัฒนาในเวลาต่อมา เช่น การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก เพื่อรองรับการนำเรือสินค้าขนาดใหญ่ จากจีนและสิงคโปร์มาเทียบท่า รวมทั้งเรือสำราญขนาดใหญ่ ที่เป็นเรือที่มีบ่อน้ำมัน เพื่อสร้างตลาดใหม่ให้กับธุรกิจ

เมื่อธุรกิจของนายพัด สุภากามีมากขึ้น และขยายออกไปในหลายธุรกิจจึงได้มีการจัดกลุ่มธุรกิจออกเป็นประเภท โดยหากเป็นธุรกิจด้านการนำเข้า-ส่งออกจะใช้บริษัท เกาะก่งเอ็กซ์พอร์ต-อิมพอร์ต จำกัด จะนำสินค้าทั้ง บุหรี่ เหล้า สินค้าขบเคี้ยว และสินค้าอุปโภค บริโภคจากสิงคโปร์-จีน-ไทยทั้งหมดจะอยู่ภายในกลุ่มธุรกิจ LYP GROUP หรือ LEE YONG PAT GROUP (ชื่อของนายพัด สุภากา จะใช้ในประเทศไทย แต่ ลี ยง พัด จะใช้ในกัมพูชา) จากนั้น ได้ตั้งเป็นบริษัท L.Y.P Group Company Limited มีนายพัด สุภากา หรือ ลี ยง พัด เป็นประธานบริษัท ทั้งนี้ ได้จ้างผู้บริหารระดับมืออาชีพทั้งชาวไทยและชาวไต้หวัน มาบริหารงานมีระดับหัวหน้าเป็นชาวไทย และมีชาวกัมพูชาเป็นผู้ปฏิบัติในระดับล่าง ซึ่งมีพนักงานในความดูแลทั้งหมด 2,000-3,000 คน และมีรายได้ในธุรกิจ ทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท/ปี

นอกจากนี้ ยังมีการ ลงทุนทำสนามกอล์ฟขนาดใหญ่มาตรฐานโลก และนักธุรกิจจีนก็จะลงทุนด้านธุรกิจกาสิโนขนาดใหญ่ ที่เทียบเท่ากับ มาเก๊าหรือฮ่องกง โดยได้เข้ามาศึกษาพื้นที่การลงทุนมานานเกือบ 1 ปีแล้ว และได้ประกาศลงทุนไปแล้วเช่นกัน

ส่วนของกลุ่มธุรกิจของกัมพูชาก็มีลงทุนเช่นกัน โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ ที่ จ.เกาะก่งมีการลงทุนด้านก่อสร้าง เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว ปัจจุบันมีอาคารพาณิชย์ของภาคเอกชนเกิดขึ้นหลายแห่ง มีการลงทุนของภาครัฐในการก่อสร้าง อาคารสถานที่ราชการ เช่น อาคารโรงพยาบาล จ.เกาะก่ง

ขณะที่ นักธุรกิจจากจีนได้เข้ามารับสัมปทานก่อสร้าง ถนนหลายสายในกัมพูชา ตะวันออก ผมไปสำรวจร่วมกันเข้าเมื่อ 2 เดือน ที่ผ่านมา โดยจะตัดจากปากเซ ในสปป.ลาว มุ่งสู่ สีหนุวิลล์ โดยตรงเพื่อเข้าสู่ชาวกำโปง โสม จะมีการลงทุนสร้าง ท่าเรือส่งออกอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว การแปลงสภาพจากการสะสมทุนแบบเบื้องต้นไปสู่การสะสมทุนภายใต้วิถีการผลิตแบบทุนนิยมนั้น ในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ของพื้นที่จังหวัดตราด พบว่า เกิดความพยายามในธุรกิจอ้อยและน้ำตาล ในครั้งแรกที่จังหวัดเกาะกง ซึ่งติดชายแดนไทยนั้น ไม่ประสบความสำเร็จจึงต้องไปลงทุนในจังหวัดนอกเขตชายแดนคือ เขตกำแพงสปีอ ธุรกิจอ้อยและน้ำตาลสามารถขยับจนตั้งตัวและดำเนินการอยู่ได้ ดังนั้น เราจะพบว่าธุรกิจที่ทำให้เสียพัดยังคงได้รับผลประโยชน์อยู่ในปัจจุบันจึงเป็นธุรกิจที่ยังคงมีฐานอยู่บนการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นหลัก เช่น ธุรกิจโรงแรม ศูนย์การค้า เมืองท่องเที่ยวในรูปซาฟารีเวิลด์ เป็นต้น (ประเสริฐ ศิริ, 12 สิงหาคม 2561, สัมภาษณ์)

บทที่ 5

การสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริเวณจังหวัด จันทบุรี

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง การสะสมทุนเบื้องต้น ในรูปแบบเอเชีย: กระบวนการสะสมทุนในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่ง ทะเลภาคตะวันออก ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อผลการวิเคราะห์ออกเป็น 5 หัวข้อใหญ่ คือ

1. บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดจันทบุรี
2. กรณีการสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน
3. กรณีการสะสมทุนจากการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติ
4. กรณีการสะสมทุนจากธุรกิจบ่อนกาสิโน
5. กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนนิยมใน

บริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี

บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในบริเวณจังหวัดจันทบุรี

ในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีในปัจจุบันนั้นจะพบว่า มีจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนการค้า 3 แห่ง ดังนี้

1. จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม หรือที่เรียกว่าตลาดชายแดน ไทย-กัมพูชาบ้านแหลมตั้งอยู่ที่ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ติดต่อกับบ้าน กรอมเรียง จังหวัดพระตะบองในประเทศกัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลมเป็นจุดผ่านแดนที่ ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีประเทศไทยได้มีมติ เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2519 ประกาศให้ตลาดชายแดนบ้านแหลมเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร ตาม พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 จุดผ่านแดนดังกล่าวก่อให้เกิดการค้า การสัญจรไปมา และ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ

จุดเด่นของจุดผ่านแดนบ้านแหลม เนื่องจากเป็นจุดที่มีเส้นทางตรงไปจังหวัดพระตะบอง ได้ในระยะทางที่ใกล้กว่าจุดผ่านแดนอื่น ซึ่งสามารถใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง ในอนาคต คาดว่าจุดผ่อนปรนบ้านแหลมจะเป็นตลาดศูนย์กลางรวมสินค้าจาก 2 ประเทศที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับ หากมีการรวมกลุ่มของประเทศในอาเซียนจะทำให้จุดผ่านแดนบ้านแหลมกลายเป็นสถานที่ซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับประชาชนกัมพูชาที่ว่าหมื่นครัวเรือน

นอกจากนี้ภาคเอกชนได้ให้ความสนใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาจุดผ่านแดนบ้านแหลม ด้วยการเข้าไปลงทุนสร้างตลาด และมีการจัดเตรียมที่จะก่อตั้งลานพักสินค้า รวมไปถึงการจัดสร้างร้านค้าปลอดภาษีขึ้นในพื้นที่ของกัมพูชา เป็นต้น (อิสวิฐิ ตั้งเกียรติ, 2545, หน้า 23)

2. จุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาด จุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาด ตั้งอยู่ที่บ้าน โอสครอม จังหวัดไพลิน ตรงข้ามจุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาดตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพสูงมากในการทำธุรกิจการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับเมืองไพลินของประเทศกัมพูชา เนื่องจากมีระยะทางห่างเพียง 20 กิโลเมตร จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการค้าการลงทุน โดยเฉพาะสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้างเพื่อการฟื้นฟูบูรณะเมืองไพลิน ซึ่งเสียหายจากการสู้รบ นอกจากนี้เมืองไพลินยังเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในด้านพลอยไพลิน ซึ่งเป็นที่ต้องการของพ่อค้าทั้งในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างมาก (อิสวิฐิ ตั้งเกียรติ, 2545, หน้า 23)

3. จุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารี บ้านสวนส้มและบ้านบึงชนั่งล่าง จุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารี บ้านสวนส้ม และบ้านบึงชนั่งล่าง เป็นการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าภายใต้อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย สำหรับวัตถุประสงค์ของการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าก็เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น การค้าขายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค และการสัญจรไปมาของประชาชน จุดผ่อนปรนการค้าจะมีการกำหนดประเภทสินค้าระยะเวลาเปิด และมาตรการควบคุมการเข้าออก

จุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารีและบ้านสวนส้ม เป็นพื้นที่เขตติดต่อระหว่างไทยกับจังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา โดยจุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารีตั้งอยู่ที่ ต.ทุ่งขนาน อ.สอยดาว จ.จันทบุรี ติดกับบ้านโกล่าดง อ.พนมปรัก จ.พระตะบอง ส่วนจุดผ่อนปรนการค้าบ้านสวนส้มตั้งอยู่ที่ ต.สะตอน อ.สอยดาว จ.จันทบุรี ติดกับบ้านสังกะสี อ.พนมปรัก จ.พระตะบอง สำหรับจุดผ่อนปรนการค้าบ้านบึงชนั่งล่าง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี ติดกับบ้านสวายเลง อ.กร็อมเรียง จ.พระตะบอง

จุดผ่อนปรนการค้าทั้งสามแห่งเป็นจุดที่มีการนำเข้าไม้เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์ที่สำคัญ และมีอุตสาหกรรมทำเฟอร์นิเจอร์รองรับ นอกจากนี้จุดนี้ยังเป็นจุดที่ส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคและการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศกัมพูชา รวมทั้งเป็นการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้วพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี มีจุดผ่านแดนถาวรจำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย จุดผ่านแดนบ้านฝักกาด จุดผ่านแดนบ้านแหลม และจุดผ่านแดนบ้านหาดเล็กแล้ว นอกจากนี้ยังมีจุดผ่อนปรนการค้าจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วยจุดผ่อนปรนการค้าบ้านซันตารี จุด

ผ่อนปรนการค้าบ้านสวนส้ม จุดผ่อนปรนการค้าบ้านบึงชนังล่างจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นค่าน และจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง

กรณีการสะสมทุนจากการค้าของเถื่อน

ลักษณะพื้นที่ชายแดนในด้านเศรษฐกิจจะพบว่าพื้นที่ชายแดนเติบโตมาจากการค้าชายแดน เนื่องจากการตั้งพืงพาอาศัยกันระหว่างชุมชนและเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ชายแดน ลักษณะการค้าชายแดนของไทย-กัมพูชาตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของการประกาศกฎอัยการศึก ส่งผลให้เกิดการค้าที่มีการควบคุมสินค้าทุกประเภททั้งที่จำเป็นไปจนถึงสินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยมองว่าสินค้านั้นเป็นยุทธปัจจัยที่ไม่สามารถขายได้ในพื้นที่ชายแดน เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม โดยเน้นควบคุมในช่วงแรก ๆ ต่อมาในระยะหลังการควบคุมสินค้านี้ได้ผ่อนคลายลง

หลังจากที่ได้มีการผ่อนคลายการควบคุมสินค้านี้บางส่วน นำไปสู่การค้าขายกันอย่างอิสระมากขึ้น โดยในช่วงแรกที่มีระบบการค้ากันในพื้นที่ชายแดนเป็นการค้าที่ไม่เป็นทางการและได้มีการปรับตัวสู่การเป็นการค้าแบบเป็นทางการ ภายหลังจากการประกาศนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ลักษณะทางการเมือง พื้นที่ชายแดนจะเติบโตขึ้นมาจากภาวะสงครามนำไปสู่การแสดงออกมาในรูปของความมั่นคงของชาติ การประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่ชายแดน รวมถึงการมีเสรีในการครอบครองอาวุธสงครามซึ่งก่อให้เกิดการมีอิทธิพลตามแนวชายแดน

พัฒนาการออกมาในรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดจันทบุรีเป็นพัฒนาการทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดน เช่น ในช่วงที่มีการทำสงครามและประกาศเป็นกฎอัยการศึก การค้าในพื้นที่ก็จะเป็นในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงมีการค้าผิดกฎหมายร่วมด้วย รูปแบบการค้าชายแดนในเขตจังหวัดจันทบุรีสามารถสรุปรูปแบบออกเป็น 2 รูปแบบดังนี้

1. การค้าแบบตลาดมืด ตัวอย่างของการค้าแบบตลาดในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดจันทบุรี ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ได้แก่ ชุมชนบ้านคลองใหญ่เราพบว่าภาวะสงครามตามแนวชายแดนในเขตชุมชนบ้านคลองใหญ่ได้ก่อให้เกิดการค้าชายแดนของชาวบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่การค้าขนาดเล็กเกี่ยวกับสินค้าที่จำเป็นในช่วงสงครามซึ่งยังถือว่าเป็นยุทธปัจจัยในการนิยมของฝ่ายความมั่นคง เช่น สินค้าประเภทผงชูรส หรือถ่านไฟฉาย เป็นต้น ชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าจะทำการค้าในช่วงสงคราม จะขนส่งสินค้าด้วยตัวเองที่เรียกว่า “การสะพายเป้” การที่การค้าชายแดนแถบนี้เป็นการค้าขนาดเล็ก (นายจัด, 7 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์)

กรณีชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดตราดลักษณะไม่แตกต่างจากพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ ลักษณะพื้นที่ชายแดนดังกล่าวได้รับผลกระทบมาจากการเกิดสงครามจนประชาชนต้องมีการย้ายถิ่นของประชาชนไปมาระหว่างจังหวัดตราด และจังหวัดเกาะกง เพื่อหนีภัยสงครามในยุคนั้น แต่ก็มีมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนชายแดนด้วยกัน จุดเปลี่ยนที่สำคัญของพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด คือการเสียดินแดนในจังหวัดเกาะกงซึ่งเป็นดินแดนของไทยที่รู้จักกันในนามว่า ประจัญตคีรีเขต ให้กับฝรั่งเศสในสมัยที่ปกครองประเทศกัมพูชา การเสียดินแดนดังกล่าวทำให้ประชาชนจังหวัดเกาะกงซึ่งเดิมมีสัญชาติไทยต้องกลายเป็นคนสัญชาติกัมพูชาไปโดยปริยายดังคำกล่าวที่ว่า “เป็นคนไทยตอนกลางคืน ตื่นเช้ามาก็กลายเป็นคนเขมร” (นายสิน, 24 ธันวาคม 2555, สัมภาษณ์)

ดังนั้นในกรณีของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดตราด จะพบว่าพื้นที่ชายแดนดังกล่าวมีความสำคัญขึ้นมาด้วยอาศัยเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดิน ระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกงนั่นเองเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดินที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มชนชั้นนำคนไทยที่อาศัยอยู่ในเกาะกงได้กลายมาเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

การค้าแบบตลาดมืดนั้นถือเป็นการซื้อขายกันระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ รูปแบบการค้าเป็นแบบไม่เป็นทางการหรืออาจเรียกว่าเป็นการค้ายนอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร นอกจากนี้อาจมีการแอบแฝงการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมายด้วย เช่น อาวุธสงคราม ยาเสพติด เป็นต้น

2. การค้าที่ได้รับอนุญาตตามข้อตกลง (Sale on consignment license) ตัวอย่างเช่นการค้าตามช่องทางที่รัฐอนุมัติตามช่องทางศุลกากร เช่น ช่องทางอนุมัติทางศุลกากรตามมาตรา 5 ทวิ ของพระราชบัญญัติศุลกากรที่ 7 พ.ศ. 2480 ช่องทางการค้ารูปแบบนี้ในกรณีพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จะพบว่าเป็นช่องทางการค้าที่เกิดขึ้นมาจากการค้าขนาดเล็กของชาวบ้านตามแนวชายแดนหลังจากที่มีการผ่อนปรนเกี่ยวกับนโยบายที่ถือว่าสินค้าเป็นยุทธปัจจัยในช่วงสภาวะสงคราม ช่องทางการค้าในรูปแบบนี้ก็ทำให้พ่อค้าขนาดเล็กที่อยู่ตามแนวชายแดนสามารถสะสมทุนได้ โดยการขนส่งสินค้าผ่านรถกระบะแทนที่จะเป็นการสะพายเป้ดังเช่น ภาวะสงคราม

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ในจังหวัดจันทบุรีพบว่าการเข้ามาครอบงำของธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ เช่น บริษัท เครื่อง. กลุ่มชนชั้นนำทหาร นักธุรกิจท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี เป็นต้น (นายจัด: สัมภาษณ์ 7 พฤศจิกายน 2556) สำหรับพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด จะพบว่ากลุ่มที่มีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าคือ กลุ่มคนไทยสองแผ่นดิน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

กรณีการสะสมทุนจากการขุดแร่ทรัพยากรธรรมชาติ

การวิเคราะห์เครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมือง ที่เข้ามาลงทุนบ่อนชายแดน บ้านฝักกาคานั้น มีพัฒนาการมาจากเครือข่ายของชนชั้นนำที่มีการทำธุรกิจในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ในอดีตจะมีการลงทุนทำบ่อนคาสีโน คือ เครือข่ายการทำธุรกิจเหมืองพลอย และเครือข่ายการทำธุรกิจไม้

ในยุคที่เขมรแดงถูกเวียดนามบุก และสามารถยึดครองราชธานีพนมเปญ เมืองหลวงของกัมพูชาได้ ห้วงเวลาดังกล่าวบริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ได้เกิดการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพันธมิตรเพื่อหวังผลประโยชน์บางอย่างระหว่างชนชั้นนำสามกลุ่ม โดยเริ่มจากการสะสมทุนจากการทำเหมืองพลอย กลุ่มชนชั้นนำทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มชนชั้นนำทหารไทย นำโดยพลเอกยุทธ กลุ่มนี้มียุทธศาสตร์ต้องการที่จะสนับสนุนเขมรแดงเพื่อเป็นกันชนให้กับประเทศไทยจากการรุกรานของเวียดนาม
2. กลุ่มชนชั้นนำทหารของเขมรแดงในเขตจังหวัดไพลิน ซึ่งนำโดยนายสมพร ผู้ว่าราชการจังหวัด ไพลิน กลุ่มนี้มีเป้าหมายในการต่อต้านการรุกรานของประเทศเวียดนาม โดยตรง
3. กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีที่ต้องการเข้าไปขุดพลอยหรือทำเหมืองพลอยจากจังหวัดไพลิน ซึ่งเป็นจังหวัดที่ถือว่ามียอดพลอยไพลินที่สวยงามที่สุดในโลก และมีจำนวนมากดังคำกล่าวที่ว่า “ฝนตกยังเห็นพลอย” (นายการ, 6 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์) กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรี นำโดย นายการ ในฐานะนักธุรกิจท้องถิ่นก้านนเขียว เป็นอดีตกำนันในตำบลหนึ่ง อ.เมืองจ.จันทบุรี มีฐานะนักธุรกิจท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจการทำพลอย การทำไม้ การทำตลาด มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับข้าราชการระดับสูงในจังหวัดจันทบุรี นักธุรกิจ และนักการเมืองท้องถิ่นจันทบุรี ได้เข้าไปขอให้นักธุรกิจพลอยในเครือข่าย เป็นผู้แนะนำให้เข้าไปทำธุรกิจผ่านทางพลเอกยุทธในช่วงปี พ.ศ. 2528-พ.ศ.2535

การทำธุรกิจเหมืองพลอยในเขตชายแดนไทยกัมพูชาของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปขุดพลอย คือการใช้รถขุดแม่เหล็กโรดตัดดินมีค่าสัมปทานสามแสนบาทต่อเดือนที่ต้องเสียให้กับนายสมพร ชนชั้นนำทหารในเขตจังหวัดไพลิน ประเทศกัมพูชา สำหรับค่าเช่าที่พื้นที่กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีจะต้องไปตกลงกับชาวบ้านในพื้นที่เอง ในการประกอบกิจการเหมืองพลอยในจังหวัดไพลินสามารถทำการขุดพลอยได้ตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้นจึงทำให้เกิดการทำเหมืองพลอยอย่างกว้างขวางแบบพลิกภูเขา จนกระทั่งพลอยหมดในระยะเวลาเพียง 10 ปี คือช่วงในปี พ.ศ. 2535- พ.ศ. 2545 (นายแมน, 15 กรกฎาคม 2556, สัมภาษณ์)

กรณีการสะสมทุนจากธุรกิจบ่อนคาสีโน

การสะสมทุนธุรกิจบ่อนคาสีโนในเขตชายแดนจังหวัดจันทบุรีนั้น เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาจากการสะสมทุนจากธุรกิจค้าไม้ และธุรกิจเหมืองพลอย ดังภาพที่ 5-1

ภาพที่ 5-1 พัฒนาการการลงทุนในธุรกิจในพื้นที่ชายแดนบ้านฝักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

หลังจากปี พ.ศ. 2545 ที่พลอยในพื้นที่จังหวัดไพหลินหมดลง กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีจึงหันมาทำธุรกิจค้าไม้เป็นธุรกิจที่ต่อเนื่องจากการทำเหมืองพลอย เนื่องจากการทำเหมืองพลอยจำเป็นต้องโค่นต้นไม้ ดังนั้นเมื่อพลอยหมดในเขตจังหวัดไพหลินเครือข่ายนักธุรกิจชุดพลอยเดิมจึงได้หันไปทำไม้ในจังหวัดไพหลินแทนการทำธุรกิจไม้ หรือที่รู้จักกันคือการตัดไม้ในจังหวัดไพหลินไปขายในประเทศไทย การทำธุรกิจค้าไม้ได้ดำเนินการเป็นเวลา 3-4 ปี ตั้งแต่ไม้ขนาดใหญ่ เช่น ไม้ประดู่ ไม้มะค่า (ที่มีขนาด 7-8 คนโอบ) หลังจากไม้ใหญ่หมดก็ตัดไม้เล็ก ๆ ที่ยังหลงเหลืออยู่ จนกระทั่งไม้ที่มีอยู่ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เพราะเครื่องจักรที่ใช้ในการทำไม้มีราคาสูงถึง 30-40 ล้านบาท (นายการ, 6 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์) จนในที่สุดไม้ในจังหวัดไพหลินก็หมด

หลังจากพลอยและไม้ในจังหวัดไพหลินหมดลงกลุ่มผู้นำท้องถิ่นจึงหันมาทำธุรกิจบ่อนคาสีโนการทำบ่อนคาสีโนของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีเกิดจากประสบการณ์การไปเห็นบ่อนการพนันที่ชายแดนบ้านหาดเล็ก หรือบ่อนคาสีโนเกาะกง รีสอร์ท ในปัจจุบันซึ่งในขณะนั้นยังมีสภาพเป็นบ่อนหญ้าคา หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า บ่อนป่า รวมถึงการพยายามศึกษาดูงานตามบ่อนต่าง ๆ เช่น บ่อนคาสีโนที่สามเหลี่ยมทองคำของนายอ๊ด และบ่อนคาสีโนเกาะสอง จังหวัดระนอง เป็นต้น

บ่อนคาสีโนที่สามเหลี่ยมทองคำเป็นบ่อนในประเทศลาว โดยอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง รัฐบาลลาวอนุญาตให้มีบ่อนนี้ได้โดยถือว่าอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล

ลาวและรัฐบาลจีน เจ้าของบ่อนจะมีสิทธิในรูปสัญญาเช่าเป็นเวลา 99 ปี บ่อนคาสีโนที่สามเหลี่ยมทองคำจัดรูปแบบของบ่อนในลักษณะศูนย์กลางความบันเทิง โดยผู้เล่นจะเป็นนักท่องเที่ยวทั้งจากประเทศไทย จีน ยุโรป และอเมริกา ส่วนบ่อนคาสีโนที่เกาะสอง จังหวัดระนองนั้น (เกาะสอง เกาะสน คาสีโน, 2010) เป็นบ่อนที่อยู่ภายในเขตแดนประเทศพม่า หรือเมียนมาร์ รัฐบาลพม่ามีนโยบายเปิดบ่อนคาสีโนโดยห้ามคนพม่าเข้าไปเล่นและรูปแบบของบ่อนจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำธุรกิจโรงแรม

จากการได้ศึกษาดูงานตามบ่อนต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ตลาดการค้าชายแดนแบบตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว ที่มีการทำการค้าในรูปแบบตลาดการค้าชายแดนควบคู่กับการทำบ่อนคาสีโน นายการ จึงได้นำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาดูงานตามบ่อนคาสีโนต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นการเปิดบ่อนคาสีโนควบคู่กับตลาดการค้าชายแดนที่บ้านฝักกาด ต.คลองใหญ่ อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี

นับตั้งแต่ที่ นายการ ได้เข้าไปทำธุรกิจการขุดพลอยและการทำธุรกิจไม้ทำให้นายการมีความสนิทสนมกับ นายสมพร ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดไพลินและเกิดแนวคิดที่จะช่วยฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดไพลิน หลังความเสียหายจากการทำสงครามกับประเทศเวียดนาม รวมถึงเพื่อเป็นการกรุยทางไปสู่การทำธุรกิจประเภทอื่น

ในช่วงปี พ.ศ. 2539 นายการ จึงได้มีการประสานผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีในขณะนั้น คือ นายชัย (ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีในขณะนั้น) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้า-ออก ระหว่าง 2 ประเทศ ในการขนเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักรต่าง ๆ รวมถึงน้ำมัน ในการเข้าไปพัฒนาฟื้นฟูจังหวัดไพลิน สำหรับการเข้าไปฟื้นฟูจังหวัดไพลินดังกล่าว ได้เป็นปัจจัยที่เอื้อให้ นายการ สามารถประกอบธุรกิจชายแดนได้อย่างสะดวกและช่วยสร้างเครือข่ายการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยบางกลุ่มในระยะต่อมา

การพัฒนาพื้นที่ในจังหวัดไพลินของกลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่นจันทบุรี อาทิ เช่น การปรับพื้นที่ทำกินของชาวบ้านหลังจากที่ผ่านการทำเหมืองพลอย การตัดไม้ การนำไฟฟ้าจากฝั่งไทยสู่จังหวัดไพลิน การสร้างระบบน้ำประปา รวมทั้งอ่างเก็บน้ำกิจกรรมการพัฒนาจังหวัดไพลินที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยที่เอื้อให้การเดินทางเข้า-ออก เป็นไปอย่างสะดวกไม่เสียค่าใช้จ่ายใบรายทางให้กับเจ้าหน้าที่จากการร่วมมือกันในการพัฒนาจังหวัดไพลินของ นายการ กับนายสมพร นำไปสู่ความร่วมมือในการลงทุนทำบ่อนคาสีโนขึ้น (นายการ, 6 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์)

จุดเริ่มต้นของการเปิดบ่อนคาสีโนบ้านฝักกาด เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ.2540 ด้วยการเปิดเป็นบ่อนแบบบ่อนเพิง หรือที่รู้จักกันในนาม “บ่อนห้วยาคา” บ่อนห้วยาคานั้น จะมีลักษณะเป็นเพิงโปร่งโล่ง หลังคาทำด้วยใบห้วยาคา พื้นจะเทปูนซีเมนต์ และจะมีเจ้าของโต๊ะเอาอุปกรณ์การเล่นติดตั้งไว้

สำหรับให้นักเล่น ได้เข้ามาเล่น บางโต๊ะอาจมีพนักงานคอยเชียร์แขกให้เข้าไปเล่น พนักงานเหล่านี้ บางส่วนจะมาจากคนในชุมชนคลองใหญ่

โดยในระยะแรกมีสถานะเป็นเพียงสถานที่เล่นการพนันแห่งใหม่ของคนเล่นเดิมในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี ที่ต้องการเล่นการพนันอย่างปลอดภัยสำหรับการพนันมี 2 รูปแบบ คือการพนันแบบ ดั้งเดิมและการพนันสมัยใหม่ (นายสิทธิ, 25 ตุลาคม 2556, สัมภาษณ์)

การพนันแบบดั้งเดิม เป็นการนำรูปแบบการพนันที่เคยเล่นกันในชุมชน เล่นกันตามงาน พิธีกรรมต่าง ๆ มาเปิดให้เล่นที่บ่อนชายแดนบ้านฝักกาด เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของ นักเล่นพนันรายเดิม โดยรูปแบบที่มี ได้แก่ ไพ่ป๊อก 8 ป๊อก 9, ไฮโล, น้ำเต้าปูปลา อะไรที่เล่นกันใน บ้านเรานั้นก็มีเพราะคนเล่น ก็คือ คนบ้านเรา” (นายสิทธิ, 25 ตุลาคม 2556, สัมภาษณ์)

รูปแบบการพนันสมัยใหม่ เป็นการนำรูปแบบการเล่นพนันที่มีอยู่ในบ่อนคาสีโนทั่วไป เช่น สล็อต บาคาร่า มาไว้ในบ่อนคาสีโนที่บ้านฝักกาด โดยเริ่มจากการชักชวน เจ๊ อ. จากเกาะกงให้ นำเครื่องเล่น “บาคาร่า” มาติดตั้งที่บ่อนแห่งนี้เพื่อให้เกิดความทันสมัยและเหมือนกับบ่อนคาสีโน ทั่ว ๆ ไป พร้อมทั้งเป็นการดึงดูดนักเล่นรายใหม่ให้เข้าสู่บ่อนคาสีโนมากขึ้น

สำหรับกลุ่มพันธมิตรที่ร่วมลงทุนในธุรกิจคาสีโนชายแดนบ้านฝักกาด ประกอบด้วย กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรี ภายใต้การนำของกำนันเขียวในการร่วมลงทุนโดยมีเครือข่ายที่ เกี่ยวข้องกับการลงทุนในธุรกิจคาสีโน เช่น กลุ่มเครือข่าย กลุ่มเพื่อน กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่ม นักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มข้าราชการ สำหรับกับกลุ่มนายสมพร ร่วมลงทุนแบบ “หุ้นลม” ใน ฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่

ในระหว่างการดำเนินการของบ่อนหูกาก็มีการก่อสร้างอาคารของบ่อน ไฟลีน และ หลังจากสร้างเสร็จเรียบร้อยได้มีเครือข่ายของกลุ่มชนชั้นนำเข้าร่วมในการลงทุนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่ม นายการ ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรี ที่ได้รับอนุญาตประกอบ กิจการเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยถือเป็นใบอนุญาตจากท้องถิ่นภายใต้อิทธิพลของนายสมพร
2. กลุ่มทุนฟลามิงโก้ ที่เป็นกลุ่มทุนจากประเทศสิงคโปร์มีบทบาทในฐานะเป็นกลุ่ม ทุนที่นำเข้าเครื่องเล่นสมัยใหม่เช่น ตู้สล็อตแมชชีนเข้ามาในบ่อนคาสีโน
3. กลุ่มนายสมพร ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ซึ่งหมายถึง ตัวของเขาเพียงคนเดียวและเป็นการ ลงทุนในลักษณะ “หุ้นลม” มีบทบาททำหน้าที่เพียงอำนวยความสะดวก และรับผลประโยชน์จาก บ่อนคาสีโน

ผลประโยชน์จากการลงทุนธุรกิจบ่อนคาสีโนชายแดนบ้านฝักกาดได้ดึงดูดให้กลุ่ม นายทหารโดยการนำกลุ่มของพลเอก อ. อติศูทรคุณวุฒิพิเศษกองทัพบก ซึ่งเป็นนายทหารที่มี

บทบาทในทางการเมืองที่สำคัญคนหนึ่ง ในช่วงรัฐบาล นายชิน โดยมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคง และกลุ่มนักธุรกิจในเมืองฯ เกิดความสนใจและพยายามเข้ามา มีบทบาทร่วมในการลงทุนโดยขอซื้อหุ้นในธุรกิจบ่อนคาสีโน แต่ไม่สามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้ ลงตัวทำให้กลุ่มทุนจากสิงคโปร์ที่ใช้ชื่อว่า “กลุ่มฟลามิงโก” ถูกบีบให้ออกจากการร่วมลงทุน เนื่องจากไม่มีอิทธิพลทางการเมืองช่วยหนุน

กรณีของเครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองในการลงทุนบ่อนคาสีโนชายแดน บ้านพักอาศัยของกลุ่มนักธุรกิจจากกรุงเทพฯ ที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ กลุ่มนักธุรกิจภายใต้การนำ ของ นายหน้ท หรือที่รู้จักกันในกลุ่มของชาวบ้านพักอาศัย และนักเล่นการพนันว่า เสียน้ทหรือป้าน้ท อดีตผู้กำกับภาพยนตร์ที่สร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาสาธารณะชนมากกว่า 40 เรื่อง

หลังจากที่วางมือจากวงการภาพยนตร์ เสียน้ทได้หันมาลงทุนธุรกิจม้าแข่งในกรุงเทพฯ มีการเปิดคอกม้าเป็นของตัวเองด้วยการซื้อพันธ์ม้าจากต่างประเทศ แต่ธุรกิจม้าแข่งก็ประสบปัญหา หลายด้าน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาระบบการบริหารงานของราชตฤณมัยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทำให้เสียน้ทเลิกกิจการคอกม้าจากความหวังที่จะสร้างม้าแข่งให้เป็นที่ กิฬาและการพนัน ซึ่งเป็นธุรกิจแบบครบวงจร โดยหันมาลงทุนในธุรกิจบ่อนคาสีโนที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรีตามคำชักชวนของเครือข่าย

เสียน้ทเข้ามาลงทุนในบ่อนคาสีโน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 การลงทุนในธุรกิจบ่อนคาสีโน ของเสียน้ทเกิดขึ้นภายใต้แนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดบ่อนคาสีโน ว่า “มนุษย์ทุกคนเมื่อมีแล้วก็ มักจะเล่นการพนันเพื่อความบันเทิง เริงสุขกันทั้งนั้น” (เสียน้ท, 26 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์) ดังนั้นการเปิดบ่อนคาสีโนจึงมิได้หมายถึงการหาประโยชน์จากนักเล่นเพียงอย่างเดียว การพนันจึง เป็นธุรกิจหนึ่งที่หากมองในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้วมีความคุ้มทุนในการที่จะลงทุน

การเปิดบ่อนคาสีโนชายแดนในระยะแรกของ เสียน้ทคือ การจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อให้ ได้ใบอนุญาตอย่างเป็นทางการจากรัฐบาล ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งวิธีที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ ทั้งในระบบและนอกระบบ “ผมทำถนนเข้าไพลิน แล้วก็เอาเงินไปให้เขาด้วยถึงทำบ่อน ได้”หลังจากที่ได้รับใบอนุญาตอย่างเป็นทางการแล้วการประกอบธุรกิจบ่อนคาสีโนยังจำเป็นต้อง ประสบกับการอุดหนุนจากผู้มีอิทธิพลทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เช่น การขออนุญาตเพื่อ สร้างอาคารให้กับหน่วยงานราชการ “นโยบายของรัฐบาลกัมพูชาชัดเจน แต่คนกัมพูชาไม่ชัดเจน” (เสียน้ท, 26 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์)

แม้จะมีค่าใช้จ่ายก่อนเปิดบ่อนคาสีโนอย่างมหาศาล แต่เขามองว่าการลงทุนบ่อนคาสีโน เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะ “คาสีโนหาเงินง่าย” (เสียน้ท, 26 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์) รายได้ ที่เขาได้รับจากนักเล่นพนัน บางส่วนถูกนำไปเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ค่าสัมปทาน ค่าภาษี ที่ต้องจ่ายเป็น

รายเดือน “กรณีคนเช่าโต๊ะ จะเพิ่ม หรือ ลด ก็ต้องแจ้งทางการกัมพูชาด้วย เพราะมีผลต่อการเสียภาษี” (เสียนัท, 26 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์)

บ่อนคาสีโนชายแดนบ้านฝักกาดเป็นกลุ่มของคาสีโนในพื้นที่ชายแดน ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทยที่บ้านฝักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ติดต่อกับแนวชายแดนบ้านโสมกรอม จังหวัดไพลิน ประเทศกัมพูชา ตั้งอยู่ตรงข้ามจุดผ่อนปรนบ้านฝักกาด ห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชา ประมาณ 100 เมตรปัจจุบันประกอบด้วยบ่อนคาสีโน 5 บ่อนคือ (นายพี, 27 มิถุนายน 2556, สัมภาษณ์; นายนัท, 4 ธันวาคม 2556, สัมภาษณ์)

1. บ่อนซีชาร์อินเตอร์เนชันแนลเป็นคาสีโนแห่งแรกของพื้นที่ในเขตชายแดนบ้านฝักกาดบ่อนดังกล่าวเป็นการลงทุนร่วมกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรีและการกินหุ้นลมของนายสมพร ผู้ว่าราชการจังหวัดไพลิน ประเทศกัมพูชา ปัจจุบันถูกขายให้กับนายทุนไทยที่เรียกว่า กลุ่มไพลิน และปรับปรุงเป็นบ่อนคาสีโนในชื่อ ไพลิน ฟลามิงโก คาสีโน (Pailin Flamingo Casino)
2. บ่อนไพลิน เป็นการลงทุนร่วมกันของนักธุรกิจและนักการเมืองท้องถิ่น
3. บ่อนมงกุฎเพชร เป็นการลงทุนระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและนายพลกัมพูชา
4. บ่อนดริมเวิร์ด เป็นการลงทุนระหว่าง นายสมพรซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดไพลินในปัจจุบันกับนายทุนสิงคโปร์แต่ประสบปัญหาการขาดทุน จากนั้นจึงได้โอนกิจการมาให้นักธุรกิจไทย เข้าต่อ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
5. บ่อนเค.อาร์ วิคตอเรีย คาสีโน เป็นการลงทุนโดยนายสมพรกับเสียนัทนักธุรกิจท้องถิ่น

ภาพที่ 5-2 ภาพบ่อนคาสีโนบริเวณชายแดนบ้านฝักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 5-3 ภาพก่อน Pailin Flamingo Casino ด้านจุดผ่านแดนถาวรบ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มทุนของเม้น ลูกชายนายท้วม คนสนิทของ นายฮาน ได้เข้ามาจับบทบาทธุรกิจการพนันในพื้นที่จังหวัดโพธิ์เงิน เนื่องจากได้ใบอนุญาตระดับชาติ ในช่วงนี้ประเทศกัมพูชาเกิดความขัดแย้งกันระหว่างรัฐบาลกลางภายใต้อิทธิพลของนายฮาน ที่พยายามควบคุมพื้นที่ทั้งหมดรวมถึงท้องถิ่น (เขตปกครองพิเศษ) ในจังหวัดโพธิ์เงินด้วย ขณะที่จังหวัดโพธิ์เงินเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของ นายสมพร อดีตผู้นำเขมรแดง ทำให้การประกอบธุรกิจบ่อนคาสิโนของกลุ่มที่ร่วมลงทุนกับนายสมพร ซึ่งได้ใบอนุญาตระดับท้องถิ่น ต้องเสียค่าสัมปทานซ้ำซ้อน ขาดเอกภาพ เนื่องจากต้องเสียสัมปทานทั้งรัฐบาลกลางและสัมปทานระดับท้องถิ่น

สำหรับในช่วงเวลาดังกล่าวการลงทุนบ่อนคาสิโนจะต้องได้รับใบอนุญาตที่ต้องเสียเงิน 50 ล้านบาทเพื่อเป็นการขอใบอนุญาตหรือที่เรียกว่าค่าสัมปทานชาติจากรัฐบาลกลาง ประกอบกับก่อนหน้านั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2540 นายการ ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ รวมทั้งมีนายทหารของฝ่ายไทยได้มาขอร่วมลงทุนการประกอบธุรกิจบ่อนคาสิโนในฐานะหุ้นลม แต่นายการไม่ยอมเลยถูกขู่ฆ่า ทำให้ นายการ ถอนตัวจากการประกอบธุรกิจดังกล่าว

กลุ่มทุนของเม้น จึงได้ไปดึง นายสิทธิ อดีตสมาชิกสภาจังหวัดจันทบุรี ในเขต อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี และได้หันมาเล่นการเมืองระดับชาติด้วยการลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรคคนผลัดถิ่น เข้ามาร่วมลงทุนแทนที่กลุ่มของนายการเดิม นายสิทธิ จะเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักเล่นการพนันในพื้นที่อำเภอท่าใหม่ ในฐานะที่จัดสถานที่ให้คนมาเล่นการพนันได้โดยไม่ต้องเสี่ยงต่อการถูกจับโดยใช้อิทธิพลทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ การร่วมลงทุนในธุรกิจบ่อน

คาสีโนชายแดนบ้านฝักกาดของ นายสิทธิ เป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับช่วงที่นายสมพร โคนแรงบีบ จากทางการรัฐบาลกลาง

อย่างไรก็ดีการดำเนินการเปิดบ่อนคาสีโนของเครือข่ายพันธมิตรดังกล่าวดำรงอยู่ได้ไม่นานเนื่องจากเกิดความขัดแย้งในการจัดสรรผลประโยชน์จากบ่อนคาสีโนกล่าวคือ นายสมพรในฐานะเจ้าของพื้นที่และมีหุ้นลมได้เรียกร้องส่วนแบ่งกำไรเพิ่มขึ้นตามลำดับดังนี้

1. จากครั้งแรกที่ได้ตกลงกันไว้ที่ 30 เปอร์เซ็นต์ แต่หลังจากดำเนินการสร้างบ่อนการคาสีโนเสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีการขอเพิ่มเป็น 40 เปอร์เซ็นต์ (60: 40)
2. เมื่อบ่อนดำเนินการไปได้ 2 เดือน ตัวแทนของนายสมพรซึ่งควบคุมอยู่ในบ่อนเห็นว่าได้กำไรมากจึงมีการขอส่วนแบ่งเพิ่มเป็น 50 เปอร์เซ็นต์ (50: 50)
3. ในที่สุดเมื่อเปิดบ่อนได้ 6 เดือน นายสมพรได้ขอส่วนแบ่งเพิ่มเป็น 60 เปอร์เซ็นต์ (60: 40) แต่นายสิทธิ ปฏิเสธ นายสมพรจึงขู่ว่าจะปิดบ่อนและนำไปสู่การประกาศปิดด่านเป็นเวลา 7 วัน ทำให้ธุรกิจบ่อนคาสีโนหยุดดำเนินการ จากนั้น นายสิทธิ จึงขอลอนตัวจากการลงทุน (นายสิทธิ, 16 กรกฎาคม 2556, สัมภาษณ์)

การดำเนินธุรกิจบ่อนคาสีโนในช่วงแรกได้เกิดการแตกแยกระหว่างเครือข่ายชนชั้นนำของไทย และกัมพูชา เนื่องจากการเปิดบ่อนในช่วงแรกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้นำกัมพูชาที่ยึดครองพื้นที่จังหวัดไพลิน โดยอาศัยอดีตกองกำลังของเขมรแดง แต่หลังจากที่จังหวัดไพลินยอมรับอำนาจกลางของรัฐบาล นายฮาน การดำเนินธุรกิจของบ่อนคาสีโนจำเป็นต้องได้รับใบอนุญาตอย่างเป็นทางการกลางโดยเสียค่าสัมปทาน และภาษีอย่างเป็นทางการ ดังนั้นการทำธุรกิจบ่อนคาสีโนจึงดำเนินมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในช่วงระหว่างที่เกิดความขัดแย้งในกลุ่มนักลงทุนในบ่อนคาสีโนตามแนวชายแดนบ้านฝักกาด ส่งผลให้เกิดบ่อนคาสีโนใหม่ในพื้นที่แนวชายแดนบ้านแหลม บ่อนคาสีโนชายแดนบ้านแหลม ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านกุ่มเรียง อำเภอกุ่มเรียง จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา ตรงข้ามจุดผ่อนปรนบ้านแหลม ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยมีกลุ่มนักลงทุนที่บ่อนคาสีโนบ้านฝักกาดบางกลุ่มได้ย้ายไปลงทุนที่บ่อนคาสีโนชายแดนบ้านแหลมแทน

กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี

กระบวนการแปลงสภาพของการสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวบริเวณชายแดนจังหวัดจันทบุรีนั้น มีพลวัตรเปลี่ยนจากธุรกิจสินค้า ซึ่งเป็นธุรกิจที่ผิดกฎหมายไปสู่ธุรกิจสีเทาซึ่งมีทั้งด้านที่ถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมาย และท้ายที่สุดจะเป็นธุรกิจสีขาวที่เป็นธุรกิจที่ถูกต้องกฎหมายเป็นหลัก แต่พลวัตรของการสะสมทุนดังกล่าวยังมีลักษณะของการสะสมทุนเบื้องต้น ที่ใช้กลไกนอกเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ความพยายามที่จะแปลงสภาพไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยมนั้น ซึ่งได้ผลประโยชน์มาจากกลไกทางเศรษฐกิจ เช่น กำไรจากการจ้างงานต่ำกว่ามาตรฐาน เป็นต้น ในเขตชายแดนจันทบุรียังไม่เกิดจนเป็นวิธีการผลิตแบบทุนนิยม

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นจากธุรกิจสีเทาและสีขาวในบริเวณชายแดนจังหวัดจันทบุรีนั้น เริ่มต้นจากการค้าของเถื่อน เช่นเดียวกับบริเวณชายแดนจังหวัดตราด คือ การค้ายุทธปัจจัยในช่วงที่มีการทำสงคราม รวมถึงช่วงที่ประกาศเป็นกบฏยึดการศึก เช่น การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธสงคราม ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น จึงเป็นการค้าแบบตลาดมืด แต่หลังจากที่มีการเปลี่ยนนโยบายจากสนามรบเป็นสนามการค้าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็เกิดธุรกิจสีเทาที่นำไปสู่การสะสมทุนเบื้องต้นที่สำคัญในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณจังหวัดจันทบุรี คือ

1. ธุรกิจเหมืองพลอย
2. ธุรกิจค้าไม้
3. ธุรกิจบ่อนคาสีโน

ธุรกิจเหมืองพลอยและธุรกิจค้าไม้ เป็นธุรกิจสีเทาในลักษณะที่เป็นธุรกิจที่ถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมาย เนื่องจากการทำเหมืองพลอยและการค้าไม้ ในช่วงหลังการเปลี่ยนนโยบายจากสนามรบเป็นสนามการค้านั้น จังหวัดไพลิน ยังอยู่ในเขตการปกครองพิเศษของกองทัพเขมรแดงที่กองทัพแห่งชาติของนายฮุนเซน ยังไม่สามารถเอาชนะได้ ดังนั้น สัมปทานการทำเหมืองพลอยและค้าไม้จึงมีลักษณะที่ถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมาย

ธุรกิจสีเทาในเขตชายแดนจันทบุรีและไพลินนั้น เริ่มต้นจากการทำเหมืองพลอยเป็นหลัก เนื่องจากพลอยที่เป็นวัตถุดิบในจังหวัดจันทบุรี ไม่สามารถหาได้ แต่หลังจากที่พลอยในพื้นที่จังหวัดไพลินหมดลง กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีจึงหันมาทำธุรกิจค้าไม้เป็นธุรกิจที่ต่อเนื่องจากการทำเหมืองพลอย เนื่องจากการทำเหมืองพลอยจำเป็นต้องโค่นต้นไม้ ดังนั้นเมื่อพลอยหมดในเขตจังหวัดไพลินเครือข่ายนักธุรกิจชุดพลอยเดิมจึงได้หันไปทำไม้ในจังหวัดไพลิน แทนการทำธุรกิจไม้ หรือที่รู้จักกันคือการตัดไม้ในจังหวัดไพลินไปขายในประเทศไทย การทำ

ธุรกิจทำไม้ได้ดำเนินการเป็นเวลา 3-4 ปี ตั้งแต่ไม้ขนาดใหญ่ เช่น ไม้ประดู่ ไม้มะค่า (ที่มีขนาด 7-8 คนโอบ) หลังจากไม้ใหญ่หมดก็ตัดไม้เล็ก ๆ ที่ยังหลงเหลืออยู่ จนกระทั่งไม้ที่มีอยู่ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เพราะเครื่องจักรที่ใช้ในการทำไม้มีราคาสูงถึง 30-40 ล้านบาท (นายการ, 6 พฤศจิกายน 2556, สัมภาษณ์) จนในที่สุดไม้ในจังหวัดไพลินก็หมด

หลังจากพลอยและไม้ในจังหวัดไพลินหมดลงกลุ่มผู้นำท้องถิ่นจึงหันมาทำธุรกิจบ่อนคาสีโน ในเขตชายแดนจันทบุรีนั้น เป็นธุรกิจสีเทาที่มีการพัฒนาออกมาเป็น 2 ระยะ คือ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2549)

1. นโยบายคาสีโนในเขตปกครองพิเศษ ซึ่งเกิดจากการต่อสู้ในสงครามโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงถึงแม้ว่ารัฐบาลจะสามารถมีชัยชนะต่อเขมรแดงได้แต่ก็ไม่สามารถยึดครองพื้นที่ของประเทศกัมพูชาได้ทั้งหมดดังนั้นในบางพื้นที่หรือบางจังหวัดยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเขมรแดงพื้นที่เหล่านี้จึงถูกกำหนดเขตปกครองพิเศษที่รัฐบาลไม่สามารถเข้ายึดครองได้และความจำเป็นของกลุ่มทหารในการสะสมทุนที่มีอำนาจในพื้นที่เขตปกครองพิเศษก็จะสนับสนุนให้มีบ่อนคาสีโนในเขตพื้นที่ของตน เช่นในกรณีของบ่อนคาสีโนในจังหวัดไพลิน ดังนั้น จึงมีลักษณะเป็นธุรกิจสีเทา

2. นโยบายคาสีโนในช่วงเป็นนโยบายแห่งชาติ นโยบายในระดับชาติที่มาจากส่วนกลางที่ต้องการดึงดูดการลงทุน โดยกำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องให้อยู่ห่างจากพรมแดนเมืองหลวงไม่น้อยกว่า 200 กิโลเมตรและห้ามชาวกัมพูชาเข้าไปใช้บริการจากคาสีโนโดยเด็ดขาด คาสีโนที่เกิดจากนโยบายระดับชาติ ได้แก่ คาสีโนในจังหวัดไพลินในปัจจุบัน แต่ยังมีลักษณะเป็นธุรกิจสีเทาเพราะมีด้านที่เป็นสัมปทานคาสีโนที่ถูกกฎหมายควบคู่ไปกับกระบวนการฟอกเงินในคาสีโนซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

ความพยายามของเสียดัดที่จะแปลงสภาพกระบวนการสะสมทุนจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยม คือ การทำธุรกิจสวนลำไย โดยอาศัยแรงงานกัมพูชา ในช่วงปีพ.ศ. 2551 – 2555 ซึ่งเป็นช่วงที่ตลาดลำไยมีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง แต่การพัฒนาไม่สามารถพัฒนาให้ยั่งยืนได้ เนื่องจากผู้ประกอบการสวนลำไยส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อยที่จ้างแรงงานเพิ่มเติมไม่มากนัก ในขณะที่การผลิตในลักษณะที่เป็นไร่ขนาดใหญ่ (Plantation) ยังมีจำนวนน้อยอยู่ ซึ่งมีการปลูกลำไยมากกว่า 200 ไร่ขึ้นไป (ทรงศักดิ์ ทองขำ, 2556, หน้า 59-62) นอกจากนี้ ราคาลำไยจนถึงปัจจุบันกลับมีแนวโน้มลดลง จากเดิมในช่วงปี พ.ศ. 2551 – 2555 นั้นโดยเฉลี่ยแล้วลำไยขายได้กิโลกรัมละ 40 บาท แต่ในปีพ.ศ.2560 ราคาลดลงเหลือ โดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 40 บาท (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 10 พฤษภาคม 2561, สัมภาษณ์)

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 6 นี้ แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการศึกษา
2. การอภิปรายผลการศึกษา
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการสะสมทุนเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาบริบทการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
2. เพื่อเข้าใจกลไกการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษากระบวนการแปลงสภาพ (Transformation) ของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยเชิงบริบทสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ก็คือการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจากสนาามรบเป็นสนาามการค้า อย่างไรก็ตาม การประกาศนโยบายดังกล่าวเป็นเพียงปรากฏการณ์ของปัจจัยเชิงโครงสร้างที่อยู่เบื้องหลัง อันได้แก่ การขยายตัวของทุนนิยมโลกในกระแสโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ การล่มสลายระบบคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตในปี 2533 ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศใหม่ จากระบบโลกแบบสองค่ายระหว่างค่ายทุนนิยมและค่ายคอมมิวนิสต์ในยุคที่เรียกกันว่า ยุคสงครามเย็น สลายลงและสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาจัดระเบียบโลกใหม่ภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neo - Liberalism) ของมิตวอชิงตัน (Washington Consensus) ในยุคที่ต่อมาเรียกกันว่า ยุคหลังสงครามเย็น อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่เสนอให้ยกเลิกบทบาทการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐที่มาในรูปแบบการควบคุมการออก

กฎระเบียบและการอุดหนุนโดยเสนอหลักการที่เรียกย่อ ๆ ว่า ‘Four – actions’ ได้แก่ การเปิดเสรี (Liberalization) การลดกฎระเบียบ (Deregulation) การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Stabilization) และการแปรรูปให้เป็นของเอกชน (Privatization) หลักการของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ดังกล่าวมีเป้าหมายสำคัญ คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาการเมืองแนวเสรีประชาธิปไตย (วรวิทย์ เจริญเลิศ, 2543 ; รั้งสรรค์ ชนพรพันธุ์, 2546, หน้า 17) เสรีนิยมใหม่จึงเป็นอุดมการณ์ของระบบทุนนิยมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมโลกในยุคโลกาภิวัตน์อยู่ในยุคที่ทุนสามารถเคลื่อนไหวได้ทั่วโลกแบบไร้พรมแดนและพยายามผลักดันแนวคิดเสรีประชาธิปไตยให้กลายมาเป็นกติกาการเมืองระหว่างประเทศ การขยายตัวของทุนนิยมโลกโดยใช้อุดมการณ์เสรีนิยมในยุคนี้จึงเป็นการขยายตัวของทุนนิยมโลกแบบโลกาภิวัตน์ การขยายตัวของทุนนิยมโลกดังกล่าวในประเทศไทย มีผลให้เกิดการก่อรูปนโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นสนาามการค้า ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2546, หน้า 80)

การประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นสนาามการค้าสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้นโยบายต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอินโดจีน เพื่อสร้างสันติภาพที่ถาวรให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และร่วมมือกันทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ถูกปิดกั้นโดยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมทั้งดำเนินการประสานงานให้มีการเจรจาความร่วมมือระหว่างเขมร 4 ฝ่าย เพื่อยุติการสู้รบ ซึ่งถือเป็นการใช้การทูตแนวใหม่ คือการส่งสัญญาณทางการทูตเพื่อให้ประเทศที่มีอุดมการณ์และระบอบการปกครองต่างกัน สามารถหันมาร่วมมือกันในด้านที่ไม่มี ความขัดแย้งกันได้ นั่นก็คือ ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ทุกประเทศในอินโดจีนหันมาเจรจาหารือกับไทยด้านการค้าการลงทุน

ผลของการใช้นโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นสนาามการค้า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในช่วงก่อนการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นสนาามการค้า ธุรกิจชายแดนจะมีลักษณะเป็นธุรกิจที่ไม่เป็นทางการ และมีข้อจำกัดในการค้าจากภาวะสงครามระหว่างประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของการประกาศกฏอัยการศึก แต่ภายหลังนโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นตลาดการค้า ได้ส่งผลดีต่อการค้าชายแดนซึ่งปกปิดและลักลอบค้าขายกันมานาน ให้กลายเป็นการค้าที่ถูกกฎหมายและสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล

หลังประกาศนโยบายโดยอาศัยนโยบายเปลี่ยนสนาามรบให้เป็นสนาามการค้าแล้ว กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวชายแดนจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกงจึงสามารถขับเคลื่อนได้อย่างก้าวหน้ากลไกหลัก 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. กลไกด้านเศรษฐกิจ ในรูปของการค้าชายแดนจันทบุรีและตราด
2. กลไกด้านการเมือง ในรูปของการกำหนดจุดผ่านแดนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรี

และตราด

1. กลไกด้านเศรษฐกิจ กลไกด้านเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการออกมาในรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดเป็นพัฒนาการทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดน รูปแบบการค้าชายแดนในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราดสามารถสรุปรูปแบบออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1.1 การค้าแบบตลาดมืด การค้าแบบตลาดในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ภาวะสงครามตามแนวชายแดนในเขตชุมชนบ้านคลองใหญ่ได้ก่อให้เกิดการค้าชายแดนของชาวบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่การค้าขนาดเล็กเกี่ยวกับสินค้าที่จำเป็นในช่วงสงครามซึ่งยังถือว่าเป็นยุทธปัจจัยในการนิยมของฝ่ายความมั่นคง

กรณีของชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดตราด ก็ไม่แตกต่างจากพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ ลักษณะพื้นที่ชายแดนดังกล่าวได้รับผลกระทบมาจากการเกิดสงครามจนประชาชนต้องมีการย้ายถิ่นของประชาชนไปมาระหว่างจังหวัดตราด และจังหวัดเกาะกงเพื่อหนีภัยสงครามในยุคนั้น แต่ก็มีมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนชายแดนด้วยกัน จุดที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด ก็คือการเสียดินแดนในจังหวัดเกาะกงซึ่งเป็นดินแดนของไทยที่รู้จักกันในนามว่า ประจัญตคีรีเขต ใให้กับฝรั่งเศสในสมัยที่ปกครองประเทศกัมพูชา การเสียดินแดนดังกล่าวทำให้ประชาชนจังหวัดเกาะกงซึ่งเดิมมีสัญชาติไทยต้องกลายเป็นคนสัญชาติกัมพูชาไปโดยปริยาย ดังนั้น พื้นที่ชายแดนดังกล่าวมีความสำคัญขึ้นมาด้วยอาศัยเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดิน ระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดเกาะกงนั่นเองเครือข่ายของคนไทยสองแผ่นดินที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มชนชั้นนำคนไทยที่อาศัยอยู่ในเกาะกงได้กลายมาเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

การค้าแบบตลาดมืดนั้นถือเป็นการซื้อขายกันระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ รูปแบบการค้าเป็นแบบไม่เป็นทางการหรืออาจเรียกว่าเป็นการค้านอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร นอกจากนี้อาจมีการแอบแฝงการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมายด้วย เช่น อาวุธสงคราม ยาเสพติด เป็นต้น

1.2 การค้าที่ได้รับอนุญาตตามข้อตกลง (Sale on consignment license) เป็นการค้าตามช่องทางที่รัฐอนุมัติตามช่องทางศุลกากร ช่องทางการค้ารูปแบบนี้ในกรณีพื้นที่ชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จะพบว่าเป็นช่องทางการค้าที่เกิดขึ้นมาจากการค้าขนาดเล็กของชาวบ้านตามแนวชายแดนหลังจากที่มีการผ่อนปรนเกี่ยวกับนโยบายที่ถือว่าสินค้าเป็นยุทธปัจจัยในช่วงสภาวะ

สงคราม ช่องทางการค้าในรูปแบบนี้ทำให้พ่อค้าขนาดเล็กที่อยู่ตามแนวชายแดนสามารถสะสมทุนได้โดยการขนส่งสินค้าผ่านรถกระบะแทนที่จะเป็นการสะพานเป็ดดังเช่น ภาวะสงคราม

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ในจังหวัดจันทบุรีพบว่า มีการเข้ามาครอบงำของธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ของกลุ่มชนชั้นนำทหาร และนักธุรกิจท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี เป็นต้น สำหรับพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราดจะพบว่ากลุ่มที่มีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าคือกลุ่มคนไทยสองแผ่นดิน

1.3 การค้าแบบสากล (Normal trade) เป็นการค้าที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายในภาวะปกติ เช่น ในภาวะที่ไม่มีสงครามระหว่างชายแดนเกิดขึ้น ในกรณีของชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จุดเปลี่ยนรูปแบบการค้าจากเดิมมาสู่ระบบการค้าแบบสากลนั้นเริ่มอย่างกว้างขวางเมื่อรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ทำให้การค้าระหว่างไทยและกัมพูชาสามารถดำเนินได้ตามปกติโดยไม่ต้องพิจารณาสินค้าส่วนใหญ่ว่าเป็นยุทธปัจจัยเช่นเดิมอีกต่อไป การค้าประเภทนี้เป็นการค้าที่มีการซื้อขายสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร เป็นการค้าที่มีระเบียบแบบแผนและมีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง มีการเก็บข้อมูลเป็นสถิติ อาจอยู่ในรูปของการประกอบค้าของบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ เป็นต้น

2. กลไกด้านการเมือง กลไกด้านการเมืองในรูปของจุดผ่านแดนจุดผ่านแดนในเขตจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้นเริ่มต้นจากภาวะสงครามในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากภาวะสงครามทำให้มีความต้องการสูงในการใช้สินค้า ดังนั้นจึงนำไปสู่การเกิดขึ้นมาของการค้าชายแดนได้ง่ายอย่างใดก็ดีในการเดินทางเข้า - ออกระหว่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้านั้นจะมีทั้งรูปแบบที่ถูกกฎหมายและรูปแบบที่ไม่ถูกกฎหมาย รัฐไทยจึงจำเป็นต้องกำหนดจุดผ่านแดนในการเข้า-ออกให้ชัดเจนเพื่อเป็นการควบคุมผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงของประเทศ โดยได้มีการกำหนดเป็นจุดผ่านแดนที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1 จุดผ่านแดนถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ และยานพาหนะ สามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยว และกิจกรรมอื่น ๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา ปัจจุบันมีจุดผ่านแดนถาวรในเขตชายแดนจังหวัดตราดและจันทบุรี 3 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด จุดผ่านแดนถาวร บ้านผักกาด ตำบลคลองใหญ่ ตำบลโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีและ จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

2.2 จุดผ่านแดนชั่วคราว เป็นจุดที่มีการเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะกิจภายในห้วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน และเป็นกิจกรรมที่ต้องไม่มีผลกระทบด้านความมั่นคงปลอดภัย เมื่อผ่อนผันครบกำหนดเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว ก็จะปิดจุดผ่านแดนทันที โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันมีจุดผ่านแดนชั่วคราวเพียง 1 แห่ง ที่ชายแดนด้านพม่า (ด่านเจดีย์สามองค์ อ.สังขละบุรี จ. กาญจนบุรี)

2.3 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรมและส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น การผ่อนปรนในที่นี้จะอนุญาตให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภค-บริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งผู้มีอำนาจระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าในพื้นที่จังหวัดตราด ปัจจุบัน มี 2 แห่ง ประกอบด้วยจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นด่าน ต. บ่อพลอย อ. บ่อไร่ จ. ตราด ติดกับบ้านศาลเจ้า อ. สัมลุด จ. พระตะบอง ประเทศกัมพูชา และจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง ต. นนทรี อ. บ่อไร่ จ. ตราด ติดกับบ้านฉอระกา อ. ตำรุค จ. พระตะบอง ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นการซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคในท้องถิ่น และในอนาคตหากผลักดันให้มีการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้จะช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประชาชนทั้ง 2 ประเทศ ส่วนจุดผ่อนปรนการค้าตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีนั้น มีด้วยกัน 5 แห่งคือ จุดผ่อนปรนการค้าบ้านซบตารี จุดผ่อนปรนการค้าบ้านสวนส้ม จุดผ่อนปรนการค้าบ้านบึงขังล่างจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นด่าน และจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง

2.4 จุดผ่านแดนตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นจุดผ่านเข้าออกของประชาชนทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ โดยไม่มีกฎหมายมากำหนดดังนั้นจุดผ่านแดนตามธรรมชาติจึงมิได้มีหลักฐานรองรับจากทางราชการของทั้งสองประเทศ สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนนโยบายจากสนามรบเป็นสนามการค้าของรัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ได้นำไปสู่กระบวนการการสะสมทุนเบื้องต้น ในบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก อย่างเห็นได้ชัด กลไกสำคัญที่ช่วยในการสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวชายแดนจังหวัดตราดและจันทบุรี ก็คือกลไกรัฐ การใช้กลไกรัฐในกระบวนการสะสมทุน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน คือ ในช่วงแรกจะใช้กลไกรัฐในเขตปกครองพิเศษ ที่เป็นอิสระโดย

เปรียบเทียบจากอำนาจรัฐส่วนกลาง และในท้ายที่สุดก็ต้องใช้กลไกรัฐแห่งชาติมาช่วยในการระดมทุนเบื้องต้น

การใช้กลไกรัฐในเขตปกครองพิเศษจะเห็นได้ชัดจากกรณีการระดมทุนตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี เราพบว่า ในเขตปกครองพิเศษ ซึ่งเกิดจากการต่อสู้ในสงครามโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงถึงแม้ว่ารัฐบาลแห่งชาติจะสามารถมีชัยชนะต่อเขมรแดงได้แต่ก็ไม่สามารถยึดครองพื้นที่ของประเทศกัมพูชาได้ทั้งหมดคั้งนั้นในบางพื้นที่หรือบางจังหวัดยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเขมรแดงเช่น พื้นที่จังหวัดโพลินของกัมพูชา พบว่า พื้นที่เหล่านี้จึงถูกกำหนดเขตปกครองพิเศษที่รัฐบาลไม่สามารถเข้ายึดครองได้และด้วยความจำเป็นของกลุ่มทหารในการระดมทุนที่มีอำนาจในพื้นที่เขตปกครองพิเศษก็จะสนับสนุนจากกระบวนการระดมทุนในเขตพื้นที่ของตน ได้แก่ ธุรกิจเหมืองพลอย การตัดไม้ และการทำบ่อนคาลิโน อย่างไรก็ตาม ในยุคที่เขมรแดงถูกเวียดนามบุกและสามารถยึดครองราชธานีพนมเปญ เมืองหลวงของกัมพูชาได้ ห้วงเวลาดังกล่าวบริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ได้เกิดการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพันธมิตรเพื่อหวังผลประโยชน์บางอย่างระหว่างชนชั้นนำสามกลุ่ม โดยเริ่มจากการระดมทุนจากการทำเหมืองพลอย กลุ่มชนชั้นนำทั้ง 3 กลุ่มประกอบด้วย

1. กลุ่มชนชั้นนำทหารไทย นำโดยพลเอกยุทธ กลุ่มนี้มียุทธศาสตร์ต้องการที่จะสนับสนุนเขมรแดงเพื่อเป็นกันชนให้กับประเทศไทยจากการรุกรานของเวียดนาม
2. กลุ่มชนชั้นนำทหารของเขมรแดงในเขตจังหวัดโพลิน ซึ่งนำโดยนายสมพร ผู้ว่าราชการจังหวัดโพลิน กลุ่มนี้มีเป้าหมายในการต่อต้านการรุกรานของประเทศเวียดนามโดยตรง
3. กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจันทบุรีที่ต้องการเข้าไปจุดพลอยหรือทำเหมืองพลอยจากจังหวัดโพลิน ซึ่งเป็นจังหวัดที่ถือว่ามียพลอยโพลินที่สวยงามที่สุดในโลก

การใช้รัฐบาลแห่งชาติมาช่วยเป็นกลไกในการระดมทุน ตามแนวชายแดนตราดและจันทบุรี เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลส่วนกลางสามารถเข้าไปปกครองดินแดนทั้งหมดในประเทศได้ ในการระดมทุนดังกล่าว มีการใช้รัฐบาลแห่งชาติทั้งสองประเทศก็คือรัฐบาลกัมพูชาและรัฐบาลไทย ดังพื้นที่ที่เห็นได้ชัดก็คือ ชายแดนจังหวัดตราด ในกรณีของกลุ่มทุนเสียพัค สุภาภา ผู้ใช้ทั้งกลไกของรัฐกัมพูชาและรัฐไทย โดยผ่านการสร้างเครือข่ายในเชิงอุปถัมภ์กับผู้นำทางการเมืองในฝ่ายรัฐบาลของทั้งสองประเทศ

เครือข่ายของรัฐไทยกับเสียพัคเกิดขึ้นมาในช่วงที่เสียพัคเริ่มมีธุรกิจสัมปทานบุหรืจากประเทศกัมพูชา โดยเสียพัคเริ่มต้นด้วยการมีเครือข่ายกับผู้นำพรรคการเมืองใหญ่ที่เป็นรัฐบาลในกลุ่มของนายสนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการของพรรคการเมืองใหญ่ในขณะนั้น โดยอาศัยหน่วยประสานงานของพรรค ในจังหวัดตราดภายใต้การนำของพันเอกสาคร กิจวิริยะ ที่เป็นผู้แทนใน

จังหวัดตราดในยุคนั้นเป็นตัวเชื่อมร้อยเครือข่ายทำให้เสียพัดเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อพรรคการเมืองใหญ่ ในฐานะกลุ่มทุนที่สนับสนุนเงินให้กับพรรค ดังนั้น เสียพัดจึงได้รับการสนับสนุนจากการที่รัฐบาลไทยโดยการนำของพรรคประชาธิปัตย์ในการเจรจากับประเทศจีนเกี่ยวกับการยึดเรือบรรทุกบูห์หรือของเสียพัด การเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ การเป็นตัวแทนจำหน่ายไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคไทย ไปยังจังหวัดเกาะกง

เครือข่ายของรัฐกับพวกรักกับเสียพัด เป็นเครือข่ายเชิงอุปถัมภ์กับนายสุนเซน โดยนายสุนเซน มีบทบาทในฐานะที่เป็นลูกพี่ผู้ให้ความสะดวกในเรื่องการสัมปทาน ในขณะที่ เสียพัดมีบทบาทเป็นเสมือนลูกน้องที่คอยรับใช้ จัดหาผลประโยชน์ให้กับลูกพี่จนมีผู้กล่าวว่า “เสียพัดเป็นกระเป๋าสตางค์ของสุนเซน” ความจำเป็นที่จะต้องเชื่อมร้อยเครือข่ายภายนอกของเสียพัดเกิดจากการได้ปรับรูปแบบการสะสมทุนจากธุรกิจที่ผิดกฎหมาย หรือถึงผิดกฎหมายมาสู่ธุรกิจที่ถูกกฎหมายในรูปแบบสัมปทาน เช่น การสัมปทานบ่อนคาสีโนเกาะกง ช่องจอม และพนมเปญ การผลักดันให้เขตพื้นที่ชายแดนเกาะกง-หาดเล็กเป็นเศรษฐกิจพิเศษ การสัมปทานการเช่าที่ดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจในรูปแบบการลงทุนขนาดใหญ่ (Plantation) แต่ก็ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวาง

กระบวนการแปลงสภาพ (Transformation) ของการสะสมทุนเบื้องต้นมาเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า มีพลวัตรอยู่ในกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นหลัก กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงจากการสะสมทุนในธุรกิจสีดำไปสู่ธุรกิจสีเทา และเป็นธุรกิจสีขาวในปัจจุบัน ดังนี้

การสะสมทุนในธุรกิจสีดำ ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจที่ผิดกฎหมาย ได้แก่ การค้าของเถื่อน การสะสมทุนในธุรกิจสีเทา ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายด้วยกัน เช่น การผูกขาดสัมปทานของรัฐเกี่ยวกับการทำเหมืองพลอย การตัดไม้และการดูแลรักษาในแม่น้ำ รวมถึงการจัดทำบ่อนคาสีโนชายแดน

การสะสมทุนในธุรกิจสีขาว ซึ่งเป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมาย เช่น ธุรกิจโรงแรม ความพยายามในการแปลงสภาพจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมในลักษณะทุนนิยม ปรากฏให้เห็นเด่นชัดจากการทำการเกษตรขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีพลวัตรในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นจากธุรกิจสีดำไปสู่ธุรกิจสีเทาและธุรกิจสีขาวในบริเวณชายแดนจังหวัดตราดและจันทบุรีนั้น เริ่มต้นจากการค้าของเถื่อน ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย และเป็นธุรกิจแรกที่นำมาสู่การสะสมทุน ต่อมา การสะสมทุนเบื้องต้นในเขตชายแดนก็ได้พัฒนาไปสู่การผูกขาดสัมปทานของรัฐบาลกัมพูชา รวมถึงการปกครองในเขตพิเศษที่เป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง เช่น การสัมปทานบูห์ต่างประเทศ การสัมปทานดูแลรักษาในแม่น้ำคาง

คืน จังหวัดเกาะกง การสัมปทานทำเหมืองพลอย การตัดไม้รวมถึงการตั้งบ่อนคาสีโนในเขตปกครองพิเศษ ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นการสัมปทานที่ถูกกฎหมายเพื่อเป็นการสะสมทุนจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แต่ก็มีด้านที่ผิดกฎหมายคือ การคูดทรายที่กระทบต่อสภาพแวดล้อมหรือการสัมปทานโดยอำนาจในเขตการปกครองพิเศษที่ยังไม่มีอำนาจเต็มรูปของรัฐบาลแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีธุรกิจสีเทาอีกประเภทหนึ่งคือ การตั้งบ่อนคาสีโน ภายใต้อำนาจรัฐบาลแห่งชาติ ซึ่งมีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย คือการสัมปทานที่ถูกกฎหมายจากรัฐบาลกลาง ในขณะที่เดียวกันก็จะมีธุรกิจการฟอกเงินที่แอบแฝง กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในช่วงสุดท้าย เป็นกรณีของเสี่ยพัคที่ต่อจากธุรกิจสีด้าและสีเทา ก็คือ ธุรกิจโรงแรมเกาะกง ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจสีขาวที่รองรับนักท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการสะสมทุนแบบทุนนิยมโดยตรง เนื่องจากการแสวงหาผลประโยชน์ของเสี่ยพัคได้มาจากการขูดรีดแรงงานของพนักงานโรงแรมโดยตรง แต่เกิดจากการผูกขาดการทำธุรกิจโรงแรมในเขตชายแดนเกาะกงที่อยู่ตรงข้ามจังหวัดตราด

ความพยายามที่จะแปลงมาสู่ทุนนิยมจากการสะสมทุนจากการสะสมทุนเบื้องต้นไปสู่การสะสมทุนแบบทุนนิยมที่ปรากฏให้เห็นก็คือ การริเริ่มทำไร่นาขนาดใหญ่ ได้แก่ ธุรกิจอ้อยและน้ำตาลในเขตชายแดนจังหวัดตราดและการทำสวนลำไยในเขตชายแดนจังหวัดจันทบุรี เราพบว่าส่วนการทำสวนลำไยขนาดใหญ่ นั้น ก็ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่การสะสมทุนแบบวิถิตุนนิยมได้ เนื่องจาก ผู้ประกอบการสวนลำไยขนาดใหญ่ นั้นยังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนใหญ่ผู้ผลิตรายย่อยที่มีการจ้างแรงงานเสริมจากครอบครัวจำนวนไม่มากนัก ส่วนการทำไร่นาใหญ่ของเสี่ยพัค โดยการทำธุรกิจอ้อยและน้ำตาล ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 นั้น พบว่าต้องใช้เวลาในการตั้งตัวในการพัฒนาธุรกิจได้ก็ตกมาในปี พ.ศ. 2554 แต่เกิดขึ้นนอกเขตชายแดนไทย-กัมพูชา เนื่องจากในการทำธุรกิจอ้อยและน้ำตาลครั้งแรกนั้น ประสบความล้มเหลวไม่สามารถดำเนินการต่อได้ ดังนั้นเราจะพบว่าธุรกิจที่เป็นฐานของเสี่ยพัคในปัจจุบันก็ยังเน้นการสะสมทุนเบื้องต้น ที่เน้นธุรกิจสีขาวเป็นหลัก

อภิปรายผลการศึกษา

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามหัวข้อสรุปผลการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จากทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นที่สำรวจมาแล้วจากบทที่ 2 ดังนี้

พบว่า กระบวนการสะสมทุนในพื้นที่ชายแดนของฝั่งทะเลตะวันออก ในจังหวัดตราด และจันทบุรีนั้น มีลักษณะของการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation of capital) เป็นหลักการสะสมทุนเบื้องต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยม จะพบความแตกต่างได้

อย่างชัดเจน กล่าวคือ กระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมเป็นกระบวนการนำมูลค่าส่วนเกิน (Surplus value) มาลงทุนเพิ่มลงไปบนทุนที่มีอยู่เดิม เพื่อแสวงหามูลค่าส่วนเกินมาให้มากขึ้นอีก ดังนั้นจึงเป็นการขูดรีดหรือเอาเปรียบกันโดยใช้กลไกทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นนั้น จะใช้กลไกที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ (Non-economic) เป็นหลัก เช่น การใช้อำนาจรัฐ การใช้อิทธิพล การผูกขาดเพื่อแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงกลไกทางการค้า และการบริการ

อย่างไรก็ดี เมื่ออภิปรายถึงทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นในกลุ่มมาร์กซิสต์ ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจออกมาเป็น 3 ทฤษฎีใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศ (Domestic primitive accumulation)
2. ทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแบบอาณานิคม (Colonial primitive accumulation)
3. ทฤษฎีการสะสมทุนระดับโลก แบบเสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism global primitive accumulation)

ข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์นี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีทั้งสามไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมีความสมบูรณ์ในตนเองที่จะอธิบายถึงการสะสมทุนเบื้องต้นในบริเวณชายแดนไทยกัมพูชา จังหวัดจันทบุรีและตราดได้ เนื่องจากแนวคิดเบื้องต้นของ Harvey และ Karl Marx ต่างก็เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานจากตะวันตก โดยแนวคิดดังกล่าวก่อเกิดจากบริบทในอดีตซึ่งมานานแล้ว และในปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่อาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนไป อีกทั้งในการศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์นี้จะต้องมีการบูรณาการระหว่างทฤษฎีการสะสมทุนระดับโลกแบบเสรีนิยมใหม่ ของ Harvey กับ Marx เข้าด้วยกัน ดังนี้

1. Harvey ได้นำเสนอแนวคิดใหม่ในการสะสมทุนเบื้องต้นที่เรียกว่า การสะสมทุนโดยการยึดแย่ง (Accumulation by dispossession) โดยให้ความสำคัญต่อการริบทรัพย์ของส่วนรวม (The enclosure of the commons) การริบทรัพย์ของส่วนรวมในปัจจุบันมี 4 รูปแบบหลัก ๆ คือ การแปรรูปให้เป็นของเอกชน (Privatization) การแปลงทุกอย่างเป็นการเงิน (Financialization) การจัดการและชักใยวิกฤตเศรษฐกิจ (The management and manipulation of crises) และการจัดสรรปันส่วนใหม่ของรัฐ (State redistributions) แนวคิดการสะสมทุนโดยการยึดแย่งดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสะสมทุนเบื้องต้นในแนวชายแดนไทยกัมพูชา จังหวัดจันทบุรีและตราดที่ไม่ได้เน้นกระบวนการยึดที่ดินมาจากชาวนา แต่เป็นการเข้าไปริบทรัพย์ของส่วนรวมทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพย์สินทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านพลอย ป่าไม้ ทราย ในแม่น้ำ การสัมปทานบ่อนกาสิโนชายแดน การผูกขาดการขายไฟฟ้าจากประเทศไทย และการ

จัดทำเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ของนายทุน ดังนั้น การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันอาศัยรูปแบบที่มีความหลากหลายมากกว่าการเน้นการผลักดันชาวไร่ชาวนาออกจากที่ดินของตนเอง (Land enclosures) ดังที่เกิดขึ้นในกรณี-ของประเทศอังกฤษปลายศตวรรษที่ 14 รูปแบบที่หลากหลายในปัจจุบัน เช่น การสูญเสียที่ดินจากปัญหาวิกฤตหนี้สิน นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายที่มุ่งแยกปัจจัยการผลิตมิใช่เป็นเพียงผู้ผลิตสินค้ารายย่อยเท่านั้นแต่รวมไปถึงการทำลายกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนและควบคุมพื้นที่ทางสังคม

2. การสะสมทุนเบื้องต้นตามแนวชายแดนไทยกัมพูชาจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี เช่น การลงทุนบ่อนคาสีโนชายแดน เกิดขึ้นในบริบทของอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อชายแดนไทยกัมพูชา เช่น พบว่า บ่อนคาสีโนที่เกิดขึ้นดังกล่าวมิใช่เป็นเพียงการลงทุนระหว่างนายทุนในประเทศกัมพูชาและประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นทุนที่มาจากทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นจีน มาเลเซีย เกาหลี ลาสเวกัส เป็นต้น ดังนั้น จึงไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นภายในประเทศที่ว่า การสะสมทุนเบื้องต้นในอดีต เกิดขึ้นจากอิทธิพลภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น อังกฤษในอดีต อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์อิทธิพลของโลกาภิวัตน์จากข้อค้นพบของคุษฎีนิพนธ์นี้ควรให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในเชิงโลกาภิวัตน์กับปัจจัยภายใน โดยปัจจัยในเชิงโลกาภิวัตน์มีฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ภายในประเทศ ดังนั้นการสะสมทุนเบื้องต้นในชายแดนของจังหวัดที่ศึกษาจึงควรใช้การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับปัจจัยโลกาภิวัตน์ แต่มีรากเหง้าอยู่ภายในประเทศ (External links and internal roots)

3. อย่างไรก็ดี แนวคิดการสะสมทุนโดยการยึดแย้งของ Harvey ที่ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการใช้อำนาจไปในแบบที่ใช้กำลังบังคับและการยินยอมพร้อมใจคู่กันไปได้นั้น ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของการสะสมทุน ในแนวชายแดนไทยกัมพูชา จังหวัดจันทบุรีและตราด เนื่องจาก ในกระบวนการที่ยึดทรัพย์ของส่วนรวมมาใช้ในการสะสมทุนนั้น ข้อค้นพบในคุษฎีนิพนธ์ชี้ให้เห็นว่าเป็นการใช้อำนาจแบบที่ต้องใช้ความรุนแรงทั้งในการใช้กำลังและใช้กฎหมายบังคับ ในลักษณะที่เรียกว่า การใช้อำนาจสั่งการ (Hard power) เช่น การใช้กำลังทหารของเขมรแดงในจังหวัดโพธิ์น เพื่อให้สัมปทานชุดพลอย ดัดไม้และทำบ่อนคาสีโน หรือการออกกฎหมายให้สัมปทานมาบังคับเกี่ยวกับการชุดทรายในแม่น้ำ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรบูรณาการแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์ก ที่เน้นถึงบทบาทของรัฐ ในศตวรรษที่ 15-16 ของยุโรปที่ใช้ความรุนแรงบังคับและใช้กฎหมายของรัฐสภาพเป็นกลไกสำคัญ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีผลกระทบทั้งเชิงบวก (ด้านสว่าง) และเชิงลบ (ด้านมืด) จากกระบวนการสะสมทุน กล่าวคือ ในด้านสว่างนั้นก่อให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจในเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีและตราด และมีความเจริญก้าวหน้าในเขตพื้นที่ชายแดนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการค้าในแบบสากลตามปกติหรือการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในรูปแบบนิคมอุตสาหกรรม แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าการสะสมทุนเบื้องต้นก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบ เช่น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นแร่พลอย ป่าไม้หรือการคุกคามในแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในกัมพูชา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดการกับปัญหาผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้นกับประชาชน โดยกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสร้างความยุติธรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม (Ecological justice) ซึ่งในเขตพื้นที่ชายแดนกัมพูชาทางฝั่งภาคตะวันออกของไทย

2. ผลการศึกษาดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีพลวัตจากธุรกิจสินค้าที่ผิดกฎหมาย เช่น การขายของเถื่อนในทะเล ไปสู่ธุรกิจสีเทาที่มีทั้งด้านที่ถูกกฎหมายและด้านที่ผิดกฎหมาย เช่น การลงทุนบ่อนกาสิโนชายแดนที่มีสัมปทานตามกฎหมายในการเล่นพนันแต่ก็มีกระบวนการฟอกเงินอยู่เบื้องหลังด้วย พลวัตของการสะสมทุนเบื้องต้นดังกล่าวยังพัฒนาไปสู่ธุรกิจสีขาวยที่ถูกกฎหมาย เช่น การลงทุนลงแรงท่องเที่ยวหรือการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันธุรกิจด้านแนวชายแดนภาคตะวันออกที่ศึกษาพบว่ามีลักษณะของรูปแบบผสม (Mixed form) ระหว่างธุรกิจดำ สีเทา และสีขาวซึ่งไม่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจ (Accountability) ต่อสังคม ดังนั้นจึงควรมีการออกแบบบรรษัทภิบาล (Corporate governance) และกระบวนการรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate social responsibility) สำหรับการลงทุนในเขตชายแดน

3. ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การสะสมทุนเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นผลมาจากการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ดังนั้น จึงมิใช่เป็นเพียงธุรกิจระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาเท่านั้น แต่มีกลุ่มทุนทั่วโลก มาร่วมลงทุนในธุรกิจชายแดนประเภทสีขาว ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีกฎหมายรองรับ เพื่อเป็นหลักประกันในการลงทุน เช่น ธุรกิจกาสิโนชายแดน พบว่า มีการลงทุนจากทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นทุนลาสเวกัส ทุนจีน มาเก๊า ทุนมาเลเซีย ทุนเกาหลีใต้ ทุนกัมพูชา รวมทั้งทุนไทย เป็น

ต้น ดังนั้นในการวางนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจชายแดน ต้องให้ความสำคัญต่อผู้กระทำการที่ลงทุนในชายแดน ในเชิงที่เป็นระบบโลก ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศศูนย์กลางกับประเทศส่วนรอบข้าง ที่แตกต่างจากยุทธศาสตร์ของทฤษฎีฟุ้งฟิงในอดีต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การสะสมทุนเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการวิจัยหลังจากนี้คือ

1. ควรพัฒนาทฤษฎีการสะสมทุนแบบเอเชีย ที่เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาคุณลักษณะนี้ โดยขยายพื้นที่จากชายแดนไทย-กัมพูชาในภาคตะวันออก ไปสู่พื้นที่ชายแดนในภาคอื่น ๆ คือ

- 1.1 พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.2 พื้นที่ชายแดนไทย-ลาวในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.3 พื้นที่ชายแดนไทย-ลาวในเขตภาคเหนือ
- 1.4 พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ในเขตภาคเหนือ
- 1.5 พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ในเขตภาคกลาง
- 1.6 พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ในเขตใต้
- 1.7 พื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซียในเขตภาคใต้

2. ควรศึกษาในเชิงเปรียบเทียบในเชิงประวัติศาสตร์ (comparative-historical study) เพื่อพัฒนาทฤษฎีการสะสมทุนเบื้องต้นแบบเอเชีย ในระหว่างประเทศในประชาคมอาเซียนด้วยกัน ได้แก่ ประเทศไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน

บรรณานุกรม

- กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐ์. (2530). *พื้นที่สามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกกับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างภูมิภาคและการพัฒนาแบบพึ่งพาของระบบเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกาะ สอง เกาะสน คาสีโน. (2010). เข้าถึงได้จาก <https://gclub811.wordpress.com/2010/02/02/เกาะ-สอง-เกาะสน-คาสีโน>
- คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505. (2558). เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505](https://th.wikipedia.org/wiki/คดีปราสาทพระวิหาร_พ.ศ._2505)
- จักรกฤตชนม์ แวคล้ายหงษ์. (2556, 18 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2513). *บุคคลชั้นนำ โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรายุทธ์ สีม่วง. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและเวียดนามในช่วงสหัสวรรษใหม่: มุมมองของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 2(2), 95-124.
- จูดินันท์ ขวัญเนตร. (2561). *เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยเครือข่ายชนชั้นนำของคนไทย 2 แผ่นดิน บนเกาะกง*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2549). *ชานาสองฝั่งโขง: ชีวิต วัฒนธรรมและจิตสำนึก*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2546). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของรัฐวิสาหกิจไทย: การวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2549). บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก. *รัฐศาสตร์สาร*, 28 (3), 179-233.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2555). *ปฏิบัติการวิจัยทางสังคม*. จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว.(2549). *บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์: ศึกษากรณีจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: งานวิจัยภายใต้โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว.ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, นักรบ เกียรติอ่ำ, วงธรรม สรณะ, ชวงส์ อุบาติ และจตุตินันท์ ขวัญเนตร.

(2556). *เครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจการเมือง กระบวนการและผลกระทบของบ่อนคาสีโนตามชายแดนไทย-กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. (2557). *เครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบของบ่อนคาสีโนตามชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตจังหวัดภาคตะวันออก*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชัย เรื่องศิลป์. (2541). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ.2352-2453 ด้านเศรษฐกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

เชาวนะ ไตรมาส. (2537). *การเมืองกับเจ้าพ่อ: การเชื่อมโยงของข่ายอำนาจในระบบการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐานิดา บุญวรรณ. (2555). มานุษยวิทยาสำนักฝรั่งเศส. *วิทยา*, 6 (7), 38-45.

ณรงค์ชัย OSK112'ยกเครื่องงส์. "คุณปลื้ม" ดันอสังหาฯขึ้นแท่นแข่งรับเหมา". (2548). เข้าถึงได้จาก http://www.bangkokbizweek.com/20061103/property/index.php?news=column_22105136.html

คุณ จิตรานูเคราะห์. (2556, 1 สิงหาคม). ผู้ประกอบการท้องถิ่นในอำเภอคลองใหญ่. สัมภาษณ์.

คุณ จิตรานูเคราะห์. (2556, 22 ตุลาคม). ผู้ประกอบการท้องถิ่นในอำเภอคลองใหญ่. สัมภาษณ์.

คุณ จิตรานูเคราะห์. (2558, 27 กรกฎาคม). ผู้ประกอบการท้องถิ่นในอำเภอคลองใหญ่. สัมภาษณ์.

คุณ จิตรานูเคราะห์. (2559, 26 กุมภาพันธ์). ผู้ประกอบการท้องถิ่นในอำเภอคลองใหญ่. สัมภาษณ์.

ตระกูล "คุณปลื้ม พัฒนา 4 โรงแรมในเครือ". (2548). ม.ป.ท.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2546). *การปฏิรูประบบราชการ: โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีบริหารร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธานี ชัยวัฒน์. (2557). *คอร์รัปชันในระบบราชการไทย: การสำรวจทัศนคติ ประสิทธิภาพของหัวหน้าครัวเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธิบัติ บัวคำศรี. (2555). *ประวัติศาสตร์กัมพูชา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ

นวนน้อย ตรีรัตน์ (2539) *การพนันฟุตบอล: การเสี่ยงโชคของคนชั้นกลาง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวนน้อย ตรีรัตน์. (2549). *การสะสมทุนในประเทศไทย: ศึกษากรณีธุรกิจสุรา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ftawatch.org/node/9400>

- นายกร. (2556, 6 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์
- นายจัด. (2556, 7 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์.
- นายทิว. (2556, 18 ธันวาคม) สัมภาษณ์.
- นายหน้ท. (2556, 4 ธันวาคม) สัมภาษณ์
- นายพี. (2556, 27 มิถุนายน) สัมภาษณ์
- นายแมน. (2556, 15 กรกฎาคม) สัมภาษณ์.
- นายสิทธิ. (2556, 25 ตุลาคม) สัมภาษณ์)
- ประเสริฐ ศิริ. (2555, 24 ธันวาคม) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนเกาะกง. สัมภาษณ์.
- ประเสริฐ ศิริ. (2556, 22 ตุลาคม) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนเกาะกง. สัมภาษณ์.
- ประเสริฐ ศิริ. (2555, 11 กันยายน) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนเกาะกง. สัมภาษณ์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2552). *โครงสร้างอำนาจ การกระจุกตัวของความมั่งคั่งและความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ความคิดคำนึงทางแนวคิดทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2559). *ทุนนิยมคาสีโน: เขตเศรษฐกิจพิเศษจีนกับการสร้างชายแดนเสรีนิยมใหม่ในลาว*. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2543). *การพนันในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ตรีศวิน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2556). *การพนันรอบบ้าน-ล้อมเมือง กับการจัดระเบียบการพนันในสังคมไทย*. ม.ป.ท.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร สังคีต พิริยะรังสรรค์ และนวนน้อย ตรีรัตน์. (2543). *หวย ซ่อง บ่อน ยาบ้า: เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย*. เชียงใหม่: ซิลค์เวิร์มบุ๊กส์,
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2546). *เศรษฐกิจการเมืองสมัยกรุงเทพฯ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ซิลค์เวิร์ม.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2556, 13 ธันวาคม) สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 10 พฤษภาคม) สัมภาษณ์.
- พรทิวา อาชีวะ. (2557). *เครือข่ายทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในจังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2555). ความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้ามรัฐ กรณีชุมชนนุโระ อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 6(2), 143-165.

- พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2533). *โครงสร้างอำนาจและชนชั้นนำในชนบทไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านดั้งเดิมและหมู่บ้านที่กำลังเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภารดี มหาจันทร์. (ม.ป.ป.). *บริษัทศรีมหาราชาจำกัด: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของบริษัทธุรกิจแห่งแรกในภาคตะวันออก*. ม.ป.ท.
- ภักดี วีระภาสพงษ์, เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, สุรัตน์ โหราชัยกุล และอภิรักษ์ วรรณสาธพ. (2555). *ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของลัทธิเสรีนิยมใหม่*. กรุงเทพฯ: สวานเงินมีมา.
- ยศ สันตสมบัติ. (2550). *อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เขวลักษณ์ สุภาภา. (2561, 15 มิถุนายน). *บุตรสาวคนที่สองของเสียฟัด สุภาภา สัมภาษณ์*.
- ระดม วงษ์น้อย. (2527). *แนวคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน*. กรุงเทพฯ: ธีรานุสรณ์การพิมพ์.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธ์. (2546). *ทุนวัฒนธรรม: วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2555). *บ่อนการพนันตามแนวชายแดน: ผลกระทบและแนวทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.)
- รุ่งมณี เมฆโสภณ. (2551). *ถอดหน้ากากสายลับตัวแม่สตรีหมายเลข 0*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรื่องวิทย์ ลิมปนาท. (ม.ป.ป.). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกก่อน พ.ศ. 2525*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรพล ไสกศยานุรักษ์. (2550). *รวมกฎหมายเศรษฐกิจ และการเงินยุควิกฤตเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2543). *เศรษฐกิจไทยในระบบเศรษฐกิจโลกในพลวัตไทย: มุมมองจากเศรษฐศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณทนี รุ่งเรืองสภาคูล. (2545). *สถานะบุคคลตามกฎหมายไทยของคนเชื้อชาติไทยจากเกาะกง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (2544). *การวิเคราะห์เชิงระบบโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิดิทรรศน์
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2539). *แองอารยธรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. (2556). *รายงานประจำปี 2555 ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

- สถาบันพระปกเกล้า. (2559). *นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า*. เข้าถึงได้จาก www.kpi.ac.th/index.php?title=นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า
- สมเกียรติ์ วันทะนะ. (2530). *พุทธรัฐปริทรรศน์: กรอบการวิเคราะห์อำนาจดั้งเดิมในสังคมไทยสยาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเด็จพระปิยะเสนา เติย บัญ. (2559). เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/สมเด็จพระปิยะเสนา_เทีย_บัญญัติ
- สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีเดโช สุณ เชน. (2559). เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีเดโช_สุณ_เชน
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2532). *ระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาชนบทกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริ เลิศพิศนะกุล. (2559, 2 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- สุภา ศิริमानนท์. (2536). *นักรบหนังสือพิมพ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ที พี พริน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2547). *กิจกรรมเศรษฐกิจใต้ดินภายใต้บริบทของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา. (2547). *เศรษฐกิจใต้ดิน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อนุช อาภาภิรม. (2546). *สถานการณ์และแนวโน้มอาหาร: ถึงเวลาสร้างนโยบายอาหารแห่งชาติ*. นนทบุรี: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- อิสริวดี ตั้งเกียรติ. (2545). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดจันทบุรี*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิสริวดี ตั้งเกียรติ และประเสริฐ สิริ. (2555, 24 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2557, 23 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ไอพาร์ ถิ่นบางเตียว. (2554). *พัฒนาการสะสมทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของตระกูลคุณปลื้ม*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Cardoso, F. H. & Faletto, E. (1979). *Dependency and development in Latin America*. Berkely: University of California.

- Charles, P. (1983). *Primitive accumulation, Class struggle and the capitalist state: political crisis and the origins of the US Civil War, 1844-1861*. Dissertation of Doctor of Philosophy in Sociology. State University of New York at Binghamton.
- De Angelis, M. (1999). *Primitive accumulation in encyclopedia of Political Economy Value 2*. New York: Routledge.
- Feige, E. L. (1989). *Currency velocity and cash payments in the U.S. economy: The currency enigma*. Munich: University Library of Munich.
- Harvey, D. (2003). *The new imperialism*. New York: Oxford University Press.
- Mann, M. K. (1984). The autonomous power of the state: Its origins, mechanisms and results. *Archives Europeennes de Sociologie*, 25, 185-213.
- Marx, K. (1976). *Capital volume I*. New York: Penguin Groups.
- Michael, W. (2008). Primitive accumulation in modern China. *Dialectical Anthropology*, 32(4), 299-320
- Mohun, S. (1983). *Capital in A dictionary of Marxist thought*. Bottomore, et.al. ed. Oxford: Blackwell.
- Ockey, J. (1993). Chaopho: Capital accumulation and social welfare in Thailand. *Crossroads*, 8(1), 48-77.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage
- Portes, A. & Haller, W. (2005). *The informal economy*. Englewood Cliffs. N. J.: Princeton University
- Sassen, S. (2003). The participation of states and citizens in global governance. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. 10(1), 2.
- Schneider, A. & Zarate, O. (1994). *Mafia for beginners*. Cambridge: Icon Books.
- Stiglitz, J. E. (2003). *The roaring nineties: A new history of the world's most prosperous decade*. New York: Norton.
- Suehiro, A. (1989). *Capital accumulation in Thailand 1855-1985*. Tokyo: The Center for East Asia Cultural Studies.

Teddlie, C. & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. London: Sage.

Weber, M. (1966). *The theory of social and economic organization*. New York: The Free Press.